Petre Vlad

ÎNTRE PRUT ȘI COTUL DONULUI

Însemnările căpitanului Frunză

Editura
Florile Dalbe

Ilustrația copertei I: Unitate românească în marş spre front (Fototeca Muzeului Militar Național)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VLAD PETRE
Între Prut şi Cotul Donului .Însemnările căpitanului Frunză).VLAD PETRE
Bucureşti - Editura Florile Dalbe - 2004

ISBN 973-98217-9-0

EDITURA FLORILE DALBE
Str. Sibiu nr. 11, sector 6, Bucureşti
Editor: Sabina Măduța
Tel. 0040.21.-725.25.57

PETRE VLAD

ÎNTRE PRUT ŞI COTUL DONULUI

ÎNSEMNĂRILE CĂPITANULUI FRUNZĂ

EDITURA FLORILE DALBE
BUCUREŞTI 2004

PETRE VLAD s-a născut la 2 decembrie 1927, în comuna Şuţeşti, judeţul Brăila unde şi-a petrecut copilăria şi a făcut şcoala primară .Studiile liceale le-a făcut la liceele, *B.P.Haaşdeu* din Buzău şi *N.Bălcescu* din Brăila, ambele şcoli , astăzi colegii naţionale.

In anul 1947, după examenul de bacalaureat, intră la Facultatea de Litere şi Filozofie de la Universitatea din Bucureşti.. Aici audiază prelegerile de literatură şi estetică ale profesorilor George Călinescu şi Tudor Vianu, precum şi cele de lingvistică de la catedra profesorului Al. Rosetti.

Vremurile în schimbare îl determină ca în toamna anului 1948 să opteze pentru Facultatea de Medicină din Bucureşti, pe care o absolvă în anul 1954.

Urmează peregrinările prin ţară:medic de circumscripţie la Poiana Teiului, raion Ceahlău, apoi medic secundar oftalmolog la Hunedoara, medic specialist la Brăila şi medic primar în oraşul Buzău. Dedicat cu pasiune muncii de medic curant, rămâne ancorat în permanenţă în munca de cercetare care se concretizează prin numeroase prezentări de cazuri la simpozioane şi conferinţe, multe dintre comunicări fiind publicate în revistele de specialitate.

În anul 1989, îi apare cartea *Chirurgie oculară,* prima lucrare de tehnică operatorie din literatura românească de specialitate, cu aspect didactic în care sunt inserate idei şi tehnici originale. In anul 1955, studiul *Actualităţi în chirurgia oculară* aduce la zi o serie de tehnici operatorii în domeniu. In 1999 la Editura All îi apare lucrarea *Oftalmodex*, dicţionar de specialitate, în premieră absolută.

La *Editura Viaţa Medicală Românească* îi apare, în anul 2000,volumul intitulat *Paraoftalmologie,* lucrare care se adresează atât specialiştilor, cât şi marelui public.

Deşi angrenat în munca de practician, nu abandonează vechile sale preocupări literare. Colaborează la *Revista Luceafărul, unde în 1962 obţine „menţiune" pentru un scurt poem intitulatPeisaj nocturn la Hunedoara*

În placheta de versuri *Zbor alb*, publică mai multe poeme de inspiraţie brăileană.(*Port, Ca zăpezile suntem)*

La Buzău este colaborator cvasipermanent al ziarului local *Opinia*, la pagina culturală, cu multiple eseuri care acum, adunate în volumul intitulat *Intoarcerea în Canaan*, aşteaptă lumina tiparului.

Tot în perioada buzoiană realizează un film de educaţie sanitară, împreună cu *Studioul Al. Sahia*a, scriind scenariul pentru filmul *Apăraţi-vă ochii.*

Cronica de la Jorăşti este o lucrare epică de mare întindere la care doctorul *Petre Vlad* lucrează de peste 15 ani. Cartea întîia intitulată *Tătuca*, este o frescă a vieţii ţăranului român din sudul Moldovei la începutul secolului al 20-lea . În Cartea a doua, *Intre Prut şi Cotul Donului,* (Insemnările căpitanului Frunză), sunt evocate marile evenimente istorice dintre anii 1939 şi 1946, un loc central ocupându-l cel de-al doilea război mondial. La baza acestor scrieri stau mărturii şi documente autentice, autorul urmărind o reconstituire şi o restituire totodată a perioadei mai sus amintite. Ambele cărţi sunt date la tipar.

Face parte din Societatea Medicilor Scriitori şi Publicişti din România, colaborând la *Almanahul Societăţii "Clipa cea repede"cu* creaţii literare originale.

CUVÂNT ÎNAINTE

Concluziile privitoare la războiul odată încheiat nu sunt legate în mod absolut de felul în care el se termină, fel designat prin epitetul ***câştigat*** *sau* ***pierdut****. Privind lucrurile de sus şi în largi perspective, un învins poate fi biruitor, altfel nu şi-ar avea rost sacrificiul, după cum un biruitor poate fi învins de propria-i biruinţă. Timpul şi psihologia generaţiilor ce se succed sunt de natură să tragă ultima concluzie. Un război de apărare a României, asemenea celui din a doua conflagraţie devenită repede mondială, a fost pierdut, el însă rămâne pozitiv în sensul justeţei ripostei, al exerciţiului apărării împotriva agresorului, al asumării martiriului şi al eroismului demonstrat. Războiul trebuie exprimat şi filosofic. Spunem acestea ca un contra-ecou la unele replici şi reflecţii dezabuzate din această carte remarcabilă, după care ıăzboiul de la răsărit a fost inutil...*

„Între Prut şi Cotul Donului", restituire de către Petre Vlad a memoriilor învăţătorului căpitan Gavril Frunză, reprezintă o parte a unei lucrări mai ample, intitulată „Cronica de la Jorăşti", sat de unde s-a ridicat acesta. El a avut la bătrâneţe excepţionala idee de a-şi depăna amintirile. A făcut-o pentru a-şi informa familia imediat subjacentă căreia-i aparţine şi restituitorul şi urmaşii ce aveau să vină! Mai mult în acest scop decât pentru a-şi satisface veleităţile literare, deşi scrisul frumos şi compunerea erau o cuviinţă penru învăţătorul de altădată.

Segmentul al doilea al „Cronicii de la Jorăşti", intitulat de Petre Vlad „Între Prut şi Cotul Donului", este consacrat participării învăţătorului ofiţer la războiul din urmă al României, război pe care-l percepe just, ca fiind demers disperat pentru redobândirea teritoriilor răpite de ruşi şi pentru înfrângerea bolşevismului ateu şi destructurant al milenarelor noastre sedimentări.

Am citit cu atenție și cu mult interes întregul manuscris și l-am reluat la distanță de doi ani în restituirea prin care ni-l oferă astăzi, prietenul și colegul meu, doctorul Petre Vlad, membru al Societății Medicilor Scriitori și Publicişti din România, reputat oftalmolog și un interesant scriitor. Am reflectat îndelung asupra realității românești oglindite și asupra realității scriiturii. Am avut, cu autorul restituirilor în cauză, adânci și uneori dramatice discuții, care nu reflectau decât durerea atâtor calvaruri ale țării noastre! Este aici vorba despre o carte mult prea serioasă, și chiar gravă, pentru a o privi mai întâi estetic și apoi moral.

„Intre Prut și Cotul Donului" este o carte a unui om care își exprimă durerea pentru țară, un observator direct, care, în fond, continuă să-și urmărească și să-și dirijeze foștii școlari în stepele ce își răsturnaseră cruzimea peste biata noastră țară, un judecător drastic al imperfecțiunilor groaznicei imperfecțiuni care rămâne războiul, cronicar nepărtinitor, minte pătrunzătoare și chibzuită, suflet stenic și răbdător, îndurerat de tragedia războiului și de paradoxurile lui. El este revoltat de contradicția dintre avântul curat al ostașului de rând, apărător al patriei lovite, și precaritatea, necinstea și frivolitatea unora dintre superiorii săi ierarhici. Disfuncțiile, asincronismul, letargia și venalitatea acestora par și mai mari, raportate la disciplina și seriozitatea armatei germane temporar aliată.

Povestitorul uluiește prin calitatea cea mai de preț pentru un cronicar: memoria, o memorie fenomenală, vrednică de un Mozart sau de un Enescu! Nu puține sunt evocările pe ore ale unei zile, căreia îi precizează până și variațiile meteorologice. Extrase din dureroase fapte de război, multe din remarci revin pline de adevăr și amărăciune, asupra turpitudinii politicianiste reflectată în delabrarea trupelor și asupra dezolării oșteanului împins în uriașa tocătoare a războiului, exact în acel lung ceas astral...

Ușoara rezervă a autorului, întrezărită dincolo de criticile lui privind eroismul trupelor, s-ar putea explica prin factura sceptică a românului, care totuși l-a ajutat de-a lungul mileniilor. De asemenea este evidentă și unda de pesimism în aprecierea generală în ceea ce privește tema războiului,datorată, probabil, proiecției sale asupra conflagrației, din punctul în care se afla eroul plasat.

Avem în fața ochilor o carte document, bine scrisă, temeinică și în același timp, gravă. O carte amară a unor realități amare, tristă fără a fi lipsită de speranță, fremătătoare chiar și fără biruință, o carte a eternelor încercări românești.

C.D.ZELETIN
Preşedintele Societății Medicilor
Scriitori şi Publicişti din România

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cartea de față reprezintă partea a doua, relativ independentă, a unui manuscris mai vast, intitulat „Cronica de la Jorăşti".

„Intre Prut şi Cotul Donului" a fost redactat în urma lungilor convorbiri avute pe durata mai multor ani cu tatăl meu adoptiv, învățătorul Gavril FRUNZĂ (1900-1987), combatant pe Frontul de est, de unde s-a întors cu gradul de căpitan.

S-au folosit şi notele lăsate de el, intercalându-le cronologic şi restituindu-le în această carte, pentru ca destinul acestui „*Ulyse*", purtat de istorie pe meleaguri vitrege, să nu rămână necunoscut. A fost,nu rareori, aproape de moarte în luptele de la Odesa ori Cotul Donului, şi ca el au fost mii de învățători sortiți să ducă povara unui război din care n-a rezultat decât suferință şi pentru mulți chiar moartea în anonimat şi inutilitate.

Volumul de față nu are pretenția a fi o carte de istorie, ci o povestire, dacă vreți, în felul *Odiseei sau Eneidei* în care se reflectă evenimentele care au zguduit lumea şi țara noastră în timpul celui de-al doilea război mondial.

Din dorința de-a fi cât mai aproape de adevărul istoric, au fost consultate următoarele surse:

„Amintirile veteranilor celui de-al doilea război mondial"(şase volume), Editura militară

„Armata română în cel de-al doilea război mondial", Editura Enciclopedică, 1999

„Românii la Stalingrad", Editura Militară, Bucureşti ,1992

„România în cel de-al doilea război mondial", Dinu C. Giurăscu, Editura All,1999

Revista „Dosarele istoriei" nr. 7, 1999, Editura Ion Cristoiu

„Krieg der Panzer 1939-1945", Janusz Piekalkiewiz, Editura Sud-West-Munchen

„Time Life Books History of the Second World War, Prentice Hall Press, N.Y.-1989

Am înregistrat de asemenea multe din mărturiile celor veniți de pe front şi nu în ultimul rând propriile mele amintiri au slujit la înjghebarea acestei cărți.

PETRE VLAD

Moto

ENEA:

Infadum , Regina jubes, renovare dolorem
Trojanas ut opes et lamentabile regnum eruerint danai,
quaeque ipse miserima vidi.

Îmi porunceşti, iubită regină, să reînviu dureri
(povestind) cum năruit-au grecii cetatea Troiană
şi deplânsa domnie, nenorociri pe care eu însumi le-am văzut

Vergiliu, *ENEIDA,* Cartea a doua, *Căderea Troiei*

Miilor de învăţători, eroi anonimi,
sacrificaţi zadarnic de o istorie nefastă.

PARTEA I

O LUME TENSIONATĂ

După o perioadă de relativă linişte ce a urmat primului război mondial încheiat cu pacea de la Versailles, au apărut nemulţumiri şi revendicări. Pacea nu rezolvase problemele europene aşa cum se părea după destrămarea Imperiului Austro-Ungar, acea „închisoare a popoarelor". Puterile Antantei fuseseră prea dure cu Germania căreia îi fuseseră luate teritoriile din afară, precum şi din cele europene. Se sufoca în noile graniţe impuse. În interior, şomajul care atinsese cote mari, împingea muncitorimea către comunism, ideologie ce pescuia în ape tulburi. În această situaţie, se ivi un „profet" care studiind filosofiile mai vechi şi mai actuale şi-a făurit un soi de ideologie. Cu talent oratoric şi privire halucinantă, a dinamizat masele, promiţând Germaniei rangul pe care vecinii refuzaseră să i-l acorde. În câţiva ani, Germania devenise cea mai mare putere militară a Europei sau poate chiar a lumii. Democraţiile se complăceau în discuţii fără sfârşit, sterile, în timp ce forţele totalitare apărute după război deveneau tot mai ameninţătoare şi vindicative. Rusia se bolşevizase cu ajutor german. Lenin, urmat de Stalin dezlănţuiseră cea mai cumplită teroare împotriva claselor păstrătoare de tradiţie, de proprietate, de religie! În Italia, Mussolini, în fruntea batalioanelor de fascişti, executa marşul asupra Romei pentru a combate comunismul ce ameninţa să pună mâna pe putere. N-a întârziat să apară şi un câmp experimental de luptă, în Spania bolnavă. Aici, pe cadavrul unei democraţii în agonie, s-au confruntat forţele totalitare opuse. A câştigat fascismul care nu nega toate valorile societăţii de până atunci aşa cum le nega comunismul. Fascismul practica o societate corporatistă fără a nega dreptul de proprietate, fără a nega religia şi pe Dumnezeu şi

nici valorile dobândite de societate până la el aşa cum le nega comunismul. Organizarea dictatorială însă nu-i putea duce decât pe un drum fără ieşire, la o dezvoltare aberantă, la practicarea forţei, a politicii de forţă atât în interior, cât şi în afară. Politica rasială avea să degenereze în crimă de genocid, în acte de barbarie şi de anticultură. Amăgirea începuse prin revendicări teritoriale ce nu fuseseră rezolvate la masa negocierilor.

În anul 1939, Europa lua aspectul unei sticle înfundate ce avea să explodeze. România era înconjurată de forţe ostile care abia aşteptau momentul ca s-o dezmembreze. Atunci începea nu numai calvarul Europei, ci şi cel al României, al unei Românii ce se sfâşiase în interior cu lupte politice sterile, cu o societate dezorientată şi incapabilă să facă faţă evenimentelor ce se precipitau.

ÎNCEPUTUL CALVARULUI

Terminasem Şcoala Normală din Bârlad şi ieşisem învăţător, spre marea bucurie a lui tătuca. În 1923 fusesem numit la Băneasa-Covurlui unde am cunoscut-o pe viitoarea mea soţie, Sofia, şi împreună am fost mutaţi în Bujoru unde se creaseră mai multe posturi. Târgul Bujor se dezvoltase în mod deosebit după deschiderea completă a căii ferate dintre Galaţi şi Bârlad. Drăguşenii sau Diocheţi cum i se mai spunea, aflat pe vechiul drum de legătură între cele două oraşe, a decăzut ca importanţă economică, accentul căzând pe Bujoru şi într-o oarecare măsură pe Bereşti aşezat ceva mai la nord. Bujoru devenise centru administrativ, devenise capitală de plasă.

Lucram ca învăţător de mai bine de un deceniu împreună cu soţia şi încercam prin eforturile noastre modeste să contribuim la înlăturarea analfabetismului, atât de răspândit încă în lumea rurală a României, sarcină deloc uşoară în ciuda legilor introduse de oameni luminaţi, aşa cum a fost Spiru Haret. Lucrarea noastră paşnică de apostolat se desfăşura într-o societate cu multe vicii ascunse. Democraţia îşi făcea loc cu greu, iar efectele ei erau adesea contradictorii. Lumea însăşi, Europa mergeau în derivă.

În 1939 a început coşmarul concentrărilor. La 1 septembrie, mă prezentam în calitate de ofiţer de rezervă la unitatea mea de bază, la regimentul 22 Infanterie din Târgovişte. La şcoală rămăseseră ceilalţi

învăţători printre care era şi soţia mea. În funcţia de director l-am lăsat pe învăţătorul Licheardopol Nicolae care nu fusese chemat sub arme.

La regiment locurile îmi erau cunoscute. M-am prezentat la biroul Mobilizare. Încă de pe sală am fost luat în primire de către un sublocotenent de rezervă, Niţescu învăţător ca şi mine, un „dâmboviţean" învârtit (recunoscuţi ca oameni falşi, îngâmfaţi şi fără cuvânt, cu excepţia soldaţilor). Acest sublocotenent, ceva mai în vârstă decât mine, mă trimise la şef, un căpitan activ pe nume Teodorescu, cam „redus" după limbaj. Între timp intră în birou şi Niţescu care mi se adresă privind la căpitan: "Hai domnule, că de când te aşteptam!" Se aşeză la biroul lui, se uită prin hârtii şi-mi spuse că sunt încadrat „comandant la compania de armament greu, batalionul 13 marş. Mă gândeam, ce-o fi însemnând acest lucru, nu-mi dădeam seama prea bine. Îmi făceam fel de fel de socoteli, poate c-o fi vreo formaţiune de rezervă şi nu voi fi chiar pe linia întâia, mai cu seamă că aflasem despre aşa-zisa „parte activă" a regimentului că se afla în Ardeal, la Jibou, în apropiere de Baia Mare, zona fierbinte de frontieră. După ce am semnat că mi s-a predat caietul cu ordinea de bătaie a companiei, am fost atenţionat că acest caiet constituie un „mare secret militar", adică pierderea lui ar fi însemnat condamnare ca pentru trădare! De fapt asta nu era decât o poveste, ca de altfel multe alte poveşti de la armată! În realitate nimic nu corespundea terenului! Am fost nevoit să refac totul după ce am primit soldaţii sosiţi în unitate. Era o harababură nemaipomenită! Nimeni nu ştia nimic, nimeni nu te putea îndruma, nu puteai primi de la nimeni vreun sfat folositor. La biroul Mobilizare mai era un căpitan, Seewald, neamţ de origine de fel de prin Orăştie. Acesta fusese ofiţer activ cândva şi deblocat. Acum era concentrat ca rezervist. Era un prost „cu carul" cum se spune despre asemenea indivizi. Pentru mine a fost o surpriză fiindcă nu-mi închipuiam până atunci că există şi nemţi proşti! Prin regiment mai umblau forfota câţiva ofiţeri de rezervă ce abia sosiseră în unitate. Erau unii de prin Bucovina care habar nu aveau pe ce lume se aflau. M-am foit şi eu prin cazarmă pentru a mă orienta mai bine asupra situaţiei de fapt din acel moment. Am mers la popotă şi m-am înscris pentru masă. Pentru că în acea zi nu eram în porţie, am plecat în oraş.

Peste drum de calea ferată am găsit un restaurant, mai mult o crâşmă, plină la acea oră de oameni, în majoritate soldaţi. Toţi aveau în faţă ţoiurile de ţuică fiartă şi beau pe întrecute. Mă strecurai în fundul sălii în care plutea o atmosferă albăstruie de fum de ţigară apoi într-o altă cameră unde erau mai mulţi ofiţeri. Nu se găsea nici un loc liber. În

timp ce-mi roteam privirea în jurul camerei, am fost invitat de către un căpitan mai în vârstă. M-am dus la masa lui şi m-am prezentat, făcând cunoştinţă cu el şi cu ceilalţi ofiţeri de la aceeaşi masă. Căpitanul se numea Alexandrescu, învăţător, de loc din Caracal. El luase parte la Războiul Mare, adică la primul război mondial, în 1916. Era un bărbat mic de statură, negricios şi destul de pirpiriu. Am intrat în vorbă cu el şi-mi spuse că face parte din regimentul 22 Infanterie şi că este venit de curând de la partea activă, de la Jibou. El, de fapt, era acum lăsat la vatră din cauză de vârstă. Îmi spuse că atâta vreme cât voi rămâne aici în garnizoană va fi bine, dar „în zonă" este rău. Comandantul, colonelul Septimiu Pretorian este foarte sever şi fără cruţare, în special nu-i iartă pe rezerviştii care nu iubesc rigiditatea militară. Ne povestea nouă celor ce eram la masă o serie de întâmplări cu haz despre „băimăreni" care sunt mari consumatori de palincă, o ţuică tare, dublu rafinată. Făcea mult haz despre limbajul lor local. Băimărenii, ne spunea el, zic la pat „fotărie", ceea ce trezea un mare haz. Erau foarte înverşunaţi contra ungurilor. Se făcea haz şi pentru accentul pe care-l foloseau aceştia în vorbire. De pildă, ne povestea cum odată, când se sculase de dimineaţă, a auzit că se striga în sat: „Păi să nu mergeţi pe deal măi, că trag cătanele cu gloanţe de cele aspre şi e pericol de moarte"! Cuvintele acestui avertisment erau însoţite de chiuituri ca la o petrecere!

După-masă, l-am condus pe căpitan la gară tot grupul. După aceea am plecat în oraş să-mi caut gazdă. Nu mi-a fost prea greu fiindcă pe strada principală, pe Calea Domnească, se aflau nenumărate case proprietatea foştilor plutonieri ce lucraseră în regiment, acum pensionari. Ei ofereau camere cu chirie contra unor sume rezonabile. Am nimerit la o astfel de casă, la un fost plutonier major, Brânzei. Casa îmi era cunoscută fiindcă mai locuisem cândva aici. De altfel, am fost recunoscut şi de către gazdă, de către Brânzei, cu care am făcut repede învoiala. În cameră mai trebuia să stau cu un ofiţer rezervist, tot învăţător ca şi mine, din Botoşani, anume Lăpuşneanu Mihai. Cu el aveam să mă mai întâlnesc în tragice întâmplări peste câţiva ani. În camera de vizavi de a noastră era cazat un alt ofiţer, locot. de rezervă, învăţător şi el, Rezlescu Gheorghe, originar din Roman. La început, Rezlescu ni se părea un om mai mândru, mai distant, dar până la urmă a revenit la sentimente mai bune şi ne împăcam de minune: toţi trei aveam aceeaşi breaslă, învăţători, şi moldoveni. Eram de altfel în acelaşi batalion dar la companii diferite.

A doua zi de dimineaţă am mers la cazarmă unde domnea dezorientarea, dar şi acalmia! M-am plimbat prin curtea unităţii, unde am făcut

cunoştinţă cu plut. major Radu Alexandru, un om plecat, ascultător şi disciplinat. Un om de nădejde aşa cum am constatat mai târziu, un excelent administrator al problemelor gospodăreşti. Am discutat mult cu el şi i-am cerut şi unele sfaturi. Vremea mergea spre răcire, mai cu seamă în partea locului. Plut. Radu mi-a făcut rost de o manta pe talie, pe care am putut s-o ajustez foarte bine deşi m-a costat ceva parale. Noi, ofiţerii, aveam un salariu destul de frumos, eu încasam aproape 8.000 de lei pe lună. În prima lună am beneficiat şi de salariu civil, de la serviciu, dar care era cu mult mai mic, abia 4.000 de lei!

După câteva zile au început să sosească concentraţii. Din fiecare lot de noi sosiţi ni se repartizau câte 20–30 de oameni, după caz. Eu deocamdată nu aveam nici un ajutor cu grad de ofiţer, trebuia să fac totul singur. Mi se repartizase un spaţiu, „o cazarmă", unde trebuia să fie sediul companiei mele. Aici m-am organizat singur, mi-am făcut mai întâi registrul de administraţie, apoi o magazie a companiei pentru a-mi putea echipa oamenii care veneau. Nevoia te învăţa să faci de toate. Printre cei veniţi şi repartizaţi la mine, am identificat băieţi cu ştiinţă de carte ce doreau „să se pună bine" cu şeful direct. Am găsit sergenţi, învăţători de profesie, cum erau Ionescu Ilie şi Ionescu Andrei. Îmi reamintesc că Andrei, mai târziu, a făcut şcoala de ofiţeri şi a fost ucis pe front! La companie am avut şi câţiva avocaţi a căror atitudine lăsa mult de dorit. Se comportau ca nişte şmecheri de proastă calitate. M-am descotorosit cât am putut de repede de ei. Unul pe nume Dafu, fiul unui proprietar de moară, s-a învârtit şi-a dispărut din companie. Beniamin Starck era „bacalaureat", fiul lui Ghidale Starck ce avea unul din cele mai mari magazine din Târgovişte. Se spunea că mai aveau în proprietate şi o fabrică de mobilă în Bucureşti. Un sergent pe nume Mântescu, bucureştean, se pare de profesie chelner, era mare şmecher şi chiulangiu. De altfel a şi plecat de la companie de la mine direct la serviciul de aprovizionare al regimentului! Cum s-ar zice „lupul la stână". Starck nu s-a lăsat mai prejos şi a fost transferat la „cancelaria" companiei. El trebuia să menţină scriptele la zi şi să controleze ca datele din acest registru să corespundă cu realitatea din teren. Îmi tot spunea: "Da' ce, le controlează cineva?" Eu îl admonestam, deşi poate că avea dreptate! Un bucureştean pe nume Albu era un bun cântăreţ la vioară. Împreună cu alţi câţiva s-au organizat într-o mică orchestră a companiei în care cânta şi sergentul Golea Savu, absolvent al Conservatorului. Printre oamenii pe care-i aveam în companie unii erau mai tineri, alţii mai în vârstă, unii mai

instruiți, alții mai puțin. Doi frați gemeni, frații Ungureanu, ambii sergenți, semănau ca două picături de apă. Ei puteau fi folosiți în spionaj ca alibiuri. Sergentul Drăgănescu, contabil de prin Ghergani, completa efectivul. Toți oameni de ispravă care m-au ajutat mult în munca administrativă a companiei.

O dată cu sosirea oamenilor ne erau repatizați şi cai. Aceştia proveneau din rechiziții şi soseau „ la număr", slobozi constituind o mare problemă pentru noi de a-i pune în ordine, de a-i împerechea la atelaje. Aveam în total 60 de cai, mai târziu numărul crescând la 130.

În ultimul lot sosit de la Arad au venit şi căruțele. Delegatul regimentului la aceste rechiziții era un căpitan de rezervă, tot învățător, mai în vârstă, pe nume Modrogan. El era şi comandantul companiei întâia. Acesta făcuse şi războiul de reîntregire. Omul nostru era o mare lichea, linguşitor pe lângă cei mai mari şi foarte aspru cu subalternii. Despre cultura lui se spuneau multe anecdote. Odată ar fi fost întrebat despre „Divanurile *ad hoc*". Răspunsul său ar fi sunat cam aşa: "Păi acestea erau nişte case mari prin Bucureşti!" În compania lui era un profesor de franceză, Stanciu, căruia Modrogan, eroul nostru, îi făcea mare mizerie, obligându-l să se mute la altă companie. Până la urmă l-am primit la mine şi am constatat că era un om blând şi cu deosebit bun-simț.

Numărul căruțelor sosite la mine era de 20. Cu mare greutate am făcut rost de atelaje. Am mai avut în repartiție şi biciclete! Acestea au fost în număr de 7 sau 8 bucăți, dar din toate abia am reuşit să încropim numai două cu care s-a mai putut merge, restul erau nişte ruginituri! Din totalul căruțelor am ales două, ce erau la dispoziția mea pentru nevoile urgente de transport.

Organizarea, atât a oamenilor, cât şi a acestor materiale, cai, căruțe, mi-a creat mari griji. Zilnic trebuia să merg la magaziile de aprovizionare ale regimentului. La serviciul de îmbrăcăminte se afla un locot. activ pe nume Săvulescu, băiat de popă, un zgârcit şi un afurisit. Ajutorul său, un sergent pe aceeaşi măsură. Acesta din urmă era de prin Pucioasa. Avea un comportament de necrezut. El se ştia ocrotit de superiorul său direct. Ori de câte ori mergeai la ei, te priveau cu duşmănie parcă ar fi fost la prăvălia lor personală. Nu te lăsa să-ți alegi lucrul pe măsura nevoilor tale. Dacă se întâmpla să-i returnezi acestui sergent câte ceva ca necorespunzător sau netrebuincios, privirea lui exprima de-a dreptul o înjurătură! Aproape că îți venea să fugi. Nu-l interesa pe el că eşti ofițer sau soldat!

La magazia de armament era mai mare un plutonier pe nume Dinga, cam tuciuriu la față, ceea ce te ducea la bănuiala că ar fi corcitură. Şi acesta ne făcea o seamă de mizerii. Compania mea era numită „de armament greu" şi ar fi însemnat să avem o dotare corespunzătoare, adică 4 mitraliere şi 4 brandturi*, două de 37 mm şi alte două de 53 mm. Nu ni s-a dat nimic din aceste dotări necesare eventualelor noastre misiuni. Târziu am primit un biet „tunuleț" de 37 mm! Dar şi acesta pentru scurt timp.

Trecuseră mai mult de două săptămâni şi noi încă mai dibuiam, nu eram puşi pe lucru efectiv. Se pierdea mult timp cu organizări şi reorganizări. Pe câmpul de instrucție nu se făcea nimic, fie din cauza instructorilor care nu fuseseră „instructați", ca să zicem aşa, fie dintr-o nepricepere totală! Ofițerii erau delăsători şi neinteresați, nu aveau responsabilitate decât în teorie! Sâmbăta, cei care erau mai din apropiere plecau şi se întorceau abia lunea şi atunci cu mare întârziere. Nimeni nu era constrâns, nimeni nu era pedepsit pentru neglijență sau pentru întârziere sau pentru neefectuarea sarcinilor de serviciu! Vag primeam câte o observație la modul cât se poate de general.

Pe la sfârşitul lui septembrie se putea vorbi de o oarecare aşezare a lucrurilor. Comandant al părții sedentare a regimentului era un colonel rezervist pe nume Roznovanu, proprietar de mină. La viața sa fusese militar de carieră, infanterist, dar demisionase din armată pentru a-şi putea vedea de afaceri. Mina Şotânga era proprietatea sa. El era un om blajin şi cumsecade, apropiat ofițerilor şi în special dâmbovițenilor! Majoritatea acestora erau învățători care îi erau de ajutor colonelului în problemele politice în care era implicat. De altfel, şi acesta fusese un motiv că se retrăsese din activitatea militară. Adesea venea şi mânca împreună cu ofițerii la popotă deşi de regulă îl ducea maşina acasă, la Târgovişte. Când mânca la popotă se întreținea cu noi şi făcea glume de bun gust. Era, cum se spune, un om popular, îşi ocrotea clienții politici.

Căpitanul Teodorescu era comandantul batalionului. Om redus ca intelect, el ținea şi biroul de mobilizare, aşa că de batalionul propriu-zis nu mai avea timp să se ocupe. Mai târziu ne-a sosit un maior concentrat, de pe la Craiova. Era un om ciudat, umbla cu buzunarele pline cu bancnote de o mie de lei! Se spunea că-şi vânduse de curând nişte proprietăți. După două săptămâni a dispărut din regiment, nu ştia nimeni de ce şi unde!

Batalionul nostru se putea numi „al nimănui"! Comandantul companiei întâia era căpitanul Modrogan, mai mult figurant fiindcă îşi petrecea timpul

* brandt = aruncător de mine (după numele inventatorului.)

prin fel de fel de delegații sau era acasă, dar ținut prezent la unitate de către col. Roznovanu, fiind clientul său politic. Din aceeaşi cauză era şi cel mai bine încadrat ca leafă din unitate. Popescu Gheorghe, Lăpuşneanu Mihai, Stancu, zis francezul, erau învățători. „Francezul" era profesor cu studii de specialitate, toți încadrați la compania întâia. La compania a doua era comandant locot. Hoitan Radu, prahovean, învățător şi fiu de învățători. Avea un comportament sub orice critică, neglijent, nepăsător. În compania sa mai erau Petrescu, învățător, Diaconescu, proprietar în Dâmbovița, Rizescu Stan, proprietar de fabrică. Compania a 3-a avea drept comandant pe locot. Răzlescu Gheorghe, învățător de prin Roman. El avea în subordine pe sublocot. Derioiu din Nucet Prahova, învățător. Compania a 4-a era compania mea care, deşi cu probleme multiple, aşa cum însuşi colonelul recunoscuse, avea o încadrare slabă. La început am avut un sublocot., un învățător, care după nu mult timp, mi-a dispărut. Peste un alt interval de timp apare un locot. rezervist pe nume Kirov Vasile, basarabean, mare dipsoman.

De pe „zonă" sosi un locot. col. ca ajutor de comandant pe nume Vlădescu, un om de mare finețe dublată de o bunătate asemănătoare. La sosirea sa am fost adunați toți ofițerii în sala de şedințe, unde ne-am cunoscut şi unde ni s-au dat şi ceva îndrumări. Ne-a sfătuit ca să ne ținem corect evidențele, acestea fiind acte justificative. Ne-a mai atras atenția ca să nu ne bazăm numai pe plut. majori care nu întotdeauna sunt corecți. „Nu aveți încredere în ei", spunea colonelul. „Ei sunt plaga armatei române"! Sigur că în bună parte el avea dreptate, dar nu toți aceştia puteau fi băgați în acelaşi sac. „Priviți, mai spunea el, aici pe bulevardul gării, sunt numai casele lor făcute cu banii regimentului. Noi suntem chiriaşii acestor paraziți!" Păcat că acest om nu a rămas prea mult în unitate fiind nevoit să plece pe zonă. De acolo a fost mutat la un alt regiment şi nu l-am mai văzut vreodată.

Lucrurile începură să meargă ceva mai bine, dar problema cea mai grea era cea a îngrijirii cailor. Oamenii erau de rea-credință, erau hoți, furau din rațiile animalelor şi vindeau pentru a-şi procura ei băutură. Subalternii mei erau indiferenți la aceste lucruri. Mă sculam dimineața, încă din noapte şi mergeam în control pe la grajduri. Făceau fel de fel de tertipuri pentru a se acoperi. Sâmbăta şi duminica era şi mai greu, mulți dintre ei fugeau acasă fiind de prin apropiere, iar caii rămâneau pe seama a doi sau trei soldați ce nu puteau face față lucrului. Dimineața de la grajduri mergeam la companie unde primeam raportul şi dădeam plecarea la câmpul de instrucție. La cancelarie mi se prezentau situațiile la zi. Datorită

celor ce „fugeau" acasă aveam economii la mâncare fiindcă ei figurau pe acte, deşi mâncau acasă! Când am raportat această situaţie toată lumea a închis ochii! Comandantul, col. Roznovanu era preocupat mai mult de soarta minei sale decât de cea a regimentului. Cu greu, dar începuse să ne cunoască şi să aprecieze pe fiecare cam ce eforturi face pentru bunul mers al regimentului! Pe mine mă cota bine şi era în cunoştinţă de cauză, exprimându-se chiar într-o şedinţă cu corpul ofiţerilor: Frunză are compania cea mai grea dar este foarte puţin ajutat, a spus el. Când mă întâlnea, mă chema în cabinetul său şi mă întreba de greutăţile pe care le am şi despre nevoile companiei! Dacă se întâmpla să mă găsească în drum spre casă, oprea maşina, mă lua cu el şi mă ducea până unde aveam eu nevoie. Erau gesturi cordiale cu mare efect asupra noastră, a celor cu grade mai mici.

Iată că într-o zi, la popotă, dl col. Roznovanu îmi face o mică surpriză: venise însoţit de un tânăr sublocotenent pe care la sfârşitul mesei a ţinut să-l prezinte întregului corp de ofiţeri. Era vorba despre subl. activ, Gheorghiu, proaspăt ieşit de pe băncile şcolii militare şi care avea să ne ţină o serie de cursuri pentru ca şi noi să fim puşi la punct cu ultimele noutăţi în materie de organizare militară. Ni se cerea de către dl colonel să nu ne simţim jigniţi de situaţie, mai ales cei mai mari în grad decât acest tânăr ofiţer! Se anunţă astfel că de acum, în fiecare seară, „veţi face pregătirea programului pentru a doua zi! Rog ca nimeni să nu lipsească de la această pregătire şi totodată vă rog să aveţi înţelegere şi atitudine camaraderească pentru dl instructor". Şi bomba era pentru mine. În continuare colonelul spuse: „Şi pentru că cea mai grea companie din unitate este cea a locot. Frunză, dl sublocot. Gheorghiu a fost repartizat la această companie." Nu mi s-a părut nimic deosebit în acest lucru, ci mai mult chiar, am socotit că acesta ar fi un real ajutor pentru mine. A doua zi de dimineaţă dl sublocotenent Gheorghiu se prezentă la companie, ţanţoş şi plin de el, de ştiinţele sale militare! L-am primit cu toată cordialitatea şi l-am înconjurat cu toată atenţia care îmi sta în putere, lucru pe care mai târziu l-am regretat. Tânărul absolvent al şcolii de ofiţeri încă din primele zile a început să-şi dea ifose. Eu nu-l consideram subaltern şi-i dădusem mână liberă în multe decizii, lucru pe care mintea sa puţină le-a interpretat drept slăbiciune şi treptat devenise de-a dreptul obraznic. Începuse să-mi contrazică dispoziţiile şi să mă discrediteze în faţa trupei. La raportul de dimineaţă, lua atitudini cu totul necorespunzătoare regulamentului militar. El era, de exemplu, obligat să stea în front şi în poziţie de drepţi, aşa cum era obligată toată lumea, inclusiv comandantul, dar se retrăgea singur în

afara formațiilor unde-şi găsea altceva de făcut în mod sfidător. Într-o dimineață, după terminarea acestor formalități, l-am invitat în biroul meu şi după ce i-am trimis afară pe toți furierii, i-am atras atenția asupra atitudinii sale care contravenea regulamentului militar! După acest incident, se părea că lucrurile s-au îndreptat, dar el în scurt timp a dispărut din companie şi chiar din unitate fiind trimis la partea activă, de fapt, de unde făcea parte. Tot în această perioadă ne sosise şi tunulețul de 35 mm, tunuleț de tip Brandt cu care am făcut instructarea trupei şi chiar am apucat să facem câteva trageri. Problema importantă a manevrării acestui armament era folosirea sistemului de ochire, a aşa-zisului „colimator". Unul din exercițiile făcute cu brandt-ul nostru ne-a reuşit în mod excepțional. De recunoscut că în afara incidentului descris, sublocot. Gheorghiu a făcut şi lucruri de laudă. El ne-a învățat să ochim cu brandtul.

Din acea perioadă, îmi amintesc şi o întâmplare cu haz. Mă îmbolnăvisem de un fel de gripă ce m-a obligat să rămân la infirmeria regimentului cazat într-o mică rezervă pentru ofițeri. Regimul era practic acelaşi ca şi pentru trupă, chiar şi cazarmamentul, pijamalele, halatele etc. erau aceleaşi în aşa fel încât, dacă ieşeai în curte, nu te puteai deosebi cu nimic de ceilalți. Soldații însă ne distingeau imediat, în special după comportament. Printre soldații internați era unul care îşi tot „făcea veacul", cum se spune, prin infirmerie. De altfel era şi cam debil mintal. Acesta venea mereu la mine şi-mi cerea țigări. Cum eu nu eram fumător aveam în permanență țigări primite prin rație şi le ofeream fumătorilor cu mare plăcere. Ostaşul despre care spun se „înnădise", venea la mine şi începusem chiar să ne tutuim! Ne împrietenisem la „toartă", lucru ce-i amuza grozav pe ceilalți ostaşi care ştiau că sunt ofițer! Eram urmărit de „amicul meu" care venea uneori prin surprindere, mă bătea pe spate şi-mi cerea „rația"! După câteva zile, m-am însănătoşit şi fără ca el să prindă de veste m-am reîntors la companie. Într-o dimineață, după raport, trupa era pregătită să plece la câmp pentru instrucție, când observ că la coada companiei un ostaş, cam ponosit, se holba la mine: era „amicul" meu din infirmerie ce fusese de curând „vărsat" la compania mea. Acest lucru poate fusese făcut în mod deliberat. Nu se terminase bine raportul că se îndreptă către mine şi cu o mutră mucalită ce i-a uluit pe ceilalți ostaşi, mă întreabă râzând: „Cum mă, tu eşti comandant aici?, dă-o-n ... a măsii! Nu fi şi tu al dracului, continuă el, că am acasă o mamă necăjită!" După încă un schimb de cuvinte îmi ceru o țigară pe care, evident nu i-am refuzat-o spre marele haz al tuturor. Până la

urmă i-am raportat şi colonelului care l-a mutat în altă parte şi, pare-mi-se, după un examen psihiatric, a fost eliberat şi trimis acasă.

În unitatea noastră era o mare fluctuaţie de cadre şi o amestecătură de naţii. Aveam, lucru curios, foarte mulţi nemţi mai în vârstă. Unii dintre ei făcuseră şi războiul cel mare! Îmi amintesc nume ca Becker, Schultz, Teitler care vorbeau greu româneşte, unii nu ştiau nici „o boabă"! Aceşti ofiţeri erau încadraţi ca „dubluri" la diversele servicii! Ei nu făceau mare lucru în unităţi şi încasau salarii destul de „grase." În viaţa civilă aceştia erau mici negustori, crescători de animale sau mici meseriaşi. Rolul lor în armata română, la acea datăm era destul de misterios sau, în orice caz, destul de dubios!

Într-o seară, locotenentul Becker era de serviciu. Pe timpul nopţii i-a venit în control ofiţerul de rond de pe garnizoană. Acesta l-a luat pe Becker al nostru, l-a plimbat prin tot regimentul şi i-a dat o sumă întreagă de instrucţiuni la care Becker răspundea invariabil: "Ja, ja ..." La sfârşit a fost pus să repete ce a înţeles, dar Becker care abia ştia câteva cuvinte româneşti, a cerut un translator. Ofiţerul de rond n-a mai putut suporta şi a explodat de furie înjurând că a fost purtat peste tot de pomană de un ofiţer care nu ştia româneşte, nu înţelesese nimic şi că după atâta oboseală îi cere interpret!

Prezenţa acestor „minoritari", care nu vorbeau româneşte, constituia o greutate pentru armată şi multe scene ridicole se povesteau pe seama lor, scene ce se iveau din cauza necunoaşterii limbii.

Printre ofiţerii concentraţi apare într-o zi şi învăţătorul Platon Dumitru din Văcăreşti, comuna din imediata vecinătate a oraşului Târgovişte. De felul său era de prin Moldova şi pripăşit pe-aici. Acest învăţător, de altfel bine pregătit în general, avea o hibă, era tare îngâmfat, suferea de o mândrie absurdă. Era tată a cinci copii de a căror fotografie era nedespărţit. Când cunoştea sau întâlnea pe cineva, pe dată îi şi arăta fotografia copiilor lui. Devenise un fel de tic pe care îl cunoştea multă lume în regiment, chiar şi colonelul Roznovanu al cărui protejat era. Spun protejat fiindcă imediat după ce acesta a venit în unitate a şi fost numit la unul dintre birourile comandantului! Despre locot. Platon voi mai avea multe de spus de-a lungul peripeţiilor mele din armată. Am semnalat prezenţa lui pentru ca cititorul să-şi poată face o părere despre ce se petrecea în armată în acele momente de mare încordare prin care trecea ţara!

În unitatea noastră se reuşise într-o măsură oarecare ca lucrurile să intre pe un făgaş normal, deşi treburile erau făcute pe „sponci", şi puţini

erau cei ce se omorau cu firea în batalionul nostru al cărui rol nu era deloc cunoscut. Ne făceam fel de fel de calcule şi ne spuneam că poate suntem trupe de pază sau de ocupaţie la nevoie, că în caz de război vom fi ceva mai feriţi de gloanţe. Mai târziu ne-am dat seama că suntem consideraţi drept trupă operativă de „rezervă." Rolul nostru era de a umple eventualele goluri din timpul luptelor!

Dacă unii ofiţeri de la celelalte companii se complăceau într-o nepăsare totală, eu mă zbăteam ca „peştele pe uscat". Mă măcina îndeosebi grija pentru cei peste o sută de cai pe care-i aveam în primire. Aveam drept şef de grajd un fals sergent pe nume Oprea. Un escroc, şi-am spus fals fiindcă s-a dovedit mai târziu că el nu era sergent. La început n-am ştiut ce fel de element este. Aflase de undeva că vreau să cumpăr nişte mere pentru a le trimite acasă, la familie, şi-mi aduse drept probă câteva. Îmi propuse să-l învoiesc pentru o săptămână, acasă la el, de unde-mi va procura şi fructele dorite. Stându-mi în putinţă, i-am semnat biletul de voie respectiv. După o săptămână s-a întors fără nici un măr. De la alţi ostaşi am aflat că este un mare mincinos şi că ei, acasă, sunt lipiţi pământului, că ceea ce-mi spusese, precum că tatăl său dusese merele şi le vânduse deja la Bucureşti, nu erau decât scorneli! Minciuna o înghiţisem! Caii care erau în sarcina acestui Oprea erau rău îngrijiţi, erau jigăriţi, în ciuda faptului că nu făceau nici o corvoadă. Subalternii mei erau ca şi inexistenţi, sublocot. Gheorghiu plecase, rămăsesem cu sublocot. Niţescu Ion şi cu basarabeanul Kirov Vasile, un alcoolic, fost luptător în armata ţaristă! Acesta nu avea familie şi nici vreo oarecare profesiune, fusese un fel de trepăduş pe la primărie, poate notar sau aşa ceva! Pentru el concentrarea era un lucru nemaipomenit, fiindcă în calitate de ofiţer avea salariu bun. Deşi avea dreptul la concediu, nu vroia să plece, prefera să rămână în unitate ca un om fără căpatâi ce era. De fapt nu făcea nimic pentru salariul pe care-l primea, umbla toată ziua după băutură şi ... după femei. Când era pe câmpul de instrucţie lăsa totul pe seama sergenţilor cu care fraterniza, bea şi fuma împreună cu ei, lucru ce nu era permis în armată pe acea vreme.

La începutul lunii octombrie a venit în regimentul nostru maiorul Stericu, detaşat de la Pirotehnia armatei din Bucureşti. Se ştia că asemenea detaşări, îndeobşte sunt disciplinare, ceea ce însemna că maiorul Stericu nu era vreo poamă bună! De îndată ce s-a prezentat la regiment a şi fost numit comandant la batalionul nostru. Am fost convocaţi la sala de conferinţe pentru a ni se prezenta şi a face cunoştinţă cu noi conform

regulilor militare. Alocuțiunea sa a început cu sfaturi cum să ne facem datoria, cu poveațe din care nu lipseau şi unele amenințări mai mult sau mai puțin voalate. Experiența ne învățase şi l-am mirosit că este „de-ai noştri". Şi într-adevăr nu ne-am înşelat în presimțiri!

*

* *

Se declarase cel de-al doilea război mondial, sticla înfundată explodase! În mai puțin de o lună Germania lui Hitler călcase Polonia în picioare şi-o ocupase până la linia frontierei cu Rusia lui Stalin, Rusie ce a apucat şi ea o bucată completând desființarea Poloniei. Mii de refugiați polonezi, speriați de perspectiva robiei naziste sau de Siberia bolşevică, au dat năvală în România ce le-a deschis prieteneşte porțile. Frânturi ce mai rămăseseră din fosta armată poloneză au ajuns la noi. Cazarma noastră le-a fost pusă la dispoziție, în întregime. Ne-a rămas doar pavilionul administrativ. În această situație noi am plecat în comuna Valea Voevozilor, un fel de prelungire a oraşului Târgoviște. Erau despărțite doar de apa râului Argeş. Aici ne-am instalat batalionul nostru în frunte cu comandantul, maior Stericu. Noi, de fapt, eram mulțumiți. Ofițerii am fost cazați pe la oameni în sat unde nu plăteam chirie. Acum, în prima decadă de toamnă, grădinile gemeau de fructe şi cu puțini bani puteai cumpăra pe îndestulate. Strugurii nici ei nu lipseau, în zonă fiind şi multe vii. Pentru mine lucrurile nu erau chiar îmbucurătoare deoarece caii îmi rămăseseră în grajdurile regimentului, la o distanță de 4-5 km, ceea ce însemna că supravegherea, care era atât de necesară, va fi şi mai greu de făcut. Aveam la dispoziție mijloc de locomoție, aş fi putut face şi controale inopinate pentru prinderea hoților care erau destul de bine organizați şi solidari între ei. Instalați la Valea Voevozilor, se părea că „armata s-a dat jos din pod" o dată cu noul nostru comandant de batalion. Dar se dovedea că maiorul Stericu e „de-ai noştri", băiat bun şi că-i place din plin să-şi trăiască viața. De la început a lăsat-o moale cu milităria, poate pentru că se ştia „detaşat". Apoi a instalat popota într-o prăvălie la marginea satului, de cum treceai podul peste Argeş. Era acest maior Stericu un om căruia îi plăcea să fie periat, adulat. Avea o vorbă blajină cu noi, ofițerii, pe câmpul de instrucție, unde venea rar şi atunci nu se interesa prea mult de cum merge instrucția, se pierdea în discuții ce nu aveau nici o legătură cu activitatea noastră. Ostaşii rămâneau pe seama sergenților care făceau şi ei ce-i tăia capul. Sâmbăta fiecare-şi aranja

programul său, adică majoritatea o ştergea acasă. Între timp sosise şi soția maiorului, ca să zicem aşa, doamna maior! Aceasta nu crăpa nici de cultură prea multă şi nici de deşteptăciune. Venea la masă împreună cu soțul, la popotă. Masa de obicei era cu prolonjeuri, mai ales seara. Ca oricărei parvenite, îi plăcea să i se facă complimente, să i se dea onoruri. Cineva care i-a cântărit „deşertăciunea", i-a scris în glumă că din surse sigure a aflat că soțul ei va fi avansat la gradul de colonel! A doua zi după primirea acestui fals mesaj, foarte țeapănă, dna ne anunță la popotă această nemaipomenită veste! Când ea ne spunea acest lucru sună telefonul şi dl maior era solicitat de către comandant. N-a apucat ca să afle ce vrea colonelul că Stericu îi şi spuse: „eh, dle colonel, se pare că v-am ajuns în grad!" Roznovanu, om cu simțul umorului, i-a făcut toate urările de bine, urări pe care şi noi i le adresasem, dar în cunoştință de cauză, fiindcă toți abia îşi țineau râsul! Doamna se şi vedea colonelească şi-şi dădea mereu ochii peste cap precum artistele de teatru şi nu înceta să repete: „Va să zică, sunt doamna colonel!" S-a făcut cinste şi s-a băut destul de mult pe seama avansării dlui maior Stericu! După aproape un an, l-am reîntâlnit prin Ploieşti tot cu gradul de maior şi mă întrebam „o fi sesizat el gluma făcută atunci în acea scrisoare?"

Cât am stat la Valea Voevozilor, nu ne-am plictisit deloc. Se organizau întâlniri pe la diverşi cetățeni după culesul viilor şi era greu să-l refuzi pe dl maior. Aşa, într-o zi, a aranjat să mergem la via unui cetățean bine înstărit, care nu culesese decât o parte din vie. Era o după-amiază de toamnă splendidă. În frunte cu dna şi dl maior, am ajuns la locul cu pricina, nu departe în afara satului. Aici eram aşteptați, se făcuseră pregătiri. La marginea viei, la umbra unor pomi, se aşternuseră mai multe preşuri pe care ne-am aşezat. Gazda, un bărbat bine, între două vârste, ne-a primit cu toată curtoazia. Am fost serviți chiar de soția proprietarului şi de cele două fiice ale sale, domnişoare. Am început cu țuică, cozonac, apoi cu miez de nuci, am continuat cu vin vechi, must şi struguri. Am stat la această petrecere câmpenească până s-a înnoptat de-a binelea.

Într-o altă duminică, dl maior ne-a propus o vizită la Fieni, localitate de unde era unul dintre concentrații noştri, învățător mai în vârstă care luase parte şi la celălalt război mondial. Era vorba de comandantul companiei I, lt. Popescu, om aşezat şi bun gospodar, după cum aveam să văd. Maiorul îl învoise în prealabil cu o zi înainte de vizita noastră. Fienii, o localitate ceva mai răsărită, aşezată într-o zonă muntoasă către Petroşița, era cam la

o oră de mers cu trenul. Am mers un grup de vreo 15 ofițeri. Ne-am urcat în gară la Teiş. Era o frumoasă zi de toamnă. Ajunşi în gara Fieni am coborât. Aici eram deja între munți, pe fundul unei văi strâmte unde razele soarelui nu puteau ajunge. Am fost întâmpinați de locot. Popescu. Acesta aranjase cu conducerea să facem o vizită renumitei fabrici de becuri electrice. Era de fapt o „făbricuță" cu puțini muncitori. Ni s-a spus că lucrurile merg destul de greu, confruntându-se cu multe neajunsuri. La ieşirea din fabrică am ajuns pe o stradă largă şi frumoasă, cu case deosebite. La capătul ei se afla un platou pe care era amplasată fabrica de ciment unde era o activitate vie. Aici am văzut sala maşinilor, depozitele de piatră care serveau la fabricarea cimentului şi cuptoarele în care acestea erau arse, rampa de încărcare a sacilor cu ciment etc. De aici am plecat acasă la învățătorul Popescu, ce ne-a întâmpinat cu tradiționala „țuiculiță" şi cu dulceață, după care ne-am îndreptat către un restaurant al cooperativei din sat unde se aranjase o masă frumoasă, masă la care am contribuit toți participanții. Această excursie s-a încheiat cu o vizită la căminul din localitate, cămin cultural care avea bibliotecă, sală de popice, săli de lectură şi chiar un cinematograf.

O IDILĂ ÎNTR-UN CUIB DE BARZĂ

Cantonamentul meu de la Târgovişte era destul de nepotrivit, motiv pentru care mi-am alertat subalternii pentru a-mi găsi o altă gazdă. Dintre toți, cel mai descurcăreț s-a dovedit a fi Beniamin Starck. Acesta mi-a găsit o gazdă de la care am aşteptat să plece un alt ofițer urmând ca eu să-i iau locul! Starck mă ținea la curent. După câteva zile a venit la mine împreună cu doi soldați pentru a-mi lua bagajele să le ducă la noua gazdă. Era o căsuță ce părea tare sărăcăcioasă pe dinafară. Acoperişul de paie sporea această impresie, semăna cu un cuib de barză! În spatele casei se întindea o grădină mare, o livadă de toată frumusețea. În timp ce urcam scara de la intrare cu oarecare nedumerire şi ezitare pe care Beniamin le observase, îmi face cu ochiul şi-mi zise: „Lăsați, dle locot., că veți fi mulțumit!" În primul moment nu am realizat insinuarea lui, dar imediat ce în uşă a apărut o fată înălțuță, slăbuță şi ... tânără, mi-am dat seama de ce Beniamin îmi făcuse cu ochiul! Încă de la uşă, aceasta ne-a avertizat de protestele tatălui ei care nu vroia să primească pe nimeni în gazdă: „Oare ce-o fi vrând tata, zicea tânăra, fratele meu care-i plecat şi el în armată, n-o trebui

şi el să doarmă pe undeva? Oare dl locotenent, şi se uită la mine, vine aici de dragul nostru?"

Băiatul moşului, fratele fetei, era învăţător în Teiş şi director în acelaşi timp, iar acum era concentrat pe undeva pe la Focşani. Şi fata mă invită cu toată amabilitatea. Bătrânul se retrăsese într-o odăiţă. Doi soldaţi mi-au adus bagajele, o ladă mare de campanie pe care mi-o făcusem în primele zile de concentrare. După ce-mi fusese adusă lada, Starck se uita când la mine, când la bagaj, nu-i plăcea cum arăta valiza mea de campanie, era nereglementară, spunea el. „Vă trebuie una frumoasă şi conformă cu regulile, dle locotenent!" Familia lui Starck avea un mare atelier de tâmplărie în Bucureşti. Acesta mi-a cerut o învoire să meargă acasă şi să-mi aducă o ladă reglementară. Starck a obţinut învoirea dorită la sfârşitul acelei săptămâni.

Casa în care fusesem adus, în ciuda aspectului ei exterior, era destul de comodă, aş fi putut spune confortabilă. În cameră, fără a avea o mobilă de lux, am găsit un pat cu aşternuturi foarte curate, preşuri ţărăneşti, aşezate pe o podea din scânduri. Într-un colţ aveam un cuier unde-mi puteam aşeza hainele. După ce am intrat în cameră şi mi-am orânduit lucrurile, fata noii mele gazde a venit şi mi-a adus o dulceaţă „tradiţională" însoţită şi de un păhăruţ cu ţuică, tot tradiţional şi el! Deşi nu prea eram amator de asemenea bunătăţi, evident că nu m-a lăsat inima să le refuz. După câteva zile, gazda mea cea tânără devenise insistentă şi venea mereu să mă întrebe sau să-mi aducă câte ceva. Multe zile mă păstrasem în mare rezervă, dar într-o dimineaţă am prins-o de mână şi-am sărutat-o! De atunci, venea seară de seară la mine în cameră şi stăteam până târziu discutând sau jucând cărţi! După o altă perioadă de timp a început să vină sumar îmbrăcată, de cele mai multe ori cu un halat ce-i acoperea o cămăşuţă transparentă şi cu un decolteu aproape indecent. Au mers aşa lucrurile mai multe săptămâni. Mă cunoşteam pe mine care eram în fond un sentimental, nu vroiam să mă angajez. Ce-i puteam eu oferi? Eram căsătorit şi aveam şi doi copii acasă! Deşi această sârboaică (numele lor de familie era Iosip) ştia, era în cunoştinţă de cauză, totuşi insista. Pentru ca s-o descurajez, mi-am aşezat pe masă o fotografie în care eram eu cu soţia şi cei doi copii. Totuşi vizitele ei nocturne se îndeseau, deveneau tot mai insistente. Într-una din zile, unitatea noastră a făcut o aplicaţie, în zona unde ei aveau vie, în direcţia Mânăstirii Dealului. Terenul exerciţiului nostru era în coastă. Terminasem şi ne aflam chiar pe terenul viei lor. Dădusem explicaţiile trupei, făcusem analiza exerciţiului militar

respectiv şi mă pregăteam să plec când, ca din pământ, mă trezesc în faţă cu tânăra mea gazdă. Ostaşii se îndepărtaseră mult către vale. M-am apropiat de ea, am luat-o în braţe şi-am sărutat-o lung după care am vrut s-o îndepărtez. Ea a rămas strâns lipită de mine. A trebuit să-i explic insistent că sunt aşteptat, că nu pot întârzia, că trebuie să-mi ajung ostaşii din urmă. Dezamăgită, s-a desprins, iar eu m-am îndepărtat către vale. Când am întors capul, am văzut-o profilată pe cerul albastru cu o batistă pe care o flutura cu mâna ridicată. Mi-am ajuns ostaşii din urmă, am încheiat ziua de lucru şi-am ajuns acasă. În seara aceea n-a mai apărut ca de obicei. A doua zi am aflat că a plecat din localitate undeva la nişte rude. De-atunci nici n-am mai văzut-o. Mi-a rămas şi acum ultima ei imagine, pe deal, profilată pe cerul albastru cu batista pe care o flutura în zare!

TEAMĂ ŞI NESIGURANŢĂ

La sfârşitul etapei de concentrare s-a pus problema unor scurte concedii, a unor permisii. Eram la sfârşitul lunii octombrie. Fusesem evidenţiat în mai multe rânduri şi am îndrăznit să cer această permisie printre primii. Am ieşit la raportul colonelului ştiind că dispoziţiile se pot schimba de la o zi la alta, mai ales în contextul în care era ţara. Aşa s-a şi întâmplat, eram în momentele dramatice ale asasinării primului-ministru Armand Călinescu, urmate de cumplitele represalii ale guvernului împotriva Mişcării Legionare, care căpăta tot mai multă popularitate! Călătoria până acasă, la Târgul Bujor, a fost anevoioasă. Acasă am fost primit cu multă voioşie. Deşi îmi făcusem casa, încă locuiam la şcoală în calitatea de director pe care o avusesem până la plecarea în concentrare. Soţia culesese via modestă pe care o aveam şi deja aranjase şi vinul în pivniţă! Ziua de 8 noiembrie, ziua Sfântului Mihail şi Gavril m-a găsit în mijlocul familiei şi-am petrecut potrivit tradiţiei. În adâncul sufletului eram neliniştit fiindcă nu ştiam încotro se îndreaptă ţara şi ce primejdii ne mai pasc. Orizonturile se întunecau tot mai mult. După ce au trecut cele două săptămâni, m-am întors la unitate. Maiorul Stericu ce visa să fie avansat la gradul de colonel ne părăsise. Fata gazdei mele nu se întorsese acasă. Noi am primit ordin să ne transferăm cu batalionul la Viforâta, cât se poate de repede. Tânăra mea gazdă, căreia îi purtam imaginea undeva într-un colţ la sufletului, n-a mai apărut, a rămas doar o umbră. Mi-am luat rămas bun de la părinţii ei prin care de altfel i-am transmis fericire şi bun noroc în viaţă! Eram printre

ultimii oameni care părăseau Valea Voevozilor, loc al unei amintiri care-mi va trezi mereu nostalgia!

*

* *

La comanda batalionului rămăsese căpitanul Seewald, om cu intelect redus, în ciuda originii sale. Nu cunoştea nimic din noţiunile de comandă. Era în schimb îngâmfat şi „ţâfnos", îşi insulta subalternii în cele mai neînsemnate împrejurări. Nu-l vedeai pe câmpul de instrucţie nici măcar din curiozitate. Îşi petrecea timpul la popotă instalată într-o cârciumă, deşi nu era nici gurmand şi nici băutor. Era o fire ciudată şi afişa o stare bolnăvicioasă. Îşi trecea timpul pe drumul dintre casă şi popotă! Comanda pe care o avea nu prezenta interes pentru el. Curios, într-una din zile, în popotă fiind, s-a iscat o mare discuţie între el şi lt. Becker, neamţ şi acesta, care aproape că nu ştia româneşte! Disputa a plecat de la faptul că Becker, responsabil de popotă, trebuia să aducă aici o cantitate oarecare de heringi. Ei vorbeau în contradictoriu, dar nu româneşte, ci în germană. Era un spectacol straniu pe care îl dădeau cei doi nemţi, într-o unitate militară românească. Se pare că disputa venea de la felul orgolios de a fi a lui Seewald. Pe timpul plecării mele în permisie, comanda companiei rămăsese în seama sublocotenentului Niculescu, învăţător din partea locului, din Valea Voevozilor. În tot timpul permisiei mele, lucrurile merseseră alandala, de mi-au trebuit câteva zile bune la înapoiere pentru a le descurca şi reaşeza. Se spunea că în ziua de Sfântul Mihail şi Gavril, a fost ţinut un scurt Te-Deum pentru Marele Duce de Alba Iulia, moştenitorul tronului*. A picat necazul pe Niculescu să rostească o scurtă alocuţiune cu această ocazie. Cu o inocenţă totală îşi începu discursul: "Azi, de Sfântul Mihai Gavrilă ..." iar cei de faţă au izbucnit în râs. Sărmanul Niculescu probabil că nu ştia de existenţa a doi sfinţi!

De la el am aflat mai târziu că tânăra mea gazdă de la Valea Voevozilor se căsătorise după vizita făcută cumnatei sale.

Detaşarea batalionului nostru la Viforâta nu-mi picase nici mie prea bine, drumul până la Târgovişte era destul de anevoios, iar pe vreme ploioasă, se putea spune că era de-a dreptul un calvar. Nici cantonamentul nu era de soi. Durerea cea mare erau acele odăi fără sobe, iar toamna se apropia de sfârşit pentru a lăsa locul unei ierni geroase.

---

* Viitorul Rege Mihai I.

După un timp mi-am schimbat cantonamentul. Găsisem o cameră într-o casă cu aspect exterior destul de sărăcăcios, dar cu un interior foarte curat, la o femeie tânără care avea un copil mic, sub un an, al cărei soț era plecat la armată. Ziceam că am dat peste un noroc, dar m-am convins repede că tânăra mea gazdă era un fel de sălbăticiune. Eu sperasem să fie o gazdă primitoare și amabilă, care să răspundă comportamentului meu decent și civilizat, dar aceasta țipa toată ziua, plângea cu urlete în chip de protest că i-a fost ocupată casa. Trimiteam ordonanța cu lemne și cu rugămintea că spre seară să facă puțin foc în camera unde dormeam, dar ea îmi întâmpina ostașul cu bocete îngrozitoare, ce nu se mai potoleau decât târziu. Veneam noaptea în mod deliberat, dar nu eram scutit de acest spectacol sonor. Deși îmi era foarte greu să găsesc altă gazdă, mă hotărâsem să plec de acolo, dar veni un ordin salvator prin care se decisese plecarea noastră în ziua de 5 decembrie. Ploile încetaseră și vremea se încălzise ușor. În seara de 4 decembrie totul era pregătit de plecare. Căpitanul Seewald, care avea simțul responsabilității atrofiat, lăsă comanda locotenentului Rezlescu, se urcă în tren și plecă la Ploiești, iar de aici la Negulești, preț de vreo 20 de km de oraș.

Dimineața coloana era pregătită de drum, compania mea fiind ultima conform ordinei de bătaie. Era o dimineață plăcută de toamnă târzie și când soarele se înălțase de câteva suliți pe cer, noi ne aflam pe culmea unui deal de unde priveam către o vale din care se ridica ceața. La ora prânzului ne aflam într-un sat unde ne-am oprit și s-a dat pauză de masă trupei. Toată lumea avea asupra sa hrană rece. După aproximativ o oră am pornit din nou la drum. Seara trebuia să fim la Filipeștii de Pădure. Se trimisese înainte o delegație pentru a pregăti cartiruirea oamenilor și a căruțelor, a cailor. La sosirea în localitate trebuia ca fiecare să-și aibă stabilit locul repartizat. Mergeam când în fruntea companiei, când pe la mijloc, pe jos. Trebuia să știu în permanență situația din companie, a oamenilor și a atelajelor. Ostașii nu aveau asupra lor decât pușca și baioneta, ranițele erau puse în căruțe. Conform ordinului de marș, la căderea serii eram în Filipeștii de Pădure, un mic orășel. Serviciul de cantonament aranjase astfel că fiecare își găsi locul stabilit. Eu aveam cantonament la un locuitor mai înstărit. În fața casei mă aștepta căruța cu bagajele. Gazda mea era un negustor care avea o prăvălie cu articole de băcănie și băuturi. Când intrai în casă, gazda, soția negustorului, o femeie tânără și de-a dreptul frumoasă, îmi deschise ușa și zâmbitoare îmi prezentă camera! Era o locuință luxoasă, cu covoare pe jos cu o vitrină plină de bibelouri și mobilă

aproape nouă. Cismele mele erau pline de noroiul drumului pe unde veniserăm. M-am oprit jenat la uşă şi mi-am chemat ordonanţa să mă ajute să le scot, deşi gazda insista să intru aşa! Mi se aduse în grabă o pereche de papuci pentru casă. Amfitrioana mea era o blondă, durdulie, cu ochi jucăuşi. Venea mereu prin cameră ca să mă întrebe de ce am nevoie. Eu o priveam cu nesaţ şi se părea că nici ei nu-i displăceau privirile mele! Dar nu mică mi-a fost surpriza când, cercetând cu atenţie camera, am remarcat existenţa unui gemuleţ prin care soţul urmărea toate mişcările soţiei când ea venea în cameră la mine! Acesta era un bărbat mult mai în vârstă decât blonda sa soţie. Poate că prezenţa mea ca tânăr locotenent, îi trezise sentimente nu tocmai plăcute de la început! Pe atunci era încă la modă „trecerea" de care se bucurau ofiţerii în faţa sexului slab!

Într-o seară şi-a închis prăvălia mai devreme pe motiv că are musafiri. Gestul îl făcuse tocmai pentru a-şi putea supraveghea femeia! De Sfântul Nicolae, seara, şi-a sărbătorit ziua sa onomastică şi m-au invitat la masă. Aceasta era aranjată în sufrageria frumos ornamentată. Deşi am ezitat, la insistenţele lor am acceptat. Masa a fost bogată şi foarte bine pregătită. Pe parcursul acestei cine festive, am purtat multe discuţii cu sărbătoritul căruia i-am urat felicitările potrivite. În timpul mesei, amfitrioana îşi arunca privirile către mine şi după ce ne-am retras, înainte de culcare, se strecură în camera mea şi în şoaptă m-a întrebat câte zile rămânem în localitate! „Suntem în trecere", i-am spus. Surprinsă, îmi răspunde: „Numai atât? Ce păcat!" A părăsit repede camera.

În acea noapte a început o ploaie insistentă care a ţinut până la ziuă. Dimineaţa încă ploua. M-am echipat în grabă. La ieşire, tânăra mea gazdă mă aştepta cu zâmbetul pe buze şi-mi spuse cu regret în glas: „Plouă, o ce bine ar fi dacă nu s-ar mai opri!" Mă invită la o mică gustare la care apăru imediat şi soţul. Conversaţia a decurs în mod banal, de convenienţă. La plecare le-am mulţumit amândurora pentru deosebita ospitalitate. Afară continua să plouă mărunt. Un agent de legătură îmi transmise ordinul ca toţi comandanţii de companie să ne adunăm la postul de comandă al batalionului. Aici am hotărât să plecăm, deşi în inima mea doream să mai rămânem la Filipeştii de Pădure! După jumătate de oră eram în coloana de marş pe mijlocul şoselei. M-am abătut din mers pe la gazda mea de-o noapte. Ea mă ţinu de mână şi-mi spuse: „Ce rău îmi pare că pleci!" Coloana se şi pusese în mişcare. Ordinul trebuia executat. De la fereastra camerei unde dormisem, cineva mă privea, poate cu nostalgie în ochi. Eram prea departe ca să-i pot citi tristeţea şi regretul! Mă suisem în

căruță din cauza noroiului. Ordonanța a dat bici cailor care au început să meargă într-un trap mărunt. Drumul se anunța a fi mai greu în această zi. Noroiul era mare și umezeala ne pătrundea.

Pe la amiază eram în păduricea de la Strejnicu, cam la 7-8 km de Ploiești. S-a ordonat loc de popas. Bucătăriile, trimise mai înainte, au dat masă caldă oamenilor. Poposisem într-o poiană deloc lipsită de farmec. Soarele se vedea sus pe boltă, dar era fără putere. În această pădure am găsit un mic cimitir militar al unor ofițeri căzuți în timpul primului război. Erau mai multe cruci cu inscripția numelor pe ele. Batalionul a fost adunat în jurul acestui mic cimitir și s-a ordonat un moment de reculegere. Locotenentul Rezlescu ținu un scurt dar înflăcărat discurs patriotic în care arătă sacrificiul pe care cei înmormântați aici îl făcuseră pentru patrie! Era acesta un gest de frumoasă educație, mai ales că destinul nostru, pe atunci, plutea în nesiguranța viitorului. Fiecare dintre noi însă gândea: „Mâine și eu pot împărtăși soarta aceasta!"

De aici ne-am continuat drumul spre Neguleşti. Mersul era anevoios din cauza noroiului. Înaintam cu greu. O dată cu căderea serii ploaia reîncepu. Către miezul nopții soseam la destinație. Oamenii erau obosiți și uzi, în ciuda faptului că avuseseră asupra lor foile de cort. Cantonarea s-a făcut cu dificultate. Oamenii aveau hrană rece. Prin noroiul și băltoacele de pe drum ne-am pus la adăpost. Mie mi se repartizase un loc la un conac boieresc, conacul unui urmaş al domnitorului Constantin Brâncoveanu. O clădire veche, cu etaj, care după aspect trecea de suta de ani, dacă nu cumva era chiar de pe vremea marelui domnitor. În scurta noastră şedere am putut afla că și biserica din comună fusese construită de Brâncoveanu, iar clopotele aflate aici erau dăruite de către domnitor. Camera repartizată la conac era amplasată pe un coridor la care ajungeai pe nişte scări din lemn care scârțâiau. De pe acest coridor destul de lung se deschideau uşi de o parte și de alta în tot atâtea camere. În prima dintre acestea era deja instalat căpitanul Seewald, comandantul de batalion, care sosise aici înaintea noastră cu mijloace proprii de transport. El se instalase fără să se intereseze despre nevoile subunității noastre. La ora la care noi venisem, el deja dormea somn liniştit. În camera mea erau două paturi, o masă și câteva scaune, foarte uzate și cu un aspect rudimentar, în schimb o sobă de o frumusețe rară, făcută din faianță de Viena, cu numeroase ornamente, medalioane și înflorituri sofisticate, de o finețe deosebită. Dar lucrul cel mai important, o bătrână femeie de serviciu făcuse un foc straşnic, astfel că în cameră era o căldură îmbietoare, care ne pica atât de bine nouă care

veneam trudiți de pe un drum cu ploaie, noroi şi frig. Bătrâna ne informă că este cea mai bună cameră şi cu soba cea mai călduroasă. „Ține căldura până la ziuă", ne spuse dânsa. Într-adevăr, a doua zi de dimineață încă era cald de-a binelea în cameră.

Ploaia reîncepuse după o scurtă întrerupere pe timpul nopții. Am fost prin sat pentru a-mi face o cât de mică idee despre locul în care eram. Era un sat pricăjit, cu case mici acoperite cu paie sau cu hlujani.* Ulițele erau întortocheate; pline de ştioalne**. Din cauza lor trebuia să mergi cu mâna sprijinită sau agățată de garduri pentru a nu te scufunda în apă. Gardurile erau şi ele după asemănarea drumului şi a caselor, făcute din nuiele, adesea putrezite şi căzute la pământ.

Oamenii au fost lăsați să stea în repaus pe la cantonamentele la care erau repartizați, cu program „de cameră". Evident, era un ordin formal, oamenii dormiseră pe unde apucaseră. Comandantul batalionului îşi improvizase o cancelarie în clădirea în care dormise, la conacul descris. Cancelaria era la parter, într-o cameră unde se afla o masă şi câteva scaune. I s-a raportat despre greutățile întâmpinate cu amplasarea oamenilor precum şi a atelajelor din dotare. Toți ofițerii ne-am exprimat dorința de a căuta altă comună unde să ne aşezăm şi unde am putea avea facilități pentru nevoile noastre. Cu încăpățânarea şi prostia sa invoca întruna ordinul peste care nu putea trece. Pentru el numai asta conta. I-am arătat starea groaznică a drumurilor, depărtarea de Ploieşti de unde trebuia să ne facem aprovizionarea etc. etc. După multe discuții s-a hotărât ca împreună cu locotenentul Dumitru Platon să meargă la comandantul regimentului şi să ceară schimbarea locului de cantonament. Comandantul regimentului nostru se afla în incinta cazărmii regimentului 7 Prahova. Locotenentul Platon, băiat deştept şi descurcăreț, a reuşit să obțină aprobarea de a ne muta undeva într-un loc unde să avem înlesnirile dorite. Un ofițer propuse Ploieştiorii, unde fusese în „recunoaştere." Această localitate este de fapt un fel de suburbie a oraşului Ploieşti, în partea sa de est. La ora 7 de dimineață batalionul era încolonat, gata de plecare. Ne-am pus în mişcare pe un drum anevoios. Când mai aveam 4 sau 5 km până la destinație, ploaia reîncepu cu insistență, măruntă şi deasă. Căpitanul Seewald se dădu jos din căruța cu care venise şi trecu pe la fiecare companie făcând observații ce nu aveau nici o legătură cu realitatea.

---

* hlujan = tulpină de porumb, s. cocean

** ştioalnă = băltoacă (moldovenism)

Pentru a ajunge în partea de est a Ploieştiului, trebuia să traversăm oraşul. După ordinul lui Seewald trebuia să avem o înfăţişare ţanţoşă, „să nu ne facem de râs," spunea el. Pe o asemenea ploaie însă nimănui nu-i ardea de ţinută de defilare! Toată lumea abia aştepta să ajungem undeva la adăpost. Dacă cineva ne-ar fi privit de la o fereastră, nu ne-ar fi criticat, ci ne-ar fi compătimit! În ceea ce mă privea, eu nu cunoşteam acest oraş, trecusem doar prin gară. După ce ne-am depărtat de rafinăria Vega, am ajuns în locul unde trebuia să ne aşezăm „cvartirul" nostru, al batalionului. Imediat în spatele rafinăriei se afla mahalaua „Ţânţărenilor" după care urma un spaţiu viran, apoi Ploieştiorul, unde aveam să poposim noi.

La sosirea noastră, cartiruirea era deja făcută. Compania mea, ce avea în dotare şi atelaje, a primit ordin să meargă în Ţânţăreni, deşi iniţial fusesem repartizaţi chiar în Ploieştiori. La Ţânţăreni erau mai multe gospodării unde locul pentru cai ar fi fost mai bine asigurat. Am străbătut toată aşezarea aceea şi am controlat felul în care erau adăpostiţi caii şi căruţele. Într-o clădire ne-am organizat cancelaria companiei. Aici erau două fete, dintre care una s-a şi măritat până la urmă cu unul dintre sergenţii mei, contabil în viaţa civilă. Sublocotenentul Teitel mi-a găsit şi mie cantonament în casa unde era şi el. La intrare am constatat că aşa-zisa cameră nu era decât o săliţă, care avea un pat aşezat în fundul ei, pat cu aşternuturi destul de curate. Uşa dădea direct afară. Gazda, stăpâna casei, când ieşea trebuia să treacă prin săliţă! O sobiţă din fier încălzea acest spaţiu de trecere. Situaţia era destul de neplăcută pentru mine, am acceptat-o provizoriu în ideea că în curând îmi voi găsi un alt loc de cazare. Dar aşa cum spune proverbul, „cel mai stabil lucru este provizoratul", aşa mi s-a întâmplat mie, fiindcă am rămas aici până la plecarea din Ploieştiori. Soţul gazdei era muncitor la una din fabricile din zonă şi lucra în ture. Din câte pricepusem, făcea parte din Partidul Comunist! Pentru că lucra în ture, trei nopţi pe săptămână lipsea de acasă! Cât am stat acolo, a mai făcut şi o concentrare de o lună undeva la o unitate militară în alt oraş decât Ploieştiul. Acest cuplu nu avea copii şi erau la a doua căsătorie, atât el cât şi ea. Chiar din prima zi gazda mea mă copleşea cu atenţiile, îmi schimba patul foarte des, îmi lua rufele de corp şi mi le spăla fără să ştiu şi le găseam curate şi netezite frumos, uneori dimineaţa îmi găseam cizmele lustruite!

Deşi mă prefăceam că nu observ, ea devenea tot mai insistentă cu serviciile. Rezerva mea îşi avea mai multe motive: în primul rând că femeia

nu crăpa de frumusețe, apoi aveam o spaimă mare de a nu mă molipsi de vreo boală lumească şi, mai ales, îmi era mare teamă de a nu fi amestecat în vreo discuție care izbucnea din când în când între ea şi soț. Din cauza acestei spaime, dormeam cu pistolul sub pernă. În unitate se spunea că femeia trăise cu Teitel, care mă adusese acolo şi că plecarea lui avea acest substrat. Ba chiar îmi ajunseseră la ureche zvonuri că şi eu de acum sunt amestecat în problemă! Până la urmă, pentru a evita orice scandal, mi-am adus ordonanța să doarmă cu mine. Gazda mea devenise şi geloasă pe nişte tinere care mă tot încercau şi mai veneau pe la mine însoțite de ofițeri. Odată, una dintre acestea, mai îndrăzneață, mi s-a aşezat din glumă, în brațe. Aceasta i-a provocat o veritabilă criză de gelozie, încât se repezi la ea s-o dea afară din cameră de la mine! Până la urmă, m-am culcat de mai multe ori cu ea! Repulsia mi-a crescut când am aflat de la subalternul meu Kirov, că odată a găsit-o, în lipsa mea, dormind beată în patul meu! Seara, deşi o invitasem afară pentru a mă putea odihni, ea nu mă lăsă până nu mi-a dat jos pijamaua şi-am făcut amor împreună! Era în ziua de Bobotează, şi a început să râdă de mine în mod grotesc că păcătuisem!

Lucrurile la unitate mergeau prost. Rămăsesem numai cu Kirov care umbla tot timpul mahmur. Dădea drumul oamenilor acasă în schimbul damigenelor cu vin sau țuică. Orice observație i-ai fi făcut, era de prisos. Nu-l interesa şi nu răspundea de nimic, îşi vedea de drumul său. Comandantul, căpitanul Seewald, era ca şi inexistent, iar eu mă tot zbăteam ca peştele pe uscat. Oamenii plecau acasă cu rândul nu numai din compania mea, ci din întreg batalionul. Instrucția era o pierdere de vreme. Nu se făcea aproape nimic. Dar ceea ce mă indispunea cel mai rău, era situația proastă a cailor. Sergentul care trebuia să răspundă de ei era un bandit, le vindea grăunțele şi furajele în combinație cu ceilalți îngrijitori. Făceau totul pentru băutură! Marele hoțoman era Oprea Marin. Pusesem câteva iscoade pe urmele lui. A fost în zadar. Printre cei ce-l spionau era şi ordonanța mea, un băiat cinstit, dar Oprea ştia să fure acoperit.

Se apropiau sărbătorile de Crăciun şi făcusem un aranjament cu Kirov pentru a putea pleca şi eu câteva zile acasă. În seara plecării m-am trezit la gară cu un grup de militari „teterişti"* cu gradul de sergent, în frunte cu Kirov. Veniseră la gară ca să-mi ureze pentru sărbătorile de Crăciun. Gestul lor m-a impresionat şi mi-a rămas ca o plăcută amintire. Acasă am fost întâmpinat cu multă voioşie. Am petrecut Crăciunul cu cei dragi, dar de Anul Nou a trebuit să fiu înapoi la unitate!

La întoarcere era un ger cumplit şi trenul a mers anevoios, fiind obligat să oprească în fiecare staţie şi chiar pe câmp, între staţii, deoarece locomotiva, din cauza frigului, pierdea presiunea. În compartimentul în care găsisem loc, la clasa a doua, a mai călătorit împreună cu mine o doamnă cu fiica sa, fiică ce avea 18 sau 19 ani. Ele urcaseră la Brăila. Se făcuse întuneric şi compartimentul nu era luminat. Treptat fata se aşeză în braţele mele, iar eu am luat-o de mijloc. La un moment dat am ieşit cu ea pe culoar, unde am şi sărutat-o. În compartiment am încercat să aprind lumina, dar ea s-a repezit şi mi-a interzis acest lucru. Când s-a făcut ziuă am observat că nici mama nu era de lepădat! Fata era o brunetă durdulie, frumoasă cu ochi negri luminoşi. La apropiere de Ploieşti, m-am pregătit să cobor. Şi lor, şi mie ne părea rău. Ele mergeau la Bucureşti, iar de acolo către Piteşti. Fata îmi dădu şi adresa, pe care, după coborârea din tren, am uitat-o, aşa cum le-am uitat şi numele care avea o rezonanţă grecească.

Deşi trenul întârziase mai multe ore, în gară la Ploieşti mă aştepta căruţa. Drumul de la gară la Ploieştiori l-am parcurs „ca fulgerul." Îmi amintesc că am intrat cu plăcere în camera în care ordonanţa mea credicioasă făcuse focul şi era cald. După o noapte de frig, mi se părea că sunt în rai. Era trecut de miezul nopţii când am adormit cu gândul la frumoasa grecoaică din tren!

Kirov, deşi avea dreptul, nu vroia să plece în permisie, lui îi pria ca militar, avea soldă grasă şi nici o responsabilitate. Viaţa sa fără căpătâi în civilie avea, de bine-de rău, un rost în armată. Dimineaţa, acest Kirov venea la popotă cu o figură posomorâtă, dar după ceai se înveselea întotdeauna. El bea câte trei, patru ceaiuri. Noi ziceam: „Aşa sunt ruşii, băutori de ceai." Popota noastră era instalată într-o crâşmă, iar cârciumarul pregătea masa! În sala respectivă erau nişte mese lungi la care ne aşezam toţi ofiţerii. Kirov însă făcea excepţie, el mergea la bucătărie şi se „servea singur". Venea cu cana plină, se aşeza la un capăt al mesei, mai izolat de ceilalţi. După terminarea micului dejun, Kirov mai rămânea în fiecare dimineaţă la popotă şi mai servea, o dată sau de două ori, câte o cană „de ceai". Nu se ştie cum, într-o dimineaţă este dibuit de către unul dintre camarazii care stăteau mai aproape de locul pe care-l ocupa Kirov. La un moment dat, acesta lasă cana pe masă şi se duce să-şi ia nişte covrigi, moment în care colegul i-a şterpelit-o şi a gustat din ea. Surpriza a fost mare, Kirov nu avea ceai în cană, ci vin fiert! La întoarcere, Kirov gustă din cana care i se schimbase, în loc de vin avea ceai veritabil. Când a întrebat cine i-a luat cana, toată lumea a izbucnit în râs. Cu acest incident

ne-am lămurit şi noi de ce Kirov se dispunea după prima sau a doua cană de ceai! Gluma devenise curentă de acum în popotă, dacă cineva vroia să bea un pahar cu vin, se adresa cârciumarului: „Dați-mi şi mie o porție din ceaiul lui Kirov!"

În cele o sută de zile cât am poposit în Ploieştiori, căpitanul Seewald n-a făcut nimic. Pe la sfârşitul lunii ianuarie organizează o temă de luptă de noapte. Tema fusese montată de către locotenenentul Stănescu Constantin, învățător de profesie, ca majoritatea ofițerilor din regimentul şi batalionul nostru.

Exercițiul s-a făcut într-o noapte senină, nu prea friguroasă. Tema s-a efectuat în direcția satului Blejoi, sat şi el satelit al Ploieştiului, ca şi cel unde eram noi cantonați. În zori, oamenii reveniseră la cantonamente. Bilanțul s-a făcut cu calificativul „magna cum laude."

LA DRUM CU SPAIMĂ ŞI TRISTEȚE

Venise ordin să plecăm „pe zonă", alături de cei din partea activă. Vag aflarăm că aceştia erau acum undeva prin munții Moldovei. Mai erau numai câteva zile până la plecare şi zilnic mergeam la Ploieşti, pe la sediul regimentului. Comandantul „părții sedentare" era colonelul Clinceanu, iar adjunct locotenentul Platon Dumitru. În aceste zile făceam aprovizionarea batalionului în vederea plecării. Într-una din zile am dat peste locotenentul Teitler, neamțul care abia vorbea româneşte şi era greu să te înțelegi cu el. Uneori, neştiind sensul convorbirii cu subalternii sau cu alți ofițeri, spunea ca o maşină: „A, ja, ja, Hitler!" ceea ce stârnea râsul celor din jur. Ziua de 18 martie era o zi cu cer senin şi soare strălucitor. Pe 18 martie 1940, la ora 8 dimineața, batalionul era încolonat pentru plecare către gara Ploieşti, unde trebuia să ne îmbarcăm. Din pământ ieşeau aburi. Oamenii erau la arat şi răsturnau brazde cu pământ reavăn. Un fior îmi trecu prin inimă şi gândurile îmi zburau la tătuca şi la câmpul nostru de pe moşia Jorăştilor. În acelaşi timp mă gândeam cu spaimă la viitorul spre care ne îndreptam. Am ajuns la rampa gării undeva mult mai departe de stația propriu-zisă, în direcția Bucureştiului. Şi acum, dacă mi se întâmplă să trec cu trenul prin această zonă, la fel tresar ca şi atunci, îmi amintesc de acei ani plini de spaimă. O dată cu căderea serii, batalionul era deja ambarcat la vagoane cu căruțe, cai, cu toată dotarea de luptă. Aşteptam doar ordinul de urnire! Căpitanul Seewald dispăruse, comanda trenului fusese luată de către căpitanul Nițescu. În jurul orei 20, trenul se puse în mişcare. Toți ofițerii

eram în acelaşi vagon, trişti şi îngrijorați. Locotenentul Stănescu Cristea începu să plângă în hohote, ca un copil. Abia am reuşit, noi ceilalți, să-l potolim.

Dimineața pe la ora patru eram deja în gara de destinație. La coborâre am aflat că suntem la Paşcani. Plecasem pe zi cu soare de primăvară, aici însă am dat peste troiene de zăpadă! Am început imediat debarcarea din tren. Când se luminase bine, eram aşezați în ordine şi aşteptam dispoziția de plecare. S-a dat ceaiul la toți oamenii, apoi ne-am pus în mişcare cu direcția Tg. Neamț, localitate în care se afla partea activă a regimentului nostru, comandat de colonelul Pretorian Septimiu. La ieşirea din Paşcani ne aflam pe coama unui deal. Când am privit în jurul nostru, nu era decât o mare întindere de zăpadă. Drumul era destul de anevoios şi cu cât înaintam către vest înspre munți, zăpada devenea tot mai mare, îngreunând şi mai mult marşul nostru. La marginea satului Cristeşti, am făcut primul popas. Abia ne oprisem şi de undeva din apropiere sare un şoldan zdravăn. Locotenentul Husanu, în mod spontan, se adresă tare la toți cei de față: „Uite, vedeți, tot aici, acum mai multe sute de ani în urmă, i-a sărit şi lui Dragoş Vodă un zimbru în bătaia puştii!" Toată lumea a făcut haz de gluma aceasta cu vânătoarea întemeietorului Moldovei! De la Cristeşti, marşul nostru a devenit şi mai anevoios din cauza zăpezii. Oamenii obosiseră. Eram aproape de miezul nopții la sosirea noastră în Tg. Neamț, ceea ce însemna mai multe ore de întârziere după planul pe care ni-l propusesem. Nu-mi mai amintesc cum s-au făcut aranjamentele cantonamentului în acea seară, ştiu numai că a doua zi am fost dirijat cu compania mea, către satul Humuleşti, satul Marelui Povestitor! Aici mai erau şi alte subunități ale noastre. Partea cea mai grea era aranjarea cailor, pe care am reuşit-o după mai multă trudă. Batalionul nostru fusese numit batalionul 4 în cadrul regimentului, iar compania mea era de acum „compania 16 mitraliere"! În noua mea calitate, am fost convocat la sediul regimentului, în oraş la Tg. Neamț. Aici mi s-au dat în primire o sumedenie de materiale, mitraliere, noi harnaşamente pentru cai (şei, prelate etc.), o sumedenie de alte materiale pe care nici nu ştiam cum se numesc! Singurul meu ajutor era sublocot. Radu Alexandru, învățător şi el ca şi mine, şi tot atât de puțin inițiat cu noile probleme ce se ridicau în fața noastră! Pentru administrație nu aveam nici un plutonier, iar elevii TR* îmi fuseseră luați şi trimişi la şcolile de ofițeri.

---

* TR = termen redus, militari absolvenți ai liceului care executau un stagiu sub arme mai redus decât „trupa", cei fără studii.

Altă noutate era că fuseseră scoşi evreii pe care-i aveam în companie! În noile timpuri ce se profilau, ţara nu mai avea încredere în ei! Cu lacrimi în ochi plecase Beniamin Starck, om cu care mă ajutasem foarte mult.

Am încărcat acea sumedenie de materiale în două căruţe şi le-am dus la sediul companiei. Acesta era la Humuleşti, iar compania mea ocupa poate cel mai bun sector, motiv de invidie pentru camarazii celorlalte companii. Ocupam sediul unei foste şcoli. În scurtă vreme mi-am pus toate lucrurile la punct astfel că la controlul efectuat de către comandant, am ieşit foarte bine. Maiorul Teodorescu, comandantul actual al batalionului, lucrase la P.S., biroul mobilizării. El era un ofiţer cam sărac cu duhul. Cu ocazia unor aplicaţii ieşise destul de slab în faţa regimentului! La una din aplicaţii cu tema „cucerirea unei cote", unde era satul Boiştea, el nu reuşea să reţină numele satului şi-i tot spunea „Oiştea". Unul dintre subalternii săi i-a atras atenţia şi atunci, cum era şi cam gângav, zise: "Oiştea, Boiştea, paştele măsii ...". Multă vreme se făceau glume pe această temă!

Începusem să ne acomodăm cu noua situaţie de la Tg. Neamţ. Venise aprilie, era frig încă şi continua să mai dea câte o zăpadă. Eu eram cazat împreună cu camaradul meu Radu. Camera noastră era în casa unor oameni avuţi dar închişi, ursuzi şi zgârciţi. Deşi pădurea era la doi paşi, nu aveau în curte lemne şi în camera noastră nu făceam focul. Am stat în Humuleşti câteva luni, dar n-am schimbat cu gazdele noastre decât câteva cuvinte! Stăpânul avea un fel de hemiplegie sau mai degrabă o slăbiciune în mâna şi piciorul drept, iar vorba îi era greoaie. Gospodăria lor se afla în faţa casei lui Nică a Petrei, descrisă în celebrele *Amintiri din copilărie* şi care acum era transformată în muzeu, unde se puteau vedea prichiciul, vârtelniţa, laviţa şi cele câteva obiecte cunoscute din descrierea lăsată de marele scriitor. Eram în Postul cel Mare şi se făceau slujbe la biserica din imediata vecinătate a gazdei noastre. Când băteau clopotele, sunetul lor străbătea până departe către dealurile din jur. Şcoala era lângă biserică, o clădire relativ mare, neterminată însă. Într-o parte a şcolii îşi făcuse sediu batalionul. De câte ori treceam pe aici, îmi ieşea în cale un băieţel cu păr bălai, cu ochi jucăuşi. Il chema Mihai Papuc. Când îl întrebai îmi spuse că şi tatăl său este ofiţer şi-i plecat departe! Mama sa era învăţătoare, iar tatăl de asemenea, şi era plecat în armată ca şi mine şi ca mii şi mii la fel! De la învăţătoarea Papuc am aflat multe lucruri despre Ion Creangă şi despre satul Humuleşti. Vestitul tei cu pupăza nu mai era, se uscase de batrâneţe şi în acelaşi loc a fost sădit un altul.

Timpul începuse să se încălzească. Noi făceam instrucție pe prundul gârlei, al Ozanei, unde aveam zilnic spectatori. Erau copii care veneau şi ne priveau. Circulau şi aici diverse poveşti amoroase, unele cu final nu tocmai plăcut, ce se încheiau la medic din cauza bolilor venerice care erau vehiculate în rândurile populației!

Vremea se încălzea tot mai mult. Eram prin 10 aprilie, când s-a primit ordin ca întreg batalionul să se adune pe un câmp în imediata apropiere a oraşului. Aşteptam inspecția colonelului comandant al regimentului. Pe la orele 10, în sunetul gornistului, acesta sosi. Eram dispuşi în linie. Comandantul trecu prin fața tuturor companiilor, declarându-se mulțumit. Mie mi se reproşase starea cailor, care erau slabi, lucru adevărat de altfel. I-am raportat că sunt singur şi că sunt depăşit de sarcini. Rugam să mi se mai dea unul sau chiar doi ofițeri drept ajutoare. Chiar a doua zi s-a prezentat la mine sublocotenentul Gheorghiu, pe care-l mai avusesem încă la Târgovişte. Acesta primise ca sarcină directă să se ocupe de problema cailor. Seara ne întorceam uneori târziu de la popotă şi puneam la punct treburile împreună.

Prin 15 aprilie începuse să se vorbească despre desconcentrarea ofițerilor mai în vârstă, deşi circulau zvonuri că ruşii ne cer Basarabia! Mă dusei la raportul maiorului Teodorescu, comandantul batalionului. Am cerut insistent să fiu şi eu trecut pe lista celor ce urmau a fi desconcentrați până l-am convins! Pe 20 aprilie urma să plec acasă. Intrasem chiar şi în posesia biletului de trimitere la vatră.

La comanda companiei rămânea slt. Gheorghiu, actualul ajutor al meu. În ajunul plecării noastre se organiză o şedință de tragere demonstrativă cu tunurile brandt, la care trebuiau să participe toți ofițerii şi gradații batalionului. Era o tehnică modernă ce abia se introdusese în armata noastră. După acest exercițiu am plecat spre stația de autobuz care avea să mă ducă la Paşcani, locul de unde urma să iau trenul către sud, spre Galați pe o rută pe care nu mai fusesem: Iaşi, Bârlad. La Paşcani am făcut un mic popas la una din cumnatele mele, al cărei soț lucra la depoul CFR. În drum spre Iaşi am trecut prin gara Ruginoasa, localitate care mi-a reamintit de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Am regretat că nu puteam să cobor pentru a vizita acel loc devenit istoric pentru noi românii.

De la Iaşi, unde începuse să se lase frig, am mers la Bârlad, unde am ajuns în miez de noapte. Aici am intrat în restaurantul gării pentru a mă încălzi şi cu intenția de a mânca ceva. Fără să vreau am observat că de la

o masă eram urmărit cu privirea de către o doamnă îmbrăcată modest dar nu lipsită de gust. La ora unu restaurantul se închidea şi am fost nevoiţi să mergem pe peron, sala de aşteptare fiind supraaglomerată. Pe peron doamna s-a apropiat de mine şi m-a întrebat de unde sunt fiindcă mă cunoaşte. Ea era învăţătoare ca şi mine şi mergea către direcţia Galaţi. Discutând, am convenit că ar fi bine să mergem să căutăm trenul ce urma să plece către ziuă înspre Galaţi, conform orarului. Puteam sta într-un compartiment până la plecarea acestuia. În orice caz era mai bine decât în frigul de pe peron. Am plecat şi am găsit garnitura ce era pregătită pentru cursa către Galaţi şi ne-am aciuat într-un compartiment. Am închis bine uşa şi ne-am aşezat unul lângă altul. Cu uşa şi geamul bine închise, atmosfera s-a încălzit şi devenise destul de comodă. Prin întuneric, am adormit din cauza oboselii pe care o acumulasem în acea zi când plecasem din Tg. Neamţ! M-am trezit spre ziuă când începuseră deja să urce călătorii în tren. Îmi reamintesc că doamna îmi spusese că este căsătorită şi că are două fetiţe! Eu am coborât la Bujoru, ea mergea spre Galaţi. Încă în cursul dimineţii eram acasă, unde copiii mi-au sărit de gât când m-au văzut reîntors acasă. Fetiţa cea mică nu se mai dezlipea de mine.

VREMURI NESIGURE, MISIUNI INGRATE

A venit Paştele pe care l-am petrecut cu toţii împreună. Aveam o spaimă din cauza zvonurilor care circulau. Capitala era agitată, se vorbea despre abdicarea regelui Carol al II-lea. După vreo două săptămâni, am primit din nou ordin de prezentare la unitatea militară! Trebuia să merg la Ploieşti la Regimentul 7 Prahova. Era pe la începutul lunii mai 1940. De la regiment m-au trimis într-un sat din jurul oraşului, la vreo 7-8 km, la Corlăteşti. Aici se afla concentrată o companie compusă din oameni „dispensaţi", oameni fără nici o instruire militară. De fapt era vorba de un detaşament pus sub comanda unui căpitan ce fusese mai demult „deblocat". Acest căpitan la origine provenea din „plutonier major" şi se numea Grădinaru! Cum se va vedea mai târziu, am avut multe neplăceri de întâmpinat de la acest Grădinaru!

Pentru a ajunge în comuna Corlăteşti, cu lădiţa mea de campanie, lădiţă care începuse să devină a doua mea casă, am fost nevoit să iau o trăsură, o birjă. Proprietarul birjei nu prea cunoştea drumul. Am traversat o cale ferată, peste un fel de rampă, unde venea un tren şi numai puţin a

lipsit ca acesta să nu ne lovească! Ajunşi la Corlăteşti i-am găsit pe „dispensații" pe care-i căutam, pe câmpul de instrucție, un mic şes la intrarea în sat. Îmi lăsasem lada de campanie şi mă prezentai căpitanului comandant Grădinaru. Acesta era un bărbat în vârstă, roşu la față şi cu o burtă respectabilă, pe care cureaua de la pantaloni n-o putea cuprinde. Nici n-am apucat bine să ajung la el că şi începu să se rățoiască la mine. Din toată rățoiala sa n-am priceput mai nimic. În final îmi repartiză un pluton, pare-mi-se al doilea. Mai erau la acest detaşament şi câțiva ofițeri de rezervă, comandanți de plutoane. La plutonul meu aveam un rezervist, avocat de profesie. Acesta nici nu se sinchisea de rățoielile lui Grădinaru. Sarcina mea nu era deloc grea, executam un program de instrucție individuală despre care aveam cunoştințe recente, nemaipunând la socoteală faptul că fusesem comandant la „premilitară". Căpitanul nostru Grădinaru era pus pe făcut mizerie subalternilor. Ghinionul său a fost însă că n-au mai trecut decât două săptămâni şi s-a primit ordin ca împreună cu toată trupa de dispensați să ne prezentăm la Ploieşti, la regiment. Se contramandase ordinul de instruire de luptă a acestor rebuturi militare care trebuiau lăsate din nou la vatră. O dată cu dizolvarea acestui detaşament a dispărut şi marele comandant Grădinaru. Misiunea noastră fusese o eroare care n-a durat prea mult.

Am mai fost reținuți câteva zile la regiment, fără rost. Stând pe o bancă în grădina regimentului, mă trezesc față în față cu maiorul Stericu, cel pe care-l cunoscusem la Valea Voevozilor. În discuție cu el îmi exprimai dorința de a mă duce acasă la rosturile mele. Spontan, acesta se ridică de pe bancă şi-mi spuse: „Hai cu mine!", şi mă duse la comandant cu care se pare că era în termeni buni. Colonelul se lăsă greu şi nu vroia sau nu îndrăznea să-mi semneze biletul de lăsare la vatră. Până la urmă, insistențele bunului meu maior au învins şi într-o oră aveam toate formele făcute! Mi-am luat rămas bun de la colonel, după toate protocoalele militare, precum şi de la maiorul Stericu, ca de la un bun camarad. Seara eram la gară, iar a doua zi deja acasă, spre surpriza şi bucuria alor mei. Mi-am reluat activitatea la şcoală. Anul şcolar se încheia la 15 iunie, dată la care am primit inspecția lui Petrică Istrate, inspector pe probleme administrative, care mi-a acordat şi calificativ de foarte bine. Inspectorul şef pe linie profesională, Chiriță Mândru, inspector pe întregul județ Galați, îmi dăduse şi el calificativ bun. Şcoala de la Bujoru era o şcoală care corespundea cerințelor Ministerului.

Îmi amintesc că printre altele aveam pe lângă şcoală, în mod demonstrativ, şi şase stupi cu albine de care se îngrijea soția mea. Fusesem dați drept exemplu şi şcoala noastră era model. Eu mă ocupam mai puțin de aceşti stupi, iar soția mea fusese instruită de un cetățean apicultor, dl Tighici. Preotul din comună, părintele Patrichi, era şi el un pasionat, deşi la vârstă înaintată, un împătimit al apiculturii şi venea adesea pentru a ne sfătui în creşterea acestor minunate insecte!

*

* *

Părea că toate lucrurile intraseră în normal, dar din păcate această perioadă de acalmie dură foarte puțin. Am primit din nou ordin de încorporare. Pe data de 20 iunie trebuia să mă prezint din nou la Ploieşti, la regiment. Nu mă simțeam atras, dar cu armata nu te puteai juca, nu era de glumit. Vremurile erau tulburi. După prăbuşirea Poloniei urma cea a Franței.

În țară, situația era instabilă şi amenințările din afară tot mai mari. Pe lângă unele regimente luaseră ființă aşa-zisele batalioane de săpători. Acestea erau alcătuite în special cu minoritari, plecându-se de la ideea că cei străini de neam nu pot servi cu încredere țara! Detaşamentul de la Ploieşti era alcătuit în special din maghiari şi secui. Unii dintre ei nici nu ştiau româneşte! Ei veneau din părțile Ciucului. Aceste unități de săpători erau răspândite în „punctele vulnerabile", adică unde se bănuia că țara ar fi putut fi atacată. Aici ei aveau sarcina de a săpa şanțuri antitanc, de a construi baricade, adăposturi sau tranşee, drumuri strategice sau chiar cazemate. Lucrările urmau să se desfăşoare sub directă supraveghere militară şi după planuri făcute de specialişti în domeniu.

Cum am ajuns la regiment, m-am prezentat aceluiaşi colonel Clinceanu care, cu mai multe săptămâni în urmă, îmi dăduse ordinul de lăsare la vatră. Când m-a văzut, mi-a spus zâmbind: „Ce să facem, aceasta-i situația!" Ca şi cum ar fi vrut să se scuze. În adevăr nu era nimic de făcut, acestea erau vremurile. Mi-a indicat sarcinile care-mi reveneau şi mi-a ordonat să iau 250 de oameni în primire, adică un detaşament de săpători ce urmau să sosească în curând prin ordine de chemare. Îmi dădu şi ajutoare în persoana unui sublocotenent basarabean, de fapt un rusnac pe nume Vâlceanov, precum şi un plutonier rezervist de prin Braşov. Oamenii erau luați în primire pe măsură ce soseau la regiment. Majoritatea erau unguri din Ciuc. Dintre ei mi-am ales şi o ordonanță, pe Dominic Sekei din comuna Porumbeni - Ciuc. Avea o privire mai limpede

spre deosebire de ceilalți, care se uitau încruntat și parcă dușmănos la tot ceea ce era în jurul lor. Cei di detașamentul pe care mi-l dăduse autoritatea regimentului în primire nu purtau uniformă militară ci umblau cu hainele de acasă, adică civili, deși erau sub comandă militară. Un lucru ciudat, dar poate din lipsă de echipament se proceda de această manieră! Evident, nimeni nu avea arme! În dotare ni se dăduseră câteva marmite pentru pregătirea mesei, și o căruță cu caii respectivi. Am mai fost înzestrați cu câte o pătură și câte o foaie de cort pentru fiecare om. Pe 25 sau 26 iunie ne-am îmbarcat în tren special de marfă, ceea ce pe acea vreme era numit „bou vagon". Eu, în calitate de comandant, am primit un plic în care era un ordin „secret", pe care trebuia să-l predau la destinație unui maior pe nume Chiran. Nu știam de fapt care era locul nostru de destinație. Am făcut îmbarcarea oamenilor fără greutate, materialele erau puține. Oamenii aveau asupra lor mâncare rece pentru două zile. Pe la ora nouă dimineața eram gata de plecare, dar trenul s-a urnit abia la orele 12. Mecanicul avea dispoziție ca la fiecare gară să capete direcția de mers! Aceasta o obținea de la șeful gării. În toate gările mari exista și un comandant militar. Trenul era ținut în fiecare stație timp îndelungat până se făceau aceste ordine și dispoziții. Eu răspundeam de prezența și ordinea oamenilor care alcătuiau „misteriosul" transport. Pe la ora 18 ajunsesem abia în gara Buzău, distanță de 60 km de unde plecasem! Făcusem 60 de km în 6 sau 7 ore. Era vară și soarele era încă sus. De la Buzău, trenul parcă nu mai putea să se urnească. M-am dus la mecanicul locomotivei, care îmi spuse că n-a primit încă ordinul de plecare. Foaia sa de parcurs se oprea aici. În timp ce vorbeam cu mecanicul se apropie de noi un ofițer, un locotenent. Era comandantul militar al gării. El îmi spuse că trebuie să debarc toți oamenii și să mă îngrijesc de cazarea lor. Mecanicului i s-a indicat să meargă cu garnitura goală până la stația următoare, la Tăbărăști, unde va rămâne până la noi ordine. Am fost surprins de situația nouă, eu aveam un ordin scris și eram obligat să ajung la destinație. A trebuit să execut ordinul comandantului gării și mi-am debarcat toți oamenii pe care, provizoriu i-am dus în spatele gării. Aceștia s-au aciuat pe unde au putut, iar eu am plecat la hotelul din imediata apropiere. A doua zi, conducerea gării încă nu știa nimic despre soarta noastră, ridicau din umeri. Deoarece nu știam cât timp vom rămâne aici, am luat contact cu comandantul garnizoanei prin intervenția căruia am căpătat hrană de la Regimentul 8 Buzău. Întreruperea călătoriei noastre se datora, după toate probabilitățile, unui eveniment nefericit: decesul reginei Maria. 1938

În ziua de 29 iunie, adică de Sfântul Petru, mă hotărăsc să merg la Ploieşti şi să raportez situaţia în care mă aflam cu cei 250 de oameni. Când am ajuns în incinta regimentului, pe la ora 12 şi 30 de minute, am aflat că dl comandant îşi sărbătorea ziua onomastică şi era acasă! I-am luat adresa şi m-am dus acolo. Mi-a deschis chiar el. În momentul în care am încercat să-i raportez, m-a luat de mână şi m-a tras înăuntru, după ce m-a înjurat de mamă! Îmi puse în mână un pahar şi-mi turnă vin. El era „turtă" şi nu ne-am putut înţelege în nici un fel. Nu ştiu cum am făcut, dar am reuşit să plec fără rezultat. M-am dus direct la gară cu gândul că Dumnezeu mă va ajuta să mă descurc. M-am urcat într-un tren rapid fără legitimaţie legală de călătorie. La Buzău am fost predat, ca şi contravenţionist, comandantului militar al gării care abia mă aştepta să-mi facă comunicări... Am aflat că Basarabia a fost cedată fără lupte imperiului roşu de la răsărit, că ofiţerii Armatei Române fuseseră batjocoriţi, iar basarabenii de origine rusă fugiseră din armată cu echipament cu tot! Abia acum realizam de ce itinerarul nostru se întrerupsese în mod atât de misterios aici la Buzău!

Pe 30 iunie, comandantul gării mi-a spus că pot să-mi aduc oamenii pentru a-i reîmbarca. Drumul nostru urma să continue. Trenul fusese adus şi tras la rampă când am venit cu oamenii care aşteptaseră cu răbdare aceste zile. Pe 1 iulie eram în gara de la Fileşti în imediata apropiere a oraşului Galaţi. Nu ştiam încotro vom merge de aici. Eram îngrijorat şi din cauza evenimentelor dramatice care se derulaseră şi se mai derulau în Basarabia. După intrarea în gara Galaţi, trenul fu tras pe o linie lăturalnică. Aici am adăstat câteva ore bune, apoi, cu locomotiva la celălalt capăt al garniturii, am pornit-o din nou. Ne îndreptam spre Bujoru. Când am ajuns aici am stat câteva momente fără să pot părăsi gara. N-am putut vorbi decât cu şeful gării care a transmis la mine acasă că am trecut pe-acolo îndreptându-ne undeva către nord, spre Iaşi. În gara Iaşi am stat puţin.

În zori eram la Hârlău, locul nostru de destinaţie. Nu fusesem niciodată pe aceste meleaguri. Când s-a luminat bine de ziuă, toţi oamenii erau coborâţi, precum şi cele din dotare. Gara era aşezată pe un loc mai înalt de unde puteai vedea foarte bine aşezarea din vale. Când am plecat noi, lumea forfotea bine pe drum. Nu apucasem să ajungem la piciorul pantei că ne-am întâlnit cu un alt detaşament tot de săpători ca şi noi, era de fapt unitatea pe care trebuia s-o întâlnim. Plecaseră chiar în acea dimineaţă în urma unui ordin recent, care-i pusese în mişcare. M-am luat pe urma lor şi i-am ajuns când aceştia erau sus, pe culmea dealului, şi se opriseră pentru a face un mic popas. M-am prezentat de îndată comandantului, maiorul Chiran.

Acesta avea o mutră hidoasă şi mă privea cu mult dispreţ când îmi făceam prezentarea şi-i raportam. La sfârşitul raportului, uzanţa era ca superiorul să întindă mâna celui ce raportase, mai ales când acesta era ofiţer. S-a uitat la mine pe sub sprâncene şi nici vorbă să dea mâna cu mine. Conform dispoziţiilor avute, i-am înmânat plicul „secret" pe care-l purtasem cu mine cu atâta grijă. Îl luă şi îmi făcu disprețuitor semn cu mâna ca să-mi încolonez oamenii, apoi dădu ordin ca întreg batalionul să se urnească.

Privit de la distanţă, acest batalion făcea impresia unei şatre de ţigani nomazi rătăciţi undeva pe drumurile ţării! Mărşăluind până pe la amiază am intrat într-o pădure. Aici am dat peste un alt batalion de săpători, unde era instalat şi comandamentul acestor ciudate unităţi nomade. Comandantul suprem era un colonel, pe nume Popescu, provenit şi el din cadre deblocate. Decorul era completat de căruţele cu coviltir ale colonelului. Una din aceste căruţe constituia un fel de locuinţă personală unde îşi avea şi nevasta! După ce ne adunarăm, se dădu ordin pentru masă, la umbra binefăcătoare a copacilor. După un marş relativ lung, totul ni se părea ca o binecuvântare. După ce au mâncat, oamenii ar fi dorit să se mai odihnească, dar după o scurtă consultare între cei doi, maiorul Chiran şi colonelul Popescu, se dădu dispoziţie ca oamenii să meargă de îndată la cules de „floare de romaniţă". În adevăr, la o mică distanţă de locul unde eram, se întindea o poiană plină cu flori de muşeţel. Sutele de oameni care eram, în scurt timp, am umplut câţiva saci. După acest mic interval „bucolic", coloana, de această dată mărită cu încă 250 de oameni, s-a pus din nou în mişcare.

Când soarele scăpăta spre asfinţit, intram în comuna Plugari, sat uitat de oameni şi de Dumnezeu. În acest sat nu se puteau vedea copaci de vreun fel, nici măcar salcâmi. N-am văzut livezi sau lanuri cu vreo cultură oarecare. Nu s-a pus în discuţie ca să cantonăm în case, era cald, eram în plină vară. Am dormit sub cerul înstelat, soldaţi şi ofiţeri. Somnul ne-a fost acompaniat de târâitul greierilor şi de zborul repezit al potârnichilor izvodit către ziuă. Am poposit în acest ciudat sat, preţ de vreo două zile, timp în care s-a tot făcut şi desfăcut un plan de organizare. Unii dintre cei ce aveau două luni încheiate de asemenea muncă au fost eliberaţi şi trimişi acasă. Nou-veniţii le-au luat locul. La acest detaşament aveam, se pare şi un medic, dar de fapt consultaţiile erau făcute de dl maior. Acesta aşeza oamenii pe două rânduri şi-i examina după legea sa. Pe care îi socotea bolnavi, după ştiinţa lui, îi trimitea acasă! Adevărul era că mulţi dintre cei strânşi acolo erau pe drept bolnavi!

După două zile am plecat din satul Plugari, undeva către direcția sud-est. Cea mai apropiată comună pe care am întâlnit-o a fost comuna Şipote. De aici am coborât urmând în direcția sud, până la Hălceni-Cumpăna, unde am primit la detaşamentul meu încă doi ofițeri rezervişti, precum şi un plutonier major. Acest majur, a cărui inteligență nu putea fi negată, de dimineață şi până seara nu se trezea din aburii alcoolului, ceea ce făcea imposibilă colaborarea cu el. Nu-mi folosea prezența lui la nimic. În calculele maiorului intra însă ca fiind un om de ajutor şi nu uita să-mi amintească aceasta şi că, de fapt, eu eram vinovat pentru că nu ştiam să mă impun. Îmi amintesc că după ce ajunsesem în comuna Şipote, plutonierul meu s-a oprit direct la cârciumă care era chiar la şosea. Când am pornit din nou, am intrat pentru a-l scoate din crâşmă. La apariția mea, acesta a început să vocifereze şi să-mi adreseze cuvinte injurioase. Atras de țipetele bețivului, maiorul veni şi el crezând că va reuşi să-l potolească. Efectul a fost pe dos: cum l-a văzut pe maior, a început să-l înjure. Atunci dădu ordin să fie legat cu mâinile la spate, scoțându-l din crâşmă cu lovituri de baston. Până la Hălceni am mers în strigătele majurului Stama.

La Hălceni am stat circa 12 zile, unde am săpat câteva şanțuri, am curățat albia unui pârâiaş, lucrări fără nici un rost, făcute din inițiativa maiorului nostru Chiran, care începuse a se crede mare genist. De regulă, el venea să ne spioneze, venea să vadă cum merge treaba la bucătărie, dar nu ca să vadă cum prepară bucătarii mâncarea, ci să vadă dacă nu cumva ofițerii îşi însuşesc din alimente şi dacă noi ne facem datoria. Vai de acela ce ar fi întârziat la acest ritual zilnic, că era făcut albie de porci!

Eu locuiam în cantonament împreună cu subalternii mei, într-o casuță țărănească cu prispă şi o galerie din lemn la fața casei orientată spre răsărit. Gazdele noastre plecau la muncă, iar casa rămânea oarecum pe mâna noastră. Oamenii erau mulțumiți de noi, mulțumirea fiind reciprocă. Fericirea noastră n-a ținut decât cca 12 zile, aşa cum spuneam mai înainte, când am pornit-o din nou spre sud. După o zi de marş, noaptea am poposit la Romaneşti. De aici am plecat din nou, dar de această dată, ce-i trăsni maiorului nostru, că a trebuit să mergem noaptea. Ne ordonă încolonarea la miezul nopții şi plecarăm, orbecăind prin întuneric, pe drumuri de țară. La un moment dat a început să tune şi-au apărut fulgere pe cer. Se porni o ploaie torențială ce ne-a udat până la piele. Am înotat în noroiul drumului desfundat până la ziuă, când, în sfârşit, am ajuns la Podul Iloaie unde am făcut un scurt popas.

Acest sat se afla undeva la 15 km de Iaşi. Aici ne-am apucat serios de lucru sub ameninţările grosolane ale maiorului Chiran. Executam săparea unor şanţuri pe câmp printre lanuri. El venea şi se ascundea ca să ne urmărească. Nu era niciodată mulţumit de ceea ce se făcea şi urla la noi care împrumutasem tactica tăcerii desăvârşite, ceea ce îl înfuria şi mai mult. Cu mare bucurie am primit vestea că ne soseşte schimbul şi că vom pleca acasă pentru o lună, în concediu. Cei mari stabiliseră o regulă: o lună la lucru, o lună acasă!

Eram în primele zile ale lunii august când mi-am pregătit scumpa mea lădiţă pentru plecare. La sosire în Bujoru, am constatat că şcoala era ocupată de comandamentul unei armate, care avea în frunte pe generalul Gherghe Radu, un bărbat înalt, uscăţiv şi tare exigent, după cum spuneau cei ce erau în jurul său. Biroul şi telefonul său direct erau instalate în cancelaria şcolii. Toţi ofiţerii din Statul Major şi de la subunităţi erau îngroziţi şi mai ales deprimaţi de felul în care trupele noastre fuseseră retrase din Basarabia. Nu se trăsese nici un foc de armă. Trupa şi ofiţerii români fuseseră supuşi la mari suferinţe şi umilinţe. Au fost dezarmaţi şi, contrar acordurilor, au fost confiscate mari cantităţi de materiale militare, armament şi efecte. Fuseseră reţinuţi de către ruşi, fără să aibă dreptul, mulţi ofiţeri superiori pe care i-au eliberat după tărăgănate negocieri. Se povesteau unele scene cumplite, că în unele locuri au fost dezbrăcaţi şi dezarmaţi ostaşii şi ofiţerii şi au fost trimişi peste Prut numai în cămaşă şi izmene! Trupele bolşevice au fost ajutate în asemenea acţiuni dezonorante pentru noi, de o parte a populaţiei de limbă rusă! Eram într-o cameră alăturată cu biroul generalului şi fără să vreau am auzit o convorbire despre aceste evenimente.

I se mai raporta generalului precum că ruşii trec Prutul în bărci în zona localităţii Oancea şi că fac lucrări de deviere a cursului apei în favoarea lor şi în detrimentul nostru, lucrări neprevăzute în acordurile încheiate între Moscova şi Bucureşti. Generalul recomanda tuturor calm pentru a nu declanşa un conflict ce nu era de dorit în acel moment! Ruşii abia aşteptau un prilej pentru a năvăli asupra noastră!

După câteva zile de la sosirea mea acasă, generalul Gherghe Radu şi-a mutat comandamentul şi întreaga sa armată într-o direcţie necunoscută nouă. Eram în luna august a anului 1940.

După plecarea comandamentului militar, am început să fac mici reparaţii la şcoală în vederea noului an şcolar ce se apropia. La 1 septembrie am primit hârtie de la Inspectoratul Şcolar Judeţean pentru a-mi lua în

primire postul de subinspector şcolar pe plasa Tg. Bujor, dar numirea a fost urmată la câteva zile de un nou ordin de chemare la unitatea militară! Unii colegi de breaslă îmi trimiseseră felicitări pentru noua mea funcţie! Fiul meu, Lucian, reuşise la examenul de admitere la Liceul „V. Alecsandri" din Galaţi. Evenimentele nu mă lăsau să mă bucur de viaţă, aceasta era mereu umbrită de spectrul războiului care bătea şi la uşa ţării noastre, acum cu hotarele sfâşiate. Eram în toamna anului 1940.

LUCRĂRI SISIFICE

La începutul lunii septembrie m-am prezentat din nou la unitatea de „lopătari" al cărei comandant era tot „simpaticul" maior Chiran. Întâmplarea a făcut să nimeresc în momentul în care brigada de săpători părăsea satul Bogdăneşti plecând în direcţia oraşului Iaşi. Am reuşit să-i găsesc repede şi să mă ataşez batalionului care avea să treacă prin oraş, pe o stradă ceva mai lăturalnică. Oamenii erau îmbrăcaţi civil, cu hainele de acasă, pentru care, se pare, li se acordau nişte bani. Aspectul lor în coloană era, aşa cum spuneam şi mai înainte, al unei şatre de ţigani. Am străbătut partea de est a oraşului şi am poposit în satul Cristeşti, în imediata vecinătate, la răsărit de Iaşi. Nici nu am apucat să respirăm puţin, că am şi primit dispoziţie să mergem mai către est, la Tomeşti, foarte aproape de Prut, la noua graniţă cu ruşii. Nu ştiam încă ce lucrări avem de făcut. Bănuiam numai că este vorba de ceva fortificaţii. Circula un zvon că aceştia ar intenţiona să ne ia Moldova până la Carpaţi sau cel puţin până la Siret. Ei pretindeau atunci, ca şi mai târziu, că aceasta nu era decât o compensaţie pentru faptul că am avut în stăpânire Basarabia timp de 20 de ani! De altfel, şi răpirea Bucovinei de nord era susţinută cu aceleaşi argumente. Noi, cei din trupele de lopătari, eram îngrijoraţi că lucram atât de aproape în această zonă unde oricând puteau izbucni incidente. Lucram chiar pe malul Prutului.

După o noapte de odihnă la Tomeşti, am primit din nou ordin de deplasare, de data aceasta nu spre răsărit, ci undeva mai către sud. După ce am mers cam 7-8 km ne-am pomenit la poalele unui deal înalt şi abrupt. Acesta era plantat cu un fel de tufani. Dacă dealul ar fi fost din piatră şi tufanii brazi, te-ai fi crezut în munţi! Dealul acesta înşelător era dealul numit „Păun". Pe vârful său se afla cătunul Păun, de unde se vedea Iaşiul „ca în palmă". Aici era sediul diviziei noastre care era în dispozitivul de

apărare al Iaşiului. Regimentul nostru se afla în bivuac* pe coastele dealului. Ajunşi la piciorul dealului Păun, am început ascensiunea lui cu mare dificultate, deşi drumul era în serpentină. Cu câteva zile înainte plouase şi încă mai era noroi. Ajunşi pe vârf, am primit ordin de a coborî pe versantul de apus cu panta mult mai dulce, drum ce se tărăgăna şi era întrerupt de multe platouri. Cam pe la mijlocul versantului, pe unul din aceste platouri, se afla satul numit Chetrărie. Aici ne-am oprit şi ne-am făcut cantonamentul, eu şi compania mea, undeva spre marginea satului. Tot aici era cantonat şi batalionul 5 din regimentul meu, 22 infanterie Târgovişte, batalion comandat de maiorul Popescu. Într-o dimineaţă, când oamenii erau în aşteptarea mea, maiorul a trecut pe acolo din întâmplare. Când a văzut oamenii adunaţi, a început să înjure spunând: „când mă vedeţi, de la distanţă să vă scoateţi căciulile şi să-mi daţi bună ziua, mă!" Şi de astă dată, ieşirea lui lipsită de demnitate şi omenie îi confirma temperamentul de om rău şi cu o proastă educaţie. În gândul lor, oamenii îl înjurau!

Satul Chetrărie era un sat de oameni săraci şi probabil că numele i se trăgea de la cariera de piatră ce era în apropiere. În această zonă se aflau multe vii, ce aparţineau unor oameni înstăriţi din Iaşi. Printre proprietari se număra şi Iamandi, fost ministru liberal. Despre acest Iamandi se vorbea de bine în partea locului, deşi era un om petrecăreţ, căruia îi plăcea să chefuiască mult. Se spunea în glumă: "De te duci la şef, îl găseşti la chef / de te duci la chef, dai tot peste şef!" Am colindat mult cât am stat aici la Chetrărie, dar în ciuda nenumăratelor vii, n-am găsit nici struguri şi nici vin! Poate că oamenii erau temători şi le ascundeau.

În partea de nord a Chetrăriei se afla un schit numit Tărâţa unde se aflau trei sau patru călugări. Aceştia lucrau pământul din jurul schitului, pământ de bună calitate. Călugării aveau însă şi vin de aceeaşi calitate, dar şi ei erau temători. Îi vedeam robotind toată ziua în jurul schitului.

De la schit către oraş era o frumoasă şosea asfaltată ce cobora în serpentine până în cartierul Bucium. Aici se instalase şi maiorul Chiran. Spre norocul meu, cât am stat în Chetrărie am fost lăsat mai mult independent, maiorului Chiran fiindu-i lene să urce până la noi. Eu îmi găsisem un cantonament în cealaltă parte a satului, înspre sud, la nişte ţărani gospodari. Stăpânul era şi el concentrat undeva prin apropiere,

* bivuac = tabără militară în corturi.

fiindcă venea mai tot timpul acasă. El avea şi două fete frumuşele. Cea mare, trecută de 17 ani, îşi tot făcea de lucru prin camera mea când apăream şi eu. Casa era aşezată pe un tăpşan de unde era o perspectivă foarte frumoasă până dincolo de pădurea de la Bârnova. În jurul casei erau mulţi pomi printre care şi stejari în care veneau veverițe. De multe ori am stat şi-am admirat iuţeala şi sprinteneala cu care se jucau printre ramuri, sărind cu o abilitate nemaipomenită de pe o creangă pe alta şi dispărând apoi fulgerător în frunzişul copacilor.

UN REGE IZGONIT ŞI LUPTE INTESTINE ÎN ŢARA SFÂŞIATĂ

Cât timp eram cu săpătorii pe şantierele de apărare, în ţară se petrecuseră multe evenimente care au marcat istoria noastră contemporană. Regele Carol a II-lea abdicase în favoarea fiului său care acum devenise Mihai I al României. Sub influenţa situaţiei din Europa, în care Germania lui Hitler obţinuse victorii răsunătoare, în ţară Mişcarea Legionara era în plină ascensiune. Carol al II-lea, care asistase neputincios la sfâşierea graniţelor României, a trebuit să plece împreună cu ţiitoarea sa Elena Lupescu, evreica. Un conflict ireconciliabil se declanşase între el şi legionari. La ieşirea din ţară trenul regal a fost atacat cu focuri de armă, legionarii intenţionând să-l pedepsească pentru moartea Căpitanului şi a multor legionari ce fuseseră împuşcaţi sub regimul său! Conducerea ţării fusese luată efectiv de către generalul Ion Antonescu care agrea Mişcarea Legionară. Acesta trecea în ochii populaţiei, drept un incoruptibil, o personalitate corectă dar dură. Tandemul dintre el şi legionari avea să dureze puţin. Conducătorul Mişcării deschisese larg porţile partidului său unde şi-au făcut loc multe elemente dubioase care nu aveau nimic comun cu idealurile acesteia. Începuse o luptă dură, subterană, între militarul intransigent şi corect Ion Antonescu şi conducătorul legionar. Conflictul a culminat cu tentativa de înlăturare a generalului printr-un puci armat care a rămas în istorie sub denumirea de „rebeliunea legionară" ce s-a declanşat câteva luni mai târziu. Acum şi Ardealul fusese rupt parţial din trupul ţării prin dictatul de la Viena patronat de către cele două puteri europene, Italia şi Germania.

Aici la Chetrărie, într-o adunare festivă, am depus jurământ către noul suveran al ţării şi faţă de conducător. Printre ofiţerii tineri era şi un

număr destul de mare de simpatizanți ai Mişcării Legionare. Aceştia au primit vestea cu urale, într-un deosebit entuziasm al momentului, şi momentul a culminat când la radio s-a cântat noul imn „Garda, Căpitanul", al cărui refren devenise pauza oficială a postului de radio. De remarcat că printre ofițerii tineri rezervişti erau mulți intelectuali: avocați, medici, profesori, preoți şi învățători. Îmi amintesc de figura sublocotenentului Nichita care, la auzul imnului legionar, şi-a scos cascheta pe care şi-a aruncat-o în sus, strigând: „Uraaa, Uraaa! Trăiască Legiunea şi Căpitanul!..." Unii dintre rezerviştii ceva mai în vârstă priveau cu îndoială şi temere la entuziasmul lor şi se gândeau la ceea ce avea să ne rezerve viitorul nu prea îndepărtat.

Eu am depus jurământul nou de credință, la Chetrărie, împreună cu batalionul unu al regimentului 22 Infanterie. Timp de mai bine de o lună am lucrat în zonă cu săpătorii fără să ne fi lăudat că am făcut mare ispravă. Lucram „după ureche", necontrolați şi nici îndrumați de cineva, ci numai după nişte vagi indicații pe care le primisem în scris. Practic am făcut şanțuri antitanc ce constau din nişte parapete de pământ. Acestea erau amplasate în locuri presupuse vulnerabile în caz de un atac cu aceste maşini de război atât de la modă. La lucrările noastre de aşa-zisă apărare, ne-am mai ocupat de nivelarea unor drumuri, de repararea lor. Rezultatele erau vădit slabe. Oamenii lucrau fără nici o convingere, fără control, ofițerii fiind ca şi inexistenți. Cei câțiva saşi care erau cu noi, nu aveau nici o autoritate şi nici nu prea vroiau să se implice. La această nepăsare a lor contribuia şi faptul că ei nu cunoşteau bine limba româna. Îmi reamintesc de ofițerul Schultz, sas de origine, care la controlul făcut de comandantul Duțescu (el îl înlocuise pe colonelul Pretorian Septimiu) şi căruia nu-i plăcuse executarea lucrării, a propus ca munca să fie făcută în schimburi scurte de câte o jumătate de oră. Era o muncă destul de obositoare şi cu unelte puține. Acest sistem avea drept scop un randament mai mare fiindcă în timp ce uneltele erau la un grup, ceilalți oameni se odihneau şi-şi refăceau forțele. Colonelul se gândise că în acest fel săpatul se făcea neîntrerupt, ca la o maşină! Neamțul pricepuse el ceva din spusele colonelului, dar oamenii se mişcau tare greoi. Atunci colonelului îi veni în minte ca în loc de comandă să se folosească un fluier. La semnal trebuia să se facă schimbul! Neamțul, cu mintea lui lentă, se adresă colonelului şi-i spuse că n-are fluier. El nu ştia să fluiere ca românul, din degete! Colonelul se enervă şi i se adresă în mod grosolan: „Dacă n-ai fluier, scoate-ți p... şi

fluieră!..." Toată lumea s-a prăpădit de râs. Mai târziu s-a dumirit neamțul cum era cu schimbul, ce era cu fluieratul și ce ... vrea colonelul!

Ofițerii de la plutoane erau total dezinteresați. Eu îl aveam pe Stama căruia nici că-i păsa, umbla în permanență beat. Dacă aveai nevoie de el, sigur îl găseai la cârciuma „Trei sarmale", din cartierul Bucium sau, ceva mai încolo, la altă cârciumă care avea pe firmă „La trei castani!" Și nu rareori era găsit de maiorul Chiran, care mă muștruluia pe mine spunându-mi că n-am autoritate!

Mult am avut de înghițit de la acest așa-zis comandant Chiran, om cu apucături josnice. Alergam de la un pluton la altul sau lucram o dată cu toată compania pentru a avea un rezultat cât de cât.

Deasupra satului Chetrăria, se afla o pădure deasă aparținând „Domeniilor Coroanei". În liziera acestei păduri erau instalate câteva tunuri cu direcția de bătaie spre Iași. Bateriile erau acoperite cu plase, iar servanții erau în permanență la tunuri. Prin pădure era o șosea ce mergea spre sud, paralel cu Prutul, șosea care, la un moment dat, trecea prin satul Poieni. Șoseaua se prelungea mai spre sud către Răducăneni sat în care eu aveam câteva rude, învățători: Olga și Ion Iacome. Pădurea Bârnovei arăta deosebit de frumoasă. Într-o duminică, am ajuns într-o poieniță unde am dat peste o bisericuță, aș fi putut spune, minusculă, dar care avea zidurile incredibil de groase. Era construită ca și cum ar fi fost o redută, o cazemată. Nu exagerez dacă aș afirma că pe aceste ziduri se putea merge și cu trăsura! În acea duminică era multă lume la slujba care se oficia. Citind pisania, am aflat că fusese construită de către boierul Barnovschi. Tot prin pădure am găsit lucrări cu scop militar, de apărare. Erau niște șanțuri și parapete, unele așezate în careu, obstacole din trunchiuri de stejar. Se putea deduce clar că acestea fuseseră făcute pentru eventualitatea vreunui atac ce ar fi venit dinspre răsărit. M-am întors la Chetrărie cu intenția de a merge din nou prin această nebănuit de frumoasă pădure. Dar, în scurt timp am primit un nou ordin de plecare. La ora stabilită eram gata cu întreaga companie. Maiorul poate că avea instrucțiuni în acest sens și când s-a înserat a dat ordinul de plecare.

Zilele erau din ce în ce mai mici. Am urcat și am coborât de multe ori pe coastele pădurii de la Bârnova. Pe drumul străbătut de noi, în repetate rânduri am dat peste trunchiuri de copaci așezați de-a curmezișul. Acestea constituiau veritabile baricade, deși cam primitive, ca în vremurile îndepărtate de pe timpul strămoșilor noștri, care se apărau de tătari, de leși sau de turci! Nu ieșisem încă din codrul Bârnovei că o

ploaie măruntă şi rece a început să cearnă dintr-un cer întunecat. Aveam asupra noastră pelerine. Vântul ne bătea din faţă. Majoritatea oamenilor erau prost îmbrăcaţi şi ploaia îi pătrunsese până la piele. Mersesem toată noaptea şi începuse să se lumineze de ziuă. Pe un drum anevoios, la nouă dimineaţa, intram în satul Scânteia. Aici am primit dispoziţie să poposim şi să adăpostim oamenii. Eram toţi frânţi de oboseală încât am refuzat să mai bem ceaiul. Toţi am picat într-un somn vecin cu moartea. La prânz s-a dat mâncare caldă şi imediat după masă am făcut din nou încolonarea. De la Scânteia am plecat spre răsărit. Vremea se mai îndreptase uşor, chiar se încălzise. După vreo 5 km parcurşi, când să intrăm în primul sat, suntem ajunşi din urmă de un agent călare ce ne aducea un nou mesaj care glăsuia că trebuie să ne întoarcem în satul Scânteia, din care abia plecasem! La reîntoarcere am primit dispoziţie să cantonăm. Aici, eu am nimerit la o familie de evrei bogaţi. Am fost foarte bine primit de către aceştia, deşi se uitau, la început, cu teamă la mine. În ţară, legionarii începuseră să acţioneze după ordinele primite de la Berlin. Evreii ştiau că în rândurile armatei sunt mulţi simpatizanţi legionari. Îi vedeam bine că sunt înspăimântaţi. După masa de seară dispăreau şi nu-i mai zăream până dimineaţa. Vorbeau numai în şoaptă. Mă iscodeau, vroiau să ştie ce fel de om sunt. Încet s-au lămurit că ideile mele erau departe de cele ce se vânturau acum. Ei erau foarte bogaţi, aveau o moară sistematică, unde făceau o făină de calitate, aveau mai multe turme de oi, dintre care una de rasă merinos. Mai aveau şi o rasă de oi cu o blană fumurie, foarte frumoasă. Am cumpărat şi eu de la ei câteva blănuri, din care mi-am făcut o căciulă şi mi-am pus guler la palton. Preţul la care le-am obţinut a fost destul de rezonabil. Am aflat după aceea că, la puţin timp de la plecarea noastră, au fost ridicaţi de „nişte legionari" după ce fuseseră jefuiţi în mod banditesc.

În urma unui ordin prin care se cerea ca sediul companiei să fie mult mai aproape de locul unde lucram, şi anume în apropierea gării Scânteia, am nimerit la o familie tare bogată, un fel de moşieri, la familia Tăutu. Soţul maior, era concentrat undeva prin ţară. Acasă era soţia şi cei doi copii, o fetiţă şi un băiat. Nu ştiu cum se făcuse că tocmai maiorul Chiran îmi aranjase intrarea la această gazdă. El venea adesea aici împreună cu alţi ofiţeri cu care jucau poker până spre miezul nopţii. Eu eram invitat, dar numai ca spectator, necunoscând regulile acestui joc pe care toată viaţa mea l-am dezavuat şi l-am considerat un joc de jefuială, necinstit. Spre miezul nopţii, mă retrăgeam în mod politicos. Doamna Tăutu aflase probabil de la Chira, că sunt învăţător şi mă ruga insistent să-i meditez copiii. Sigur

că față de comportamentul ei n-o puteam refuza, dar mare ispravă n-am reușit să fac, fiindcă programul meu începea foarte de dimineață și se sfârșea seara destul de târziu, când copiii erau deja culcați. Totuși, pentru micile servicii pe care le făceam copiilor, eram înconjurat de multe atenții: dimineața mi se aducea un mic dejun de la care nu lipsea și un pahar cu lapte, iar în zilele de duminică eram invitat la masă sau cel puțin la câte o gustare și la un pahar de vin. Relațiile dintre mine și familia Tăutu n-au depășit niciodată limita convenienței politicoase. „Sejurul" aici n-a durat prea mult, vremurile erau schimbătoare.

UN CUTREMUR CATASTROFAL

La companie, simțeam lipsa ajutoarelor. Existența unor plutonieri mai în vârstă ce-mi fuseseră repartizați nu era deloc eficientă, ei nu se puteau impune în fața oamenilor. Vremea se răcea și se anunța o toamnă ploioasă iar oamenii aveau o îmbrăcăminte sărăcăcioasă. În general aceștia erau tare îndărătnici și munceau atât cât vroiau ei. La Scânteia trebuia să reparăm o șosea strategică, dar ritmul era departe de a fi cel necesar. Venea maiorul Chiran, dădea cu pasul, și de fiecare dată începea să urle la noi și ne amenința cu trimiterea în judecată la instanțele militare. „Dacă s-ar fi făcut această lucrare cu bani gheață, spunea el și poate pe bună dreptate, ar fi costat mult mai puțin decât așa!" Cheltuielile cu întreținerea oamenilor erau destul de mari deși în aparență nu păreau. În afară de despăgubirile pentru uzura hainelor, oamenii mai primeau și o indemnizație pentru fiecare zi lucrată. Când maiorul era înfuriat, eu nu-i răspundeam nimic, mă uitam la el și abia mă țineam să nu mă umfle râsul fiindcă ieșirile sale erau prost plasate și ineficiente.

În general, cu masa o duceam destul de rău, mâncam pe unde puteam. Târziu, în localul unei prăvălii, se înființă o popotă a ofițerilor. Aici la Scânteia mai veniseră și alte unități militare și din inițiativa acestora a apărut popota la care m-am înscris și eu. Costul era rezonabil, însă masa nu excela în finețuri culinare. Popota era destul de departe de locul unde lucram și unde se afla compania mea. Pe timp de ploaie se mergea greu, peste tot drumul era acoperit de știoalne. Eram nevoit uneori să fac apel la căruță pentru a ajunge la masă, altfel mă scufundam până la gleznă în noroaie. Aici luau masa ofițeri de la mai multe unități militare. La un moment dat am descoperit un ofițer a cărui figură mi se părea cunoscută. Am mers

la el, ne-am uitat unul la celălalt, ca să descoperim că ne cunoşteam de la Bujoru, din timpul unor manevre regale ce avuseseră loc cu mai mulți ani în urmă. După această recunoaştere, ne întâlneam frecvent şi discutam până târziu despre evenimente petrecute în comun şi mai ales despre cele în perspectivă!

Timpul trecea greu, zilele deveniră mai scurte, se înnopta devreme. Atmosfera se răcise şi ploile nu mai conteneau. Eram în luna noiembrie şi de ziua lui onomastică, Sfântul Mihail, regele anunțase că va veni la Iaşi. Toată lumea se pregătea să-l întâmpine aşa cum se cuvenea unui suveran. Militarii, civilii noştri, toată populația era în haine de sărbătoare, înşirați de-a lungul liniei ferate. Trecerea trenului era anunțată pentru ora 8 dimineața prin zona noastră. A fost o dezamăgire generală. După o întârziere de mai multe ore, trenul a trecut cu viteza fulgerului cu ferestrele închise şi storurile trase. Unii dintre cei ce aşteptaseră trenul regal au şi vociferat, din punctul lor de vedere, pe bună dreptate. Poate rațiuni de securitate au făcut ca această trecere să fie altfel decât ne aşteptasem noi, eram prea aproape de Rusia!

A doua zi, la familia Tăutu s-a încins un pokeraş de la care însă lipsea simpaticul meu comandant, maiorul Chiran. Am participat, ca de obicei, pe margine, până pe la miezul nopții, când m-am retras discret şi m-am culcat. N-am apucat să dorm decât vreo oră sau două că m-am trezit în strigătele doamnei Tăutu: „Cutremur... cutremur!..." Când am sărit şi eu din pat, mişcările mai încetiniseră, n-am apucat să ajung însă în sala de la intrare că un nou val făcea să se legene totul. Casa era ca o mărgică ce se balansa, iar eu nu reuşeam să mă mişc. Mă aplecam când în stânga, când în dreapta. Am reuşit până la urmă să ies afară din casă şi pământul tot se mai mişca. În acel moment, un tren intra în gară, îi puteam vedea roțile care scoteau nişte sunete ca un scârțâit strident, iar de sub ele ieşeau jerbe de scântei! Din sat veneau zgomote amestecate cu răgete de animale speriate şi urlete de câini. Se părea că am intrat în infern. Nu mai trăisem niciodată asemenea clipe. După încetarea mişcărilor pământului, am intrat în casă, dar gândurile mi-au zburat la soție şi la copii. Fetița era la Bujoru în locuința de la şcoală, băiatul era la internatul liceului din Galați. Stăteam cu ochii pironiți în tavan, cu gândul la ei. În casa familiei Tăutu, o casă mare, cu multe camere şi cu ziduri groase, solide nu apăruseră aproape deloc crăpături. Aceste constatări îmi dădeau curaj gândindu-mă la ai mei, deşi rămâneam bântuit de îndoială socotind că zidurile şcolii nu sunt asemănătoare zidurilor de aici, de la casa Tăutu.

Dimineața am ascultat comunicatul la radio care dădea detalii despre epicentrul vrâncean al cutremurului, de intensitatea lui şi de dezastrele produse în Bucureşti şi în alte oraşe din țară. Prăbuşirea blocului „Carlton" era descrisă cu amănunte. Acolo se înregistraseră cele mai multe victime. La ora comunicatului încă nu se cunoştea exact numărul lor. Acest bloc era unul dintre cele mai înalte din capitală, iar prăbuşirea lui s-a produs ca a unui castel din cărți de joc. Sub dărâmăturile sale mai erau îngropate zeci de persoane. Toată vina pica asupra inginerilor constructori care, se spunea, din rea-credință nu făcuseră corect dozajele betoanelor întrebuințate în timpul construirii acestui edificiu. După această dramă au urmat o serie de procese. Gărzile legionare s-au oferit ca prin muncă voluntară să lucreze la scoaterea victimelor de sub dărâmături. Opinii tardive afirmau că s-ar fi lucrat fără noimă şi că unii oameni au pierit sub tonele de moloz din această cauză! S-a mai răspândit ideea că au fost făcute multe jafuri în timpul operațiunilor de salvare. Toate aceste opinii erau şi manevre de manipularea populației în scop politic. Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor interne avea să scoată la iveală unele din aceste scopuri.

*

* *

Se zvonea că echipe de legionari animați de spirit de camaraderie, de umanitate, de jertfă pentru binele altora, s-au angajat la muncă voluntară pentru a scoate de sub dărâmături pe cei rămaşi vii sau de a scoate cadavrele celor striviți. Dar cele arătate mai sus de ziarele lor erau numai paradă, căci ei n-au făcut altceva decât să jefuiască de tot ce aveau asupra lor cei morți! De fapt în întreaga țară, legionarii se dedaseră la mari jafuri, mai cu seamă asupra familiilor evreieşti. Desigur că şi printre evrei erau oameni necinstiți, care făcuseră averi mari nu prin muncă cinstită, ci prin înşelăciune şi exploatare. Legionarii acum se dedaseră la mari jafuri şi chiar omoruri asupra evreilor, în mod ilegal, samavolnic, luându-le parte din averi pe care şi le-au însuşit sau le-au dat organizațiilor lor pentru a le întări.

Lupta pentru acapararea puterii începută mai întâi subteran de către Horia Sima împotriva generalului Antonescu „incoruptibilul", apoi desfăşurată pe străzile Capitalei în numita „rebeliune", explică atâtea zvonuri care circulau, zvonuri şi comentarii despre care se discută şi acum în plan istoric.

*

* *

Îngrijorat de aceste evenimente, m-am prezentat la maior şi i-am cerut o scurtă permisie pentru a merge acasă. S-a arătat binevoitor şi am

obținut aprobarea pe loc. Am plecat cu primul tren spre Bârlad. Aici am aflat că trenul circulă numai până la Tălăşmani, că din cauza cutremurului tunelul nu mai prezenta siguranță, şi chiar la intrare se produsese o prăbuşire. Trenul pe care l-am luat la Iaşi mă purta mai întâi pe la Galați. Aici am mers direct la şcoala unde-mi era fiul. Am fost informat că soția fusese şi-l luase acasă. Deci dintr-o dată mi se înlătura o piatră de pe inimă. Această veste de fapt îmi spunea că practic soția şi băiatul erau în viață sănătoşi. Despre fetiță aveam să aflu la Bujoru că a scăpat şi ea. Spun că a scăpat fiindcă, aşa cum mi-a relatat soția, în momentul declanşării cutremurului, au părăsit odaia unde erau şi-au fugit afară în curtea şcolii. Când au revenit înăuntru, o bucată mare de zid se prăbuşise chiar pe patul unde dormise fetița! Dar întâmplarea a făcut că şi afară fusese o nenorocire, în curtea şcolii fusese aruncată cu forță o parte din clopotnița bisericii care era în imediata vecinătate! Patul unde dormise era turtit, aparatul de radio aruncat cât colo de pe măsuța alăturată. Locuința de la şcoală nu mai era utilizabilă, ai mei erau deja mutați la casa pe care o construisem numai de puțin timp. Până cu câteva zile înainte de cutremur fusese închiriată unui inginer agronom. Acesta, numit director de către noua putere, la o fermă din apropiere, plecase acolo cu tot calabalâcul, aşa că locuința rămăsese liberă spre norocul alor mei.

*

* *

O dată cu venirea guvernului legionar, în comună se produseseră o serie de schimbări. Primar fusese numit un „avocățel" de prin Crăieşti, iar ajutorul său, un croitor chiar din Bujoru pe nume Rotaru. Pretor venise un cetățean de prin toată lumea, pe care-l chema Hagiu. Toți aceştia purtau cămaşă verde.

Tot atunci am primit în casa noastră încă o familie care rămăsese fără adăpost în urma cutremurului, familia Ciuhureanu. Au stat mai bine de şapte luni până şi-au refăcut casa. Fata acestora era învățătoare şi lucra la şcoala în care lucram şi noi. Când a venit cutremurul, casa familiei Ciuhureanu era de fapt ipotecată la banca Rubinstein din Galați. Era o casă mare cu care ei se cam făleau. Cutremurul o pusese la pământ. Construcția nu avusese centuri de beton sau stâlpi de rezistență, aşa că zguduirea pământului a dislocat-o. La sosirea mea acasă, băiatul, micuț şi pirpiriu cum era, dar vesel nevoie mare, a sărit de gâtul meu. Apoi nu i-a mai tăcut gura povestindu-ne întâmplările de la Galați, de la internat din timpul cutremurului. Toți copiii fuseseră înspăimântați şi plângeau de era

un vaiet pe coridoarele internatului. El, la primele mişcări, sărise din pat şi s-a aşezat sub tocul de la uşă! Îi ascultam toate peripeţiile cu mare drag, aşa cum îmi este şi acum drag, când a împlinit 40 de ani. Dragostea de tată rămâne întotdeauna aceeaşi, până la moarte!

După ce mi-au povestit ei toate acestea, am plecat la şcoală pentru a vedea ce este acolo. În adevăr, în mijlocul curţii stătea aruncată jumătate din turla bisericii de alături! Stupii de albine erau răsturnaţi, pereţii şcolii dislocaţi de la înălţimea de un metru în sus. Alţii erau prăbuşiţi aproape în întregime. Portretul generalului Antonescu se vedea atârnând pe câte un perete (cele ale noului suveran încă nu fuseseră aduse, iar ale lui Carol al II-lea fuseseră puse în dulapuri în urma evenimentelor mai recente). Şcoala nu mai putea funcţiona în localul deteriorat de cutremur. O clasă fusese mutată în casa învăţătorului Şuşnea, alta în casa lui Sava Dumitrache, în camera unde acesta avea atelierul de croitorie şi pe care o cedase acum şcolii. Atât Şuşnea cât şi croitorul Dumitrache erau legionari şi au acceptat şcoala în casele lor răspunzând unui apel al Mişcării. În fine, încă o clasă era în casa directorului cu delegaţie, Licheardopol.

La acesta se intra în clasă direct de afară, după ce urcai câteva trepte. Camera sa de locuit era în continuarea sălii de clasă. El îşi dorise clasa în propria-i casă fiindcă în acest fel era scutit de efortul de a merge la şcoală! Acest învăţător Licheardopol avea o mare hibă, era de o puturoşenie proverbială. Acum el nu mai făcea altceva decât să coboare din propria-i cameră direct în clasă! Nu se scula niciodată mai devreme de ora nouă. Adesea lăsa copiii singuri sau le dădea câte o temă, iar el lenevea. Între camera devenită sală de clasă şi camera în care el dormea era un gemuleţ. A fost surprins când nici nu se mai dădea jos din pat, deschidea gemuleţul prin care dicta tema copiilor sau cum povesteau aceştia, îşi făcea lecţia comunicând cu clasa prin acea ferestruică!

Ultima clasă funcţiona acum în casa lui Novac, în fosta sa cârciumă, destul de încăpătoare, unde se aşezaseră mese şi bănci lungi pe care stăteau elevii. Condiţiile acestea erau precare, dar nu exista altă posibilitate, cel puţin până ce avea să se repare localul şcolii. În scurta mea permisie am încercat să mai rezolv pe cât a fost posibil unele probleme administrative, apoi m-am îmbarcat din nou la tren şi am plecat să-mi fac datoria la detaşamentul de săpători. Tunelul căii ferate de la Tălăşmani fusese degajat şi trenul circula direct spre Bârlad. Imediat după catastrofalul cutremur au venit zăpezile!

Se instalase iarna în toată puterea cuvântului. Când am ajuns la Scânteia unde lăsasem batalionul, am aflat că acesta plecase în garnizoană! Rămăsese numai plut. Stama care încărca ultimele materiale. În gară lângă rampa noastră era un grup de legionari care încărcau fier vechi. Aceştia munceau cântând de-ţi luau urechile „Garda, Căpitanul şi Arhanghelul din cer ... ..." Colectarea fierului vechi era o acţiune declanşată de Mişcare, fierul fiind atât de necesar fabricării de arme. Timpurile solicitau aceasta. Manifestarea mai avea şi scop propagandistic. N-am mai întârziat şi am luat primul tren în direcţia Târgovişte, oraşul unde îşi avea sediul regimentul din care făceam parte. Când am ajuns aici, fără întârziere am şi fost desconcentrat, iar în jurul datei de 20 noiembrie eram din nou acasă, unde mi-am reluat în primire misiunea mea de învăţător şi de director al şcolii din Tg. Bujor.

După numai câteva zile am primit un document de la Inspectoratul Judeţean de Învăţământ în care mi se făcea cunoscut „că nu mai sunt directorul şcolii şi nici Inspector de Plasă". În continuare documentul mai conţinea şi mulţumirile Inspectoratului pentru ceea ce făcusem până atunci! De fapt nu făcusem în acest sens mai nimic, deoarece fusesem în misiune militară! Evident, era o simplă formulă de convenienţă. Documentul era semnat de noul director al Inspectoratului de Învăţământ Galaţi, Creangă! Acesta era pus în funcţie de către noul regim legionar instalat la cârma ţării. Semnătura era făcută cu cerneală verde!

ABERAŢII TOTALITARISTE

Mi-am luat clasa în primire, clasa a 4-a în care era şi fetiţa mea Silvia! Clasa funcţiona în casa lui Sava care era chiar în faţa casei noastre. În aceeaşi sală lucra şi soţia mea, în contratură. Colegii de la şcoală, legionari declaraţi, Şuşnea şi Vicol, nu mă priveau cu ochi buni. Licheardopol se declara simpatizant al Mişcării, dar nu făcea caz de acest lucru. Era o problemă de oportunitate numai, era prea leneş pentru a se înrola în vreun partid care i-ar fi creat obligaţii. Vicol, în schimb, era, ceea ce noi numeam, înfocat. Fusese de curând la o şcoală de ofiţeri de rezervă şi se pare că acolo se şi molipsise! Căpătase recent şi gradul de sublocotenent de rezervă, ceea ce-i amplificase sentimentele de ataşament politic! Licheardopol, şmecher sau poate de frica efortului, refuzase şcoala de ofiţeri, mulţumindu-se cu gradul de sergent. În calculele sale intrase şi ideea că dacă e

ofițer este mai expus la concentrări şi poate la o eventuală trimitere pe front! Pe atunci se mai putea refuza trimiterea la şcoala de ofițeri! Vicol, un om înfumurat, se devotase trup şi suflet Mişcării. Umbla îmbrăcat în permanență cu cămaşă verde, obligându-şi soția la acelaşi comportament. Soția sa era educatoare de grădiniță.

În acest timp, la Bujoru s-a organizat un mare parastas întru pomenirea eroilor legionari căzuți în luptele din Spania, eroi în frunte cu Ion Moța şi Vasile Marin. Conducătorii locali, ca Niță Pârvu, Dima Neamțu, Pavel Rotaru, au patronat această manifestare. Bătrânul preot Patrichi a trebuit să oficieze slujba religioasă. Nepotul femeii sale de serviciu, Constantin Pepino, legionar de frunte, îl şi amenință pe bătrânul preot pentru ca să meargă să facă slujba! Acest Pepino era absolvent al liceului şi se pripăşise prin Bujoru, unde venea la premilitărie, iar în rest se ocupa de politica timpului. După înlăturarea legionarilor de la guvern, a dispărut de prin Bujoru şi n-am mai aflat nimic despre el. Dar cel mai înflăcărat era învățătorul Vicol, care ținu un discurs ditirambic la acest parastas comemorativ. Ca recunoscut vorbitor, Vicol preamări sacrificiul legionarilor puşi în slujba generalului spaniol Franco, arătând importanța victoriei acestuia pentru întreaga Europă. În acelaşi timp, tuna şi fulgera împotriva Rusiei bolşevice, subliniind pericolul pe care-l prezenta pentru noi, mai ales după ce ne răpiseră Basarabia! În exaltatul său discurs, revenea la ideea: „Acum, țara noastră şi-a găsit adevăratul ei drum!" Istoria avea să lămurească cât de adevărat avea să fie, nu peste multă vreme!

Într-o bună zi, a apărut în Bujoru un nou personaj, tânărul învățător Mocanu, descins de la şcoala din Moscu, un sătuleț din apropierea Bujorului. Această puşlama tânără se instală la centrul de plasă în calitate de propagandist politic, adică, după o denumire pe care am învățat-o mai târziu, era un fel de politruc legionar, la centrul de plasă! Împreună cu Vicol m-au invitat să-i urmez la şcoală, invitație făcută pe un ton obraznic. N-am reproşat nimic şi i-am urmat. Pe drum până acolo, n-am deschis nici un cuvânt față de ei, am făcut pe mutul! Ajunşi la şcoală, am deschis uşa principală (este vorba de şcoala deteriorată în urma cutremurului). În sălile de clasă era moloz, cărămizi, geamuri sparte, toate ca după cutremur. Cei doi se îndreptară către dulapul de arhivă şi-mi solicitară deschiderea acestuia. Eu habar nu aveam ce se afla în interiorul acestui dulap dată fiind plecarea mea la armată. Nu ştiam ce făcuse soția mea sau directorul suplinitor Licheardopol. Aceştia strânseseră toate portretele regelui Carol al II-lea şi le puseseră în dulap. Nici prin cap nu le trecuse să le distrugă!

Tablourile aveau rame mari şi frumoase. Cum dădură cu ochii de ele, politrucul sau mai bine-zis licheluța de propagandist Mocanu începu să urle cuprins de un acces de furie. Bolborosea cuvinte de neînțeles, cu ochii ieşiți din orbite. În mod somnambulic, duse mâna la buzunar şi scoase un briceag, un fel de cuțit cu lama destul de mare şi, după ce aruncă tablourile din dulap, cu picioarele spărgea sticla, iar cu briceagul sfâşia portretul regelui de curând abdicat!

După ce îmi răvăşi toată biata mea arhivă şcolară, se mai potoli. Eu asistam înmărmurit la această scenă de coşmar! Ca toți fruntaşii legionari, avea cămaşă verde, centură cu diagonală şi pistol. Au ieşit el şi Vicol, lăsându-mă să-mi adun cioburile şi arhiva s-o orânduiesc din nou în dulap! Când am ieşit eu, ei erau deja plecați. Se duseseră la locuința cântărețului de la biserică, simpatizant şi el al Mişcării, dar şi mare dipsoman*, la dascălul Foti. Acolo s-au sfătuit ei cum să acționeze în continuare împotriva mea, fiindcă de la o poştă se vedea că totul era organizat în acest scop.

Nu a trecut bine o săptămână şi am primit hârtie de la Inspectoratul Județean Galați prin care mi se punea în vedere că „de urgență să predau direcția şcolii camaradului Şuşnea." Inspector județean semna învățătorul Nicolau, uns şi el de către putere de curând în această funcție. Semnătura era făcută cu cerneală verde! Învățătorul Nicolau, acolit politic la Mişcare, îl înlocuise pe fostul inspector Chiriță Mândru! Imediat m-am dus şi l-am încunoştiințat pe „camaradul Şuşnea"! Spre marea mea surpriză, acesta se uită duşmănos la mine şi-mi replică: „Nu primesc!" „Dar e ordin, i-am spus din nou. Eu trebuie să comunic de urgență acest lucru!" Şuşnea se încăpățâna pe poziția sa. A doua zi am comunicat situația la Inspectoratul Județean! În urma acestui raport, eu şi învățătorul Şuşnea primim dispoziție telefonică de a ne prezenta la Inspectorat la Galați. În ziua şi la ora fixată am fost acolo, amândoi. După cutremur, Inspectoratul era mutat la Casa Învățătorului de pe strada Heliade Rădulescu, într-o clădire ce mai dăinuie încă şi astăzi, în ciuda războiului prin care acest frumos oraş dunărean a trecut! Cum am ajuns acolo, ne-am prezentat la cancelaria Inspectoratului şi am fost conduşi într-o cameră vecină, unde am fost invitați să luăm loc până la sosirea camaradului inspector. Lucrurile fuseseră aranjate sau după un termen mai adecvat, regizate, pentru a se crea atmosferă impresionantă. Era o tehnică a regimurilor totalitare pe care am văzut-o şi învățat-o mai bine la comuniştii care urmau să vină la rând în roata destinului românesc!

---

* dipsoman = consumator de băuturi alcoolice

Ne-am aşezat şi eu, şi Şuşnea pe câte un scaun, în tăcere. După trecerea unui timp oarecare, o uşă este deschisă brusc şi dată de perete. Pe această uşă intră „camaradul Inspector"! Acesta era îmbrăcat în uniformă verde cu centură, diagonală şi ... pistol. Îşi scoase centura, trântind pistolul pe birou. Îmi aruncă mai întâi mie o privire pe sub sprâncene, o privire cruntă, şi mi se adresă aproape răstit: „De ce, camarade, nu vrei să dai în primire direcţia şcolii?" Obişnuit cu armele, nu eram impresionat de pistolaşul camaradului Inspector, pe care-l trântise ostentativ pe masă. M-am uitat înspre biroul său, apoi zâmbind i-am zis: „Întrebaţi-l pe camaradul Şuşnea!" şi am subliniat cuvântul camarad în mod intenţionat. În acelaşi timp, mi-am îndreptat privirea către acesta. În acel moment, Inspectorul se uită şi el la învăţătorul Şuşnea: „Cum camarade, nu vrei să primeşti?" şi continuă: „Vrei să-i lăsăm tot pe ăştia să ne conducă?" Şuşnea clipi repede din ochi şi-i răspunse laconic: „NU primesc!" Inspectorul se uită din nou către el, insistent, aproape aspru: „Ba vei primi!" Urmă din nou răspunsul lui Şuşnea: "Nu pot să iau şcoala în primire în halul în care este." Se referea la dezastrul lăsat de cutremur. „S-o ţină el!" şi arătă din nou spre mine. Mai adăugă: „De ce nu mi-a dat-o când era fără avariile de acum, când era în stare bună şi întreagă." Pe atunci nu i se dăduse lui Şuşnea fiindcă fusese cântărită valoarea lui profesională. El abia îşi luase definitivatul, iar eu aveam şi gradul I. Adevărul este că învăţătorul Şuşnea se ocupa mai puţin de şcoală, se ocupa mai mult de propria-i gospodărie care trebuia să-i întregească veniturile la salariul mic pe care de fapt îl aveam toţi învăţătorii. Şuşnea făcea plugărie în stil mare şi pe deasupra îi mai plăcea şi jocul de cărţi! În ceea ce priveşte avantajele directorului unei şcoli primare, erau mai mult morale decât materiale. Bătaia de cap era însă suficientă ca să nu te vâri în asemenea problemă! Şuşnea era omul pe care nu-l interesau avantajele morale. Era mai mult cu picioarele pe pământ decât mine!

Văzând camaradul Inspector că nu-l poate convinge pe Şuşnea, i se adresă încruntat: „Îţi mai las timp de gândire!" Apoi către mine: „Ţine mai departe direcţia şcolii şi vom mai vedea noi cum vom aranja!" Îşi puse centura, îşi luă şi pistolul de pe birou şi ieşi pe aceeaşi uşă pe care intrase, dar fără s-o mai trântească. În urma lui am plecat şi noi. După aceste întâmplări, raporturile mele cu Şuşnea au devenit şi mai reci. Legiunea reuşise să ne învrăjbească!

Ca director trebuia să merg să vizitez fiecare clasă, mai ales acum când ele funcţionau în condiţii atât de grele după cutremur. La clasa învăţătorului Şuşnea am evitat să merg fiindcă nu vroiam să adâncesc

neînțelegerea și ura iscate deja de către noii conducători de la Inspectoratul Județean. Aflasem că la el acasă, seară de seară, se adunau fruntașii legionari din târg și țineau ședințe de lucru, ceea ce însemna de fapt, ședințe de cuib. La fiecare sfârșit de ședință răsuna strada de cântece! În general mă ocupam mult mai puțin de problemele administrative ale școlii și mai mult de cele de la clasa cu care lucram. Aici era și fetița mea. Mai aveam copilul familiei Trestioreanu, tatăl copilului fiind ofițer, maior, de carieră. Acesta își adusese familia aici după ce se refugiase din Basarabia. De fapt și unitatea sa militară rămăsese în apropiere de Bujoru, la Umbrăreşti.

Prin decembrie veni un viscol puternic ce înzăpezise o parte din drumuri. Primarul, Pavel Rotaru, despre care am mai amintit înainte, îmi trimise ordin să merg la deszăpezire și să iau cu mine și lopata! N-am protestat cu nimic, dar se pare ca țăranii care erau veniți acolo să deszăpezească drumul către Vârlezi i-au reproșat zicându-i: „De ce îți bați joc de profesorul nostru?" După ce am ajuns cu lopata în mână mi-a spus că nu mai este nevoie și că pot să mă întorc acasă! Acest primar pripășit, înscris în Mișcarea Legionară, așa cum se vor repeta lucrurile când vor veni la putere comuniștii, vroia să facă o demonstrație de forță cu mine și să arate și celorlalți că puterea este în mâna lor!

Atmosfera socială era încărcată. Demonstrațiile nu se manifestau numai în cazuri particulare, așa cum se întâmpla cu mine, ci se desfășurau și pe un plan mai larg. La gară se încărca fier vechi. Această campanie de colectare era declanșată tot de către conducerea Mișcării Legionare. Vroiau să demonstreze forța lor socială, vroiau cu orice chip să fie exemple pentru ca apoi să poată pretinde ei, cu mult mai mult, celorlalți! Era aceasta o metodă a puterilor și regimurilor totalitare, vroiau să țină mereu atenția tuturor încordată într-o anumită direcție. La încărcatul fierului vechi lucrau de zor tineri adunați de prin sat. Munca se făcea în atmosferă sărbătorească însoțită de cântece mobilizatoare. Această activitate reprezenta de altfel un preludiu la ceea ce urma să vină o dată cu comunismul! Cei de la puterea actuală nu mă priveau cu ochi buni. Pe postul de inspector de plasă în învățământ, pe care fusesem numit înainte de a pleca în armată, numiseră acum un partener politic. Cât de legionar era acesta nu știu, dar sigur accepta să execute ordinele lor. La una din inspecțiile făcute la școala noastră, a trebuit să vină la mine acasă pentru a redacta procesul verbal de inspecție, după cutremur nemaiavând cancelarie. În limitele poliției l-am invitat și a putut să scrie. Deși era în casa mea, fusese tot timpul arogant și

se comporta cu aere de superioritate, de stăpân. În calitate de gazdă, m-am făcut că nu observ repetatele sale mitocănii. Fiindcă la un moment dat peniţa cu care scria se rupse, fără să se uite la mine îmi ordonă să-i dau altă peniţă ca şi cum el ar fi fost mare ministru. L-am servit cu o altă peniţă fără să-i spun nimic, deşi el nici măcar nu a catadicsit să-mi mulţumească! Aceştia erau oamenii aduşi de noua putere pentru a face ordine în ţară! Oportunişti de toate felurile se îngrămădiseră să devină activi în serviciul Mişcării. Unii dintre ei erau mai vechi activişti, încă din timpul vieţii căpitanului Corneliu Zelea Codreanu. La Meria, înainte ca acesta să fi fost asasinat din ordinul regelui Carol al II-lea, avusese loc o mare adunare. La acea întrunire organizatorii fuseseră doi fraţi: State şi Iordache Popa. Sigur că ar merita să amintesc aici despre mulţi care au îmbrăcat cămaşa verde sau „cămaşa morţii", cum ei înşişi spuneau, şi care n-au fost puţini. Cei care au intrat în Mişcare în timpul lui Horia Sima, la venirea comuniştilor, au virat cu 180 de grade şi au devenit roşii peste noapte!

Ajunsesem în apropierea sărbătorilor de Crăciun. Vicol începuse a-şi schimba atitudinea faţă de mine. Devenise mai curtenitor. Nu înţelegeam exact ce se întâmpla. Ce scop avea noua sa atitudine, mă întrebam? Nu avea el sufletul aşa de nobil încât să facă acest lucru în mod gratuit. Se apropiau nişte evenimente care aveau să schimbe în mare măsură faţa lucrurilor. Începuse să mă viziteze chiar şi pe acasă, ba chiar am primit şi o invitaţie de la el să-i facem o vizită de ziua lui! Pe 7 ianuarie, de Sfântul Ion, eu şi soţia l-am onorat cu această vizită. Mai era invitat şi cântăreţul Neculai Zota, legionarul. Este adevărat că acesta era proprietarul lui Vicol, ceea ce i-ar fi explicat prezenţa acolo. Tot timpul şi eu şi soţia am fost rezervaţi şi am evitat orice discuţie cu caracter politic sau care să atingă probleme de acest ordin. Zota, în schimb, care era şi mare băutor, se „afumase" bine şi începu să trăncănească despre unele secrete ale legionarilor de care ei aveau cunoştinţă. Astfel spunea că Mişcarea şi-a înarmat oamenii „până în dinţi" şi că nu peste mult timp vor avea loc evenimente foarte importante! Mai târziu am apreciat noi că, de fapt, era vorba de lupta pentru putere începută între generalul Antonescu şi Horia Sima. Probabil că legionarii scontau pe un sprijin puternic din partea Germaniei, din partea naziştilor! Printre altele, mai spuneau ei la acea mică aniversare la care fusesem şi eu invitat, că generalul este foarte dur şi că nu admite hoţii, jafuri sau alte nedreptăţi, că nu admite dezordinea în ţară. Ne-am despărţit în acea seara de Sfântul Ioan cu cuvintele spuse de Zota: "Veţi vedea câte evenimente se vor petrece în curând!" Aceste

avertismente care veneau de la un chefliu ca Zota nu puteau trezi prea mari ecouri în mintea mea, dar zilele care au urmat le-au confirmat. Rebeliunea legionară, pregătită dinainte de către Horia Sima şi acoliţii lui, s-a declanşat pe 23 şi 24 ianuarie. Reprimarea ei de către generalul Antonescu n-a întârziat. Cu ajutorul armatei, a tunurilor şi tancurilor, rebelii au fost repede înfrânţi şi n-au fost lăsaţi să arunce ţara în haos! Cu vărsare de sânge au fost eliberate punctele cheie pe care legionarii le ocupaseră în scopul acaparării puterii: poşta, telefoanele, cazarma gardienilor etc. La Galaţi, prefectul Orleanu, fiul politicianului şi fostului ministru, a dat ordin ca legionarii să fie dezarmaţi fără vărsare de sânge. Aşa s-au petrecut lucrurile în majoritatea oraşelor din ţară. Generalul Antonescu a rămas sigur pe poziţie având sprijinul armatei şi a grosului populaţiei. Hitler a schimbat atitudinea aflând prin antenele sale din România că generalul se bucură de sprijin larg, i-a acordat şi el câştig de cauză. Sprijinul pe care scontaseră oamenii lui Horia Sima s-a dovedit a fi ireal. O parte a conducătorilor rebeliunii au luat drumul pribegiei către Germania, unde nu s-au bucurat de prea mari onoruri, alţii au ajuns în Spania. Mulţi dintre ei şi-au încheiat viaţa în exil. Un timp, Horia Sima a stat în Germania reţinut de Hitler, poate cu scop de şantaj împotriva lui Antonescu. După căderea Germaniei, acesta s-a refugiat în Spania. Istoria Mişcării Legionare a înscris multe momente dramatice şi cei angajaţi în această mişcare ideologică, au avut multe de pătimit chiar dacă au fost de bună credinţă. Una dintre ororile petrecute sub domnia regelui Carol al II-lea merită a fi menţionată, anume „ordinul de decimare" dat de rege după asasinarea primului ministru Armand Călinescu. Au fost împuşcaţi oameni fără nici o vină, decât numai aceea de a fi îmbrăcat cămaşa verde! La Bujoru execuţia a fost făcută de şeful de post, un plutonier ţigănos, cu o privire răutăcioasă şi cu un clipit permanent. Între Umbrăreşti şi Bujoru şi-a ucis prizonierii cu focuri de armă trase din spate, simulând astfel că aceştia au vrut să fugă de sub escortă!

ORDINE ŞI DISCIPLINĂ CAZONĂ

După rebeliune, generalul Antonescu a pus ordine în ţară. Au fost înlăturaţi din posturi toţi prefecţii numiţi de legionari şi au fost aduşi militari în sprijinul cărora au fost puşi tehnicieni din diverse domenii: ingineri, profesori, avocaţi, medici. Partidele istorice au refuzat colaborarea cu

generalul Antonescu, deşi acesta le solicitase. Vremurile erau grele, ţara sfâşiată, Germania în ascensiune. Războiul luase amploare.

Numai la câteva săptămâni am primit o invitaţie să mă prezint de urgenţă la Inspectoratul Galaţi. Aici am fost primit de către inspectorul pe judeţ, Mândru Chiriţă. Avea un cabinet mare, frumos. De la început îmi explică dispoziţiile Ministerului de a înlocui pe toţi cei numiţi de legionari, în mod automat cei ce fuseseră izgoniţi de aceştia trebuiau să revină pe posturile de dinainte. În această situaţie eu trebuia să-mi iau în primire postul de subinspector pe plasa Bujoru. Am încercat să-i explic de ce nu doresc acest lucru. Mai întâi că la numirea mea de atunci nu fusesem întrebat, apoi nici nu făcusem nimic deoarece fusesem tot timpul concentrat. Văzându-mi încăpăţânarea cu care respingeam funcţia, făcu apel la sentimente care-mi frizau orgoliul şi-mi zise: "N-ai fost umilit destul de legionari? Nu trebuie să te răzbuni pe ei, ci măcar să le arăţi că eşti mai bun decât ei! Pe de altă parte, eu te-am chemat aici ca să-mi fii colaborator, nu subaltern, îmi eşti prieten!" A trebuit până la urmă să accept, deşi undeva în sufletul meu nu-mi convenea. Postul de inspector îţi provoca adversităţi prin natura lui. Ştiam că oamenii nu sunt corecţi şi trebuia să-i admonestezi sau chiar să ceri pedepsirea lor. Toate acestea nu puteau decât să trezească duşmănie. Şi în adevăr, de-a lungul anilor cât am exercitat această funcţie, n-am putut să scap fără necazuri aşa cum se va vedea mai departe.

Chiar în acea zi am asistat la o şedinţă de instructaj unde mi-am cunoscut şi colegii inspectori de la celelalte plase din judeţ. Cel de la plasa Bereşti era pe funcţie de multă vreme. Făcuse politică ţărănistă şi fusese numit de aceştia. Deşi funcţiona la Bereşti, el îşi ţinea familia la Galaţi, avea vie mare la Găneşti, unde-şi petrecea mare parte din timp. Fănică Bâgu, aşa se numea, îmi fusese coleg ceva mai mare la Şcoala Normală de la Bârlad. Ca inspector de plasă, îşi făcea serviciul pe sponci rămânându-i destul timp pentru treburile gospodăreşti de la vie. La plasa Folteşti era Macri, un învăţător nu prea întreg la minte, cu aptitudini de vătaf ceea ce nu era rău întotdeauna. La plasa Siret era Pruteanu, un tip cam îngâmfat, îmi fusese şi el coleg la Bârlad. După primul instructaj m-am lămurit ce am practic de făcut, colegii mi-au arătat cum să întocmesc procesele verbale de control etc. Prima inspecţie am făcut-o chiar la şcoala din Bujoru, pe ziua de 1 martie 1941, iar a doua a fost în comuna Corni, la familia Patrichi. Aici mi-am dat seama că voi fi pus în situaţii foarte delicate. Cu această familie aveam eu o mică problemă de pe

vremea când eram instructor la premilitară, când ei se purtaseră incorect față de mine. De fapt nu vroiam să-mi iau revanşa, dar în realitate am găsit mari nereguli la şcoala lor. Când s-a nimerit să fiu eu la Corni, era aproape ora zece. Copiii erau afară, nu la clasă, şi se jucau fără să le pese de lecții. Când i-am întrebat, mi-au spus că doamna vine mai spre prânz, iar domnul a trecut călare pe acolo, apoi a plecat undeva la câmp! Unul dintre copii mi-a arătat şi direcția în care acesta se dusese călare! Deşi ținta mea fusese să merg la Măcişeni, unde trebuia să înființez un comitet al Patronajului (organizații inițiate de soția generalului Antonescu, cu scop umanitar, de ajutor pentru populația nevoiaşă), am lăsat un proces verbal de inspecție în care arătam cele constatate. Nu mică mi-a fost surpriza când, a doua zi , Patrichi a venit la Bujoru după mine ca să mă roage să nu dau curs constatărilor făcute, luându-şi angajamentul că va îndrepta lucrurile.

În acea perioadă, din cauza timpului ploios, n-am făcut inspecții decât în jurul sediului de plasă, în jurul Bujorului. La Umbrăreşti era un tânăr învățător tare inimos, mic de statură, pe nume Lungeanu. Era venit din Basarabia şi căsătorit cu o fată fără profesiune, o femeie blondă, cu aspect de rusoaică. Fusese şi el convertit la Mişcarea Legionară. La inspecție n-am luat în considerație acest lucru. Locuia în clădirea şcolii, înghesuit în două cămăruțe lăsate moştenire de înaintaşul său, Iordache Florea, acum director la Vârlezi. La şcoala de la Umbrăreşti erau două posturi, unul fiind ocupat de Lungeanu, iar celălalt de soția preotului Teodoru din Bujoru. Lucrurile erau destul de bune ceea ce am şi consemnat cu această ocazie. Inspecția de la şcoala din Băneasa mi-a dat bătaie de cap. Aici funcționa ca învățătoare soția preotului Axinte, om cumsecade, ea, în schimb, era o femeie ciudată, rusoaică, ieşită din comun, rusoaică şi comunistă pe deasupra aşa cum s-a dovedit mai târziu. Era originară din Liova de pe malul stâng al Prutului. Trăsătura ei dominantă de caracter era încăpățânarea. Nu vroia să accepte nici o observație, nici o sugestie. În final i-am încheiat un proces verbal convenabil cu gândul mai mult la preot decât la ea. La Moscu era o învățătoare foarte slabă care nu era capabilă să rezolve nici cele mai elementare probleme de matematică la nivel de clasa a patra. Pe deasupra se spunea că era şi darnică în cele lumeşti, deşi trecută de vârsta zburdălniciilor. Când i-am consemnat lipsurile de la clasă, nu prea s-a bucurat...

La Vârlezi am făcut un control în timpul învățătoarei Dima care venea să împletească în timpul orelor. Punea pe copii să citească, iar ea şedea la

catedră şi împletea! Intrasem în clasă împreună cu directoarea care mi-a spus că n-a putut s-o dezbare de acest obicei. Chiar după ce i-am atras şi eu atenţia, după recreaţie, şi-a continuat lucrul ca şi cum nici nu s-ar fi vorbit cu ea. Ceilalţi colegi o taxau ca fiind bolnavă de nervi. Am încheiat procesul verbal trecând peste bizareriile colegei Dima.

Am continuat inspecţiile în alte sate. La Puţuchioaia era familia soţilor Şerban, Tiţa şi Miltiade, oameni săraci şi mai puţin ajutoraţi ca intelect, dar prin stăruinţă aveau rezultate acceptabile. Miltiade era bolnav de tuberculoză, motiv pentru care fusese îndepărtat din învăţământ şi numai după ameliorarea sănătăţii sale a fost reprimit. Se pare că tot din cauza tuberculozei pierduseră şi doi dintre copiii lor. La Băleni, şcoala era deteriorată grav dupa cutremur, iar acum funcţiona în localul unei foste crâşme. Mergeam aici pentru o inspecţie cu caracter ceva mai special, la grădiniţa de copii, la o tânără doamnă pe nume Lepădatu care solicitase examenul de definitivat. Inspecţia mea se făcea cu delegaţie din partea inspectorului şef al judeţului care ar fi trebuit, de drept, s-o facă. Lecţia dnei Lepădatu s-a desfăşurat în mod excepţional de bine, ea însăşi fiind o prezenţă remarcabilă, atât ca fizic cât şi ca pregătire profesională. După această inspecţie, unde-i dădusem calificativul foarte bine, seara am fost invitatul lor la masă, al ei şi al soţului care era şi el învăţător.

Mi-am continuat apoi controalele la familia învăţătorilor Marinică. Deşi cu rezultate modeste, le-am acordat calificative bune. Dna era destul de fâşneaţă şi, în timpul mesei la care m-au invitat, nu ştia cum să facă să rămână singură cu mine, nescăpându-mă din priviri. În satul Măstăcani, tânărul învăţător Gherghişan era un inimos, avea rezultate deosebite. El era însărcinat şi cu pregătirea premilitară. Avea o soţie drăguţă, tot învăţătoare şi căreia îi alunecau ochii tot timpul. Îmi amintesc că soţul ei a fost luat pe front şi a picat prizonier la ruşi. S-a reîntors în ţară cu divizia generalului Cambrea şi a căzut pe frontul de vest.

Activitatea mea ca inspector de plasă a avut multe şi variate aspecte. Bilanţul acelui an s-a făcut în luna februarie a anului următor, adică în 1941. Rapoartele mele conţineau lucruri pozitive asupra activităţii învăţătorilor dar şi lucruri negative. Multe din acestea se datorau condiţiilor grele de lucru, în special starea şcolilor era cu totul sub nevoile reale. Dotările cu materiale didactice, de asemenea, erau la un nivel scăzut, necorespunzătoare. Pregătirea oamenilor era şi ea departe de a fi cât se cerea. La toate acestea se adăuga starea de sărăcie a populaţiei şi salariile învăţătorilor care erau total neatrăgătoare ceea ce făcea ca

preocupările să fie axate pe salvarea intereselor lor materiale mai mult decât pe activitatea specifică. Aceasta se reflecta negativ şi asupra populaţiei unde aceştia lucrau.

APOSTOLII NEAMULUI ÎNOTAU PRIN NOROAIE

Pentru luna martie 1941 mi se încredinţase o altă misiune. Conducerea ţării ordonase efectuarea unui recensământ al populaţiei. Am fost numit cenzor şef al comisiei de recensământ la plasa Cudalbi, plasă vecină cu Bujoru. Instructajul şefilor cenzori s-a făcut la Galaţi, la rândul nostru urma să-i instructăm pe cenzorii din comunele plasei respective. Nu cunoşteam pe nimeni în această zonă. După ce mi-am luat mapele cu materialele necesare acestei acţiuni, la data planificată am fost la sediul plasei, la Cudalbi. Era pe la începutul lunii martie 1941. Pe câmp mai rămăseseră porţiuni acoperite cu zăpadă, deşi acesta se dezgheţase. Vremea era friguroasă, cu ploi mărunte şi insistente ca de toamnă. Adesea erau sub formă de lapoviţă. Drumurile erau desfundate şi noroiul până la glezne. Cenzorii erau toţi învăţători. În drum spre Cudalbi mă oprisem la Băleni, unde am avut întâlnire cu câţiva dintre aceştia. De la Băleni la Cudalbi am mers cu o căruţă cu care ne-am deplasat foarte greu din cauza noroiului ce ajungea uneori până la butucul roţii. Comuna Cudalbi încă pe atunci trecea de zece mii de suflete. Inspectorul şef Chiriţă Mândru îmi aranjase ca să fiu găzduit pe timpul şederii mele la învăţătorul Fănică Mihail, directorul uneia dintre cele patru sau cinci şcoli câte erau aici. Colegul Fănică Mihail era căsătorit tot cu o învăţătoare şi nu aveau copii. Era un om voinic, gras, spătos şi înalt. În ziua sosirii mele, am stat mult de vorbă. Eu insistasem să-mi găsească totuşi o gazdă pe care s-o plătesc, dar el nici n-a vrut să audă de aşa ceva şi am rămas oaspetele lor toată săptămâna. „Simte-te ca la tine acasă", îmi repeta. În adevăr, m-am simţit aşa toată săptămâna cât am lucrat la Cudalbi. Învăţătorii cu care am lucrat erau foarte solidari între ei, se ajutau, se corectau la nevoie. În fiecare seară se întâlneau pentru a-şi confrunta lucrările. Era un fapt pozitiv această înţelegere colectivă, pe care l-am apreciat multă vreme şi-l dădeam drept exemplu. După terminarea lucrărilor în teren, am mai rămas vreo două zile pentru centralizarea datelor. Mi-am luat rămas bun de la colaboratori, am mulţumit gazdelor pentru deosebita ospitalitate pe care mi-au acordat-o şi cu o căruţă am plecat către Măcişeni. Drumul era

desfundat, căruța intra adânc în noroi. Ieşirea din comună nu se putea face decât prin anumite locuri, ea fiind înconjurată de şanțuri mari. Se spunea că aceste şanțuri sunt foarte vechi, satul de răzeşi data de pe vremea lui Ştefan cel Mare, de aceea avea aspect de redută.

La Măcişeni l-am întâlnit pe colegul meu Vasile Dumitraşcu care s-a bucurat tare mult când m-a văzut, că avea cu cine bea un pahar de vin. Am plătit omului care mă adusese cu căruța şi am rămas pentru câteva ore la învățătorul Dumitraşcu. Am fost invitatul său la masă. Îmi găsi şi un alt căruțaş care să mă ducă până la Bujoru, dar nu apucai să mă urc în căruță că primii un mesaj cu o nouă misiune. Mesajul sosise telefonic, dat de colonelul Gotescu, prefectul județului. Trebuia să merg de urgență în comuna Crăieşti pentru a asista la împărțirea ajutoarelor pentru săraci trimise de Consiliul de Patronaj condus de dna general Maria Antonescu. Era vorba de îmbrăcăminte şi eu trebuia să veghez ca să nu se facă abuzuri. La sfârşitul acțiunii era necesar să raportez de modul cum s-a desfăşurat această acțiune! Era ordin de la prefect, nu se putea face nimic! Aşa că în loc să apuc drumul către Bujoru, m-am îndreptat către Crăieşti. Dumitraşcu mi-a dat un cojoc cu împrumut fiindcă era frig. Trecând peste dealuri am ajuns în puterea nopții la primăria din Crăieşti. Aici am găsit un paznic şi acesta era beat. Am încercat să-l trimit după primar, dar nu m-am putut înțelege cu el. Era întuneric beznă. M-am hotărât să merg la cârciumă unde era deschis şi m-am îndreptat într-acolo. Când să intru, dau piept în piept cu învățătorul de aici, pe care-l cunoşteam, Ghiță Nistor. Acesta era un om timid şi nu mică i-a fost bucuria când m-a văzut. I-am spus pe scurt despre prezența mea la Crăieşti în timp de noapte. Eram ud până la piele din cauza ploii ce nu încetase tot drumul şi l-am rugat să mă găzduiască la el până a doua zi. „Păi, eu n-am decât o camera încălzită", îmi răspunse el. „Păi, du-mă în altă parte!" Evident că omul era în mare încurcătură. Poate m-ar fi dus în altă parte, dar era mult prea târziu. Până la urmă se hotărî şi mă luă la el acasă.

Ocolirăm prin câteva uliți, am călcat în multe ştioalne şi am intrat într-o curte unde se afla casa în care locuia Ghiță Nistor. Soția lui nu avea serviciu, era casnică. Am trecut de o prispă şi am intrat. Soția a simțit intrarea noastră şi a început să țipe: „Unde-ai fost, bețivule? La ora asta se vine acasă?" Eu rămăsesem în antreu şi auzeam convorbirea lor. Sărmanul Ghiță încerca s-o potolească, încerca să-i spună cine sunt eu. „Te bag în ... mătii cu inspectorul tău cu tot", am auzit prin deschizătura uşii. Până la urmă, Ghiță, destul de abătut, veni la mine cu o lampă în mână şi mă duse

în camera alăturată şi neîncălzită, cum bine spusese el. N-am avut încotro şi am rămas până a doua zi. Cojocul dat de Dumitraşcu mi-a prins bine în acea noapte în care am dormit îmbrăcat. M-am trezit foarte de dimineaţă. Ghiţă a venit la mine şi m-a condus până la poartă. Evident că nu i-am reproşat nimic, ci numai l-am compătimit ori de câte ori îmi aduceam aminte de el. De-atunci nici nu l-am mai văzut. A fost concentrat şi trimis pe front, unde a căzut eroic ca atâţia alţii!

A doua zi se adunase multă lume la primărie. S-au ţinut cuvântări, printre vorbitori am fost şi eu cu o mică alocuţiune în care am arătat despre grija pe care ţara o poartă pentru cei nevoiaşi, despre marile încercări prin care trece şi despre grija pe care „conducătorul" o are pentru viitorul neamului! Nu ştiu cât de sforăitoare a părut cuvântarea mea, dar nu era total lipsită de adevăr.

Ajutoarele s-au împărţit după o listă întocmită de primar şi confirmată şi de preot. Era vorba de îmbrăcăminte şi de încălţăminte. Până seara am ajuns la Bujoru, acasă, unde timp de două zile mi-am întocmit cele două rapoarte, unul despre acţiunea recensământului, cealaltă despre ajutoarele Consiliului de Patronaj. M-am dus la Galaţi, mai întâi la prietenul meu Chiriţă Mândru căruia i-am povestit toate peripeţiile prin care trecusem în aceste misiuni. A făcut mare haz despre cele întâmplate la colegul Ghiţă Nistor din Crăieşti. El îl cunoştea foarte bine. La urmă ridică din umeri şi-mi zise: „Ce putem face, nu avem alţii mai buni, cine ar sta acolo să facă apostolatul pe care de bine de rău îl fac ei?!"

La prefectură, cu sediul în Calea Domnească, am fost invitat în cabinetul prefectului. Aici mai era pretorul Gheorghe Popa. Acesta nu arăta deloc bine ca stare fizică. Prefectul încerca să-l convingă să se retragă din funcţia pe care o avea, deoarece nu mai putea face faţă din cauza sănătăţii de care trebuia să se îngrijească mai mult. De altfel, starea sa se datora, în bună parte, băuturii la care se deda fără măsură! Poate că acesta era principalul motiv al înlocuirii sale, dar din politeţe prefectul îi vorbea despre starea sănătăţii lui! Eu i-am raportat despre cele făcute la Crăieşti şi s-a declarat mulţumit. M-a mai întrebat insistent despre „starea de spirit" ce domnea prin sate şi la sediul de plasă. Cine ştie, poate că trebuia să raporteze „mai sus" despre starea de spirit a naţiunii! Eram în martie 1941.

Simţeam importanţa rolului pe care-l jucam în acest proces de învăţământ şi încercam să-l ridic pe o treaptă mai sus, mai deosebită şi să insuflu unor colegi de breaslă dorinţa de a deveni folositori celor în mijlocul

cărora fuseserăm trimişi şi în mijlocul cărora trăiam. Această funcţie mă aducea în contact cu diverse tipuri de oameni, ce se impunea a fi modelaţi după cerinţele profesiunii lor misionare şi pe care ei o îmbrăţişaseră, de cele mai dese ori, fără o vocaţie specială!

Am continuat seria de inspecţii la Crăieşti, la Vârlezi, la Smulţi. Aici am fost oaspetele învăţătorului Paul Furdeanu a cărui soţie fusese colegă de clasă cu soţia mea la Şcoala Normală de fete din Galaţi. Erau profesionişti buni amândoi cu tradiţie în familie, tatăl soţiei acestuia fiind şi el tot învăţător. Aveau o casă şi o gospodărie frumoasă.

În acea vreme făcuse mare vâlvă în lumea noastră a învăţătorilor de la sate, sinuciderea lui Vidică Portase, care, într-un acces de gelozie, se spânzurase. Acesta era un învăţător deosebit, dar cu un psihic mai labil. În urma unei neînţelegeri cu soţia, a recurs la acest gest funest, dar impresionant. La Drăguşeni erau învăţători o familie pe nume Tălmaciu, oameni neprimitori şi suspicioşi. Ori de câte ori eram acolo procedam de aşa manieră ca să pot pleca seara acasă la Bujoru sau în altă comună unde aveam relaţii mai bune. La Ghergheşti, sat pierdut între păduri şi izolat de lume, era un singur învăţător, Lascăr Ciucă. Am nimerit acolo într-o joi şi n-am găsit pe nimeni la şcoală, nici pe învăţător şi nici urmă de elevi! La Bursucani, 7-8 km de la Ghergheşti, i-am găsit pe soţii Iancu, învăţători amândoi. Locuiau într-o cămăruţă înghesuită în şcoală, în fundul unui coridor. Iancu şi soţia lui erau tineri, nu aveau copii. În ciuda protestelor mele, mi-au cedat pentru o noapte cămăruţa lor, iar ei s-au dus undeva în sat. Erau elemente bune, se ocupau insistent de educaţia copiilor şi cu rezultate tot atât de bune aşa cum aveam să constat a doua zi la clasă. De la acea inspecţie nu l-am mai văzut pe Iancu, fusese mobilizat şi trimis pe front de unde nu s-a mai întors ca atâţia şi atâţia alţii din breasla, noastră a apostolilor!

La sfârşitul lunii mai, am primit din nou ordin de concentrare.

DESTIN ÎN DERIVĂ

M-am prezentat la regimentul meu de la Târgovişte. Partea sedentară a acestuia, plecase de curând la Ploieşti, îngrămădită la un loc cu Spitalul militar de la Teiş. Cazarma fusese cedată armatei germane.

Ajuns aici, m-am prezentat la colonelul Roznovanu, comandantul PS*-ului. Activii noştri se aflau în zona oraşului Iaşi. Colonelul, cu bunătatea sa caracteristică, îmi întinse mâna după ce m-am prezentat conform regulilor militare. Îmi oferi un loc şi imediat mă informă că va trebui să iau în primire o companie şi voi merge la Rupea, mai sus de Braşov. Încă nu ştia bine ce misiune voi avea de îndeplinit, dar se părea că era vorba de colectarea de furaje pentru armată. La auzul acestor cuvinte eu m-am posomorât la faţă, eram oarecum nemulţumit, consideram o asemenea misiune nepotrivită cu gradul meu de ofiţer. Observând nemulţumirea mea, mi se adresă: „Dragul meu, trebuie să mergi, dacă aş fi ştiut că nu-ţi convine aş fi trimis pe altcineva." Acum era deja târziu, nu se mai putea face mare lucru. Colonelul adăugă: „Du-te, sunt sigur că până la urmă nu vei regreta, îţi va prinde chiar bine!" În acel moment de orgoliu pentru mine, n-am înţeles sensul spuselor sale care erau cam sibilinice. După derularea evenimentelor ce se înghesuiau la poarta istoriei noastre, am apreciat ce lucru îmi oferise acest comandant blând şi profund cunoscător al oamenilor. „Acum du-te şi de mâine începe să-ţi alegi oamenii care vin la regiment!" Am salutat şi-am plecat abătut. De acolo am trecut calea ferată pentru a merge la Brânzoi plutonierul, să mă găzduiască. Acesta era vechiul meu proprietar. Vizavi era o crâşmă şi înainte de a merge la gazdă, am intrat pentru a mânca ceva. Cum am pătruns în sala mare a cârciumii, dau cu ochii de Hoitan, învăţător concentrat şi el. Acesta se „ţuicărea", cum îi era obiceiul, la o masă unde erau mai mulţi cheflii de teapa lui. Cum mă văzu, veni la mine, mă îmbrăţişă şi m-a luat de braţ ducându-mă la masa lor. Puţin afumat, mă întrebă despre rosturile mele la Târgovişte. I-am povestit pe scurt şi-mi exprimai dorinţa de a mă întoarce înapoi acasă la ale mele treburi din civilie. Acesta nu stătu mult pe gânduri şi zise: „Măi, oare n-ar vrea să mă primească pe mine în locul tău?" Eu m-am uitat lung la el şi mi-am zis: "Hoitan ăsta, oare nu glumeşte?" Pe loc, deşi cu oarecare îndoială, l-am privit şi-am continuat: "Hai să mergem la colonel, o să-l rog eu să facem schimbul." De la crâşmă am plecat la colonel. Acesta ne cunoştea foarte bine pe amândoi, pe mine drept om serios, pe Hoitan drept licheluţă, chefliu şi neserios. La insistenţele mele, acceptă schimbul. Hoitan era în al nouălea cer, ştia el ce ştia. Eu aveam o presimţire, simţeam o apăsare pe

---

* partea sedentară a unei mari unităţi militare; parte administrativă, necombatantă.

suflet, dar nu ştiam la ce noroc dădeam cu tifla. Ne-am întors la crâşmă, am mâncat şi de băut a dat Hoitan. A doua zi, la 10 sau 11, eram deja reîntors acasă la Bujoru spre bucuria şi surpriza celor dragi.

Se apropiase sfârşitul anului şcolar. Toţi inspectorii de plasă am fost invitaţi la centrul judeţean pentru a se stabili comisiile examenului de absolvire la clasa a 4-a. Eu am fost desemnat preşedinte la comisia de la Bujoru şi la Bereşti. Cât a durat examenul de la Bereşti, am fost găzduit de colegul Diaconu Teodor, învăţător care făcuse o foarte frumoasă avere. La ambele comisii am dat libertate oamenilor care-şi cunoşteau destul de bine elevii. Aceste centre absorbeau elevii din teritoriul celor două plase.

ÎNTR-O NOAPTE SENINĂ ŞI CALMĂ ÎNCEPE TRAGEDIA. PRIMII PAŞI GREŞIŢI

În timpul acestor examene, au început mişcări de trupe româneşti şi germane care veneau din sud, dinspre Galaţi şi se deplasau către est şi nord. La Bujoru s-a instalat divizia 21 din Galaţi ce şi-a făcut cartierul chiar la şcoala noastră, iar popota ofiţerilor în casa lui Zaharia Dimofte. La mine acasă fusese încartiruit colonelul Dumitriu. El pleca dimineaţa şi se reîntorcea o dată cu seara. În ziua de 21 iunie, a venit ceva mai devreme. Era o seară senină de vară, caldă şi cu atmosfera limpede. Eu şi soţia eram în balcon şi respiram aerul calm al serii. A apărut şi colonelul care părea mai agitat, nervos. Se uita întruna la ceas. La un moment dat ni se adresează: „În această noapte începe războiul! La ora unu vor începe să bată tunurile!" Am rămas împreună pe balconul casei care era orientat către răsărit, în direcţia Prutului. Exact la ora unu noaptea s-a declanşat canonada de artilerie. În liniştea nopţii se auzea clar fiecare lovitură de tun. De la noi până la Prut, în linie dreaptă, nu erau mai mult de 15 km. În direcţia aceasta era comuna Oancea, unde se afla şi un pod care ne lega de Basarabia. Prima misiune comandată aici era capturarea, prin surpriză, a podului. Pentru aceasta, ruşii de la pichetul de grăniceri trebuiau luaţi pe neprevăzute şi anihilaţi. După informaţiile pe care le-am avut ulterior, primele mişcări au fost bine executate şi grănicerii ruşi au fost făcuţi imediat prizonieri. Ruşii însă au prins repede de veste şi s-au alertat. Tunurile noastre au început să tragă după ce podul fusese ocupat deja. Românii,

îmbătați de acest succes obținut prin surpriză, au acționat imprudent și întreg Regimentul 11 Siret din Galați, fără să aibă ordin de înaintare, s-a avântat pe teritoriul basarabean înainte de pregătirea pe care trebuia s-o facă tirul de artilerie. Rușii erau fortificați în cazemate ce se întindeau în zigzag către sud înspre Cahul, de o parte și de alta a șoselei ce mergea paralel cu Prutul. După trecerea primului batalion românesc pe podul luat prin surprindere, inamicul a deschis un foc nimicitor asupra celor ce se avântaseră imprudent. Aceștia au pierit până la ultimul om! Așa a dispărut batalionul al 3-lea al Regimentului 11 Siret din Galați! Comandantul Mantu avea să fie judecat pentru insubordonarea sa, dar cei căzuți sau, mai bine zis, jertfiți dintr-un orgoliu prostesc nu s-au mai întors niciodată la familiile lor! Mantu poate că era victima unei false educații pe care o primise în școală sau în cadrul armatei!

La puțin timp după începerea ostilităților, a apărut și aviația sovietică și a bombardat satul de frontieră Oancea, unde s-au produs mari pagube înregistrate de populația civilă. Au ars multe case, satul fiind distrus în bună parte. După-amiază au început să sosească răniți. Spitalul din Bujoru avea capacitate mică și nu se făcuse nici o pregătire specială în vederea ostilităților ce urmau să vină. Acesta s-a umplut repede cu răniții ce veneau de pe linia frontului desfășurat atât de aproape. S-au improvizat saloane pentru răniți la școala ce abia fusese reparată după distrugerile provocate de cutremur. Gimnaziul Industrial, casa lui Savin și localul Preturii s-au transformat și ele în spitale de campanie. În acea după-amiază a fost adus rănit și învățătorul Vicol. El fusese încorporat și trimis pe linia întâia conform unui ordin secret al generalului Antonescu, în care se ordonase ca foștii legionari să fie trimiși pe linia întâi!

M-am dus imediat să-l văd. Era în una din sălile Gimnaziului Industrial, unde era improvizat spitalul. El trebuia transferat totuși pentru extracție de schije. Aici nu se putea face acest lucru și trebuia să ajungă la Galați. Starea sa generală era relativ bună și mi-a povestit pe scurt de nenorocirea în care fusese angajat batalionul al 3-lea din Regimentul 11 Siret. Mi-a spus despre ruși că sunt bine înarmați și bine antrenați. În locurile mlăștinoase se deplasau cu mare agilitate. Tot el era încredințat că ostilitățile nu vor dura prea mult, deoarece armata germană era numeroasă și extraordinar de tehnică. Îmi prevestea că nici nu va fi cazul ca eu să mai ajung cumva pe front! Cu aceste aprecieri, care în bună parte s-au dovedit false, l-am părăsit fiindcă începuse să se simtă rău și să respire destul de greu.

*

* *

În dimineața zilei de duminică, 21 iunie, s-a dat citire la posturile de radio „Proclamației" generalului Antonescu, conducătorul statului. După citirea acesteia, au tras clopotele la biserică, toată lumea a îngenuncheat oriunde s-ar fi aflat. Fuseseră primite indicații de la guvern în acest sens!

În acele momente la mine acasă era familia Petricu, șeful popotei ofițerești. După puțin timp ei au plecat, frontul deja înaintase și ei nu puteau fi mai departe de 20 de km de spatele acestuia. Acest Petricu era un om mai în vârstă și fusese participant și la primul război mondial. Deși în spatele frontului, nu erau scutiți de pericole, mai ales din partea aviației rusești care în primele zile ale războiului era destul de slabă, dar făcea incursiuni periculoase. Am aflat că Petricu, din curiozitate, s-a apropiat foarte mult de linia întâia, a fost reperat de lunetiștii ruși și împușcat mortal.

La câteva zile după declanșarea ostilităților, a fost adus rănit și maiorul Mantu, cel care-și dusese oamenii cu inconștiență la moarte după trecerea podului de la Oancea.

După trei sau patru zile, au încetat loviturile de tun, iar Divizia 21 se transferase către Fălciu, în direcția Țiganca. Eu așteptam cu inima strânsă din zi în zi să fiu rechemat la regiment. Era timpul în care se făcea al treilea stropit la vie. Avioanele se roteau mereu deasupra satului. Când apăreau, lăsam pompa de stropit din spate și mă ascundeam sub butucii de vie. Asistam și la raidurile aviației românești care supravegheau frontul de la înălțime. Aviația rusească avea ieșiri mai rare.

După plecarea diviziei din Bujoru, părea că toate lucrurile au intrat în normal. Nu se mai zărea nici urmă de militar prin zonă. Îmi reluasem activitatea de învățător la școală, deși eram în vacanță. Primisem ordin să chemăm copiii, să ne ocupăm de grădină, de lotul administrativ al școlii și de alte activități. Organele de control trebuiau să fie mereu pe teren. Trecuse o lună de când începuse războiul și nu fusesem deranjat de la treburile mele pașnice. Părea că norocul îmi surâdea. Schimbul făcut cu Hoitan fusese fericit inspirat. Acesta, îmi ziceam, sigur se afla acum pe front.

Dar... în jurul datei de 20 iulie, când eram în inspecție la Măcișeni, șeful postului de jandarmi mi-a înmânat o notă telefonică prin care eram chemat de urgență la Bujoru pentru a-mi lua ordinul de chemare. Colegul Patrichi mi-a oferit șareta sa și m-a dus de urgență acasă. M-am prezentat imediat la postul de jandarmi unde sub semnătură, mi-am luat ordinul.

Acesta sosise telegrafic! Seara am şi plecat către Târgovişte. În gara Titu, trenul de persoane în care eram s-a încrucişat cu unul militar şi din fugă l-am zărit pe sublocotenentul Teodorescu Niță, judecător de profesie, în uniformă, plecând către front! La regiment am aflat că în urma unei cereri urgente, un detaşament de la noi trebuia să ajungă la Odesa. Însuşi comandantul fusese să-i aducă pe ofițeri la regiment! Erau cei din trenul cu care eu mă întâlnisem în gara Titu.

PARTEA a II-a

SCURTE ILUZII ÎN DRUM SPRE IAD

M-am prezentat la colonelul Roznovanu care-mi reproşă că am întârziat. Evident că m-am justificat cu data la care mi se înmânase ordinul. N-a mai spus nimic şi dădu dispoziţie să mi se facă forme pentru a fi lăsat la vatră! Mi se părea nemaipomenit. Noaptea târziu am ajuns înapoi la Bucureşti. Trenurile circulau cu restricţii. Era o noapte întunecoasă, oraşele erau înecate de întuneric. Ploieştiul era în beznă desăvârşită. La ieşirea din gară, a sunat alarma. Trenul a accelerat mersul pentru a se depărta cât mai mult de oraş. Pe câmp ne-am oprit şi lumea a coborât împrăştiindu-se în iarba din apropierea liniei ferate. Era o noapte caldă, de vară. Se auzea huruit de avioane. Acestea s-au învârtit de câteva ori pe deasupra oraşului, au trecut pe deasupra noastră, apoi s-au depărtat fără să lase vreo bombă. Au trecut aproape două ore până a sunat încetarea alarmei. Ne-am urcat în tren urmându-ne călătoria nestingheriţi prin întunericul nopţii. În zori se anunţa o zi frumoasă. Eram la fereastra vagonului şi sorbeam cu nesaţ aerul curat, purificat de răcoarea nopţii. La amiază mă aflam la Galaţi şi numai după câteva ore soseam la Bujoru. Apariţia mea a fost din nou o mare surpriză. Soţia îmi spunea că avusese un vis bun, cum îl numea ea! Eu o persiflam spunându-i că degeaba a învăţat carte, a rămas la farmece şi superstiţii ca cele mai simple femei! N-au trecut însă două săptămâni şi primesc din nou ordin de chemare! Urgent, telegrafic! Viaţa nu mă ierta în pofida viselor frumoase ale soţiei mele!

Acum prinsesem mecanismul acestor concentrări şi l-am rugat pe şeful de post să-mi pună pe ordin o dată de înmânare cu câteva zile mai târziu! Când am ajuns la Târgovişte, aflu că se pregătea plecarea unui

nou eşalon către front. M-am învârtit prin preajmă fără să-mi fac prezentarea oficială bazat pe data de înmânarea ordinului! Când eşalonul era gata de îmbarcare, m-am prezentat şi eu! Colonelul nu mi-a mai făcut nici o observaţie, s-a uitat la ordin apoi a dat dispoziţie să mi se facă ordin de „lăsare la vatră!" Calculele mele nu dăduseră greş. Cât aveau să ţină aceste mici tertipuri, de care mă foloseam, nu puteam nici eu să ştiu. La întoarcerea în Târgul Bujor, iarăşi mare surpriză pentru toţi cei din jur, dar jocul destinului nu înceta, la câteva zile, din nou ordin telegrafic de chemare la regiment!

Era sfârşitul lunii iulie. De această dată calculele mele n-au mai lucrat în favoarea mea. Pe îndelete, fără grabă, la regiment se pregătea un mare eşalon ce trebuia să meargă pe front. Se pare că acesta era ultimul din rezervele unităţii noastre, regimentul îşi epuizase toate resursele de ofiţeri şi ostaşi! Fuseseră chemaţi sub arme oameni destul de vârstnici. Îmi amintesc de ofiţeri precum Chiriţescu sau Husanu, unul de 50 de ani, celălalt peste 53 de ani. Alexandrescu, învăţător din Caracal, la fel, făcuse şi celălalt război. De aceeaşi vârstă cu mine, adică de 38 de ani, mai era locototenentul Platon Dumitru, care se tot învârtise pe la birourile de comandă. Acum, poate că în urma unor dispoziţii drastice, fusese scos şi el, ca şi alţii, de la birouri. Colonelul îi acoperise, aceştia fiind oameni din zona lui şi erau clienţii săi politici sau îi folosea pentru diversele sale interese pe care le avea în calitate de proprietar de mină... Se mai aflau cu noi şi doi tineri ofiţeri recuperaţi, care fuseseră răniţi în primele zile ale declanşării ostilităţilor. Se vindecaseră şi acum erau trimişi din nou pe front; erau ofiţerii Petrescu şi Nichita. Colonelul mă însărcină cu primirea oamenilor ce soseau la regiment. Timp de o săptămână am făcut pregătiri de plecare. În ziua de 5 august 1941 eram îmbarcaţi la tren. Detaşamentul fusese pus sub comanda căpitanului Alexandrescu. Acesta era un om mic de statură, „mic şi înghesuit" cum îl numeam noi, dar era mic şi ca temperament, ca structură sufletească. Era un om dominat de frica pe care nu şi-o putea stăpâni, nu şi-o putea ascunde. Când a auzit că plecăm pe front, a început să tremure ca varga. Nu mai era în stare să facă nimic. De toate problemele ce se iveau şi trebuiau rezolvate ne ocupam noi, ceilalţi ofiţeri de la companii, el stătea zgribulit în colţul unui vagon. Nu era în stare să înregistreze nimic din cele ce se întâmplau în jurul său. De altfel, toţi eram stăpâniţi de muţenie în afara celor doi tineri ofiţeri „recuperaţi", care primiseră botezul focului, iar acum se întorceau în iadul pe care-l mai vizitaseră!

Mi-am ales drept ordonanță un ostaș mai în vârstă, un om respectuos și mai curățel după cum mi se păruse mie. *Soare Marin a fost omul care m-a slujit cu devotament și care, așa după cum se va vedea, mi-a salvat și viața.*

În seara zilei de 5 august trenul nostru se puse în mișcare. Mergeam fără grabă, stam mult prin diferite stații din motive necunoscute nouă. Toți eram bucuroși de aceste întârzieri, mergeam spre iadul de la Odesa unde armatele noastre strângeau greu, dar tot mai mult, cleștele în jurul acestui blestemat oraș!

Se vorbea insistent de iminenta cădere a acestei redute bolșevice care se transformase într-o mașină de tocat vieți. Noi eram încurajați și ni se spunea că vom face numai „o excursie până la Odesa!" „Nu veți ajunge acolo și Odesa va cădea", ni se tot spunea. Odesa era încercuită de mai bine de o lună și căzuseră români la asediul ei, cu duiumul. Rușii săpaseră în jurul ei șanțuri de apărare, ridicaseră baricade, plantaseră câmpuri de mine și făcuseră o mulțime de alte întărituri. Transformaseră orașul, din ordinul partidului comunist, într-o veritabilă redută ce nu putea fi cucerită decât cu mari sacrificii, așa după cum s-a și întâmplat. Erau cunoscute localitățile din imediata vecinătate ca Dalnikul, Kujalnicul etc., localități despre care se vorbea în comunicate și în presă, ca puncte de mare rezistență a armatei sovietice. Se mai spunea că luptătorii ruși de aici erau dublați de politruci care stăteau cu pistolul la ceafa lor. Orice dovadă de șovăială era pedepsită pe loc prin împușcare! Noi, cei care ne îndreptam către acest iad, eram îngroziți. Ne gândeam la ceea ce ne aștepta, la ce ne rezerva destinul spre care ne duceam.

A doua zi de la plecarea din Târgoviște oprisem în gara Barcea, o mică haltă lângă orașul Tecuci. În această zonă se făceau mulți pepeni și acum era sezonul lor. La sosirea noastră în gară, tocmai se încărcau niște vagoane. La oprire, ostașii, fără să mai țină seama că acești pepeni aparțineau unor oameni, s-au repezit pe vagonul încărcat și l-au devalizat în câteva minute. Negustorul ce cumpărase pepenii pentru a-i duce la vânzare se uita neputincios la „jaful" ce se petrecea sub ochii săi, dar la aflarea știrii că această unitate mergea spre front la Odesa, a început să râdă și nu s-a arătat rău de pagubă!

Am ajuns la Bârlad abia a doua zi, fiindcă trenul nostru parcă știa de starea noastră sufletească și se târa încet. Aici, în gară, un neamț striga în gura mare: „Odesa kaput, Odesa kaput !..." La auzul anunțului pe care-l făcea sentinela germană, noi am fost cuprinși de bucurie. Această bucurie

n-a ținut prea mult fiindcă am aflat că adevărul era altul, rezistența rusească se îndârjise!

De la Bârlad am ajuns la Zorleni, iar de aici am apucat spre dreapta înspre Fălciu, prin Şuletea-Murgeni-Bursuci, pe un traseu dificil, cu multe serpentine. Trenul trebuia să urce şi să coboare mereu pante cu mare încetineală. Noi coboram din vagoane şi mergeam pe jos pe lângă tren. Într-un târziu am ajuns la Fălciu, în zona unde se dăduseră lupte aprige, la Țiganca. În fața Fălciului se afla un deal care fusese ocupat de trupele ruseşti. Acest deal domina valea în direcția noastră. Din mersul trenului am văzut nenumărate cruci semănate pe povârnişul acestei coline, erau crucile celor căzuți! Pe fiecare cruce se afla şi casca ce făcea mai sinistră priveliştea. Câmpul era semănat şi cu gropi făcute de obuzele de artilerie, unele depăşind un diametru de 3-4 metri. Acest peisaj ne-a strâns tuturor inimile. Ne gândeam că oricând şi oricare dintre noi putea fi în curând înghițit de o asemenea groapă.

Am traversat imediat Prutul după urcarea dealului de la Țiganca şi am ajuns la Liova. Trenul a fost tras pe o linie secundară. Ostaşii au primit hrană caldă, iar caii au fost adăpați cu apă proaspătă. În gara Liova se aflau grămezi de porumb încă din anul trecut. Din acest porumb ne-am aprovizionat şi noi pentru a-l da cailor. Se făcuse seară şi trenul nostru nu plecase. Am stat aici, spre bucuria noastră vreo săptămână! Parcă se realiza „acea plimbare până la Odesa !" Începusem să credem că în curând ne vom întoarce la garnizoană.

Pe timpul şederii noastre la Liova, au început să apară figuri de oameni cunoscuți. Printre alții a apărut şi Oprea Marin, fostul îngrijitor al cailor mei la Ploieştiori, care vindea porția de ovăz şi porumb a cailor pentru rachiu. Când l-am întrebat ce-i cu el, a început să îndruge că fuseseră luați prizonieri de către ruşi şi duşi până în apropiere de Moscova de unde au fugit, au reuşit să treacă de linia frontului şi să ajungă din nou în zona stăpânită de români! Se vedea de la o cale de poştă că îndruga minciuni. I-am spus atunci: „Măi Oprea, tu eşti dezertor şi-ai s-o pățeşti! N-am reuşit eu să te prind cu furturile pe care le făceai, dar să ştii că acum vei plăti şi pentru faptele de atunci." S-a făcut roşu la față şi tremura încercând să mai îndruge cuvinte pe care nu i le-am mai ascultat. Am aflat ceva mai târziu că ei s-au întors în garnizoană la Târgovişte, unde au fost judecați pentru dezertare şi executați!

Locul unde trenul nostru a stat în acea săptămână se numea Iargara, în imediata apropiere de Liova. De aici am plecat în zori către Tighina, dar

până a ajunge acolo, am staționat în apropiere în gara Căinari. Eram la geamul vagonului când trenul se pusese în mişcare şi, din fugă, am zărit într-un tren ce abia venise pe Iordache Florea din Vârlezi. Ne-am făcut semne cu mâna. În jurul prânzului ne opream în gara Tighina, oraş în care se afla un comandament de armată. Un maior veni la noi şi ne dădu dispoziție de debarcare. Oamenii au fost cazați în nişte barăci, iar căruțele şi caii în perimetrul apropiat. Ofițerii fuseseră împrăştiați şi ei în diverse locuri. În seara acelei zile, a venit la mine un camarad ofițer cu o sticlă pe fundul căreia se afla un lichid gros, siropos. Îmi relata că descoperiseră în Tighina nişte catacombe care erau pline cu butoaie de vin foarte vechi. Unele butoaie aveau doagele putrezite, dar vinul nu curgea din ele fiind congelat şi cu o „cămaşă" groasă, în aşa fel încât ,atunci când au fost îndepărtate doagele, acea cămaşă şi-a menținut forma şi conținutul. El susținea că vinul avea o vechime de câteva sute de ani! În sticla sa era o asemenea mostră. Îmi turnă şi mie din acel conținut siropos în paharul metalic pe care-l avea în mână. L-am băut. Avea gust de alcool, fără aromă de vin sau cel puțin n-am putut eu să-mi dau seama. La scurt timp însă am adormit buştean. N-am ştiut dacă era efectul băuturii sau al oboselii şi tensiunii sub care eram atunci. Dimineața, m-a trezit ordonanța care-mi adusese ceaiul!

Am stat o zi întreagă în Tighina, timp în care am făcut „turul oraşului" şi am vizitat şi cetatea despre care ştiam de la lecțiile de istorie, *cetate apărată de voevozii moldoveni împotriva tătarilor care făceau repetate incursiuni în aceste locuri în stăpânirea noastră încă de pe vremea dacilor şi romanilor!* În oraş erau multe trupe germane şi române în drum spre front sau se întorceau de pe front. În ziua următoare, primisem ordin să ne îndreptăm spre Odesa, care nu capitulase aşa cum striga la Bârlad acea sentinelă germană. Aici în gara Tighina, m-am reîntâlnit cu învățătorul Iordache Florea de la Vârlezi, pe care-l zărisem în treacăt la Căinari. Ne-am îmbrățişat şi m-a întrebat cu un humor trist: „Mergeți şi d-voastră la nuntă?"

În timp ce stam de vorbă au mai apărut doi învățători de prin Dorohoi sau Botoşani, amândoi sublocotenenți. La apariția lor, Florea adaugă: „Şi domnii sublocotenenți merg la nuntă deşi ei aşteptau inspecția pentru grad (este vorba despre gradul din învățământ – n.n.), dar s-a mai întârziat. În orice caz, proba practică o vor lua sigur aici la Odesa!" Amicul meu, Iordache Florea din Vârlezi, era un om tonic ce emana o atracție deosebită imediat ce-l cunoşteai.

Deplasarea către Odesa trebuia făcută pe jos, în ritm de marş. Trupa deja se pusese în mişcare, coloana fiind formată după dispoziția maiorului care ne dăduse şi ordin de debarcare aici, la Tighina. Am trecut Nistrul pe

un pod de vase. În momentul în care am păşit dincolo de apă, am simţit un fior rece că-mi trece pe şira spinării şi-mi cuprinde tot trupul. Pe celălalt mal am dat de un sat mare, Barcani, locuit numai de bulgari. Satul era alcătuit din case răzleţe, acoperite cu ţigle mari, roşii. Gospodăriile erau împrejmuite cu garduri înalte dincolo de care se zăreau livezi cu pomi până în apropierea caselor. Am traversat acest sat cu direcţia către răsărit. Satul Barcani era aşezat paralel cu apa Nistrului. La răsărit de Barcani se mai afla un deal cu o pantă uşoară. Pe dreapta şi pe stânga drumului pe care noi mărşăluiam se aflau numai livezi. După ce am trecut acest deal, în faţa noastră s-a deschis o câmpie vastă.

În zare se vedeau nişte aşezări. Cu cât ne apropiam zăream turle de biserici şi coşuri de fabrici.

Ne apropiam de oraşul Tiraspol, aşezat cam la 15 km de malul stâng al Nistrului. Pe la jumătatea drumului am văzut un ostaş ce se apropia de noi agale. Cu cât era mai aproape se putea vedea că acesta era necăjit, după mersul său încet. Când a fost mai aproape, am rămas înmărmurit: era vărul meu Ghiţă Podaşcă. Venea de pe frontul Odesei. Amândoi ne-am oprit uluiţi unul în faţa celuilalt. Ne-am îmbrăţişat, ne-am sărutat. Ostaşii se uitau şi ei, neştiind ce să creadă: eu eram îmbrăcat ca ofiţer, iar celălalt era simplu soldat! Apoi au aflat că suntem rude apropiate şi că efuzia noastră ţine de gradul de rudenie, nu de gradul militar!

Vărul Ghiţă era echipat cu nişte haine ponosite, ceea ce mărise nedumerirea celor ce asistau la scena dintre noi. În cele câteva „clipe" în care am vorbit, mi-a relatat cum este pe front şi mi-a atras atenţia că „dacă ştii să-ţi păzeşti pielea, ai şanse să scapi cu viaţă!" El era furier la grupul de comandă al unei companii sau a unui batalion. Fiindcă stătuse mult timp într-o groapă de obuz în care era apă, rămăsese anchilozat din cauza unei crize de sciatică declanşate de umezeală. Acum se îndrepta spre Tighina pentru a se interna într-un spital. Avea asupra sa biletul de internare semnat de medic şi de comandant. Mai târziu, am aflat că după tratamentul de la Tighina a plecat în ţară şi „prin aranjamente" a reuşit să fie demobilizat până la sfârşitul războiului!

Ne-am continuat marşul şi spre seară am intrat în Tiraspol. Oraşul era mare, aşezat pe două pante: de la intrare şi până la ieşire în partea opusă, se urcau şi se coborau aceste pante. Se mai cunoşteau, când am venit noi, urmele recente ale frontului. S-a hotărât ca noi să fim cartiruiţi în oraş. Fiecare ostaş avea asupra sa hrană rece. Cazarea noastră n-a constituit o problemă, deoarece pe strada principală ce străbătea oraşul de la apus la răsărit, de o parte şi de alta, se aflau locuinţe goale, populaţia fiind

plecată în timpul luptelor ce avuseseră loc. Detaşamentul nostru a fost cazat în câteva din aceste case părăsite. Aşa se proceda cu toate trupele ce erau în trecere. Noi eram ultimii sosiţi aici în ziua respectivă. Pentru ofiţeri, ordonanţele ne şi instalaseră bagajele. Eu eram într-o clădire cu etaj. În cameră nu aveam nici un pat, ci numai nişte dulapuri pe care le-am răsturnat şi le-am transformat în paturi. Am aşternut pături peste ele. Afară era încă destul de cald, aşa că n-am avut nevoie de învelitoare. Am adormit tun, dar peste noapte m-am trezit cu dureri de coaste!

A doua zi ne-am continuat marşul spre răsărit. Am mers în tovărăşia lui Iordache Florea şi a celorlalţi colegi învăţători. Florea ne-a vorbit tot timpul alungându-ne gândurile negre. Căpitanul Alexandrescu, comandantul detaşamentului, mergea într-o căruţă, din care nu l-am văzut pe tot timpul drumului. Stătea culcat şi nu scotea nici o vorbă, parcă era mort. Şi noi am fi putut merge în căruţe, dar am preferat mersul pe jos, alături de trupă. Ne susţineam moralul atât nouă, cât şi ostaşilor. Aceştia aveau asupra lor puşca şi sacul cu merinde, restul dotărilor erau încărcate la căruţe. Am mărşăluit astfel vreo două zile de la Tiraspol înspre răsărit. Într-o seară am ajuns la o comună mare al cărui nume nu mi-l mai amintesc. Aici am rămas peste noapte. La intrarea în această aşezare, am fost aşteptaţi de un grup de ofiţeri ce abia sosiseră de pe front cu motocicletele. Ei ne-au indicat direcţia în care trebuia să mergem fiecare din detaşamentele nou-sosite. Cei ce aparţineam Regimentului 22 Infanterie trebuia să mergem spre stânga, Iordache Florea trebuia să meargă spre dreapta. Ordonanţa ce avusese în primire lada mea de campanie a găsit nişte şoferi cunoscuţi şi a plecat cu ei cu ladă cu tot. Nu mai ştiam nimic de el. Îmi era necaz fiindcă în ladă aveam lucruri trebuincioase, era lada făcută de evreul Starck şi ţineam mult la ea.

Florea, ştiind că drumurile noastre se despart, mă căuta de zor. M-a găsit şi ne-am luat adio îmbrăţişându-ne. Cu dispoziţia sa pentru umor îmi spuse: „Şi în curând ne vom vedea la Bujoru!" Am plecat fiecare în direcţii diferite, conform ordinelor primite.

MĂRŞĂLUIND CĂTRE LINIA DE FOC

Pe drumul pe care mergeam nu mai întâlneam nici o urmă de deal, vale sau măcar o moviliţă. Era o câmpie netedă, ca în palmă, ce se întindea cât se vedea cu ochii. Din loc în loc se zărea câte o grămadă de paie

rămasă pe câmp după ridicarea recoltei. Într-un loc, am găsit şi un sac de grâu, „dosit de vreun colhoznic", ne-am zis noi, sau poate uitat. Recolta fusese strânsă cu combinele, unelte necunoscute nouă românilor la acea dată!

Marşul nostru se făcea uneori de-a dreptul peste câmp şi ne orientam cu busola. Părăseam drumul propriu-zis pentru a scurta distanţele. Satele erau rare şi izolate. Casele construite din pământ, cu acoperişul făcut în două pante repezi, acoperite tot cu pământ, mai rar cu paie, nu aveau poduri. În prelungirea caselor se vedeau grajdurile pentru vite şi cocinile pentru porci. Din aceste sălaşuri venea un miros insuportabil până în odăile de locuit. Poate că prin alte locuri să fi fost altfel, dar greu de închipuit. Peisajul era foarte trist. În drum întâlneam şi urmele recentelor lupte: poduri sfărâmate, linii ferate scoase, gropi făcute de proiectilele de artilerie.

După despărţirea de învăţătorul Florea din Vârlezi, am mai mers preţ de vreo două zile, drumul fiind din ce în ce mai greu. Ne apropiam de linia frontului. Când ne mai rămăsese o jumătate de zi de marş, au apărut câteva avioane ruseşti. Ne am camuflat pe cât am putut la liziera pe care am găsit-o pe întinsul acelei câmpii. Am avut mare noroc că ne-am aflat atunci în apropierea acelor copaci. Avioanele s-au învârtit de câteva ori pe deasupra noastră şi nu ne-au reperat.

La câteva sute de metri de liziera unde eram adăpostiţi, se afla un cimitir vechi, după însemne, turcesc sau tătărăsc. Avea blocuri de piatră înfipte în pământ cum avem noi crucile. Aceste pietre funerare au fost confundate de aviatorii ruşi fiindcă ei şi-au lansat toată încărcătura de bombe asupra nevinovatului cimitir. Poate şi-au imaginat că trupe inamice se pot ascunde în asemenea loc!? După ce au presărat toate bombele şi-au luat tălpăşiţa, iar noi am plecat mai departe, de data aceasta în formaţiuni ceva mai răsfirate, ca la nevoie să ne putem împrăştia uşor. Făcusem cunoştinţă cu primele plăceri ale războiului!

Către seară, am ajuns la locul destinat. Era o vale îngustă, mică, într-o zonă mai vălurită, cu plantaţii de salcâmi, unii dintre ei sfâşiaţi de obuze. Printre salcâmi era camuflat trenul nostru regimentar de sub comanda colonelului Petculescu. Eram aşteptaţi cu nerăbdare, trebuia să umplem breşele mari ce se făcuseră printre ai noştri! Am fost primiţi cu vorbe frumoase şi încurajatoare. Căpitanul Alexandrescu, comandantul batalionului nostru, era aproape mort de frică. Aştepta aşezat pe oiştea unei căruţe. Colonelul Petculescu ordonă să se dea hrană ostaşilor şi să

fie pregătită masa şi pentru noi ofiţerii. Dar cui îi mai ardea de mâncare în asemenea momente?

Se sfârşea luna august, vremea se mai răcise puţin, iar noaptea era frig de-a binelea.

Regimentul nostru se afla în partea răsăriteană a Odesei. Două mari lacuri se întindeau către oraşul asediat. Erau lacurile de la Severinovka. Între aceste lacuri se afla amplasat batalionul 2, iar celelalte batalioane de-a dreapta şi de-a stânga lacurilor.

Se lăsă noaptea. În imediata apropiere a trenului regimentar se aflau şurile de paie ale unui colhoz, iar ceva mai departe gunoaiele de la grajdurile care acum erau arse. În această noapte trebuia să dormim aici, în zonă. Colonelul ne-a atras atenţia ca să nu-i lăsăm pe oameni să doarmă în şurile de paie existând riscul ca să li se dea foc sau risc crescut în caz de atac aerian. Ne-am amplasat conform ordinului dat. De la şuri am adus paie în câteva baloturi pe care le-am aşternut pe locul fostelor grajduri. Eu eram fără manta, aceasta rămăsese în lada mea de campanie plecată cu ordonanţă cu tot. Noaptea a fost un frig ţeapăn. Dimineaţa ne-am trezit cu bruma la gură. Mulţi dintre soldaţi, în timpul nopţii se strecuraseră şi dormiseră în şurile cu paie contrar ordinului primit... Eu am dormit cu alţi trei ofiţeri pe care-i aveam în companie, toţi trei învăţători. Noaptea a fost un spectacol aproape feeric, spectacol pe care l-au dat avioanele ce lansau paraşute luminoase şi a reflectoarelor ce le căutau urma pe cer. Proiectilele antiaeriene se spărgeau pe boltă ca un foc de artificii. Lovirea unui avion era marcată de o jerbă de flăcări ce apărea în văzduh. De cele mai multe ori, acestea reuşeau să iasă din conul de lumină al reflectoarelor şi atunci artileria antiaeriană înceta imediat focul. Reîncepea apoi goana după ele.

Un alt spectacol îl ofereau cartuşele trasoare, verzi, roşii, galbene ce brăzdau aerul în toate direcţiile. De la distanţă privit, spectacolul părea ca un bâlci, iar când îţi reveneai, şi realizai unde te afli, te trecea un fior rece.

M-am trezit foarte de dimineaţă. Întregul câmp era acoperit de o brumă groasă. Ne-am adunat în jurul colonelului Petculescu. Oamenii i-am camuflat la liziera de salcâmi, unde ni s-a dat şi ceaiul de dimineaţă. Între timp mi-a sosit şi ordonanţa cu lădiţa mea faimoasă de campanie. În ea aveam lenjerie de corp, mantaua şi foaia de cort. Ordonanţa venise pe drumuri numai de el ştiute şi ne-a găsit aici.

Pe la ora nouă au apărut doi ofiţeri trimişi de la divizie, doi locotenenţi: unul de la regimentul nostru pe nume Niculescu şi celălalt, Sâmbotin de la Regimentul 89 Infanterie Braşov, care ţinea tot de Divizia

13 Infanterie din Ploieşti. Trimişii aveau instrucţiuni precise de ceea ce trebuia să executăm noi cu trupa. Am fost adunaţi mai bine de o sută de oameni, puşi sub comanda a patru ofiţeri mai bătrâni în frunte cu căpitanul Alexandrescu. Câţiva, 10-15, am fost trimişi într-un loc mai camuflat, loc unde mai erau adunaţi vreo 20-30 de ofiţeri ca şi noi. Toată lumea era reprezentată de oameni ai diviziei a 13-a Infanterie proveniţi de la Regimentele 7 Prahova şi 89 Braşov. Toţi am alcătuit un pluton care timp de câteva zile am executat un program de instruire forţată ce dura 10-15 ore pe zi. Instructorii erau foarte severi, duri, deşi eram egali în grad. Aceştia erau ofiţeri activi şi aveau un ascendent asupra noastră, a rezerviştilor. Pe front, legile erau aspre şi puteai fi împuşcat pe loc pentru nesupunere la cel mai mic reproş sau, în caz fericit, ajungeai în faţa Justiţiei militare.

În timpul acestui instructaj, am făcut scurte teme de luptă. De fiecare dată le comentam; de fapt vorbeau mai mult instructorii şi noi ascultam comentariile lor. Câmpul de instrucţie era un teren de pe care fusese secerată recolta, o mirişte cu nenumărate gropi făcute de proiectile de artilerie mai mari sau de proiectile de brandt, mai mici. Am fost învăţaţi cum să ne ferim de aceste proiectile ce scoteau un zgomot ca un fâlfâit specific. Era mai indicat să stai în picioare decât culcat. Dacă erai surprins în poziţia ridicat, riscul era să te alegi cu răni sau să-ţi fie retezat un picior sau altul. Dacă te surprindea la pământ, sigur te ucidea fără drept de apel, prin zdrobirea capului! Ele veneau cu un fâlfâit ca de pasăre de noapte. *Noi trebuia să alegem alternativa cea mai convenabilă! Ne uitam unul la celălalt şi zâmbeam tragic!*

Într-una din zile au apărut pe câmpul de instructaj, doi ofiţeri. De la distanţă, nu ştiam cine sunt. Instructorii noştri l-au recunoscut imediat pe generalul diviziei, Rozin, şi pe aghiotantul său. Ne-am aliniat, iar unul dintre instructori dădu raportul. După ce aruncă o privire pe deasupra noastră, generalul veni la fiecare şi ne întinse mâna după prezentarea noastră scurtă, în chip milităresc. Generalul era un bărbat înalt cam la cincizeci şi ceva de ani. Părea totuşi un om obosit. S-a întreţinut cu noi aproximativ o jumătate de oră şi ne-a relatat cum merg operaţiile militare în general şi în special aici pe acest front rămas în urmă! Ne-a confirmatfirmat că este o chestiune de zile căderea Odesei.

Pe de altă parte, ruşii spuneau că Odesa este mormântul românilor! Germanii lăsaseră acest obiectiv în sarcina armatei noastre, susţinând că ne aparţine. Propagandă politică, chipurile ne luaseră Transilvania şi ne

dădeau în schimb mână liberă în Transnistria şi asupra Odesei. Era în adevăr darnică Germania lui Hitler, ca şi Rusia lui Stalin! Noi ne convinsesem „pe teren" că Transnistria era rusificată complet şi mai ştiam că Dacia se întindea până la Nistru şi că cetăţile Moldovei erau la Hotin, Tighina şi Cetatea Albă!

La plecare, generalul mai atrase atenţia instructorilor ca ei să nu insiste pe amănunte, ci pe lucrurile esenţiale. Trebuia să se lase loc mai mult pentru instinctul de apărare al fiecăruia. Nouă ne mai spuse că instructorii făceau toate acestea pentru a ne învăţa cum să apărăm viaţa noastră şi a ostaşilor pe care îi aveam în subordine. Pe lângă şcoala pe care ei o aveau în mod teoretic, aveau şi practica luptei directe de pe front.

După acest instructaj, ne-am organizat oamenii, am făcut cu ei câteva zile de instrucţie în sensul celor învăţate, după care colonelul Petculescu dădu dispoziţie să formăm un detaşament ce va ocupa poziţie pe front în linia întâia. Aşadar, nu scăpasem, intram în foc aşa cum hotărâse destinul!

TÂRGUIELI ÎN FAŢA MORŢII

Ordinul de a intra în acţiune menţiona ca să fie aleşi oamenii cei mai tineri, iar detaşamentul să fie compus din 4 sau 5 plutoane. La unul dintre plutoane am avut o discuţie cu locotenentul Platon. Conform instrucţiunilor, el fiind mai tânăr, trebuia să fie primul trimis pe linia întâia, dar plângăreţ cum era, tot timpul invoca faptul că el are cinci copii acasă! Adevărat, eu aveam numai doi dar eram ceva mai mare decât el! Platon umbla la el cu fotografia celor cinci copii. El se aştepta ca eu să mă ofer să plec în locul său. Am fost scoşi din „încurcătură" de un nou ordin în care se spunea că cei rămaşi să fie şi ei imediat organizaţi în grupe şi să se pregătească de plecare! Cei rămaşi am format două plutoane, unul sub comanda mea, altul sub comanda altui locotenent. Noi, „cei rămaşi", trebuia să mergem la Alexandrovka, un sat în imediata apropiere a locului unde ne aflam în prezent. Acolo, la Alexandrovka urma să fim puşi sub comanda căpitanului Oghină.

Îl cunoşteam pe acest căpitan de la Târgovişte. Era un om capabil şi foarte manierat. Eram mulţumit că nimerisem peste el aici şi în aceste condiţii în care se juca viaţa fiecăruia dintre noi. Cum am ajuns la Alexandrovka, m-am prezentat căpitanului Oghină. M-a recunoscut imediat, dându-ne mâna prieteneşte. Mi-a dat dispoziţie să-mi ţin oamenii cât mai

adunați, cantonați în comună. Mi-a descris sectorul. Oamenii erau ținuți în alarmă permanentă, dar bine camuflați. Am mers cu ei în casa unui rus care mi s-a părut a fi mai gospodar. Agenții de legătură mă țineau la curent cu mișcările căpitanului Oghină.

Gazda mea era un rus bătrân, dar în jurul său erau mai multe femeiuşti tinere. Una dintre acestea m-a condus în casă într-o cameră pe care o aveau ei mai arătoasă, cameră destul de frumuşel mobilată. Bătrânul şi femeile erau afară, treierau grâu cu ajutorul animalelor, aşa cum făcea şi tătuca la Jorăşti. Mai aveau în curte şi o maşină de vânturat aidoma ca la noi! Tânăra ce mă adusese îmi spunea mereu: „Mojna, mojna?" Eu nu pricepeam mai nimic, nici măcar din gesturile ei. Enervată de neînțelegerea cu mine, iese până afară, lasă uşa întredeschisă şi repetă: „Mojna?" Abia atunci am priceput eu, ea îşi cerea permisiunea ca să vină la mine în cameră! Atunci îi spusei şi eu: „Da, da, mojna!" Ea intră în cameră cu un zâmbet ce i se lățise pe toată fața, luminându-i-o, şi se aşeză lângă mine pe marginea patului. Era o rusoaică tânără, plinuță şi cu ochi veseli, râzători. La vremea prânzului apăru din nou şi-mi aduse mâncare. Eram pe cale s-o refuz, când ea, sesizându-mi gestul pe care vroiam să-l fac, veni lângă mine, luă lingura şi gustă din mâncare. Era convinsă că mă temeam să nu fiu otrăvit! Când m-a văzut că mănânc cu poftă din mâncarea adusă, s-a bucurat foarte mult, bătând chiar din palme. La sosirea soldatului meu Marin cu mâncarea, eram sătul, aşa că i-am cedat-o lui.

Ziua aceea a fost trudnică pentru tânăra rusoaică, a venit de zeci de ori în cameră la mine. Mă vedea îngândurat, ştia că aştept din clipă în clipă să intru în foc, de unde nu se mai ştia dacă mă voi mai întoarce. Realmente eram înfricoşat. Numai de dragostea de ocazie a acestei rusoaice nu-mi ardea mie! Sentimentul de teamă m-a stăpânit puternic până am ajuns în fața pericolului. În acea noapte am dormit iepureşte. Nu ştiu cât de superficial mi-a fost somnul, dar dimineața m-am sculat destul de odihnit. Poate că instinctul de apărare jucase un rol important în acea noapte. Când m-am trezit, rusoaica mea cea tânără s-a şi înființat în cameră ca să-mi facă aşternutul. Soldatul meu se opusese, dar ea a venit la mine, m-a pironit cu privirea şi nici n-am apucat să-i spun „bună dimineața" fiindcă mă luă de mână şi mă duse afară unde era o femeie care plângea. Nu înțelegeam nimic din cuvintele acesteia: „Soldat, saloma, carovo..." Mă uitam neputincios la ea. Atunci am trimis după un soldat care ştia ceva ruseşte şi căruia femeia i-a explicat durerea ei. Era vorba despre nişte ostaşi români care în timpul nopții i-au cărat paiele din şură ca să doarmă pe ele! Ea

spunea că la iarnă vitele ei vor muri de foame şi că nici ei nu vor avea ce mânca. Soldatul interpret i-a tradus cuvintele mele: „Ai dreptate, dar şi soldaţilor le-a fost frig, este război!" I-am promis şi am şi dat ordin în acest sens, nimeni să nu se mai atingă de şura ei de paie! Mai mult, ostaşii au luat paiele şi le-au dus înapoi în şură. Femeia a plecat mulţumindu-mi şi spunând mereu: "Eta pan, eta pan..." Tânăra mea gazdă era tare mândră faţă de toţi ceilalţi că prin intervenţia sa obţinuse un rezultat bun pentru conaţionala sa!

La ora 6 după-amiază trebuia să ne punem din nou în mişcare. Ne potrivirăm ceasurile. Până atunci oamenii şi-au luat masa şi s-au încolonat. Ruşii localnici se uitau la noi, mai ales rusoaicele şi copiii ne urmăreau. Bănuiau că vom intra în foc. Tânăra mea gazdă îşi făcea mereu de lucru şi în timp ce eu împachetam, ea se învârtea pe lângă mine supărată. Se uita la mine cu ochii ei mari, albaştri şi nu se dezlipea de acolo. Îi citeam pe faţă regretul că plec! I-am mulţumit pentru ospitalitate şi mi-am luat la revedere. Ea s-a uitat lung la mine şi mi-a spus ceva la ureche, în ruseşte, ceva ce eu n-am înţeles, i-am simţit numai suflarea caldă! După ce am ieşit din casă, mi-am întors privirea, tânăra dăduse un colţ de la perdea şi mă urmărea cum mă îndepărtam însoţit de soldaţii mei. Se înserase bine când părăseam Alexandrovka.

ÎN FAŢĂ CU DESTINUL

Urcam către răsărit o mică pantă, apoi o apucarăm pe şosea, la dreapta. De o parte şi de alta erau lanuri de porumb. Paralel cu şoseaua era linia de cale ferată pe care nu se mai circula. Am trecut pe sub un pod parţial distrus din imediata apropiere a gării Kremidovka, penultima gară înainte de a intra în gara Odesa.

Acesta era sectorul pe care eram repartizat eu şi cu oamenii mei să luptăm şi să-l supraveghem. Potrivit dispozitivului, oamenii mei erau înşiraţi de-a lungul şoselei şi a căii ferate. Mi-am orânduit santinele duble înaintate, mi-am fixat locul meu, ne-am amenajat mici adăposturi şi m-am postat în poziţie de aşteptare.

Toată noaptea am stat de veghe la locul meu. Din când în când, mai aţipeam, dar imediat mă trezeam din cauza foşnetului pe care-l făceau frunzele lanului de porumb în care mai adia câte un vânticel. Toată noaptea a fost linişte. Abia a doua zi, pe la amiază a început o canonadă de artilerie din partea ruşilor, canonadă ce a ţinut câteva ore. Nici un proiectil n-a

căzut în zona mea. Ostaşii erau bine camuflaţi în lanul de porumb. Către seară ruşii au întreprins primul atac, greu de executat pentru ei, deoarece terenul era acoperit de lanul de porumb, iar şoseaua şi punctele vulnerabile erau flancate cu posturi de mitraliere. Cele câteva încercări de pătrundere, au fost repede respinse de focul susţinut de către noi. După miezul nopţii, ruşii au revenit mult mai puternic provocând o oarecare învălmăşeală în rândurile noastre.

În acea învălmăşeală de noapte, mă trezesc cu o lumină de lanternă în faţă. Instinctiv am pus mâna pe revolver gata să trag când cineva mi se adresă: „Stai, dle locotenent", şi mă luă în braţe şi mă sărută. Era învăţătorul Lungeanu de la Umbrăreşti. În fugă îmi spuse că face parte din batalionul de mitraliere al Diviziei (BMD), apoi plecă repede pentru a stabili linia de contact. La plecare nu uită să mă întrebe ce face învăţătoarea Teodoru, soţia preotului de la Bujoru, care lucra la şcoala din Umbrăreşti, colega ce-i amăra viaţa! Chiar în faţa morţii oamenii mai aveau griji de felul acesteia, griji meschine...

A doua zi atacurile ruseşti încetară. În sectorul meu se mai auzeau doar focuri rare de armă.

Eram în imediata apropiere a gării Kremidovka. Din când în când, ieşeam la şosea pentru a mă încredinţa despre situaţie, deşi mi se raporta în permanenţă de către ostaşi. Era pe la amiază când am ieşit pentru o astfel de informare şi brusc în faţă îmi apăru un ostaş rus strecurat prin porumbişte. Venea direct către mine cu arma pregătită să tragă, zicând pe ruseşte: „Predaite, predaite..." Pusesem mâna pe pistol, dar n-am avut încă timp să mă mişc fiindcă se auzi o bubuitură, iar rusul căzu împuşcat în cap de către unul dintre oamenii mei care urmăriseră scena! Poate că în spatele acestui rus mai erau şi alţii, dar s-au retras prin porumb renunţând la acţiunea lor îndrăzneaţă. Eu scăpasem cu zile. Cel care trăsese era ordonanţa mea Soare Marin!

Misiunea noastră se terminase deoarece trupele înaintate făcuseră joncţiunea între ele. Detaşamentul nostru se întoarse la trenul regimentar, unde a revenit şi detaşamentul colonelului Pelin, care după câteva atacuri îşi încheiase misiunea. La detaşamentul colonelului Pelin se afla şi locotenentul Platon, cel cu copii mulţi. Scăpase şi el cu viaţă. M-am bucurat pentru el ca şi pentru mine.

Luptele din jurul Odesei continuau cu înverşunare pe măsură ce cleştele se strângea în jurul oraşului. Armata noastră se afla în faţa unei redute puternic fortificate. În fiecare dimineaţă îşi făcea apariţia un tren blindat

care dădea ocol oraşului şi care vărsa sute de tone de bombe asupra acestor fortificaţii. Regimentul nostru fusese pus de câteva ori în situaţii dificile. În acele momente în care a fost nevoie, s-a făcut apel la rezerve pentru a se umple golurile create.

În timp ce ne aflam pe poziţiile pe care le arătam mai înainte, regimentul nostru dezlănţuise o puternică ofensivă în sectorul dintre localităţile Kunanka şi Gildendorf, sat ce fusese locuit de colonişti germani! În această ofensivă a murit sublocotenentul Teodorescu, pe care noi îl porecleam „Neaţă", ucis de un proiectil de brandt care i-a căzut între picioare, pulverizându-l. Batalionul 3 al maiorului Ion Nicolae a fost pus în derută. Compania a 9-a, venită la regimentul nostru de la regimentul de grăniceri din Brăila, comandată de locotenentul activ Bufu. S-a retras de pe poziţie fără ordin, ceea ce l-a obligat pe maiorul Nicolae să se instaleze la postul de mitraliere cu grupul său de comandă. Toţi servanţii au căzut, rămânând numai maiorul. Acesta a fost ucis în final de un rus care i-a înfipt baioneta în piept! Aşa a murit acest maior, un om deschis şi cu zâmbetul pe faţă în permanenţă, iubit de toată lumea. Era înalt ca un brad şi puternic, ca un uriaş! În aceste lupte a fost rănit la un picior şi colonelul Duţescu, în timp ce refăcea breşa făcută de ruşi.

Dupa atacul de la Kremidovka, eu m-am întors la trenul regimentar, de unde, în urma unui ordin, împreună cu întreg plutonul pe care-l comandam, am plecat la divizie, vreo 20-25 km în spatele liniei de foc. Aici mi s-a dat în pază un mic lagăr de prizonieri. Locul unde erau strânşi aceştia era îngrădit cu gard de sârmă ghimpată, înalt de 3-4 metri. Micul lagăr era amplasat într-un sătuc la câţiva kilometri de sediul diviziei. Eram foarte bucuros că scăpasem de iadul liniei întâia. Paza prizonierilor în condiţiile apropierii de front nu era un lucru prea uşor, dar oricâtă grijă aş fi avut aici, nu se putea compara cu frica pe care o trăsesem pe linia de foc.

În timpul cât am stat la acest lagăr m-am întâlnit cu mai mulţi cunoscuţi. Astfel, într-o zi am dat de fostul coleg de şcoală normală, învăţătorul Ioan Popescu, acum ofiţer. Revederea a fost emoţionantă. El mi-a povestit cum a scăpat ca prin minune de pe linia de foc, la câte atacuri a participat. Amândoi mulţumeam lui Dumnezeu că încă mai eram în viaţă. După ce făcuse cunoştinţă cu moartea de mai multe ori, acum era repartizat la un depozit al Diviziei, divizie din care făceam şi eu parte. Aici pericolul era mult mai mic. Din când în când îi mai necăjeau atacurile aviaţiei ruseşti, dar care nu prea aveau eficacitate şi slăbeau în intensitate de la o zi la alta. Ne-am întâlnit de mai multe ori în casa unde era cazat. Îmi amintesc că

odată mă invită să luăm masa împreună. În cameră, ca de altfel în toată casa, erau roiuri de muşte ce înnegreau tavanele. Oricât te-ai fi apărat de ele, nu puteau fi alungate. Am fost nevoiți să mergem afară şi să stăm la masă, sub un copac, unde le-am mai putut împrăştia. Prezența acestor insecte nu se putea explica decât prin lipsa de higienă şi poate de prezența stârvurilor umane care putrezeau între liniile frontului!

Nopțile mi le petreceam în imediata vecinătate a lagărului. Îmi era mare grijă să nu mă trezesc cu vreun atac prin surprindere, deşi îmi asigurasem posturi de santinele din aproape în aproape.

Într-o altă zi, tot în perioada în care păzeam prizonierii, am fost vizitat de plutonierul Ana Gheorghe, care-mi fusese subordonat pe timpul unei concentrări din anul 1926. Împreună cu el mai era un ostaş pe care-l avusesem la Ploieştiori. Amândoi se bucurau că m-au văzut în viață. Ei erau acum la o companie de aprovizionare şi aveau comandant pe locotenentul Hoitan, cel cu care eu făcusem schimb cândva. Hoitan a rămas tot timpul în serviciul de aprovizionare, iar eu încercasem atâtea spaime pe linia frontului!

I-am iscodit şi am aflat că sarcina lor era să procure furaje şi cereale pe care le măcinau fie pentru oameni, fie pentru caii pe care îi avea divizia. În tot acest timp eu înfruntam necazurile unității combative şi spaima de moarte! Acum mă gândeam la colonelul Roznovanu, acesta îmi dorise binele, iar eu, în orgoliul meu nesăbuit, dădusem cu piciorul acestei şanse! După plecarea celor doi musafiri, am rămas îngândurat la ceea ce mai avea să-mi rezerve destinul. În aceeaşi noapte, în jurul orei 12, am primit ordin să mă prezint urgent la unitatea mea împreună cu toți oamenii, prizonierii urmau să fie luați în primire de către un pluton de ostaşi mai în vârstă. Destinul continua să se joace cu mine!

DIN NOU ÎN FURTUNĂ

Ajunşi la regiment, ni s-a spus că am venit tocmai la timp fiindcă se pregătea o nouă ofensivă a trupelor noastre şi era necesar ca „golurile" rămase să fie umplute. În ultimele zile, ruşii dăduseră mai multe contraatacuri şi se socotea oportună o nouă ofensivă a armatei noastre. Conduşi de un ghid, în timp de noapte, fiindcă aceste mişcări de forțe nu se făceau decât noaptea, m-am prezentat cu oamenii mei la noul comandant al batalionului, căpitanul Iordache. Am fost alăturați companiei a 9-a. Aici

comanda un căpitan activ, un om capabil, căpitanul Grigorescu Petre, pe care-l cunoscusem din timpul concentrărilor. Pe lângă faptul că era un ofiţer bine pregătit, personalitatea sa era dublată şi de o blândeţe mai rar întâlnită la ofiţerii de carieră, care în general erau militari cu spirit cazon.

Chiar în noaptea sosirii noastre pe linia întâi, ne-a făcut planul de luptă pentru a doua zi. Atacul nostru trebuia să se concentreze asupra satului Gildendorf, sat despre care am amintit ceva mai înainte. Acesta fusese cucerit şi pierdut în mai multe rânduri. În zorii zilei, ordinul era ca să fie recucerit. Conform planului, încă nu se luminase bine şi a început tirul brandt-urilor noastre. Răspunsul ruşilor era mult mai slab. După această pregătire, a plecat infanteria. Eram la câteva sute de metri de sat. Ajunşi la marginea lui, am întâlnit o cruce. Comandantul trecea pe la fiecare pluton. Când a ajuns la mine îmi spuse: „Uite, vezi, aceea este crucea de pe mormântul locotenentului Lăpuşneanu, căzut acum două zile!"

Aici deci zăcea acum bunul meu prieten Lăpuşneanu, colegul învăţător Lăpuşneanu! Cu el locuisem în aceeaşi cameră la Târgovişte. Originar din Botoşani, avea o fire blândă de moldovean blajin. Acum se odihnea la margine de drum, sub un cer străin, departe de casa lui. Un fior mă străbătu prin tot trupul! Cine ştie care putea fi soarta mea în clipa următoare? Voi mai ajunge să văd cum apune soarele?

Dar nu era timp de gândit şi de lamentare, trebuia să mergem cu toată atenţia încordată, înainte către direcţia de unde venea focul. Eu eram la extrema aripei stângi. Ruşii erau bine adăpostiţi pe liziera satului. Înaintarea noastră se făcea cu greutate, mai mult târâş. Cu puţine pierderi am ajuns la marginea blestematului sat. Aici aveam dispoziţie să ne oprim pentru regrupare. Pe aripa dreaptă mai erau câteva plutoane ce nu atinseseră marginea satului, nu ajunseseră încă pe lizieră. Eu eram în aşteptare, când ca din pământ au apărut căpitanii Grigorescu şi Iordache. Amândoi aveau figuri vesele, bine dispuse, ceea ce mă mira. M-au bătut pe spate, zicându-mi: „Bravo, să te ţii bine, tot aşa!" Grigorescu se adresă lui Iordache: „Dle căpitan, ne regrupăm aici, apoi organizăm curăţirea sistematică a satului şi numai după aceea plecăm mai departe!" Iordache însă îi replică fără să mai aştepte: "Nu avem timp de aşteptare. Nu trebuie să lăsăm inamicului răgaz să se regrupeze, trebuie să exploatăm poziţia noastră imediat!!" Şi imediat ordonă ca tot batalionul, în fugă, să intre în sat. Pe marginea stângă era plutonul meu, în partea de răsărit a satului. Înaintam cu mare prudenţă, deşi în oarecare viteză pentru a nu-l slăbi pe inamic din urmă!

Ajunsesem în mijlocul satului şi nu se auzise nici o împuşcătură, dar nu trecură decât câteva minute şi ne trezirăm atacaţi din spate! Ruşii

instalaseră în urmă oameni de sacrificiu. Îi urcaseră prin podurile caselor şi, la momentul potrivit, aceştia au dechis un foc viu asupra noastră cu mitralierele. Printre primii căzuţi a fost bunul şi curajosul căpitan Iordache, comandantul batalionului! Automat, comanda a fost preluată de căpitanul Grigorescu, care continuă curăţirea satului. Luptele au durat până spre seară, noi am pus stăpânire pe sat, dar şi căpitanul Grigorescu fusese ucis! Ruşii se îndepărtaseră la 3-4 km către Odesa, unde s-au baricadat pe noi poziţii pe care le aveau dinainte pregătite.

Căzuse noaptea când împuşcăturile încetaseră aproape în întregime. Se dădu masă caldă luptătorilor, care mai rămăseseră! Se făcuseră din nou mari goluri în rândurile noastre... Ce măsuri au fost luate la comanda regimentului nostru nu ştiu. La miezul nopţii am fost înlocuiţi de pe linia de atac de către alt regiment, cu forţe proaspete. Noi ne-am adunat, când mai era puţin până la ziuă, la trenul regimentar şi am părăsit linia întâia, undeva mult mai departe, în localitatea Ivanovka, unde am ajuns cam pe la mijlocul zilei. Aici am fost cantonaţi şi imediat ni s-a dat masa. Aveam ordin ca nici un om să nu părăsească cantonamentul. S-a organizat imediat şi paza.

A doua zi era duminică. Timp de o oră, preotul regimentului, Muşătescu, a oficiat liturghia. După serviciul religios, toţi ofiţerii am fost convocaţi de către colonel, comandantul de regiment. Adunarea a avut loc în clădirea unei şcoli. Colonelul vroia să cunoască pe toţi ofiţerii ce fuseseră în focul luptelor. Acesta era un om voinic şi avea o privire aspră şi pătrunzătoare. Mai întâi s-a oprit la noi, cei mai de curând veniţi, pe care nu ne cunoştea deloc. În ciuda aparenţei sale de om aspru, colonelul ni s-a adresat cu vorbe bune, blânde. Mai întâi s-a adresat căpitanului Alexandrescu şi locotenentului Chiriţescu. Aceştia erau oameni mai în vârstă, făcuseră şi primul război mondial. A dat ordin ca imediat să fie trimişi la trenul regimentar şi să fie prinşi în ordinea de bătaie acolo. Acelaşi lucru l-a făcut şi cu locotenentul Husanu, care era cu câţiva ani mai mare decât mine. Îl urmăream cu atenţie pe colonel, părea tare obosit şi slăbit, avea parcă ochii ieşiţi din orbite. Nu mai era omul pe care-l cunoscusem la Chetrărie, lângă Iaşi, în timpul concetrărilor, când eram cu detaşamentul de „săpători". Vorbea potolit, blând şi-i citeai pe faţă o suferinţă interioară, parcă avea o durere fizică ce-l chinuia. Pe timpul luptelor dăduse dovadă de mult curaj şi dârzenie. Fusese rănit la un picior, dar suferinţa sa mai mare se pare că era de ordin sufletesc.

Eu am fost încadrat la un pluton din compania comandată de locotenentul Bufu, ofiţer de carieră, activ. Despre Bufu se spunea în şoaptă

că pe front se retrăsese de pe linia de foc fără să fi primit ordin. De altfel, nici n-a dat dovadă că ar fi vreo valoare, aşa cum am constatat mai târziu. El fusese vărsat de la o unitate de grăniceri, unde ocupase o funcţie administrativă. Tot la compania aceasta, compania a 10-a, se mai afla şi sublocotenentul rezervist Rădulescu, bucureştean şi finanţist în viaţa civilă. La aceeaşi adunare ordonată de colonel, m-am întâlnit cu învăţătorul Georgescu Ioniţă. Cu el făcusem prima concentrare în 1926. Eram prieteni, iar acum fusesem încadraţi în aceeaşi companie. Învăţătorul Radu Alexandru, cu grad de sublocotenent, de origine de prin Argeş, era şi el comandant de pluton la compania a 10-a. Fusesem cu el la Humuleşti. Mi-a povestit prin câte trecuse până atunci şi de câte ori abia scăpase de la moarte. Eram acum cu toţii îngroziţi că vom intra din nou în acest foc blestemat care părea că nu se mai sfârşeşte. Arătam toţi slăbiţi şi obosiţi. În acea duminică am fost duşi şi la cinematograful din Ivanovka, unde am asistat la un film cu caracter militar în care se vedea optimismul propagandistic al armatelor în marş. Unităţi întregi de ruşi se predau fără lupte forţelor noastre române şi germane... Cei abia sosiţi aici credeau în imaginile filmate, dar noi ceilalţi, trecuţi prin iadul focului, vedeam altfel situaţia. Ştiam cât de perverşi sunt ruşii. Adesea se prefăceau că se predau, pentru ca imediat să scoată pistolul şi să te împuşte sau să-ţi arunce în faţă o grenadă. După o experienţă mai îndelungată pe frontul acesta, se renunţa la a se mai lua prizonieri!

În următoarea zi am fost dispersaţi prin satele din jurul orăşelului Ivanovka. Casele de pe aici erau făcute din vălătuci de pământ şi nu aveau pod. Lemnul era un material greu de găsit în zonă. Acoperişurile erau tot din pământ pe care creşteau ierburi înalte de-ţi făcea impresia că sunt grădinile suspendate. Totul în jur avea aspect de sălbăticie. Poate că la această impresie contribuia şi starea de război în care ne aflam. Un lucru era totuşi ciudat şi aproape inexplicabil, contrariind cu starea de sărăcie generală: toate casele aveau în jurul lor garduri din piatră. Pietrele erau aşezate fără liant între ele, ciment sau lut. Înălţimea lor varia între 1,20 m şi 1,5 m. În loc de porţi erau nişte „găuri" prin care se putea trece de la o casă la alta. Era acesta un obicei recent sau un fel de construcţie tătărască, veche.

Compania noastră s-a instalat aici cu toate anexele sale. S-a procedat la egalizarea efectivelor pe fiecare subunitate şi am început o altă etapă de instrucţie conform ordinelor primite. Noul nostru comandant de batalion era căpitanul Oghină. În ciuda capacităţii sale şi a cunoştinţelor sale militare,

căzuse la examenul de maior, aşa cum aflaserăm noi! Eram bucuros că-l aveam drept comandant fiindcă îl cunoşteam mai dinainte. Eu rămăsesem comandant la plutonul unu al companiei a 10-a din batalionul 3. Comandantul companiei era locotenentul Buzin, ofiţer activ. În pluton mai erau doi sublocotenenţi. Aveam drept câmp de instrucţie o zonă la marginea satului lângă o lizieră de salcâmi. Cum se auzea zgomot de avioane, ne adăposteam sub copaci. Cunoşteam avioanele după zgomotul motoarelor, cele ruseşti aveau o notă specifică. Într-o zi făceam exerciţii de aruncare cu grenada. Foloseam grenade de tip „*kisser*", grenade ofensive. Aruncările erau executate într-o râpă părăsită. După mai multe zile de exerciţii de luptă şi de instrucţie, căpitanul Oghină ne spuse că în curând vom pleca din nou pe linia întâia.

În primele zile ale lunii octombrie vremea se răcise mult, dar, spre norocul nostru, se menţinea uscată. De cât timp ne aflam prin aceste părţi de lume, nu căzuse nici un fir de ploaie. Ziua se încălzea uşor, după primele ore ale dimineţii, soarele se ridica, alunga ceţurile şi încălzea binefăcător atmosfera. Poate că şi apropierea mării juca un rol, fiindcă uneori simţeam în aer miros de mare.

Eram în stare de tensiune continuă. Aşteptam din zi în zi să intrăm din nou în luptă. Se părea că acel moment este din ce în ce mai aproape. Într-una din zile n-am mai plecat la câmpul de instrucţie, toată trupa a rămas în cantonament pentru odihnă şi pentru a se pregăti de drum.

ZEIŢA FORTUNA NE-A ZÂMBIT

O dată cu căderea serii, după ce oamenii luaseră masa ceva mai din vreme, s-a ordonat încolonarea şi ne-am pus în mişcare. Nu cunoşteam locul către care trebuia să ne îndreptăm. Celelalte două batalioane executau şi ele aceleaşi ordine. Era o noapte întunecoasă de toamnă. Traseul pe care-l străbăteam ne era complet necunoscut, nimeni nu ştia încotro mergem, unde trebuie să ajungem. Eram conduşi de un ghid. Acestea erau legile războiului, totul se petrecea fără zgomot, fără ţigări aprinse. Aşa am mărşăluit toată noaptea până spre ziuă. Încă înainte de a se lumina, eram cantonaţi şi nimeni nu avea voie să părăsească locul de cantonament. Masa ne-a fost adusă aici în mare taină. Eram în zona unde se dădeau

lupte. Spre seară am pornit-o din nou la drum respectând aceleaşi condiţii restrictive. Când soarele apunea, noi coboram o mică pantă din apropierea satului Bujalâc, sat devenit un fel de spaimă pentru noi din cauza luptelor ce se dădeau aici! Era un sat de tătari. În jurul lui fuseseră lupte recente: se vedeau tancuri scoase din funcţie, cai morţi, tigve de capete omeneşti, trupuri sfărâmate, căşti, arme abandonate. S-a înnoptat repede, iar noi am grăbit pasul. Aveam în faţa noastră noaptea, în zori trebuia să fim aranjaţi pe poziţia de luptă ce ne era încredinţată. Încă nu ştiam unde ne vom opri. Circulau printre oameni diverse zvonuri, unele rele, altele mai liniştitoare. Batalionul nostru era socotit de rezervă, luasem parte la cele mai grele lupte. Multe jertfe de sânge făcuse regimentul nostru!

Primele două batalioane urmau să intre din nou în luptă. Când se luminase de zi eram în satul Spiridonovka. Acesta era punctul pe care trebuia să-l atingem. Localitatea făcea parte din peisajul cu care ne obişnuisem, peisaj de sărăcie, trist, cu case mici acoperite cu pământ şi cu împrejmuiri din bolovani de piatră. Aerul pe care-l respiram ne spunea că marea nu este departe. Din acest sat până pe linia de foc nu mai erau decât trei sau patru kilometri. După o zi de odihnă, seara ne-am adunat toţi ofiţerii la punctul de comandă al batalionului. Cantonamentul nostru era bine camuflat. Trăiam în stare de permanentă alarmă. La punctul de comandă al batalionului s-a stabilit un scurt program de exerciţiu de luptă specific locului. Am făcut acest exerciţiu chiar în marginea satului Spiridonovka, pe ogoare.

La liziera satului, terenul era uşor înclinat şi la nivelul lizierei era o mică livadă de vişini unde se stabilise locul de camuflaj în caz de atac aerian. Aici, în această livadă, s-a adunat tot batalionul. Către seară, căpitanul Oghină ne-a făcut programul pentru a doua zi. Ni s-au citit ordinele primite cu care am fcst puşi în cunoştinţă. S-a dat citire şi comunicatelor de război ale armatei în care se discuta situaţia fronturilor. Cu toate încurajările oficiale, noi aveam o teamă ascunsă, pentru că ruşii, în afara perimetrului Odesei, pe care nu vroiau să-l cedeze în urma ordinului lui Stalin, care suferea de aceeasi boală ca şi Hitler: "rezistaţi până la ultimul om!", mai aveau un cap de pod, foarte bine întărit şi foarte avantajat de teren. Acest „cap de pod" era pe malul mării, foarte aproape de locul unde eram noi cantonaţi.

Eu eram comandantul plutonului unu al companiei a 10-a. Compania a 9-a, în frunte cu căpitanul Georgescu, om mic de statură şi cu minte puţină, ceea ce-l făcea pe blajinul Oghină să-l apostrofeze adesea, ocupa o poziţie

imediat lângă mine. Nopțile erau reci, iar dimineața băltoacele de pe lângă fântâni erau înghețate.

Eram în ziua de 16 octombrie 1941, zi însorită, dar rece. Pe la ora 11, în timp ce făceam un exercițiu de luptă, fiind foarte aproape momentul intrării noastre în foc (tema dată era „cum se poate susține cu foc o unitate în marş, unitate ce ne depăşeşte"), apare un agent de legătură călare ce se apropie de căpitanul Oghină, de comandant, care urmărea cu atenție de pe o movilă exercițiul nostru. Agentul descălecă, se prezentă căpitanului şi scoase din geantă un plic pe care i-l întinse. Noi priveam scena de aproape şi eram cu sufletele la gură, ne şi vedeam intrând din nou în linia întâi ... Căpitanul desfăcu plicul, îl citi cu atenție, stătu o clipă, apoi îşi scoase capela şi o învârti de trei ori deasupra capului. Acesta era semnalul de adunare al batalionului. „Gata, am zis noi, până acum ne-a fost!" În câteva secunde, toată lumea, adică toți comandanții de companie şi de plutoane ne-am aşezat oamenii în locul consemnat dinainte. Când întreg batalionul a fost adunat în formațiune pe plutoane, comandantul Oghină a trecut în fața frontului, a scos hârtia primită, ne-a privit zâmbind şi începu să dea citire documentului. Prin acesta ni se comunicase „capitularea Odesei!"

Comunicatul mai cuprindea instrucțiuni suplimentare pe care de abia le mai auzeam. Eram fericiți. Noi mai aveam până la intrarea în oraş decât 10-11 km! Ruşii părăsiseră pozițiile şi oraşul din cauza înaintării germane care se îndrepta vertiginos către Crimeea. Căderea Crimeei ar fi tăiat şi legătura lor pe mare, deoarece pe uscat nu mai aveau cum părăsi oraşul. Fuga pe mare era şi aceasta costisitoare, fiindcă atât flota, cât mai ales aviația germană îi pândeau. Până acum, printr-o perdea subțire de rezistență şi-au organizat plecarea din oraş. Astfel, pe 16 octombrie, când armata română se pregătea de un nou atac final asupra citadelei, s-a constatat că în față nu mai era nici o rezistență. Pe timp de noapte şi într-o desăvârşită linişte, ruşii îşi retrăseseră toate forțele din perimetrul oraşului Odesa.

Scăparea lor rămăsese fuga pe mare.

Ziua de 16 octombrie 1941 a fost o zi de bucurie pentru armata română şi în special pentru noi, cei care scăpasem cu viață încă la acea data! Acum, când scriu, mă gândesc: „scurtă, efemeră şi amară bucurie!" Mult sânge fusese vărsat pe câmpiile Rusiei şi urma încă să se mai verse! Părăsirea Odesei de către ruşi era de fapt efectul înaintării germane către istmul Perekop!

Căpitanul Oghină dădu ordin ca în cea mai mare grabă să se servească masa oamenilor şi fixă ora la care trebuia să fim încolonați pentru a ne

continua marşul către blestemata cetate a Odesei! Ostaşii erau eliberaţi acum de frica gloanţelor şi au izbucnit în urale aruncând în sus capelele smulse de pe cap. Masa au luat-o în mare grabă, nici nu-i mai interesa atât foamea. La ora stabilită eram încolonaţi şi aşteptam semnalul pentru a ne pune în mişcare, aşteptam semnalul de plecare. Populaţia băştinaşă ne privea curioasă, nedumerită, ca şi cum nu aflaseră de căderea oraşului. În ochii lor parcă se putea citi şi o vagă bucurie, poate se gândeau că plecăm noi sau poate un gând ascuns că au scăpat de bolşevism? Erau greu de descifrat gândurile lor!

Căpitanul Oghină apăru călare şi ordonă plecarea noastră, el aşezându-se în fruntea batalionului. După trei sau patru kilometri, ne-am oprit. Se mărşăluise în formaţii subţiri din motive de prevedere. Când am privit înapoi, am văzut multe formaţii răzleţe, dispersate în imensitatea câmpiei. Toţi se îndreptau către Odesa. Mersul se făcea lent, cu opriri dese şi pauze mari. Venise noaptea şi se lăsase frigul pe care nu-l mai simţeam aşa acut ca mai înainte. Eram veseli şi toată lumea era pusă pe glume. În această atmosferă, se ordonă un repaus de trei ore. Era voie ca oamenii să doarmă, evident fiecare cum putea, dar cine oare avea chef de somn?! Se făcuse rost de paie pentru aşternuturi pentru a ne putea odihni trupurile. Cel puţin acum, spectrul morţii era îndepărtat. Cât timp? Până când? Nimeni n-a putut închide măcar un ochi. M-am întins şi eu pe foaia de cort aşezată deasupra paielor şi mi-am adunat plutonul în jurul meu. În zadar mi-am tras mantaua peste mine, n-a fost chip de aţipit. În depărtare se vedeau focuri aprinse care-mi trezeau amintiri de lectură din romanele istorice când oştile poposeau pe câmpuri şi făceau focuri de tabără. Era ca în vremuri de demult, de pe timpul strămoşilor!

Cu mult înainte de zori, ne-am continuat marşul. Când a apărut soarele, în stânga noastră am zărit coşuri de fabrică în periferia Odesei. După ce s-a mai mers o bucată de drum, am fost opriţi chiar în marginea oraşului bastion şi blestemat. În dreapta noastră se profilau clădirile unui colhoz. Mai rămăseseră în picioare nişte grajduri către care ne-am îndreptat speranţa noastră de a ne caza, de a ne găsi un adăpost. Până la ele a trebuit să mergem cu mare prudenţă, deoarece fuseseră plantate mine, orice gest necugetat te putea costa viaţa. Câţiva dintre ai noştri, neascultători, ce n-au urmat sfaturile date, au plătit amar nesocotinţa lor. Deminarea s-a făcut ceva mai târziu de către trupele noastre de specialişti în astfel de operaţiuni.

Noi am ocupat unul dintre cele două grajduri rămase în picioare. Aici ne-am aşternut din nou şi toată lumea a dormit „tun". Ne ajunsese osteneala, dar şi sfârşeala bucuriei. Ne-am trezit târziu, spre amiază când deja începuse să se dea masa. Deşi era soare, frigul se făcea totuşi simţit. În apropierea noastră cantonaseră şi celelalte două batalioane, aşa că acum eram adunaţi aici toţi cei din Regimentul 22 Infanterie. Eram consemnaţi pe loc şi nimeni nu avea voie să părăsească locul unde eram acum. În ciuda acestor dispoziţii drastice, câţiva ofiţeri mai tineri şi mai îndrăzneţi s-au avântat până în oraş. La întoarcere, ne-au povestit ce-au văzut. De la noi şi până în oraş mai erau cca 2 km. A doua zi, am mers şi eu până în periferia oraşului, unde de fapt n-am văzut mare lucru. Câteva turle de biserici, clădiri mai înalte, sfârtecate de obuze, peste tot era pustiu. Mersesem împreună cu un camarad, dar ne-am întors imediat. Străzile nu prezentau încă siguranţă şi ne-a fost teamă să ne ducem mai mult. Nu ştiam unde sunt plantate mine, nu se ştia dacă oraşul fusese curăţat complet de trupele sovietice şi oricând te puteai trezi cu un glonţ în cap. Noile cunoşteam măiestria lunetiştilor ascunşi ce aveau tactica pândei! Se mai putea întâmpla ca să primim vreun ordin urgent de deplasare. Aşa că am abandonat curiozitatea noastră de a face „turism" în acest, repet, blestemat de oraş care devenise o „tocătoare" de vieţi omeneşti!

Am adăstat în cantonamentul de la grajdurile colhoznice patru zile. În acest răstimp am „beneficiat" de mai multe anchete făcute de ofiţeri superiori pentru „cauzele retragerilor din sectorul satului Gildendorf!" Era vorba de momentul în care maiorul Ion Nicolae a rămas singur pe poziţie şi omorât de ruşi! Rezultatele au rămas neconcludente!

ÎNTOARCERE ÎNDOLIATĂ, CU SUFLETE CERNITE

Eram gata de plecare. Se spunea că ne vom întoarce în ţară, prilej de bucurie nestăvilită. Tot regimentul nostru era strâns la un loc când ni se anunţă că a fost numit un nou comandant: era colonelul Coptaru care-l înlocuise pe colonelul Duţescu la comandă. Acesta din urmă fusese învinuit de unele insuccese pe frontul purtat de noi până la Odesa! Noul comandant ne-a ţinut un discurs înflăcărat, ne-a lăudat pentru faptele noastre, la care el nu luase parte! Ne-a mai spus că ne vom întoarce în ţară şi că trebuie să avem grijă de toate materialele din dotare, în special de armament „fiindcă nimeni nu ştie când se va termina războiul!"

Până astăzi când scriu aceste rânduri, mă urmaresc cuvintele colonelului Coptaru venit la comandă ca să primească laurii unei victorii efemere şi pentru care el nu avusese nici măcar o clipă de spaimă! Chiar în acea zi, toată lumea plină de veselie s-a încolonat, dar alături de însufleţita pregătire de plecare către ţară, am văzut şi tristeţea colonelului Duţescu, „fostul" comandant. Se urcase într-o căruţă fiind rănit la un picior de un glonţ inamic. Noului comandant, care „se întorcea glorios" în ţară, nu-i trecuse nici un glonţ pe la ureche! Colonelul Duţescu se uita cu ochii lui mari la trupa pe care o comandase în atâtea bătălii, ca Orhei, Dubna, Birfula şi altele, şi altele ...

Căpitanul Oghină fusese chemat la divizie şi înaintat la gradul de maior! Ne gândeam şi noi cei mai mici: „dreptate nu se poate face peste tot şi oricând!"

Eram în jurul datei de 20 octombrie şi toată toamna nu plouase nici un strop. Acum după o oră de mers a început o ploaie măruntă şi pătrunzătoare. Am trecut de Gildendorf, satul nenorocit în care îşi găsiseră moartea atâţia ofiţeri de elită, atâţia ostaşi români. Am mai văzut încă o dată mormântul învăţătorului Lăpuşneanu. Noi, cei ce am avut norocul să scăpăm cu viaţă, acum îl părăseam definitiv, lăsându-l pe aceste meleaguri. Am întors de mai multe ori capul pentru a-i vedea crucea care mai avea casca aşezată deasupra, aşa cum era tradiţia pentru cei căzuţi.

Am ajuns în alt sat, satul Kubaka, loc de tristă amintire şi acesta, unde regimentul nostru fusese înfrânt de cerbicia bolşevică. Era întuneric şi primisem ordin de cantonare. Satul era aproape pustiu. Ne-am aciuat prin diverse case părăsite de populaţie. A doua zi ne-am continuat marşul prin aceeaşi ploaie măruntă ce se cernea fără oprire din cerul cenuşiu. Satele întâlnite erau foarte rare. La trecerea prin Alexandrovka, mi-am reamintit de tânăra rusoaică ce mă urmărise atât de insistent pe timpul cazării mele în acel sat. La Ivanovka am rămas o noapte. Era oraşelul unde am stat mai mult şi unde fusesem duşi la cinematograf. Acum era înţesat cu trupe, ceea ce a făcut ca să ne cazăm cu mare greutate. Mi-am găsit o odăiţă cu un pătuţ pe care l-am împărţit cu un camarad din artilerie. Acesta era tare mâhnit deoarece spera că după căderea Odesei se vor întoarce şi ei acasă, dar primiseră ordin să se îndrepte către Nikolaev. Se sculă pe la ora patru dimineaţa, se echipă şi ieşi în ploaia măruntă de afară. Noi am mai rămas în Ivanovka încă trei sau patru zile în aşteptarea unor formaţiuni ale diviziei. Ne-am îndreptat apoi către Tighina pe un alt drum decât cel pe care venisem către iadul de la Odesa.

În satul Katargi, locuit de tătari şi bulgari, am fost găzduit în locuinţa unui tânăr care avea un copil nou-născut. Tătarul nu fusese pe front, poate că fusese reformat sau din alte pricini. Camera era bine încălzită, dar bucuria mea, care eram înfrigurat după mersul prin ploaia de toamnă, a fost întunecată de un miros insuportabil de urină! Eram ud până la piele, afară era noapte şi nu mai aveam altă variantă de adăpost. Mi-am adus ordonanţa care a dormit cu mine. A doua zi am avut încă o bucurie, ne-am umplut de păduchi şi eu, şi soldatul! Simţeam întruna că mă pişcă ceva. La primul popas, ne-am controlat şi-am găsit pe sub cingătoare păduchi mari şi ... graşi! Scăpasem de aşa ceva în ciuda faptului că în peregrinările mele militare fusesem obligat să dorm prin diverse case şi paturi. Acum mă duceam în ţară şi cu păduchii tătărăşti! Seara, mi-am schimbat toată lenjeria de corp şi împreună cu ordonanţa ne-am controlat în amănunt ca să ne descotorosim de aceşti noi inamici ce se iviseră pe neaşteptate!

Ploaia continua să se verse fără întrerupere. Foile de cort ne protejau de bine de rău până la genunchi, dar de aici în jos eram uzi leoarcă. Drumul era anevoios, dar nouă, celor ce ne întorceam acasă, ni se părea uşor. Nu mai dădeam nici o importanţă noroiului şi apei. La căderea serii rămâneam pe la colhozuri sau pe la câte o şcoală. Soldaţii făceau rost de paie peste care aşterneam foile de cort şi dormeam fără vise. Mâncam hrana rece pe care o aveam asupra noastră. După o săptămână de marş, ne apropiarăm de Tiraspol. Ne-am oprit într-un sat până să ajungem în oraş. Ploaia mai contenise deşi nori negri, ca de plumb, atârnau deasupra noastră. Dimineaţa, înainte de ora nouă, eram deja la Tiraspol. Oraşul era înţesat de armată. Noi eram curioşi să aflăm de ce este atâta armată comasată aici? Eram neliniştiţi deoarece era posibil să fim returnaţi din marşul nostru fericit către ţară! Uitându-ne înapoi vedeam totuşi trupe care urmau şi ele direcţia România. La sosirea în oraş, ofiţerii de serviciu ne-au arătat locul pe care trebuia să-l ocupăm. Ne ordonară să ne punem în ordine echipamentul, pentru că vom primi vizita generalului de divizie Rozin şi va trebui să ... defilăm! Începeau, ne-am zis noi, sărbătorile victoriei! Aşadar, nu se intenţiona trimiterea noastră către fundurile Rusiei! Cel puţin deocamdată.

Pe la ora zece ne sosi şi nouă rândul la ... defilare. Oraşul Tiraspol, spuneam undeva mai înainte, era aşezat pe un teren colinar şi de la o intrare la alta, se urca şi se cobora o pantă. Trecerea noastră prin faţa generalului şi a statului său major se făcea în uşoară coborâre, ceea ce ne

facilita mult efortul. După defilare, am părăsit Tiraspolul îndreptându-ne către Tighina. Mergeau ostașii noștri parcă aveau aripi la picioare. În satul Barcani, de pe malul stâng al Nistrului, am primit comanda de a mărșălui în direcția opusă malului Nistrului, ceea ce ne derută și ne puse din nou pe gânduri. Mergeam pe un drum de țară plin de băltoace, paralel cu malul apei. După mai bine de două ore, am ajuns într-un sat de pescari numit Teranovka. Acest sătuc era pitit între salcâmi și sălcii, pe un tăpșan ceva mai ridicat. Dacă te înălțai puțin pe vreo movilă, vedeai dincolo de Nistru, în Basarabia. De aici am ajuns în alt sătuc, tot atât de frumos, în Căușani. Era duminica și am fost extrem de bine primiți. Tot satul vorbea românește și își spuneau cu oarecare mândrie „moldoveni"... În sat era atunci praznic. Am fost tratați cu plăcintă și vin. La plecare, luni, tot satul ne-a condus și ne-a făcut urări de bine. Ni se adresau cu capetele descoperite și își făceau întruna cruci mari sub formă de închinăciune.

Am mărșăluit puțin înapoi spre Barcani și Teranovka. Trecuserăm mai bine de cinci kilometri de aceasta, am ajuns la Varnița mult mai sus, mai înspre nord de Tighina. Drumul era anevoios, ploaia începuse din nou să cearnă, apoi s-a transformat în ploaie torențială. Eram uzi complet când am ajuns la destinație. Un sat între dealuri, ca într-un fel de groapă. Satul se numea Bulboaca. Aici am ajuns pe la ora nouă seara. Ne-am cantonat fiecare cum am putut. Eu și încă doi ofițeri ne găsisem o căsuță undeva la marginea satului. Căsuța părea tare sărăcăcioasă, dar spre surpriza noastră era foarte curată. În cameră erau două paturi așezate pe colț, paturi fără saltele. Ne-am așezat păturile și foile de cort și am dormit adânc, trudiți de atâta mers prin ploaie. Dimineața încă ploua. Cu destulă greutate am reușit să ne regrupăm oamenii. Am mai rămas adăpostiți cum am putut din cauza ploii care cernea.

Sublocotenenții mei își găsiseră doi parteneri și se încinseseră la un joc de „poker". Primisem o parte din soldă în mărci germane! Când eram staționați, jocul nu se oprea nici noaptea, continua la lumină de opaițe. Toată lumea juca pe mărci germane...

În ciuda ploii, primirăm ordin să ieșim la instrucție. Armata își avea absurditățile ei care, acum, pe timp de război, apăreau și mai mari. Nimănui, în starea în care eram, nu-i ardea să facă instrucție. Doar ne întorceam din ploaia de gloanțe! Dar mai era o lege în armată, lege de la care nu aveai voie să te abați: „ordinul trebuia executat fără șovăire!" Așa că... mormăind în barbă „țara piere și baba se piaptănă", ne scoteam oamenii afară în

câmp pentru instrucție, evident în mod cu totul formal. Comandanții se făceau că nu ne văd și toată lumea era mulțumită!

*

* *

Era pe la sfârșitul lunii noiembrie și așteptam ordinul de îmbarcare la tren pentru a ne întoarce la garnizoană în țară, la Târgoviște. Când plecasem de la Odesa, îmi făcusem niște calcule că de Sfântul Mihail și Gavril sunt acasă! Dar socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg, darămite cu cea de la război! Mai erau numai câteva zile până la acești sfinți și noi eram încă în satul Bulboaca. Atunci m-am apucat și-am scris o carte poștală acasă. Scriam cărți poștale pentru ca să nu mai dăm bătaie de cap cenzurii să deschidă plicurile. Mai scrisesem înainte, dar pe parcursul marșului n-am avut posibilitatea să expediez această corespondență. Încercam acum să-i vestesc pe cei de acasă că sunt sănătos și mă îndrept spre ei. Îi sfătuiam ca ei să mă sărbătorească „în lipsă" și le promiteam că, totuși, în scurt timp, cu ajutorul lui Dumnezeu, voi sosi. Le recomandam să fie veseli și să se bucure de viața pe care Dumnezeu mi-o dăruise. Mai târziu am aflat că această misivă a mea fusese ridicată de la poștă de către prietenul Tighici care până acasă la mine o citise și în fuga mare s-a dus la soție pentru a i-o înmâna! S-au bucurat nespus și au sărbătorit cum se cuvenea ziua mea onomastică „chiar în lipsă!"

Ziua se micșorase mult, era frig și umezeală. În seara de noiembrie, ne îmbarcarăm în tren cu direcția Târgoviște. Ne-am urnit din gara Tighina pe la miezul nopții. Fusesem numit ofițer de serviciu pe tren în acea noapte. Trenul mergea anevoios. Acesta venea de pe front și era ținut prin toate haltele lăsând cale liberă, prioritară, trenurilor ce mergeau către front. Am ajuns la Chișinău pe la ora opt dimineața. Afară era frig și se depusese brumă groasă peste noapte. Majoritatea vagoanelor din garnitura noastră erau vagoane de clasă. Ca ofițer de serviciu, în gara Chișinău am luat legătura cu personalul în drept pentru a fi cuplați la sistemul de încălzire. Trenul nu avea nici un fel de iluminat cu sau fără camuflaj. Orbecăiam ca șobolanii. Pentru a fi cuplați la sistemul de încălzire, a fost nevoie să se întârzie mai bine de două ore. Lucrurile mergeau foarte greu. A trebuit să fac mare scandal și chiar să înjur, pentru a-i convinge pe lucrătorii de la calea ferată să facă acest lucru! Invocau mereu fel de fel de lipsuri și de greutăți. M-am convins însă că era lene și lipsă de conștiință! Nu erau prea impresionați că venim de pe front și că aveam nevoie de puțină căldură ca să ajungem întregi pe la casele noastre după ce scăpasem cu viață din iadul

de foc! La un moment dat am fost nevoit să fac apel la amenințarea cu pistolul! Eram în gara Chișinău ce mai putea fi socotită zonă de front. Cei câțiva lucrători de acolo au dat repede fuga după chei, racorduri și nu se mai știe ce le-a trebuit când i-am amenințat cu revolverul pe care-l aveam la centură. M-am întrebat de ce oare a fost nevoie de amenințare? Sau poate era sabotaj?

În fine, am plecat. La Iași, am fost garați, conform obiceiului, pe o linie secundară. S-a dat hrană caldă ostașilor, caii au fost și ei adăpați. Până seara am reușit să ajungem la Pașcani. Aici am predat serviciul cu care fusesem însărcinat încă la Tiraspol și mi-am ocupat locul în compartiment unde am și adormit. A doua zi când m-am trezit ne aflam deja la Buzău. Era ziua mea onomastică, 8 noiembrie. Mă simțeam fericit că eram teafăr iar gândul îmi zbura la mormântul lui Lăpușneanu rămas acolo pentru totdeauna.

Seara intram în gara Chitila, unde am rămas preț de două ore. Nu mâncasem nimic în acea zi din cauza stării sufletești. Am scos o cutie de conserve pe care o aveam la mine, conservă cu carne. N-avea nici un semn de alterare, gustul însă părea cam fad. După ce am mâncat ceva mai mult de jumătate, restul l-am aruncat la coș. Seara ajunseserăm la Târgoviște. Cartiruirea noastră, a ofițerilor, fusese aranjată din vreme. Aveam și un ostaș care m-a însoțit la camera ce-mi fusese pregătită pentru cazare. Aceasta era în centrul orașului în casa unui bogătaș care fusese înștiințat de sosirea noastră. Am sunat la ușa principală care ni s-a deschis destul de repede. În holul de la intrare era întuneric, becurile erau scoase poate ca o măsură preventivă din cauza camuflajului. Mi-a părut rău că nu l-am reținut cu mine și pe ostașul care-mi adusese bagajele. Ar fi putut dormi cu mine în cameră așa cum se întâmplase de multe ori prin locurile pe unde umblasem pe front. N-am apucat să-mi aranjez lucrurile că am început să am crampe în abdomen. Mă făceam ghem, mă zvârcoleam, mă plimbam prin cameră, mă așezam pe marginea patului, totul era zadarnic. Dureri violente îmi răscoleau pântecele.

Trecuse de miezul nopții și nu mă liniștеam și nici nu puteam merge nicăieri. Nu aveam nici un soi de medicament care să-mi potolească durerile. Regretam că n-am reținut ordonanța cu mine. M-am zbătut cu aceste crampe cumplite timp de patru, cinci ore. Către ziuă s-au mai potolit. În casa în care fusesem cazat, n-am auzit în acea noapte nici un pas de om sau de altă ființă, parcă era pustie, fără slugi, fără stăpâni! Dimineața, deși durerile se diminuaseră mult, m-am dus urgent la unitate

unde era medic. Batalionul nostru avea un medic tânăr, pe doctorul Georgescu. El ne însoțise pe front chiar pe linia întâi unde acorda primul ajutor. Avea gradul de sublocotenent. L-am găsit la sediul batalionului şi i-am spus necazul pe care-l aveam şi care mă chinuise toată noaptea.

Diagnosticul său a fost, după ce m-a consultat, pipăindu-mi burta în toate punctele, ale stomacului, ale apendicelui şi ficatului, că toată vina o purta acea conservă pe care o mâncasem numai pe jumătate. Deşi cutia nu avusese semne de alterare, era totuşi veche şi mi-a făcut pocinogul. Pericolul trecuse. Avusesem noroc că n-am consumat-o în întregime. M-am despărțit de doctor bucuros că fusese numai atât. Scăpasem de gloanțe şi puteam muri de la o cutie de conservă!

Ostașul mă aştepta afară. Am plecat împreună să ne găsim altă gazdă. Se pare că cei la care dormisem în acea noapte nu ne priveau cu ochi buni şi absența lor am interpretat-o drept inospitalitate. În afară de aceasta, era şi foarte departe de regiment. Fără prea multă căutare, am găsit o nouă gazdă unde mai erau câțiva tineri plutonieri. Deşi prezența mea, la început se părea că nu prea le convenea, până la urmă m-au acceptat şi ne-am înțeles bine, mai ales că le am şi spus că în curând voi fi trimis la vatră, că voi fi desconcentrat. Fiindcă sosirea noastră se făcuse în miez de noapte şi populația care vroia să ne întâmpine la gară, n-a putut să rămână noaptea să ne facă o primire frumoasă, s-a aranjat organizarea unei festivități, astfel desconcentrarea noastră s-a mai amânat un oarecare timp.

Festivitatea a avut loc în centrul oraşului unde a fost ridicată o tribună. Regimentul a fost aşezat în formație de adunare. Era o zi frumoasă de toamnă. Locuitorii oraşului au venit în număr impresionant de mare. Era o veritabilă mare de capete. Personalitățile oraşului au vorbit preamărind faptele vitejeşti ale dâmboviținilor. Unul dintre ofițeri participant la lupte, a vorbit elogios despre vitejia ostaşilor Regimentului 22 Infanterie. S-a vorbit mult despre luptele din jurul Odesei, unde şi-au găsit sfârşitul mulți dintre ostaşii şi ofițerii noştri. Festivitatea a fost marcată încă de la început de o slujbă religioasă şi s-a încheiat cu defilarea noastră. Momente emoționante s-au creat când au fost pomenite numele celor căzuți, printre cei prezenți fiind şi rudele acestora, părinți, soții, copii. Pentru defilare, regimentul a fost aliniat în adâncime, colonelul Coptaru, care de fapt venise la noi după căderea Odesei şi nu participase la nici o luptă, a defilat călare, în fruntea regimentului. Colonelul Duțescu, care ne condusese tot timpul şi fusese rănit la picior pe câmpul de luptă, n-a apărut şi nici nu l-am mai văzut! N-am aflat niciodată ce imputații i s-au făcut şi nici ce anume s-a întâmplat cu el după întoarcerea în țară!

Pe marginea străzii era multă populație, copii și tineri ce ne aruncau flori! Eram cinstiți și glorificați pentru o glorie efemeră și mai ales așa cum s-a dovedit ulterior, inutilă! Valea Argeșului abia cuprindea uralele ce se strigau. Eu eram în fruntea plutonului pe care-l comandasem pe front. Când încă eram în formație, cineva mă striga și-mi făcea cu mâna, era căpitanul Seewald. Ne bucuram amândoi că ne-am revăzut sănătoși. După terminarea acestor festivități, s-a dat o masă consistentă pentru toată lumea, ostași și ofițeri. După alte câteva zile eram demobilizați, iar noi, rezerviștii, trimiși acasă. Ne întrebam totuși, pentru cât timp?

TREI, DOAMNE... ȘI TOȚI TREI!

Cum ieșeam în târg, nu mai pridideam cu răspunsul la mulțimea întrebărilor pe care mi le puneau toți cei ce mă întâlneau. Amândoi copiii, fata și băiatul, erau la școală, la Galați. Ardeam de nerăbdare să-i văd. A doua zi după ce sosisem acasă, am și plecat la ei. Băiatul, când m-a văzut, cu glas naiv, m-a întrebat: "Ai scăpat, tăticule?" Ne-am bucurat și eu, și el cu lacrimi în ochi. În adevăr scăpasem, dar încă nu știam ce avea să-mi rezerve viitorul, prin câte spaime aveam să mai trec. După ce mi-am văzut și fetița, m-am îndreptat către Inspectoratul de Învățământ la bunul meu prieten Chiriță Mândru. Ne-am îmbrățișat și i-am povestit pe scurt toată odiseea petrecută pe câmpiile rusești, i-am povestit despre învățătorii noștri care au rămas definitiv pe acele meleaguri străine. Chiriță era o fire impresionabilă și fricoasă. Trăia toate momentele de încordare pe care i le povesteam, despre starea de spirit pe care o aveau oamenii în fața morții iminente. Aproape două ore m-a ascultat copleșit de grozăviile pe care le poate înfrunta omul și ne întrebam amândoi când se va sfârși oare calvarul acesta?

Eu trebuia să-mi reiau activitatea mea la școală, precum și cea de inspector de plasă. M-a informat că la Galați aveam drept inspector șef pe un anume Asiminei, profesor de pedagogie. El răspundea de toate problemele de învățământ din regiune.

Încă din vremea regelui Carol al II-lea țara fusese împărțită în regiuni, iar Galațiul era centru de regiune. Acest inspector era originar de prin părțile Fălciului și profesor la școala normală din Huși. Avea câteva lucrări de pedagogie publicate și prin poziția sa politică își impusese o serie de

măsuri prin şcoli, măsuri fără prea mare raţiune. Operele sale tipărite au fost cumpărate în mod obligatoriu de toţi învăţătorii. Era acesta un mod de a te pricopsi oficial. Lucrările sale erau destul de confuze. Măsurile pe care ţinea neapărat să şi le promoveze aveau un caracter politic şi erau privite cu îndoială de majoritatea învăţătorilor. De exemplu ni s-a impus să facem aşa-zisul „moment patriotic local" şi să realizăm în fiecare şcoală „colţul eroismului local". La acest „colţ" trebuiau arătate copiilor faptele de arme ale ostaşilor, cu exemple din zonă sau dacă este posibil, din localitatea de unde era şcoala respectivă, se cereau glorificate virtuţile ostaşului român! La colţul care ilustra gloria neamului, trebuia aranjată o masă cu sfeşnice, cu lumânări şi cu fotografiile luptătorilor căzuţi pe front! Aceasta era inovaţia pedagogică a Inspectorului şef regional Asiminei, idei pedagogice impuse nouă. Asiminei era protejatul Subsecretarului de Stat la învăţământ I.C. Petrescu!

Sigur că toate aceste manifestări cu caracter propagandistic erau de gust îndoielnic, nişte naivităţi ridicole. Dar ordinul Inspectorului şef trebuia executat. Eram şi în stare de război, când nimeni nu putea obiecta ceva. La nivel de plasă, noi inspectorii mai mici, am făcut instructaj cu toţi învăţătorii din subordine pentru a pune în practică „inovaţiile pedagogice ale şefului Asiminei!" Aşa au apărut „colţurile eroismului" în şcoli. Fiecare învăţător trebuia să le realizeze după imaginaţia lui. A durat această mascaradă educativă doi sau trei ani după care a dispărut „ca un fum înecăcios", aşa cum s-a exprimat unul dintre învăţători atunci, în şoaptă. Au mai existat şi alte manifestări aberante cu gust amar, mai ales pentru cei ce cunoşteau tristele adevăruri de pe câmpurile de luptă. Astfel la capitala de judeţ, s-au organizat concursuri – serbare pentru promovarea „vitejiei românilor" şi cinstirea celor căzuţi pe câmpul de luptă, pentru eliberarea Basarabiei şi Transnistriei. Momentul căderii Odesei constituia un punct aparte. Toate aceste manifestări sforăitoare, aveau loc în clădirea cea mai importantă a oraşului, în localul „V.A. Urechea", local unde astăzi este teatrul Galaţiului. La asemenea manifestări erau invitate ferm toate organele de control de pe teritoriul Regionalei de Învăţământ (erau cuprinse în această regională judeţele Galaţi, Brăila, Tecuci şi Râmnicul Sărat). Sala era arhiplină.

Între mine şi Chiriţă Mândru era o adevarată prietenie bazată pe sinceritate şi stimă reciprocă. El simţea adesea nevoia ca să fiu în preajma sa pentru a ne consulta în unele probleme. Îmi amintesc despre o serbare sau mai bine-zis, de o întrunire de genul celei descrise. Se stinsese lumina

în sală, se ridicase cortina şi un învăţător ţinea un înflăcărat discurs despre marile însuşiri ale ostaşilor noştri, despre faptele lor de dăruire, de curaj şi sacrificiu dovedite pe front. Eram cu Chiriţă Mândru într-una din lojile din sală unde mai era un bătrânel. Acesta avea o figură roşcovană şi la un moment dat au început să-i curgă lacrimile şiroaie pe obraji. Când s-a aprins lumina, Chiriţă mi l-a prezentat. Era Inspectorul şef Iordache de la judeţul Putna – Focşani. Printre lacrimi ne-a povestit că a avut trei băieţi, toţi ofiţeri şi că toţi au căzut pe front, ultimul făcând parte din Regimentul 22 Infanterie al Armatei a treia! Surprins de coincidenţa celor spuse, l-am întrebat şi am aflat că era tatăl maiorului Iordache, comandantul batalionului căzut în luptele din blestematul sat Gildendorf, din preajma blestematei Odese! Fusese ucis de un glonte tras dintr-un pod.

Bătrânul tată mă ruga să-i povestesc amănunţit despre moartea fiului său, maiorul Iordache, fostul meu comandant de batalion. Mi-a spus să-i dau amănunte fiindcă vrea să meargă să-i aducă trupul în ţară fiind copilul său cel mai mare şi vrea să-l aibă aproape de el! Un tată care-şi pierduse trei feciori pe front aidoma poeziei lui G. Coşbuc, poezie pe care în şcoală o consideram mai mult sau mai puţin o licenţă!

La puţin timp după întoarcerea mea de pe front, primesc veste de la Brăila că nenea Ion Lucănescu, naşul meu de cununie, a murit. Făcuse o hemoragie cerebrală. Era un om voinic, gras şi în ciuda abstinenţei sale de la orice băutură alcoolică, cu câţiva ani înainte mai făcuse o pareză facială. Acum hemoragia cerebrală i-a fost fatală. La înmormântarea sa a venit multă lume. Era un personaj cunoscut în Brăila şi de multă lume apreciat ca un om bun în ciuda faptului că era guraliv. Naşa Pachiţa a rămas văduvă cu trei copii, doi băieţi şi o fată, toţi trei cu temperament de aventurieri. Băieţii au avut un sfârşit tragic, fiind implicaţi în chestiuni de spionaj sau politice.

Eram către sfârşitul anului 1941. Fusesem demobilizat pentru o perioadă de timp care nu se ştia cât va dura. Veneau Crăciunul şi Anul Nou şi războiul continua în răsărit cu victorii care deveneau din ce în ce mai dificile şi inconsistente. Preconizatul „Blitzkrieg" eşuase. În Africa, trupele germane ajunseseră către Egipt. Victoriile lor păreau şubrede. Deasupra Angliei se desfăşura o aprigă bătălie aeriană. Unii preconizau o debarcare pe Insulele Britanice, mulţi nu credeau într-o asemenea posibilitate. Se apropia un an care nu se ştia ce ne va aduce.

PARTEA A III-A

VIAȚA CONTINUĂ CU TOATE ALE EI

După vacanța de Crăciun şi după trecerea sărbătorilor de Anul Nou, mi-am reluat activitatea de Inspector Şcolar al plasei Bujoru. Însemnez acum în aceste rânduri ceea ce mi s-a părut mai semnificativ dintre evenimentele şi faptele de atunci. De aici se poate vedea modul în care ne desfăşuram activitatea şi modul nostru de viață, al învățătorilor care eram hărăziți să educăm şi să ridicăm nivelul social al țăranilor.

Mă tem ca rândurile de față să nu plictisească pe viitorii mei cititori sau poate chiar pe dragii mei copii, de care acum viața m-a despărțit prin firea lucrurilor, despărțire pe care o simt ca o durere permanentă. Spaimele trăite în acele clipe, în care moartea m-a pândit zi de zi, clipă de clipă, mă fac acum să am aceste sentimente aproape nefireşti.

Nu ştiu cât timp voi rămâne desconcentrat. Încă înaintea Crăciunului am apucat să fac câteva inspecții la şcolile din imediata apropiere a Bujorului. Chiar la şcoala noastră, fusese de curând încadrată o nouă învățătoare, Maria Florescu. O femeiuşcă tânără, scurtuță, grăsulie şi plină de viață. Avea ochii mari, buze groase, senzuale şi o fire veselă, dornică de viață. Soțul noii noastre colege era pretorul de plasă, Constantin Florescu, un bărbat care, deşi mic de statură, avea un chip frumos şi o inteligență ascuțită. Dar, inteligența sa era dublată de o trăsătură negativă, era mare amator de bani, pe care avea talentul să-i scoată şi din piatră seacă. Dacă se întâmpla vreodată ca lucrurile să se încurce, în cupiditatea sa, nu ezita nici o clipă să-şi trimită soția pentru a le descurca, indiferent de ce sacrificiu ar fi fost obligată să accepte! Soțul

era de acord cu aceste „sacrificii". Conta cât de mare era miza pusă în joc, iar Maria, soția sa, își punea pielea la bătaie fără ezitare pentru a izbândi.

Căsătoria lor era la „a doua rundă" pentru fiecare. Nu aveau copii împreună. Pretorul Florescu era de prin părțile Buzăului. Din prima sa căsătorie avea două fete, care rămăseseră la mama lor cea bună și nu-l frecventau pe tată. Dl Florescu era un om avut: în localitatea sa de origine, avea livadă de pruni, cazan de faebricat rachiu, casă pe măsură. Fata sa cea mare avea vârsta actualei sale soții, Maria. Și mai avea o patimă dl Florescu, deși avea o soție cu aproape douăzeci de ani mai mică, nu scăpa din vedere nici o aventură erotică ce s-ar fi ivit. Nici cu Maria nu era de glumit. În virtutea prieteniei mele cu pretorul, deși ochii Mariei erau pofticioși, nu m-au tentat.

Într-o dimineață m-am dus acasă la pretor cu interese de serviciu. Știam că el este matinal, de aceea m-am dus devreme. În timp ce stăteam de vorbă, Maria a apărut foarte sumar îmbrăcată, dar atât de sumar încât s-a simțit jenat chiar soțul, care i-a reproșat ținuta provocatoare în care apăruse. Maria nici că s-a sinchisit: „Lasă, a zis ea, dl director a mai văzut, nu se sperie așa ușor!" S-a mai învârtit pe lângă noi de câteva ori fără să-i pese. M-am întrebat după aceea dacă n-a fost deliberată toată această atitudine?

Cu tot libertinajul său, Maria era o învățătoare bună, s-ar fi putut spune, destoinică. La muzică excela. Dar mai avea o hibă, nu era punctuală. Întârzia, de regulă, de la programul de clasă. Adesea, pentru a recupera, venea la școală cu trăsura de la Pretură. Dacă i se făcea observație, trecea pe lângă admonestări fără să le observe. Poate că acesta era și un mod de a specula poziția administrativă a soțului ei sau poate era pur și simplu tupeu.

Maria Florescu era în termeni buni și cu prietenul meu Chiriță Mândru, inspectorul județean care, cred, nu se dăduse în lături de la o aventură galantă cu Maria! Aceasta făcea frecvent vizite la Galați lui Mândru, ori de câte ori ajungea în capitala de județ, nu uita să treacă și pe la Inspectorat. După unele guri rele, se trimiteau și note telefonice la Bujoru de la Inspectorat către Maria Florescu, note care-și aveau tâlcul lor. Nici ca director și nici ca Inspector de plasă n-am intrat în amănunte iscoditoare. Din multe motive lăsam lucrurile să se desfășoare în voia lor. Eu eram interesat de rezultatele de la clasă ale Mariei Florescu și acestea erau bune.

În luna ianuarie a anului 1942 mi-am reînceput periplul inspecțiilor. Pe o vreme destul de aprigă, m-am îndreptat către Vârlezi. La ieşirea din sat mă ajunge din urmă o sanie. Stăpânii aveau sania încărcată cu țigări şi chibrituri pe care le duceau la Crăieşti. Am profitat de ocazie şi m-am dus şi eu până acolo. În ciuda ninsorii, am ajuns până la Drăguşeni la directorul şcolii, Niculae Tâlmaciu. La inspecție n-am avut multe observații de făcut, m-am declarat chiar mulțumit. Seara, neavând încotro, am rămas oaspetele colegului Tâlmaciu, deşi soția acestuia, tot învățătoare, nu se arăta deloc dornică de oaspeți. De atunci am evitat să mai rămân vreodată peste noapte la Drăguşeni.

Viscolul se mai domolise a doua zi şi-am plecat spre Smulți, la învățătorul Paul Fundeneanu. La această şcoală existau conflicte între învățători. Se reclamau, mai ales învățătoarele, punându-mă în situații delicate fiindcă, de cele mai multe ori, le găseam vinovate pe toate şi trebuia să le atrag atenția să nu-şi mai irosească timpul şi energiile în aceste lucruri mărunte care le înveninează viața. La Crăieşti, de asemenea, când ajungeam găseam atmosfera încărcată. Directorul de aici, Ghiță Munteanu, era un om de caracter şi mai reuşea să aplaneze aceste stări conflictuale. Seara am rămas la el, fiind o gazdă deosebit de primitoare şi mă simțeam bine. În zilele mai frumoase mergeam în sate mai îndepărtate ca la Băleni, la Corni, Măcişeni sau Urleşti. La Băleni eram oaspetele învățătorului Darie, a cărui soție era din ce în ce mai insistentă, amatoare de aventuri erotice! Trebuia să fac mişcări de alunecare pentru a scăpa de insistențele ei.

La Măcişeni eram oaspetele familiei de învățători Dumitrescu, oameni primitori dar şi buni profesionişti. Această familie era foarte mult iubită de țăranii din comună. La un semn al lor, în caz de nevoie, tot satul ar fi sărit în ajutor! La Corni, învățători erau soții Patrichi, oameni gospodari şi cu rezultate bune la şcoală. Ca gazde, mă răsfățau de-a dreptul. Îşi aveau şi ei curiozitățile lor. În curtea şcolii, distrusă de cutremur, aveau grajduri pentru vaci, boi şi o sumedenie de orătănii. Tot aici locuia şi mama soacră, precum şi unele dintre slugile pe care le aveau angajate pentru îngrijirea animalelor. Mama şi soacra lui Patrichi nu se iubeau, de aceea le ținea la distanță una de cealaltă, soacra în casa de la şcoală, mama în casă cu el. Dar acestea erau chestiunile lor interne, şcoala mergea bine.

La Urleşti lucra învățătorul Bobeica. La unul dintre controale, am ajuns la ora două şi jumătate după-amiază. Tocmai când mă îndreptam

către şcoală, mă întâlnesc cu Bobeica. Mă opresc şi-l întreb unde merge. Îmi răspunde calm: „La şcoală." „Păi, la ce oră începi lecţiile?" „La ora unu". Şi dialogul nostru continuă: „Dar acum ce oră este?" El ridică privirea spre cer, căuta soarele şi după ce identifică poziţia lui astrală, îmi răspunse: „păi să tot fie ora unu, unu şi jumătate!" Eu nu m-am putut abţine şi continuai: „Dar dacă nu este soare, după ce te orientezi?" Nemaiavând răspuns, Bobeica se uită la mine şi-mi zise candid: „Păi, fac şi eu ce pot!" La o asemenea replică, am tăcut şi ne-am îndreptat amândoi către şcoală. Bobeica era un om neajutorat, părăsit de soţie şi pe deasupra şi bolnav de tuberculoză.

În alt sat era învăţătorul Costică Antohie. Acesta lucra simultan la două clase, când unii aveau temă de executat, celorlalţi le explica. Antohie avea un auz foarte scăzut, era aproape surd, lucru pe care copii îl ştiau şi-l speculau. În loc să-şi facă tema dată, ei se jucau, făceau larmă pe care bietul învăţător n-o auzea. După ce am asistat la o asemenea lecţie, la sfârşit, cu candoare, el mă întrebă: "V-a plăcut?" Pe moment n-am ştiut ce atitudine să iau. Mai constatasem, în afara dezordinii din timpul orei şi greşeli grosolane la lecţia predată. Era o lecţie de gramatică. La concluziile inspecţiei efectuate, prieteneşte, i-am arătat greşelile comise, greşeli profesionale, precum şi cele de ordin pedagogic, dar fără să consemnez. L-am atenţionat asupra lor cu rugămintea ca la viitorul control să nu mai fie găsite. La încheierea procesului verbal de inspecţie, a asistat şi soţia sa, învăţătoare. Abia am putut scăpa de gura ei! Spre seară am trecut dealul şi m-am îndreptat către Vârlezi de unde am ajuns acasă la Bujoru, după ce trecusem pe la soţii Florea, doi învăţători de ispravă. Aceştia, până la urmă, au dat diferenţe şi au făcut studii universitare!

La învăţătorul Darie am găsit organizat „colţul eroismului local": o troiţă din lemn sculptat, lucrare executată de Darie, care era un talentat, o candelă, câteva imagini scoase de prin reviste completau propaganda patriotică, aşa cum era indicaţia dată de Inspectorul regional Asiminei.

Viaţa continua cu toate ale ei. În timp ce eu încercam să-mi fac datoria umblând prin teritoriul plasei, soţia mea îşi vedea de şcoală dar şi de gospodărie. Prietenul meu Chiriţă Mândru îmi primea rapoartele lunar, când mergeam la el la Inspectorat. El îmi aprecia foarte mult munca şi informaţiile profesionale pe care i le dădeam îi erau de mare ajutor. Mă invita întotdeauna la el acasă unde stăteam la masă. Chiriţă era un bărbat înalt, dotat cu o inteligenţă deosebită şi agreabil. Se putea afirma despre el

că este un bărbat frumos. Era simpatizat de întreg personalul feminin pe care-l avea în subordine. Din această cauză se produceau şi scene de gelozie în jurul său. Multe dintre subordonatele sale ar fi vrut să aibă relaţii mai intime cu el. Acesta însă ţinea la o tânără brunetă, de o frumuseţe rece, cu trăsături distinse.

Eu, pe timpul cât îmi exercitam funcţia de inspector de plasă, lăsasem direcţia şcolii cu delegaţie învăţătorului Licheardopol şi nici nu mai aveam clasă de care să răspund.

Pe lângă via pe care o aveam şi de care eu mă ocupam destul de sporadic, aceasta rămânând în grija soţiei, mai cumpărasem un hectar de teren arabil în vecinătatea viei. Deşi preţul plătit a fost destul de pipărat, s-a dovedit totuşi un lucru bun. Încă în primii ani de recoltă (porumb, grâu) îşi scosese banii. După ocuparea ţării de către sovietici şi după instalarea comuniştilor la putere, am avut multe de pătimit din cauza acestui hectar de pământ. Se decretase aşa-zisa lege de predare a pământului către stat, legea 308 care „permitea" funcţionarilor să cedeze statului pământul agricol. Autorităţile locale, care nu erau altceva decât slugi comuniste aduse de pripas de prin alte locuri ale ţării, nu vroiau să accepte pământul de la mine decât dacă predau şi petecul de vie pe care-l aveam şi la care ţineam atât de mult. Mă străduisem ani de-a rândul să pun această mică vie pe picioare şi o îngrijeam ca pe ochii din cap. Dar lupta de clasă care se întetea mă obliga să dau şi via statutului! Era de fapt un moft al primarului, „un ciocănar" venetic şi care nu ştia nimic din ale agriculturii. Primarul Drăgan ne aplica lupta de clasă. Pe noi învăţătorii ne considera mici burghezi.

Acest ciocănar, cum îi spuneam noi, era de o duritate nemaipomenită şi a făcut multe blestemăţii cât a stat în Bujoru. Printre altele, aici fuseseră aduşi cu domiciliu obligatoriu ţărani „chiaburi" din Banat, din apropierea graniţei cu Iugoslavia lui Tito, marele duşman al lui Stalin. Aceştia erau oameni încăpuţi acolo în Banat, erau proprietari de pământ, aveau turme de vite, aveau copii la şcoli. Aici erau consideraţi duşmani ai clasei muncitoare. Într-o zi, Drăgan chemă la primărie pe unul din aceşti „strămutaţi" şi îi ordonă să se ducă la păscut cu nişte „cârlani" în marginea satului. Acesta, un bărbat înalt, îmbrăcat în costumul lui tradiţional cu iţari, cu cizme şi încins cu chimir, se uită lung la Drăgan şi-i zise: "Să crezi tu, măi Drăgane, eu nu ţi-oi păzi cârlanii tăi. Eu am avut slugi ca tine! Ficiorii mei sunt profesori, doctori" şi ieşi trântindu-i uşa.

Până la urmă, am reuşit să „cedez" acel hectar de pământ fără să dau şi via, cu ajutorul unei cunoştinţe de la Ministerul Agriculturii! Locul cedat de mine a devenit vatră de casă pentru nişte ţigani ce şi-au construit cocioabe şi care m-au necăjit până în ziua de azi. Veneau toţi puradeii la furat struguri şi, pe lângă furt, distrugeau gardul şi butucii de vie! Din cauza acestor mizerii, pe care ni le făceau cei ce se considerau stăpânii şi îndreptarii lumii, m-am retras din Bujoru pe lângă copii, abandonând tot ceea ce făcusem acolo unde aş fi vrut să-mi dau obştescul sfârşit !

După întoarcerea mea de pe frontul de la Odesa, mi se încredinţă şi plasa Folteşti, vecină cu cea a Bujorului. Titularul de acolo, învăţător şi ofiţer de rezervă, dar mult mai tânăr decât mine, nu fusese desconcentrat şi eu trebuia acum să-l suplinesc. Cunoşteam această plasă destul de bine, satele fiind înşirate pe linia ferată, îmi venea relativ uşor să-mi îndeplinesc sarcinile şi aici.

Într-o după-amiază eram în satul Cuca, la directorul Dinu Dumitru, învăţător ceva mai în vârstă decât mine, fost coleg de clasă cu Chiriţă Mândru. Dinu era un învăţător renumit în judeţ, dar acum, fie din cauza vârstei, fie din cauza izolării în care trăia, nu se mai putea ridica la nivelul cerinţelor şi mai ales goana sa după avere l-a făcut să se îndepărteze mult de profesia sa de învăţător. Adunase aproape 40 ha de pământ şi munca aceasta îl îndepărtase de cea de dascăl. Soţia lui era tot învăţătoare. Aceasta era o femeie, cum se spune, „rea de muscă", adică o femeie amatoare de aventuri erotice. Cu toate că soţului îi erau cunoscute aceste aventuri ale ei, ea continua să-i pună coarne ori de câte ori i se ivea ocazia. Dinu începuse să şi bea din cauza amărăciunii şi treptat se degradase atât ca intelect, cât şi ca prezenţă fizică. La şcoală am găsit totuşi multe lucruri frumoase, ordine, curăţenie, arhiva îngrijită, frumos redactată cu o caligrafie încântătoare. Am fost la clasa soţiei lui unde am făcut constatări pozitive, încheind procesul verbal cu calificativul de bine. După control, am fost invitat la masă. Aveau o casă frumoasă aşezată chiar în faţa şcolii şi o gospodărie la fel de pusă la punct ca şi şcoala. Noaptea am rămas la ei. Doamna Dinu s-a agitat toată seara. Chiar după ce mă retrăsesem în camera oferită pentru ca să dorm, şi-a găsit de adus, ba un pahar cu apă, ba nu ştiu mai ce lucru. Soţul ei era cu ochii pe ea! Dimineaţa îi anunţasem că vreau să plec mai din vreme. Nu mică mi-a fost uimirea când, după ce soţul ei traversase drumul la şcoală, dna Dinu se

năpusteşte în cameră la mine, îmbrăcată sumar ca să mă invite la o gustare înainte de a pleca. N-am făcut nici un gest în care să se vadă că am înțeles agitația ei. La plecare, i-am mulțumit pentru ospitalitatea deosebită şi le-am recomandat ca şi pe viitor să se prezinte tot aşa de bine ca şi acum la inspecție! Doamna Dinu m-a întrebat de câteva ori, cu subînțeles, când voi mai veni la ei? I-am răspuns că nu ştiu deoarece nu-mi aparține plasa Folteşti, acum fiind întâmplător suplinitorul colegului care era pe front.

La şcoala din Folteşti activa Popescu Olt, învățător suplinitor. Acesta era un bărbat înalt, subțire, cu un nas cam mare. Lecția lui a fost foarte frumos prezentată. Soția sa era o femeie firavă, cu trăsături fine, una dintre fetele bogătaşului Papaghiorghiu. Sora ei era colegă de şcoală la liceul din Galați cu fiica mea, despre care mi-a vorbit foarte mult! La prânz am fost invitat la masă la ei, unde am fost surprins de felul în care am fost servit. Se schimbau tacâmurile după fiecare fel de mâncare! Şi recunosc, tacâmurile erau destul de sofisticate încât a trebuit să fiu foarte atent la modul lor de folosire. M-am sculat de la masă mai mult flămând!

După-amiază, am apucat drumul peste deal, către satul Fântânele. Aici am poposit la învățătorul Vieru. Bun profesionist, avea şi o gospodărie frumoasă, bine îngrijită, pe lângă care avea şi o stupină deosebită. Vieru era în mare dispută şi adversitate cu preotul din sat. Îmi vorbea cu atâta năduf despre acest preot, încât îmi făcea impresia că, dacă-l prinde, îl şi sugrumă! Motivul părea să fie soția preotului, care era şi ea învățătoare.

În drumurile mele ca inspector de plasă, întâlnisem adesea această dispută dintre preot şi învățător, cel mai adesea cauzată de soțiile preoților. Pare-se că preotesele învățătoare se socoteau mai presus decât învățătorii de rând. Studiile preoților parohi erau superioare celor ale unor învățători simpli şi poate că un orgoliu meschin alimenta aceste animozități fără rost.

Mi-am continuat drumurile mele de revizor prin satele Stoicani, Tămăoani şi Frumuşița. În comuna Oasele l-am găsit pe învățătorul Ene Stere, element foarte slab, recalcitrant şi leneş. El de fapt nici nu-şi terminase şcoala, era acum angajat suplinitor din cauza lipsei de cadre. Rezultatele de la şcoală erau pe măsura pregătirii sale. Când am ajuns la şcoală, copiii erau singuri şi când am întrebat de domnul învățător, aceştia mi-au răspuns în cor că „domnul e la prăvălie", prin prăvălie înțelegându-se „la crâşmă!" Am trimis pe unul din elevi după el. A venit imediat dar nu ne-am putut înțelege prea bine fiindcă lui i se împleticea limba în gură. Tot

timpul convorbirii cu mine n-a făcut altceva decât să mă invite la un pahar! „Fac eu cinste", tot spunea. Am plecat lăsându-l în plata Domnului, după ce am făcut un scurt proces verbal care să-mi justifice deplasarea până în acel sat.

DEŞI ERA RĂZBOI, INSPECŢIILE CONTINUAU!

La Bujoru intrasem în mare conflict cu învăţătorul Vicol.

Colegul Vicol, om fără caracter şi fără idei, fusese pe la legionari, în timpul cărora purtase cu făţărnicie cămaşa verde şi se bătuse cu pumnul în piept, dar după căderea acestora de la putere, o bună bucată de vreme a fost mieluşel. Soţia lui, Tincuţa, era educatoare la grădiniţă, o femeie cu apucături uşoare. Se spunea că pretorul nu era străin de ea! Cândva fusese şi o altercaţie între Vicol şi pretor pe această temă. Nu se ştie în ce fel, dar Vicol era în termeni buni cu Asiminei, inspectorul regional, marele nostru pedagog şi iniţiatorul acelor „colţuri ale eroismului local!" Faptul că purtase cămaşa verde nu mai conta şi după o inspecţie pe care eu o făcusem la şcoala din Bujoru unde consemnasem lucruri mediocre, l-a făcut să se plângă inspectorului Asiminei. În urma jalbei împotriva mea, m-am trezit cu Chiriţă Mândru, venit în anchetă pe această temă, la plasa Bujoru. Acesta era pus între ciocan şi nicovală, pe de o parte era prietenia cu mine, pe de altă parte era sarcina primită de la inspectorul general regional! Chiriţă trebuia să iasă cu faţa curată din încurcătură, fiind în joc poziţia sa de inspector judeţean, mai ales că în această funcţie era mobilizat pe loc! Deci se punea în joc şi viaţa lui. În atare situaţie, eu mi-am făcut cerere de demisie din funcţia de inspector de plasă. Mândru însă, luându-şi riscul asupra sa, anulează decizia de pedepsire dată de Asiminei împotriva mea şi pe Vicol l-a pus să-şi retragă plângerea! În acest fel s-au împăcat lucrurile, eu am rămas mai departe pe funcţie, iar prietenia mea cu Mândru, neştirbită!

După acest incident mi-am continuat activitatea în satele Plasei Bujoru, Măstăcani, Chiraftei şi Lunca.

Era frumos şi cald. Ne aflam pe la jumătatea lunii mai. În drum spre Ghergheşti, m-am aşezat jos pe un loc unde iarba crescuse destul de mărişoară, mi-am pus geanta drept perină şi am adormit timp de o oră. După ce m-am sculat şi mi-am răcorit obrajii cu apă de la fântână, am luat-o

prin pădure, am urcat o pantă destul de mare şi după coborârea celuilalt versant, am intrat în satul Ghergheşti, sat mic înconjurat numai de păduri. Şi aici era o şcoală cu un singur post de învăţător. Clădirea era făcută în timpul ministrului Angelescu şi arăta destul de frumoasă. Învăţătorul Ciucă Lascăr făcea naveta între Bursucani, unde avea locuinţa, şi Ghergheşti. Când am ajuns eu, copiii erau plecaţi de la şcoală deşi era cam devreme. Lascăr invocă motivul că el începe cursurile mai de dimineaţă! M-am mulţumit să văd aspectul general administrativ al şcolii, grădina, arhiva. Spre seară terminasem. Am rămas la Bursucani şi l-am rugat pe Lascăr să-mi găsească o gazdă pentru dormit, fiindcă nu mai aveam cum să ajung până la Bujoru.

Am şi găsit la un sătean. Aşteptând ca acesta să vină de la câmp, am rămas singur şi mă gândeam cât de izolaţi de lume trăiesc aceşti oameni. Bărbatul gazdei era un ţăran isteţ, cu mult bun-simţ. Am vorbit despre multe lucruri cu el în acea seară, parcă ne cunoşteam de multă vreme! Printre altele îmi spunea că în urmă cu vreo 20 de ani, fusese acolo un învăţător pe nume Muşat, „poate-l cunoaşteţi", îmi spuse el. „Cum să nu, îl cunosc", i-am răspuns. În adevăr îl cunoşteam din şcoala normală unde era cu vreo doi sau trei ani înaintea mea. Şi ţăranul îmi povesti în continuare cum acesta, „Dumnezeu să-l ierte, când a venit aici în sat a cunoscut-o pe sora mea, femeie frumoasă. Şi-a bătut joc de ea, iar când a plecat, nici n-a mai vrut s-o vadă! După câţiva ani, am auzit că a murit de oftică, dar copilul lui trăieşte şi acum. Sora mea a murit şi ea"!

Între timp gazda ne făcuse ceva mâncare şi ne pofti la masă. Pregătise brânză cu smântână, ouă şi friptură de pasăre. Povestea tristă a surorii lui m-a impresionat în mod deosebit, făcându-mă să mă gândesc la dramele ce se consumă în anonimat chiar şi în aceste locuri uitate de Dumnezeu. La plecare am vrut să plătesc gazdei pentru deosebita ospitalitate, dar n-a vrut să primească nici în ruptul capului!

Ieşind pe deal deasupra satului, m-am îndreptat spre Drăguşeni. M-am oprit lângă o clopotniţă, în jurul căreia se aflau cruci din lemn, unele mai noi, altele mai vechi, înclinate ca şi cum ar fi vrut să cadă. Aici era cimitirul satului, neîngrijit, plin de bălării ca o emblemă a înapoierii lor! Ei nu ştiau că este o datorie sfântă să îngrijească de proprii lor morţi, că un popor poate fi apreciat şi după aspectul cimitirelor!

Cu astfel de gânduri mi-am continuat drumul pe potecuţe, întâlnindu-mă la acea oră matinală cu grupuri de bărbaţi şi femei ce mergeau la muncă purtând sapele pe umeri. Deşi nu cunoşteam pe nimeni, ne dădeam bineţe. Era acesta un semn de bună-cuviinţă a oamenilor de la ţară.

La Drăguşeni m-am oprit la o crâşmă pentru a mânca ceva. Când mă îndreptam spre uşa prăvăliei, m-am auzit chemat. Era fostul notar de la Jorăşti, Odisei Feldman. În timp ce stam de vorbă cu acesta, în jurul nostru se mai adunară câţiva săteni care ne încojurară. La început nu mi-am dat seama ce se întâmpla, dar mai pe urmă am constatat că aceasta era o stratagemă pentru a mă împiedica să intru în cârciumă. Acolo se afla învăţătorul Vasile Istrate, care o luase de dimineaţă cu băutura în loc să fie la ore în şcoală! Îi trimeseseră vorbă să părăsească crâşma, pe undeva prin spate! Istrate fusese un elev destul de bun, dar din cauza beţiei se degradase foarte mult. Căzuse de câteva ori la examenul de definitivat, acum dacă-i făceam raport de starea în care l-am găsit, urma să fie înlăturat din învăţământ.

Am renunţat de a mai intra în crâşmă, m-am dus direct la şcoală, dar la poartă mă ciocnii de Istrate al meu! Când mă văzu, a încercat să fugă, dar din mişcarea bruscă pe care a făcut-o, a căzut la pământ. Când m-am apropiat de el încerca să se ridice din praful uliţei, starea sa de echilibru fiind instabilă! Pentru a nu ne da în spectacol, m-am prefăcut că nu-l cunosc şi am intrat în şcoală înaintea sa. Directorul Tâlmaciu era la cancelarie. L-am întrebat de Istrate, dar a strâns din umeri. Am jucat teatru pe mai departe şi l-am întrebat dacă are cumva cerere de concediu. Atunci i-am închis partida din condica de prezenţă, iar în procesul verbal am consemnat absenţa acestuia de la şcoală. Nici după-amiază Istrate n-a apărut. Seara eram din nou la Smulţi, oaspetele lui Bejan, învăţător mai modest ca ţinută profesională dar foarte stăruitor, ceea ce compensa la scorul final.

Mai era aici un învăţător pe nume Tănase, mare vânător ce umbla în permanenţă cu puşca la el şi chiar la şcoală. Era un tip arogant şi cam sărit de pe fix! Acest Tănase avea o fată învăţătoare şi ea la fel ca şi tatăl ei.

A doua zi, duminică era „Cerc" la Smulţi. La aceste cercuri erau invitaţi învăţători din întreaga plasă. Era de datoria mea să mă aflu acolo şi chiar să fac deschiderea lucrărilor. Cu această ocazie am vorbit celor din sală despre evenimentele zilei. Era o linişte desăvârşită şi toată lumea asculta despre sacrificiile ce se făceau pe front. După mine a luat cuvântul învăţătorul Constantin Florea care prezentă un referat despre aserţiunea: „Munte cu munte se întâlneşte cu atât mai mult om cu om." Cât era de adevărat, personal constatasem în lungul peregrinărilor mele militare...

De la acest Cerc am plecat acasă la Bujoru. Fusesem informat că inspectorul regional Asiminei începuse să facă un supracontrol la toate şcolile din judeţul Covurlui. Deşi se luase vacanţă, el urmărea să vadă în ce

fel erau realizate ideile sale pedagogice şi în special cum sunt realizate acele „colţuri ale eroismului". După aceste criterii el aprecia munca învăţătorilor şi pe cea de îndrumare şi control a inspectorilor de plasă! Asiminei era un om posac şi urât ca aspect fizic. Când vorbea era întotdeauna încruntat şi-l privea pe interlocutor cu capul plecat, pe sub sprâncene. Avea o maşină la dispoziţie, lucru de mirare în acele timpuri, acestea erau rare mai ales în nişte servicii mai puţin vitale cum erau socotite cele ale învăţământului. Alături de el se afla şi inspectorul de judeţ, Chiriţă Mândru. Înaintea plecării lor în acest turneu judeţean, Mândru ne chemase la el la Galaţi şi ne-a instruit bine punându-ne în cunoştinţă de cauză. Mai mult chiar, ne-a spus şi programul lor de deplasare! Cum am ajuns acasă, am convocat la nivelul nostru pe toţi directorii de şcoli care în fapt erau mai multe femei, bărbaţii fiind mobilizaţi. Le-am explicat clar tot ceea ce aveau de făcut în maximă urgenţă la fiecare şcoală, dar aşa cum sunt femeile cu un grad mai mare de superficialitate, pe o ureche le-a intrat şi pe cealaltă le-a ieşit. Până la declanşarea controlului mare, am mai reuşit şi eu să trec pe la câteva dintre şcoli, dar nu le-am putut cuprinde pe toate. În întâmpinarea acestei inspecţii, ne-am gândit noi, colegii de la nivelul plasei Bujoru, ca în cinstea „şefilor", să pregătim o masă ceva mai pompoasă pentru a-i descreţi fruntea încruntatului inspector Asiminei! Am socotit că locul cel mai potrivit ar fi la şcoala de Gospodărie unde era o sală mai mare. Directoare era dna Mihon, o văduvă despre care circulau multe poveşti. Aceasta nu era o femeie prea frumoasă, dar avea un corp bine proporţionat şi atrăgător. Eu îi mai făcusem discret curte şi „apropo"-uri, dar fusesem respins de fiecare dată! Deşi şcoala aceasta nu intra sub jurisdicţia noastră, dna Mihon a acceptat să facem masa acolo şi chiar să ne ajute. Am aranjat noi sala de mese în mod festiv, am pregătit meniul, am ales vinul pe care să-l servim la masă. La ornatul sălii dna Mihon ne-a ajutat să aşezăm tablourile oficiale. Eu eram permanent în apropierea ei. De câte ori îmi venea la îndemână îi făceam aluzie la o eventuală întâlnire, dar ea îmi zâmbea şi la fel de tenace mă refuza!

Licheardopol, un tip meticulos, făcuse un aranjament frumos pentru masă. Pregătirile culinare se făcuseră sub supravegherea dnei Mihon. Ziceam noi că cei doi „mari şefi" vor veni înfometaţi şi se vor bucura mult când vor găsi o astfel de primire!

Aşteptarea noastră trecuse de amiază, iar oaspeţii nu mai catadicseau să sosească. Salivam toţi pe lângă masa atât de frumos garnisită. Ne era ciudă de atât zbucium ce fusese pe noi. Nu ştiam ce să credem. Ne apropiam de seară. Atunci am strâns toată mâncarea pregătită, am făcut rost de

gheață și am depozitat-o în așteptarea zilei următoare. A doua zi am stat iarăși în tensiune până după ora două la amiază. Văzând că ei nu vin, ne-am așezat la masă toți organizatorii și ne-am ospătat zdravăn. Vinul băut ne-a dat și destulă veselie. Eu nu mă bucuram prea mult, deoarece sperasem că o asemenea primire îl va face pe acest încruntat Asiminei să-și mai descrețească fruntea și să-i treacă ranchiuna mai veche ce o avea pe mine!

Spre asfințitul soarelui însă, a apărut mașina cu șefii cei mari! Din prudență totuși, ne făcusem o rezervă pentru a-i putea trata pe acești oaspeți atât de așteptați și de imprevizibili. Au venit la școală unde l-au chemat pe Licheardopol, directorul în funcție în acel moment. Acesta, cu meticulozitatea lui, aranjase un frumos „colț al eroismului!" Dar posacul Asiminei nu era prea mulțumit de felul în care găsise plasa Bujoru. Vechea sa ranchiună ieșea la iveală, deși nu era justificată cu nimic serios. De la școală, mașina în care-l luaseră și pe Licheardopol a venit la poartă la mine acasă. Mândru și directorul școlii au urcat în fugă scările de la intrare și-mi spuseră că „măgarul" nu se lăsa înduplecat să coboare din mașină și că numai bombăne nemulțumit. Toate încercările inspectorului Mândru de a-i arăta realitățile nu au reușit să-l mulțumească. Acesta, furios, s-a dus la el la mașină ca să-l convingă să urce sus la mine acasă. Cu mare greutate se lăsă convins și veni. Când a intrat, nici măcar nu mi-a întins mâna, de parcă noi am fi fost slugile lui! Când a văzut masa pusă în fugă de nevastă-mea, s-a oprit o clipă și-a zis: „văd că sunt prizonierul dumneavoastră". S-a așezat pe scaun ca pe ghimpi, a gustat câte ceva, dar n-a băut nimic. Tot timpul s-a scuzat că e bolnav și poate că aceasta era realitatea. Boala îi dădea și starea de nemulțumire permanentă. Bietul Chiriță Mândru nu mai înceta cu laudele la adresa mea că începusem eu să mă simt jenat. A încercat să-l ducă să-mi vadă gospodăria, acest lucru contând foarte mult în modul de apreciere a unui învățător. Aceștia reprezentau modele pentru țăranii din comună. Cu mare greutate l-am dus până în grădină. „Calificativele" sale se traduceau într-un mormăit de neînțeles pentru noi! Au mai întârziat câteva minute, s-au urcat în mașină și-au plecat către Galați. La plecare, Mândru s-a aplecat la urechea mea și mi-a șoptit: „Lasă-l dracului, nimeni nu-i poate intra în voie!"

După acest episod aproape comic, am plecat cu Chiriță prin județ în controale. La Meria trebuia să facă el o anchetă. Școlile erau închise fiindcă eram deja la sfârșitul lunii iunie, ceea ce făcea ca inspecția noastră să aibă mai mult un caracter administrativ: controlam starea clădirilor,

grădina, arhiva. La Meria era fosta mea iubire, Cameluța cu care trebuia să mă căsătoresc. N-o mai întâlnisem de aproape 20 de ani. Când m-a văzut a rămas foarte surprinsă. Ea ținea și loc de director pentru soțul ei care acum era mobilizat. La sosirea noastră am găsit-o îmbrăcată modest, ca în gospodărie, ceea ce nu-i convenea. Își ceru scuze și dispăru pentru un timp după care se întoarse „pusă la punct", așa cum îi plăcea ei să fie de obicei. Cameluța era din oraș, de la Galați, dar aici la țară, spunea ea, „am început să mă mai ponosesc!" Cameluța de fapt n-o ducea prea bine cu soțul și nici cu soacra cu care locuia în aceeași casă.

Cu mulți ani în urmă, poate 20, am avut o întâlnire insolită cu ea, în tren. Când a dat cu ochii de mine în compartiment și-a luat soacra de mână și s-au dus în altă parte a vagonului! Această femeie era un fel de zgripțuroaică. Îmi reamintesc că în momentul în care încercase să vină la mine în compartiment, a început să strige după ea. În gară la Bârlad, s-au făcut nevăzute în mulțimea care se îndrepta către iarmaroc. Venirea mea acum, împreună cu inspectorul Chiriță Mândru, îi provoca mare emoție. În ancheta ce trebuia făcută, era vorba de o reclamație împotriva soțului ei care falsificase cataloagele și niște matricole! State Popa, așa cum se numea soțul ei, era legionar. În casa lor venise și căpitanul Corneliu Codreanu. În timpul în care la guvernare fuseseră legionarii, State Popa dovedise mult zel.

Prezența mea îi dăduse Cameluței mari emoții. Inspectorul Mândru controla datele din arhivă și scotea mereu note, arătându-i multe din neregulile găsite în acte, în foile matricole. Ea, sărmana, care nu era în cunoștință de cauză, tremura ca varga. Mândru încheie un proces verbal de control și pe baza celor constatate urma să se facă un raport de anchetă. Pe drum l-am rugat pe Chiriță ca raportul de anchetă să fie blând și să nu aibă consecințe grave asupra lui State Popa. Mândru mă atenționă că acesta a fost unul dintre cei care au vrut să „ne taie gâtul!" I-am spus numai un singur lucru: „Nu crezi că este suficient că l-au trimis pe front în linia întâi?" Mie nu mi se părea că poate exista o mai mare pedeapsă decât aceasta, să fii amenințat în fiecare clipă cu moartea!

COMUNICATE MINCINOASE, PRESIMȚIRI NEGRE

Și iată că pe 10 sau 12 iulie primesc din nou ordin de chemare la regiment. Ordinul sosise telegrafic, de urgență! Începea un nou calvar al existenței mele.

Urmăream cu regularitate gazetele, comunicatele oficiale din presă şi din toate reieşea că „războiul este pe sfârşite", că marele colos de la răsărit avea în curând să depună armele! Din aceste comunicate se putea uşor deduce că nu mai era nevoie şi nici rost să fie trimise pe front alte unităţi militare. Toate aceste comunicate îmi făceau plăcere, dar când se vorbea despre luptele de la Cotul Donului, ceva mă apăsa pe suflet, un soi de teamă ascunsă. Cu tot optimismul lor, comunicatele îmi trezeau suspiciuni, chiar presimţiri negre în anumite momente. Nu găseam nici o altă explicaţie decât ceea ce se numeşte premoniţie, presimţirea că eu nu voi fi scutit de a lua parte la evenimentele de acolo. După ce am scăpat de blestemata Odesă, o bucată de timp m-am bucurat, acum primejdia se anunţa din nou. Mă tulburau întrebările: „Ce-mi rezervă destinul? Când oare se va termina această spaimă?"

*

* *

Ordinul de chemare avea menţiunea de urgenţă! Aşadar, nu mai puteam întârzia nici o clipă. Am încercat să mă folosesc de vechiul truc de a întârzia acoperit câteva zile în vaga speranţă ca va trece valul, însă nu mă puteam juca prea mult cu focul. Era vreme de război şi era foarte uşor să ţi se pună eticheta de dezertor! Mi-am făcut bagajele în lădiţa care-mi purtase noroc. Mi-am aşezat lucrurile trebuincioase şi am plecat la Târgovişte. Pe drum mă gândeam la soarta care mă aştepta.Voi fi trimis pe front sau în vreo altă misiune pe cine ştie ce meleaguri? În zori am ajuns la Ploieşti. Era zi de vară cu răcoarea de dimineaţa ce a pătruns în compartiment când am coborât geamul. Gara Ploieşti îmi era de acum cunoscută. Uitându-mă pe peron dădui cu privirea de colegul meu Popescu Ion, poreclit „Clipici". Acesta venise şi el şi fusese repartizat la comandamentul Diviziei a 13-a pentru a se ocupa de probleme de „spatele frontului". Era complet echipat cu lada de campanie la el. Am coborât din trenul cu care ajunsesem aici şi m-am urcat în altul ce trebuia să mă ducă la Târgovişte, care se şi puse în mişcare. Popescu îmi flutura batista şi mă încuraja: „Lasă băiatule, ne vom întâlni în curând pe front!" Din acest moment eram bine edificat, plecarea pe front era sigură.

La Teiş am coborât, fiind mai aproape de sediul regimentului nostru. Eram tare amărât. Aici, pe peronul gării erau mulţi soldaţi şi câţiva ofiţeri. La un moment dat se prezintă în faţa mea un plutonier. Era plutonierul Radu pe care eu îl cunoşteam de multă vreme ca un om deosebit. Îmi ură

bun sosit şi mă informă că deja fusesem repartizat la o formaţiune de serviciu a diviziei. La auzul acestei informaţii, mi se mai lua o piatră de pe inimă. M-am prezentat la biroul „mobilizări" de unde am şi fost îndrumat să merg să-mi iau oamenii în primire pe măsură ce aceştia sosesc la regiment.

*

* *

Din experienţa căpătată pe frontul de la Odesa, ştiam că asemenea formaţiuni se aflau cu mult în spatele primelor linii de luptă. Acest lucru mă bucura într-o oarecare măsură. Eram pus în fruntea unei formaţiuni de lucru pe care o cedasem cândva, dintr-o inspiraţie nefericită, locotenentului Hoitan. Mă gândeam în intimitatea mea că norocul, chiar „şchiop", nu mă părăsise.

Aveam în subordine doi sublocotenenţi, amândoi ofiţeri de rezervă, învăţători. Niculescu Costică, învăţător în Valea Voevozilor din apropierea Târgovişteei, celălalt, pe nume Bărgăoanu, era bârlădean şi absolvise şcoala normală cu doi sau trei ani înaintea mea. Cel de al treilea pluton al formaţiunii ce mi se dăduse în comandă, era condus de către plutonierul Ana Gheorghe şi el mai vechi cunoscut mie. Eram mulţumit de această încadrare. Regimentul făcea pregătiri grabnice pentru plecare pe front. Erau destinate plecării plutoanele unu şi doi, cel de al treilea pluton rămânea în garnizoană. Ofiţerii erau trimişi acasă. Comandantul acestui fericit pluton, Rezlescu Gheorghe luase parte la luptele de la Odesa în calitate de comandant al unei formaţiuni de brandt-uri şi, spre marele său noroc, scăpase cu „pielea negăurită!"

Un lucru inexplicabil pentru mine şi pentru mulţi dintre noi se produse: Rezlescu se adresează în mod expres comandantului regimentului şi cere să plece pe front! Toată lumea a rămas mirată. Colonelul Coptaru, comandantul care primise onorurile venind la comandă la „spartul târgului" (de la Odesa), l-a felicitat pe Rezlescu şi l-a dat drept exemplu de „patriotism". Toată lumea îi considerase însă gestul său drept un gest funest!

La comanda regimentului mai erau doi colonei adjuncţi, colonelul Pelin, la „tactic", şi colonelul Petculescu, la „administrativ". Paralel cu compania mea a luat fiinţă şi o companie numită „de asanare şi recuperare." Aceste companii aparţineau teoretic de divizie, dar practic ele erau administrate de regiment. Orice nevoie materială aveam, trebuia să ne adresăm conducerii regimentului, respectiv colonelului Petculescu. Companiei mele i se pusese la dispoziţie o clădire unde fusese mai înainte „Cercul de recrutare". Aici îmi adunasem oamenii pe care-i echipam şi-i trimiteam după aceea la câmpul de instrucţie.

Comandantul regimentului, colonelul Coptaru, se arătă mulțumit de felul în care îmi organizasem munca şi de câte ori am fost în biroul său se purta în mod deosebit cu mine, mă invita să iau loc pe câte un fotoliu, iar dacă mă întâlnea prin parcul regimentului, mă invita pe câte o bancă şi ne întreţineam despre problemele companiei mele. Uneori abordam şi alte subiecte, cu caracter mai general, despre mersul fronturilor. În aceste discuţii nu se arăta niciodată prea entuziast. Colonelul Coptaru era originar din Iaşi, moldovean ca şi mine. Poate că acesta să fi fost un motiv în plus să-mi poarte o oarecare simpatie. În schimb, colonelul Petculescu nu mă privea cu ochi prea buni. Nu avea nici o justificare pentru relativa antipatie pe care eu o simţeam la el, de multe ori numai din priviri! Nici nu încercam să-mi bat capul să aflu ce stătea la baza comportamentului său, îmi vedeam de sarcinile mele pentru care mă străduiam să mi le împlinesc cât se poate mai bine!

Într-una din zile îşi făcu apariţia în regiment un căpitan trimis de la Divizie. Acesta avea sarcina să controleze modul în care noi ne-am pregătit pentru plecarea pe front. Acest căpitan activ, milităros şi chiţibuşar, nu s-a declarat prea mulţumit de ceea ce făcusem eu la nivelul companiei mele şi probabil că i-a raportat colonelului Petculescu observaţiile sale. Colonelul nu m-a chemat la raport, dar când m-a întâlnit mi-a reproşat constatările căpitanului de la divizie. Evident că n-am ripostat cu nimic şi m-am mulţumit cu acceptarea observaţiilor, iar în final: „Să trăiţi, am înţeles!" Se mai întâmplase un mic incident care cred eu că sporise antipatia colonelului Petculescu faţă de mine. Tot întâmplător, venind la compania mea şi a colegului de la compania a 2-a, ne-a găsit îmbrăcaţi cu pantaloni lungi şi pantofi. Îmi amintesc cuvintele lui: „Ce, voi vă pregătiţi să mergeţi la bal sau pe front?!" Absurdităţi militare!

Aşa cum spuneam, alături de companiile noastre pentru servicii de spate, se mai înfiinţase o formaţiune de „asanare şi recuperare." Comandantul acestei formaţiuni fusese numit căpitanul Alexandrescu, nu cel de la Odesa, cu care nu avea nimic comun, fiind vorba numai de o coincidenţă de nume. Actualul căpitan Alexandrescu era un om înalt şi puţin adus de spate. Avea un nas acvilin plantat în mijlocul unei feţe mari şi osoase. Acesta ceruse să meargă pe front, voluntar! Noi socoteam că el îşi făcuse nişte calcule şi la mentalităţile de atunci era posibil, că cererea lui urma să aibă drept consecinţă avansarea la gradul de maior! Se spunea despre el că ar fi un fel de slugoi al generalului Ionescu Sinaia, comandantul Diviziei a 13-a. Numirea sa la această formaţiune înfiinţată în mod neprevăzut, îşi avea tâlcul ei. Căpitanul Alexandrescu era un fel de

administrator al doamnei general, îi făcea servicii de aprovizionare, de administrație a casei etc. Plecarea lui pe front nu prea convenea doamnei general, dar continua să fie în apropierea domnului general!

Tot în aceste zile a apărut în regiment şi locot. Hoitan care sincer se bucură când mă întâlni. Îmi propuse să-l primesc la compania mea, să preia comanda unui pluton. Propunerea lui nu mă prea înveselea fiindcă îl ştiam ce fel de om este. El făcu ce făcu, se învârti şi sosi nu după mult timp, cu repartiție la mine, deşi eu îi spusesem că efectivul meu era complet. Prin ordin de zi, el obținuse înlocuirea sublocot. Constantin Niculescu. Hoitan fusese trimis inițial la o altă companie unde a dat peste un căpitan scârbos care tot timpul înjura şi pe care reuşise să-l fenteze după acelaşi mod cum făcuse şi cu mine înainte de a pleca pe frontul de la Odesa. Hoitan, de cum se instală la compania mea, începu să-şi dea arama pe față! Se amesteca în treburile mele, mă discredita față de ostaşi, îmi contramanda ordinele! Soare Marin, ordonanța mea, mă informa întotdeauna despre manevrele lui Hoitan.

Se apropia timpul de plecare spre front, mai întâi partea de luptă după care urmam noi, formațiunile de spate. Colonelul Coptaru era foarte apropiat de corpul ofițeresc cât şi de ostaşi. De la Regimentul 13 Infanterie din Iaşi, fusese trimis aici în calitate de comandant în împrejurările pe care le-am povestit, de la Odesa. El lua masa la popotă împreună cu soția sa, o femeie mult mai tânără decât el. La popotă domnea un aer, se putea zice, familiar. Colonelul dădea totdeauna tonul pentru o atmosferă optimistă, veselă. De multe ori mă întrebam dacă nu cumva această atmosferă era întreținută în mod deliberat. Din ordinul comandantului înainte de plecare se organiză o petrecere. Se pregăti o masă deosebită şi cu băutură, ceea ce în mod obişnuit nu se admitea. Au fost aduşi la petrecerea noastră, muzicanți. Aceştia erau concentrați în regimentul nostru şi am constatat atunci că nu sunt deloc puțini. Muzicanții, când au plecat la concentrare, îşi luaseră şi instrumentele la ei. În timpul petrecerii, muzica era în toi, lumea devenise vorbăreață, se dansa, însuşi colonelul se „grizase" puțin. Mulți dintre ofițeri îşi aduseseră soțiile care acum nu mai pridideau cu dansul. La un moment dat au început toasturile în care se preamărea vitejia ostaşilor noştri în timp ce se subestima valoarea ostaşilor inamici! Cu ajutorul orchestrei se cântau cântece glumețe: „trei mere-ntr-o basma / s-ajungem la Moscova / din pielea lui Molotov / facem cizme la Braşov / iar din pielea lui Stalin / facem cizme la Berlin!"

Se zguduia sala de cântecele noastre patriotice! Eram acolo 40-50 de ofițeri. Colonelul ciocnea paharul cu toți. Eu stăteam ceva mai retras, într-un colț al sălii. Când dădu cu ochii de mine, îmi zise: „De ce stai

posomorât, bre? Lasă, îi facem noi praf pe ruşi!" Am înclinat capul, am ciocnit paharul cu comandantul, dar în sufletul meu nu-mi vibra nici o coardă veselă, optimistă. Ştiam destul de bine ce înseamnă frontul. Îl apreciam ca om pe şef, dar nu-i apreciam optimismul, el venise la comandă după terminarea luptelor de la Odesa şi nu gustase din amarul melodiilor cântate de gloanţe, trecuse fără să vadă acele cruci cu cască şi cu un nume scris în grabă pe ele!

A doua zi după această „petrecere", mi-am luat inima în dinţi, am ieşit la raportul comandantului şi i-am cerut o permisie de trei zile. Vroiam să merg acasă să-mi văd familia înainte de a pleca din nou către necunoscut. Comandantul nu m-a refuzat!

*

* *

Am plecat chiar în după-amiaza acelei zile. Aveam o mare amărăciune în suflet. Am călătorit pe un loc lângă fereastră nedespărţindu-mi privirea de peisajul ce mi se perinda în faţa ochilor. Trenul mi se părea că abia se mişcă. Am stat acasă două zile pline, a treia am făcut-o pe drum la întoarcere. Drumul mi se păruse tare scurt.

Lăsasem „instrucţiuni" acasă. Urma ca solda noastră să poată fi ridicată de soţie prin percepţia din comună, pe baza unui carnet ce avea să-l primească. Noi pe front încasam o soldă specială în mărci germane!

Mi-am luat şi lada de campanie cu lucruri necesare pentru vreme mai grea, de iarnă. Urma să plecăm către stepele ruseşti. Mi-am luat rămas bun de la prieteni, de la familie. Copiii şi soţia m-au condus până la gară. Când trenul a plecat, două şiroaie de lacrimi mi-au curs pe obraji. Nu ştiam dacă îi voi mai vedea, nu ştiam dacă mă voi mai întoarce viu pe aceste meleaguri cu a căror imagini îmi umpleam acum sufletul!

*

* *

Nici n-am apucat să intru bine în regiment, că am şi aflat că fusesem schimbat de la comanda companiei. Mă „aranjase" Hoitan, care şi de data aceasta „umblase la soarta mea". Venise în regiment un colonel „cu soare", echivalentul unui general de brigadă, pe care îl cunoştea Hoitan încă din timpul campaniei de la Odesa. Acest colonel a dispus schimbarea mea de la comanda companiei şi numirea lui Hoitan în locul meu. Eu urma să fiu afectat la o altă unitate! Hoitan făcuse diverse servicii acestui colonel, servicii nu tocmai ortodoxe: îi transportase multe lucruri din Basarabia, acasă în ţară la Ploieşti, lucruri pe care colonelul şi le însuşise în mod abuziv. De altfel se procedase asemănător în multe locuri de prin Rusia, din

oraşele „cucerite". Aceste fapte au atârnat greu, mai târziu, în condițiile de armistițiu pe care ni le-au impus ruşii! Pentru asemenea servicii, Hoitan a avut credibilitate şi m-a scos fără remuşcare din locul pe care-l considerasem a fi fost totuşi un noroc pentru mine! Colonelul Coptaru ar fi încercat să împiedice acest lucru, dar n-a fost posibil, discuția între el şi celălalt colonel cu rang de general, s-a încheiat cu firescul: „Da, să trăiți, am înțeles!" Soarta mea se jucase şi de astă dată cu zarurile aruncate de colegul meu Hoitan. Nu mai pot reda în cuvinte ce stare de spirit aveam, ce amărăciune purtam în mine. În scurt timp mi se făcură formele la compania de „asanare şi recuperare". Aici l-am regăsit pe sublocotenentul Nicolescu Constantin care mă consolă. Cu mine l-am luat şi pe omul meu credincios, ostaşul Soare Marin, cu care aveam să împart amarul şi zbuciumul atâtor suferințe ce se profilau în apropiatul viitor.

A doua zi mă prezentai noului meu comandant, căpitanul Alexandrescu. Acesta mă privi puțin ironic şi mă numi comandant la plutonul unu, Niculescu la comanda plutonului doi, la cel de al treilea pluton al formației fiind un plutonier pe nume Micu. Cu administrația companiei era însărcinat plutonierul Radu Gheorghe, un om tânăr, serios şi capabil. Ni se trasaseră sarcinile pentru fiecare pluton în parte. Compania noastră avea în dotare, prin căpitanul Alexandrescu, protejatul generalului Ionescu Sinaia, cai şi căruțe cu toate cele necesare. Pe hârtie fuseseră multe prevăzute, în realitate mult mai puține, fiindcă unde stăpânirea nu dă, nici Dumnzeu nu cere! Fiecare făcea ce putea pentru formațiunea sa. Noi eram ultimul eşalon pregătit pentru plecarea pe front. Căpitanul Alexandrescu interveni ca până la plecare să fim trimişi la Ploieşti. Astfel, într-o seară ne-am îmbarcat cai, căruțe, harnaşamente şi am plecat la Ploieşti conduşi de domnul căpitan şi amplasați pe un teren viran la marginea oraşului. Aici, formațiunea a fost lăsată în seama mea, dl căpitan făcându-se nevăzut, probabil mai în apropierea dnei general Ionescu!

Au fost instalate corturile, căruțele, bucătăriile de campanie. Făceam şi exerciții simulate de apărare contra atacurilor aeriene de care aveam o mare teamă. În special de atacurile de noapte. În cele patru sau cinci zile cât am stat aici nu ne-am „bucurat" de asemenea vizite. Cum se lăsa seara, ne retrăgeam în corturi. Aveam mulți muzicanți în formațiunea noastră. La mine în pluton era un țambalagiu, un zdrahon de țigan. Acesta cânta până noaptea târziu. Adormeam ascultându-l până dincolo de miezul nopții.

Trecea zi după zi şi noi tot aşteptam îmbarcarea la tren. Ştiam unde mergem, dar nutream speranța că vom fi folosiți ca trupe de ocupație.

Această frumoasă speranță ne-o făceam orientându-ne după armele cu care fusesem dotați. Erau niște arme vechi ungureşti, din vremea primului război mondial, decalibrate şi parțial ruginite. Poate că erau captură din 1918! Arma pe care o aveam personal era exact cum avusesem cândva la Şcoala Militară.

Locul nostru de campare era într-un spațiu viran, în partea de nord-vest a oraşului, nu departe de Ploieştiorii pe care-i cunoscusem altădată şi de care mă legau amintiri. Într-o după-amiază m-am hotărât să fac o plimbare până la această suburbie a Ploieştiului. Am plecat cu ostaşii ce adăpau caii la apa Teleajănului. La întoarcere am trecut chiar prin fața casei unde locuisem la gazda mea „năbădăioasă". Am dorit s-o revăd, dar nu m-a ajutat norocul. O vecină, căreia i-am şi lăsat un mic mesaj, mi-a spus că era plecată pentru o perioadă undeva la țară, la rude.

Căpitanul Alexandrescu trecea rar pe la noi. Lăsase totul în seama mea: cai, căruțe, oameni. Cu câteva zile înainte de plecare însă, mă trezii cu un omuleț în vârstă, cu părul alb şi fața puternic congestionată, strigând la mine cât îl ținea gura: „Ce căutați voi aici, mă?!!" Trecuse pe lângă santinelă fără să țină cont că putea fi şi împuşcat. Se repezea furios la mine. În primul moment încercai să-l potolesc, dar el continuă: "Cine ți-a dat ție, mă, voie, să te instalezi aici?" Modul lui brutal şi total nepoliticos m-a înfuriat şi pe mine. Atunci, după ce l-am privit îndelung, i-am răspuns: "Dar tu cine eşti, mă, de îndrăzneşti să mă întrebi şi să treci peste o santinelă militară?" Acesta, puțin descumpănit, continuă sacadat : "Eu sunt generalul Pestrițoiu!" Era îmbrăcat în civil, ceea ce m-a făcut să nu fiu impresionat de titlul său, de unde să ştiu eu că el este general? Am schimbat tactica şi m-am adresat către el calm, până la umilință ironică: „Eu, dle general, sunt un umil locotenent, dar sunt aici nu din voința mea, ci din ordin. Dacă vreți să vă războiți cu mine, nu aveți şanse, adresați-vă celor în drept!" Replica mea calmă l-a potolit pe bătrân. Conflictul nostru încheindu-se paşnic prin rugămintea acestuia ca la plecare să lăsăm locul curat, fără gunoaie sau alte resturi, în urma bivuacului nostru.

În trenul în care ne-am îmbarcat mai erau şi alte formațiuni de serviciu ale Diviziei a 13-a, noi fiind ultimul eşalon. Trenul avea pentru ofițeri şi un vagon cu compartimente de clasa a treia, dar căpitanul Alexandrescu hotărâse pentru noi un vagon de marfă. La început l-am ocărât, dar mai târziu ne-am dat seama cât de comod a fost acesta fiindcă am putut călători degajați cu bagajele bine aranjate. Ostaşii ne-au făcut rost de paie şi fân în

aşa fel încât ne-am făcut şi culcuş pentru a dormi în voie. Într-un vagon de clasă, mai ales de clasa a treia, ne-am fi chinuit pe banchetă şi ne-am fi stâlcit oasele. Ostaşii care ne ajutau erau cu noi în vagon. Căpitanul Alexandrescu, cu aprobarea generalului al cărui protejat era, îşi luă şi calul personal, o iapă frumoasă. Aceasta a fost dată în îngrijire absolută unui ţigan, şi anume zdrahonului de ţambalagiu. Calul sau mai bine-zis iapa lui Alexandrescu fusese ilegal băgată în porţia formaţiei noastre, dar ordinul generalului nu putea fi călcat!

Pe 5 sau 6 august 1942, trenul se puse în mişcare. Mă apăsa atmosfera grea, ca şi pe ceilalţi cu care plecam în această călătorie spre moarte. Pe feţele tuturor se putea citi acest lucru.

PARTEA A IV-A

DIN NOU CĂLĂTORIE CĂTRE INFERN

Toţi ne întrebam dacă ne vom mai întoarce. Trenul nostru a trecut prin gările Buzău, Mărăşeşti, Bârlad, Iaşi, Ungheni. La Tighina am trecut Nistrul pe noul pod de fier. Din tren urmăream şoseaua pe care cândva ne îndreptasem către Odesa. Erau deja amintiri pe care vroiam să le uităm.

Când am ajuns la Tiraspol se înnoptase. De aici trenul alerga de-a curmezişul Ucrainei trecând pe lângă localităţi ale căror nume mi-au rămas necunoscute. După aproape două zile de mers, am ajuns la Bug, iar la Golta am traversat apa. Până aici trecusem peste ţinutul Transnistriei, ţinut pe care ni-l făcuse cadou Germania lui Hitler. La acea dată s-au auzit multe glasuri împotriva venirii noastre, a românilor, dincolo de Nistru. Se pare că şi generalul Antonescu nu agrease prea mult acest lucru, dar legile războiului erau cu mult mai dure. Se spunea că noi mergem în Rusia cu ochii la apus, spre Transilvania, ce ne fusese răpită prin dictatul de la Viena.

Încă de când trecusem Nistrul, gândul meu fugea mereu către cei dragi pe care-i lăsasem acasă. Mă consolam cu ideea că soţia mea era o femeie energică. Ea urma să primească salariul meu în ţară, mie rămânându-mi o foarte mică parte pe care o primeam aici sub formă de mărci germane. Şi aşa nu aveam ce face cu banii fiindcă nu puteai cumpăra nimic. Pe teritoriul Rusiei ocupate, practic nu mai exista comerţ organizat, aici era un pământ pârjolit.

Am mers cu trenul zile şi nopţi de-a rândul, când mai repede, când mai încet. Nimeni nu ştia unde mergem şi unde vom debarca. Peste tot era administraţie germană. Într-una din seri ne-am oprit şi ni s-a ordonat să

debarcăm. Ajunsesem la Nipru, pe care trebuia să-l traversăm prin transbordare. Podul pentru calea ferată fusese distrus şi nu se restabilise încă linia. Toată noaptea am orbecăit prin întuneric. Norocul nostru era că încă noaptea era mică. Când ne-a sosit nouă rândul să trecem, era deja ziuă. Pe pod puteau merge pietoni şi vehicule, atelaje sau maşini. Dincolo de Nipru ne-am îmbarcat în alt tren şi am ajuns în scurt la Zaporoje pe malul stâng al fluviului.

Am fost instalaţi într-o margine a oraşului lângă o lizieră de copaci. În apropiere se afla un loc amenajat pentru sport, unde nemţii jucau fotbal! Peste tot mişunau uniformele Wermachtului, ei administrau întregul teritoriu. Aici, pe stadion, făceau gimnastică, atletism, jucau fotbal, volei. Ostaşii germani erau veseli, în timp ce noi eram mereu cu gândul la cei de acasă şi arboram figuri destul de posomorâte. Era cald, cerul senin şi noaptea era înstelată. Dormeam sub cerul liber. Nu eram prea obosiţi. Liniştea nu ne era tulburată decât de fabrica de avioane din apropiere, fabrică capturată de trupele germane în întregime fără ca ruşii să o poată distruge. Rămăsese cu toate utilajele pe care acum nemţii le puseseră în funcţiune. Ce anume lucrau acolo n-am putut afla noi. În orice caz, era un lucru de mirare, deoarece ruşii practicau metoda pământului pârjolit, nu lăsau nimic în urma lor care să poată fi folosit de inamic. Probabil că fuseseră atât de repede luaţi încât n-au mai avut timpul necesar să distrugă fabrica.

Câteva zile am staţionat la Zaporoje, apoi am fost îmbarcaţi din nou. După un drum de două zile am ajuns la Volnovaka, nod de cale ferată. Aici am stat câteva ore după care ne-am reluat drumul spre răsărit până am ajuns la Makeievka, la punctul terminus care se afla însă destul de departe de linia frontului.

Căile ferate ruseşti aveau ecartamentul mai mare decât cele ale noastre, ale europenilor, în general. Nemţii le transformau imediat pentru a putea fi folosite. Vagoanele şi locomotivele noastre astfel puteau circula în teritoriile cucerite. De la Morozovski nu ne-am mai îndepărtat prea mult spre est deoarece înaintarea, în ciuda repetatelor atacuri şi spărturi făcute, mergea încet, se stabilizase la nivelul fluviului Don. Destinaţia noastră însă era undeva mult mai spre sud. În ziua de Sfânta Maria am ajuns în gara Mariupol. Aici era o aglomeraţie mare, numeroase trenuri, murdărie, o învălmăşeală de nedescris. Trenul nostru a fost tras pe o linie secundară, unde am început imediat debarcarea în mare grabă. Timpul ne era cronometrat deoarece veneau mereu alte trenuri şi trebuiau eliberate

liniile. Cu greutate am găsit un loc liber unde ne-am aşezat şi am dat dispoziţie pentru a se da masa ostaşilor. Aceştia se aşezară jos, şi-au scos fiecare din raniţă cutia cu conserve de peşte şi mâncară. Pe acelaşi loc abia fusese o altă unitate militară care la fel ca şi noi au avut răgazul ca să mănânce. În urma ostaşilor care mâncau apăreau copii şi bătrâni civili care căutau resturi de mâncare. Unii dintre aceşti oameni erau mai în vârstă şi destul de bine îmbrăcaţi. Un domn adunase multe coji de pâine şi când m-a simţit că-l privesc, ca şi cum s-ar fi ruşinat, a plecat după ce înfulecase din acele resturi! Mă gândeam cu milă, dar şi cu groază, în ce stare fuseseră aduşi de nenorocirea războiului, de fapt într-o ţară a grâului. Am trimis după el un soldat cu o pâine întreagă să i-o dea, dar a refuzat-o. În fond, era mândria lui. Cred că foamea sa era cronică, comunismul era însoţit şi de sărăcie!

*

* *

Mersesem cu trenul aproape două săptămâni, trecusem Nistrul, Bugul şi Niprul despre care auzisem la lecţiile de geografie. După-masă ni s-a dat ordin de încolonare. Ne-am îndepărtat vreo 6 sau 7 km de malul mării şi ne-am oprit într-un sătuc unde ni se fixase loc de staţionare. Căpitanul Alexandrescu ne-a dus în apropierea unei grădini unde a fost aşezată şi bucătăria de campanie. Tot în acel sătuc mai veniseră şi alte formaţiuni ale diviziei a 13-a care-şi avea sediul la aproximativ 3 km depărtare de noi. Căpitanul Alexandrescu acum bătea mereu drumul la divizie şi tot vroia să-l aducă pe general să ne vadă cum ne-am „aranjat!" Acesta veni a doua sau a treia zi. Jumătate de zi am stat adunaţi în careu în aşteptarea lui. Când, în sfârşit, a catadicsit să vină, se opri direct la noi, unde Alexandrescu i-a prezentat raportul. Nu ne-a adresat nici un cuvânt. A trecut prin faţa noastră ca un orb şi ca un mut şi s-a îndreptat mecanic spre alte formaţii. După câteva zile de la vizita generalului, ne-am încolonat şi împreună cu celelalte formaţiuni divizionare, puşi sub comanda unui maior pe nume Ghilicaş, am pornit în marş spre malul Mării de Azov. Drumul era periculos fiind minat. Părăsirea şoselei putea însemna moartea.

*

* *

Amintesc aici câteva lucruri, ce ţineau de organizarea noastră de atunci, în acea zonă a frontului, importante de a fi cunoscute pentru înţelegerea adevăratelor evenimente ce aveau să se desfăşoare în apropiatul viitor.

Partea operativă a diviziei avea în frunte pe generalul Ionescu Sinaia. Şeful biroului operaţiuni era un căpitan pe nume Marini, ofiţer activ „de stat major", având la bază Şcoala Militară Superioară de Război. Acesta era un fel de „*factotum*", generalul nu juca nici un rol în problemele operative propriu-zise. Căpitanul Marini era cel ce hotăra. Marini era un tip îngâmfat, plin de el şi lipsit total de valoare, aşa cum se va vedea mai târziu în tragedia ce se va desfăşura la Cotul Donului. Ruptura făcută de ruşi s-a produs exact în sectorul încredinţat Diviziei a 13-a de infanterie şi Diviziei 1 de cavalerie! Toată această periculoasă zonă operativă era în grija acestui încrezut şi suficient căpitan! El nu ţinea seama de nimeni şi de nimic, nu accepta nici o părere, nici un sfat.

Noi ne aflam în spatele operativului care deja era angajat în lupte. Programul nostru de marş era ca după trei zile de mers, a patra zi să fie zi de odihnă. O etapă de marş reprezenta cca 50 sau 60 km. Două dintre aceste etape le-am parcurs pe malul Mării Azov. În unele zone şoseaua era chiar pe ţărm. Prima zi de odihnă am făcut-o la Taganrog, pe malul mării.

Al doilea popas a fost într-o localitate mult mai mică, dar tot pe malul mării. Aici am fost cazat la o familie care avea copii de şcoală, copii cu care am încercat să comunic, dar care m-au respins în mod brutal. Probabil că educaţia de la şcoală îi făcuse patrioţi şi mă considerau duşmanul lor, al patriei sovietice!! De aici am părăsit malul mării îndreptându-ne către nord-est. Spre seară intram în Rostov unde trebuia să rămânem. Am poposit la marginea oraşului. Aspectul era dezolant: sub un cer mohorât, trist se vedea un pod aruncat în aer cu fiare contorsionate, copaci sfârtecaţi de proiectile de artilerie. În vârful unui copac stăteau aninate grinzi de la podul dinamitat. În marginea oraşului se vedeau multe case fără acoperişuri şi aproape toate aveau geamurile sparte. Peisajul era dezolant.

De la Rostov, marşul nostru a continuat spre direcţia nord, paralel cu Donul. În marele dezastru ce se va desfăşura în scurt timp şi în fuga precipitată după năruirea frontului, carnetul meu, cu notaţiile amănunţite pe care le făceam, s-a pierdut o dată cu rătăcirea lăzii în care-mi ţineam unele din lucrurile personale. Acum când încerc să descriu acele zile pline de groază şi amărăciune, nu mai am siguranţa rigurozităţii descrierii mele. Atunci evenimentele s-au succedat cu mare rapiditate şi povestirea mea poate fi supusă unor erori, dar care nu pot altera esenţa evenimentelor petrecute.

Drumul pe care mărşăluiam acum era un drum de ţară, parţial pietruit, dar desfundat de traficul intens. Se făcuse pe partea sa carosabilă, un strat de pulbere fină, gros de 10-15 cm, strat ce semăna cu pulberea de cenuşă. Pe acest traseu circulau convoaie de camioane germane, ungureşti, italiene şi ceva mai rar ale armatei române, angajate în luptele de aici. Italienii arătau detestabil. Pe lângă faptul că erau zgomotoşi şi dezordonaţi, mulţi dintre ei aveau la centură câte o pasăre, câte un pui sau găină pe care, evident, o furaseră de pe unde trecuseră. Praful care se depunea pe noi, ne acoperea feţele de nu ne rămânea decât gura şi ochii libere. Semănam cu nişte diavoli. De câte ori ne opream, rămâneam la marginea satelor, pe malul unui pârâiaş sau lângă o fântână unde ne puteam scutura hainele şi spăla feţele. Seara, de obicei, eram frânţi de oboseală. Daca era apă, ne spălam până la brâu, altfel abia mai apucam să îmbucăm ceva de mâncare din hrana rece pe care o aveam asupra noastră şi adormeam buştean.

Dimineaţa fiind mai odihniţi, puteam observa şi admira frumuseţile naturii pe unde treceam. Orice s-ar spune, acele locuri din preajma Donului îşi aveau frumuseţea lor de netăgăduit. Apa pârâiaşelor pe care le întâlneam era limpede ca apa de munte ce ţâşneşte direct din stâncă. În ea mişunau peştişori ce se puteau vedea cum se mişcă în limpezimea undelor ca de cleştar. Ne minunam cum nu erau pescuiţi de populaţie, mai ales acum când se resimţea aşa de mult lipsa hranei. Dar poate că era vreun „pricaz" dat de noua şi vremelnica stăpânire germană?! Aceştia aveau obiceiul de a împuşca fără judecată dacă erau încălcate dispoziţiile date de ei.

Noi încă din zori ne încolonam, apoi plecam fără întârziere pentru a putea să parcurgem etapa stabilită pentru ziua respectivă. Programul nostru de deplasare în marş trebuia respectat riguros. Ziua se micşorase şi de multe ori, etapa o încheiam seara destul de târziu. Spuneam mai înainte că italienii arătau ca nişte bande dezordonate şi zgomotoase, dar nici noi românii nu eram prea departe. După coloana de mărşăluitori veneau căruţele cu alimente, iar la urmă sacalele cu apă, nişte butoiaşe aşezate pe un soi de şaretă cu două roate. De regulă, fiecare saca era încredinţată unui ţigan conform tradiţiei!

Pe una din căruţe sta cocoţată o... curcă. Aceasta era curca dlui căpitan Alexandrescu, curcă luată chiar din ţară, poate primită „cadou" de la vreun ostaş. Curca fusese şi ea încredinţată spre a fi păzită tot unui ţigan care nu mai avea altă „sarcină de război" decât paza acestei „paseri sfinte"! Dacă ne opream undeva şi făceam o pauză ceva mai mare sau cantonam, curca se dădea jos din căruţa în care călătorise şi se apuca de ciugulit gâze sau

ceea ce găsea de mâncare. Parcă ar fi fost dresată, imediat ce începeam pregătirile de plecare, îşi relua locul în căruţă, cocoţată sus în vârful bagajelor. Dacă s-ar fi întâmplat să rămână în urmă preocupată cu ciugulitul, venea în zbor după noi şi ateriza exact pe căruţă unde-şi ştia locul! Misiunea acestei curci era de a „fabrica" zilnic un ou proaspăt pentru dl căpitan Alexandrescu! Aşa au ajuns pe frontul de la Don balaoacheşul şi obiectivul acestuia, curca! Celălalt balaoacheş, ţambalagiul, avea în grijă iapa dlui căpitan.

În drumul nostru ne-am oprit pentru cantonament în preajma unor colhozuri. Acestea se aflau de regulă în afara localităţilor, uneori destul de departe de ele. Încercam să aflu câte ceva despre modul de lucru al pământului. Pentru noi, atunci, reprezentau curiozităţi. Nenorocul nostru era că ajungând în urma frontului, acestea erau devastate în luptele de dată recentă.

Într-o seară, am ajuns ceva mai devreme la un asemenea colhoz, unde am găsit doi tineri, poate proaspăt căsătoriţi. El era un bărbat voinic, un tip de cazac zdravăn, înalt, iar ea o fetişcană blondă, nespus de frumoasă. Toţi ofiţerii ne-am strâns roată în jurul lor. Tinerii stăteau pe o bancă în grădina din faţa clădirii colhozului. Cântau amândoi tare frumos la chitară. Căpitanul Alexandrescu ştia binişor ruseşte fiindcă trăise mai mulţi ani în Basarabia, la o unitate militară. Intră în vorbă cu tinerii colhoznici. Auzind cântecul lor, s-au adunat în jur mai mulţi ostaşi. Printre aceştia venise şi balaoacheşul care păzea iapa căpitanului, o figură de „gâde" care aşteaptă să taie gâtul condamnatului! Nici mai mult, nici mai puţin puse ochii pe rusoaică şi nu-şi mai lua privirea de la ea! Când aceştia terminară cântecul, ţiganul se apropie de ei şi, cu ochii la fată, se adresă tânărului: „Haraşo hazaica". Atât ştia el din limba rusă şi continuă pe româneşte: „Nu mi-o dai şi mie la noapte să mă culc cu ea?" Tânărul n-a înţeles ce spunea ţiganul şi părea nedumerit. Căpitanul se repezi la ţigan, îl înjură şi-l alungă din preajmă: „Spurcăciunea dracului, te împuşc dacă îndrăzneşti ceva!" A doua zi dimineaţă, la plecarea noastră, nu i-am mai văzut pe cei doi tineri, în schimb am dus cu noi amintirea cântecului lor şi a apei limpezi şi reci pe care o găsisem acolo, dar nici n-am ştiut ce misiune aveau ei în spatele frontului!?

De două săptămâni mărşăluiam prin ţinutul Donului şi ne călisem. Oamenii se obişnuiseră şi deveniseră ceva mai veseli, se făceau glume, se râdea. Întâlneam în drumul nostru oameni, băştinaşi, care păreau că se obişnuiseră şi ei cu noi. Când apăreau în drum fete sau femei, câte un ostaş

mai năzbâtios, ieşea din coloană, le lua în braţe şi le săruta. Toată lumea făcea haz şi se pare că nici rusoaicelor nu le displăcea acest lucru. Unele, pe măsură ce ne îndepărtam, ne făceau bezele, puneau batista la gură apoi o fluturau până dispăream. Se mai întâmpla să fie şi câte una mai acră şi să nu guste gluma noastră, ne respingea şi ne ocăra. Ostaşii, în general, se fereau de asemenea gesturi de fraternizare dacă era de faţă şi căpitanul.

În unele sate, deşi nu trecuse mult de la plecarea autorităţilor bolşevice, locuitorii se apucaseră să renoveze bisericile care fuseseră transformate în magazii de cereale sau în cine ştie ce antrepozite. Într-o localitate, pare-se Kamensk, se lucra la refacerea unei catedrale. Acoperişul şi turlele fuseseră terminate. Când noi treceam prin orăşel, puneau deja tabla deasupra. Nu am aflat pe cheltuiala cui se făceau aceste lucrări. În multe localităţi nu existau biserici şi localnicii încropiseră locuri de rugăciune în case mai mari unde aşezaseră un fel de altare cu icoane argintate de o rară frumuseţe. Acestea fuseseră ţinute în ascuns, iar acum, după plecarea comuniştilor, le scoseseră. Lângă aceste icoane stăteau de veghe două sau trei persoane mai în vârstă. Veghea se făcea de sâmbătă până duminică şi în alte zile de sărbătoare. Aceşti bătrâni se arătau tare mulţumiţi pentru libertatea pe care o aveau acum, de a se închina nestingheriţi. Ei îşi păstraseră credinţa din vremurile „Pravoslavnicei Rusii!" Preoţi nu erau sau n-am reuşit noi să-i vedem. Tineretul care mai rămăsese la venirea noastră, fiindcă mulţi plecaseră sau fuseseră luaţi de armatele roşii, nu era afectat de problema religioasă, nu prea ştiau de icoane.

Dacă ziua noastră de repaus se nimerea a fi duminică, muzicanţii aflaţi în formaţiile militare erau strânşi la un loc formând o orchestră. Aceasta se instala în mijlocul localităţii unde eram şi se încingea câte o horă mare la care participau şi localnicii. În special rusoaicele veneau şi se angajau la joc cu ostaşii noştri. Majoritatea ruşilor aveau înclinaţii pentru cântec şi veneau cârduri întregi când începea orchestra să cânte. Dacă se ivea un ostaş mai hâtru, prindea câte o rusoaică la o „sârbă sau vals" şi o învârtea până o ameţea! Când înceta orchestra, rusoaicele se arătau mâhnite şi cereau cu insistenţă să se mai prelungească jocul.

O SERATĂ „LA ORDIN"!

Într-o duminică însorită se dădu dispoziţie ca toate formaţiile prezente să se adune în careu unde avea să se facă slujba religioasă de către preotul nostru Muşatescu. Acesta sluji îmbrăcat în odăjdii noi, strălucitoare. În

afara careului format de ostaşi, se adunase toată suflarea satului unde eram în acel moment. Cei mai tineri veniseră poate din simplă curiozitate, dar bătrânii, de bună seamă, pentru a se închina şi ruga lui Dumnezeu! Când preotul începu să citească Evanghelia, toţi bătrânii căzură în genunchi şi au bătut mătănii. Nepoţii care îi însoţiseră nu ştiau ce să facă, iar bătrânii îi trăgeau de pantaloni sau îi călcau pe vârful picioarelor pentru a se aşeza şi ei în genunchi. Cei mai măricei stăteau pe margine şi asistau ca la un spectacol, iar unii dintre ei, neînţelegând nimic din ceea ce se petrecea acolo, spărgeau seminţe. Alţii, din aceeaşi categorie, îşi aprindeau ţigările!

Încă nu trecuserăm Donețul când am ajuns la Kamensk. Oraşul se afla aşezat pe malul drept al Donețului. Era într-o sâmbătă, spre apusul soarelui, mai devreme decât de obicei, după o etapă mai scurtă. La intrarea în orăşel era o pantă nu prea mare, pe care şerpuia un pârâiaş. Căpitanul ne ordonă să ne oprim şi să ne cantonăm aici. Ne retrăsesem ceva mai în partea dreaptă a drumului pe malul pârâiaşului, lăsând axul drumului liber. Pe malul pârâului şi chiar în albia sa, am dat peste mormane întregi de arme ruseşti, parţial distruse. Aici, nemţii capturaseră o companie întreagă de ruşi, îi dezarmase şi n-au mai avut timp să se ocupe şi de aceste arme, abandonându-le. Am primit dispoziţie să le recuperăm noi. De fapt ne erau necesare.

Căpitanul nostru dispăru pentru moment, iar noi ne luarăm toate măsurile de pază pentru a fi în siguranţă. La întoarcere, căpitanul dădu din nou ordin să ne strângem lucrurile şi să plecăm în altă parte unde găsise un loc mai bun de campat, loc bun, ferit în caz de atac aerian. Aici era hrană din belşug pentru cai. La umbra copacilor, ostaşii se puteau odihni în voie. Se însera, oamenii mâncaseră şi ne pregăteam pentru culcare când sosi un curier care aduse un plic galben căpitanului. Acesta, după ce-l deschise, exclamă: „Ţara piere şi baba se piaptănă!" Apoi ni se adresă nouă ofiţerilor: „Aranjaţi-vă uniforma, scuturaţi praful de pe voi, în seara asta suntem invitaţi la petrecere!" Toţi în cor am protestat invocând oboseala, praful etc. Căpitanul ni se adresă din nou cu un ton ce nu mai admitea comentarii: „Ştiu, dar ordinul şefului trebuie executat, chiar şi în aceste situaţii!" Ne-am aranjat de bine de rău ţinuta şi am plecat către locul indicat din acea dispoziţie trimisă prin curier.

Petrecerea avea loc într-o clădire frumoasă, într-o cameră mare, largă. La „petrecere" mai erau câţiva ofiţeri inferiori ce stăteau de parcă erau plouaţi, aduşi şi ei tot cu „ordin". Mai la o parte era un maioraş subţirel,

zvelt şi destul de tânăr, încadrat de două fetişcane rusoaice, frumuşele! Văzând „tabloul", ne-am uitat unul la altul şi, în şoaptă, ne-am întrebat dacă şi rusoaicele erau venite tot cu ordin ca şi noi? Una dintre ele era mai zglobie şi se întreţinea cu maiorul nostru nefăcând economie de gesturi. Se mişca de pe un picior pe altul, dădea din mâini când spunea ceva pe limba ei. Celelalte, fete frumoase şi ele, cu trăsături fine, păreau mai abătute. La intrarea noastră, căpitanul care se cunoştea, se pare, destul de bine cu maiorul, se duse la acesta, apoi ne chemă şi pe noi şi ne prezentă. Numele acestuia era Dranga. Ce misiune avea el nu ne-am dumirit. Mai târziu, l-am reîntâlnit la un post de comandă! Pentru noi a rămas acea seară o problemă nedezlegată. Ne gândeam la fel de fel de lucruri, unele chiar neplăcute. Eram în timp de război şi mai ales, destul de aproape de linia fierbinte a frontului.

N-au mai venit mulţi ofiţeri. Au fost aduse ceva gustări, câteva sticle cu vin. Începu să cânte muzica şi urmă dansul. Nouă numai de asta nu ne ardea. Maiorul Dranga, dansa când cu una când cu alta. Se părea că el o dorea pe cea mai tăcută dintre ele. Aceasta lansa rar câte un zâmbet abia schiţat. Eu nu eram dansator ca de altfel nici colegii mei nu excelau şi nici nu ne ardea de aşa ceva. Gândurile noastre zburau la ziua ce urma să vină. Apropierea de front ne ţinea într-o stare de permanentă tensiune sufletească. Maioraşul nostru se înfierbântase bine şi la un moment dat exclamă: „Ei, ce te faci cu una ca asta în ţară dacă o apucă nostalgia!?" Sigur că fata era de pe acum nostalgică. Nedumerirea maiorului petrecăreţ era pentru noi inutilă şi pe undeva ridicolă. Cât o mai fi ţinut sindrofia maiorului Dranga, nu ştiu. Noi ne-am cerut iertare şi ne-am retras sub binecuvântatul motiv că suntem prea obosiţi. Acesta, până la urmă, ne-a îngăduit şi-am plecat la cantonamentul de unde venisem. Sufletele noastre erau împovărate de alte griji decât al maiorului nostru. Nu peste mult timp aveam să mă reîntâlnesc cu maiorul Dranga, dar în alte condiţii.

A doua zi era duminică. Am profitat de acest lucru şi am plecat să vedem Kamenskul. Era un oraş cu mult mai mare decât ni se păruse nouă la început, dar aspectul său nu era deloc urbanistic. O stradă îl tăia în două. Strada era de fapt un drum ca de ţară, fără piatră pe el nici măcar sub forma unei şosele cu macadam. Clădirile erau destul de pipernicite, cele mai arătoase puteau fi numărate pe degete. În afara acelui drum principal, restul ulţelor, fiindcă de fapt erau uliţe, aveau multe întortocheri, erau fără trotuare, cu case ce abia se zăreau pe după garduri acolo unde acestea existau. Periferia era şi mai rurală. Războiul făcuse şi

aici destule urme, ceea ce-i amplifica aspectul trist. Locuitorii erau abătuți şi le citeam în ochi teama amestecată cu un soi de ură pe care noi n-o înțelegeam pe deplin. Venirea noastră acolo nu avea cum să le mărească sărăcia la care-i sortise regimul comunist, sărăcie moştenită de la țarism şi menținută sau dacă nu cumva amplificată de către regimul bolşevic. Ziceau ei că nemții le ia totul, mai ales mâncarea?! Noi ne întrebam cam ce fel de mâncare aveau ei pe care s-o râvnească armata lui Hitler? Sărăcia ,care avea tradiție aici, era atât de evidentă, încât noi nu ne puteam explica teama lor. Adevărat este că administrația de ocupație germană era foarte drastică. Cine nu executa ordinele risca foarte uşor să fie executat fără prea multă judecată! Se putea citi pe fața lor, frica.

„ŞI CU CÂT NE-APROPIEM CALCĂ TARGA-N RECVIEM"

Ion Caraion, *Cântece negre*

După o odihnă de două nopți la Kamensk, ne-am reluat marşul către est. Până la Doneț am coborât în pantă destul de accentuată. Am trecut râul Doneț în zori de zi pe un pod refăcut de către nemți. Ceva mai la vale, pe cursul apei, un rus pescuia. Un ostaş care ştia câteva cuvinte pe ruseşte, strigă: „Hei, iesti râba, nema noj!" „Ai peşte, n-ai cuțit!" Rusul se îndreptă atunci spre locul unde-şi avea traista şi scoase un cuțit pe care ni-l arătă triumfal, în adevăr era un cuțit mărişor.

După trecerea Donețului, drumul traversa nişte nisipuri şi aluviuni cărate de râu în care se înfundau roțile căruțelor noastre, pe care adesea le împingeam. La un moment dat am fost ajunşi din urmă de o motocicletă în care era un cunoscut de-al meu, locotenentul Hoitan Radu. A trecut pe lângă noi fluturând o batistă! Steaua lui era mereu sus, neatinsă!

După trecerea Donețului, am intrat în regiunea Donbasului, una dintre cele mai renumite şi mai bogate regiuni ale Rusiei. Adâncul acestei zone ascundea mult cărbune pe care l-am şi văzut scos la suprafață în grămezi mari cât munții! Nemții exploatau intens minele pentru nevoile lor militare. Erau obligați să intre în mină majoritatea celor apți de muncă din zonă rămaşi aici în urma retragerii armatei roşii. Lucrau în mină femei şi chiar copii mai mărişori!

Cu cât ne apropiam de front întâlneam tot mai des cimitire germane. Acestea erau aşezate într-o ordine desăvârşită, având crucile aliniate şi

inscripțiile vizibile. Se părea că asupra nemților, aceste cimitire nu lăsau o impresie pesimistă. Îmi amintesc cum am trecut pe un câmp unde avuseseră loc lupte recente, câmp presărat cu cadavre. Doi ostași germani le adunau pentru ca să le îngroape. La un moment dat, se opriră din lucrul lor în fața unui cadavru, i-au scos centura de la pantaloni, l-au ancorat și au început să-l târască până la locul unde era săpată groapa. În timp ce-l târau spre locul de veci, unul dintre ei fluiera un cântec vesel, în mintea sa nu era decât sentimentul împlinirii datoriei, a ordinului pe care-l primise. Scenă shakespeariană, ca în „Hamlet"!

În seara zilei de 12 septembrie am ajuns la Balșoi Osinovka, punct înaintat pe care trebuia să-l atingem. De aici se auzea bubuitul tunurilor. În acea noapte nu ne-a priit somnul! În liniștea serii am ascultat acel cântec al morții spre care ne îndreptam. Cu multă precauție ne-am reluat drumul spre destinație sau mai bine-zis, spre destinul ce ne era hărăzit. În după-amiaza acelei zile am ajuns în sătucul Areskin, format dintr-un grup de case. Câteva case și un colhoz. Aici erau cantonate multe dintre serviciile diviziei noastre, Divizia a 13-a: depozitul de muniții, de îmbrăcăminte, de alimente, manutanța. Tot aici se afla și trenul regimentar de sub comanda col. Petculescu. La trenul regimentar se afla și locot. Titus Nițescu care venise pe front la cerere, din orgoliu, pentru a se putea lăuda că a fost pe front! Existau și astfel de oameni! Nițescu și Platon Dumitru erau protejații colonelului, amândoi fiind reținuți la trenul regimentar, feriți de gloanțe. Noi eram ultimul eșalon ce trebuia să se înfățișeze aici. Cum am sosit, ne-am întins corturile în apropierea unui pârâiaș, la adăpostul unor copaci pentru a ne feri de zborurile avioanelor de pe front.

Noaptea de 13 spre 14 septembrie 1942 a fost o noapte foarte friguroasă care nu prea ne-a lăsat să dormim. Era Ziua Crucii, 14 septembrie. Pârâul înghețase complet. Căpitanul ne ordonă să săpăm gropi pentru a ne așeza corturile. În acest fel ne îndulceam climatul cortului. Pământul era uscat cremene. Nu plouase de luni de zile. Solul argilos se săpa greu. Toată ziua au trudit oamenii pentru ca noaptea să primim ordin că vom pleca de aici la Gromki, localitate nu prea departe de locul unde eram în prezent, dar mai spre est, mai apropiată de front. Noi nu aveam hărți amănunțite și ne orientam greu! Nu știam pe unde să apucăm către noul amplasament. Ordinul însă trebuia să fie executat de îndată, pe timp de noapte. Ziua, această mișcare era periculoasă, rușii ne puteau repera cu ușurință. Până dimineața trebuia să fim în acel „blestemat" de Gromki! Deplasările noastre

se făceau orbeşte, eram ca nişte şobolani rătăcitori prin imensul spaţiu rusesc! Busola ne era de mare ajutor în absenţa hărţilor. Aceeaşi lipsă era şi la cei operativi! Pentru a nimeri drumul am apelat la o stratagemă ce ne-ar fi putut costa mult, poate chiar vieţile. În miez de noapte ne-am dus la primăria din Areskin unde am găsit un singur paznic. Pe acesta l-am trimis să-l aducă pe primarul numit de către administraţia militară germană, pe ce fel de criteriu nu puteam şti noi! Primarul ne încredinţă pe mâna unui ghid în persoana unui bătrân. La trenul regimentar lăsasem numai o căruţă şi câţiva oameni sub comanda plutonierului Radu Costică. Restul dotărilor le-am luat cu noi la Gromki.

Căpitanul, care ştia destul de bine ruseşte, l-a descusut cum a putut mai bine pe bătrânul nostru ghid. Acesta ne avertiză că aici, la Cotul Donului, frontul este destul de greu. Toată vara s-au dat lupte fără ca să se decidă o victorie de partea cuiva. Au murit mulţi nemţi ca şi ruşi, dar aceştia n-au putut fi împinşi dincolo de Don, îşi păstraseră un cap de pod pe malul drept, pe malul dinspre apus.

Când am ajuns la Gromki, soarele se urcase bine pe cer. Ne-am instalat cu toate cele ale noastre, într-o viroagă lungă şi adâncă. Ghidul nostru a fost eliberat şi lăsat să se întoarcă la Areskin. Viroaga unde ne-am amplasat noi ne ferea de aviaţia de front şi, în general, de ochii inamicului, constituind un adăpost destul de bun. În noaptea deplasării noastre la Gromki, frigul se mai înmuiase iar spre ziuă s-a lăsat o ceaţă groasă, binecuvântată de noi, fiindcă ne-am putut deplasa în deplină siguranţă. Tocmai bine, la sosirea noastră, ceaţa a început să se ridice, iar soarele îşi trimitea razele blânde ce ne dezmorţea oasele înfrigurate de pe timpul nopţii. Aici la Gromki, ca şi în alte părţi, ne aflam în apropierea unui grup de case şi a unui colhoz. Populaţia civilă fusese evacuată de către ruşi şi de către armata germană care-şi lua toate măsurile de precauţie pentru spatele frontului. De la noi până la linia de foc pe care era amplasată infanteria, nu erau decât câţiva kilometri. Pe linia aşezării de la Gromki era instalată artileria românească, artilerie de câmp şi ceva artilerie antiaeriană.

Nu mult după sosirea noastră şi-au făcut apariţia câteva avioane ruseşti. Ni s-a spus că aceste raiduri sunt „de rutină" şi nepericuloase, aruncă câteva bombe uşoare sau grenade şi acestea la întâmplare. Totuşi la apariţia lor, antiaeriana noastră a deschis imediat focul, poate tot de rutină, fiindcă după unele afirmaţii nu s-a văzut nici un avion doborât! Unii scorniseră că aceste avioane ar fi „blindate!"

La Gromki erau concentrate multe depozite ale armatei române angajate în aceste lupte. Comandantul diviziei se afla în spate cam la 7-8 km. Tot aici era şi acel **cimitir indispensabil frontului**. Noaptea se adunau morţii de pe linia întâia şi dimineaţa erau îngropaţi! Relieful zonei era destul de accidentat. În partea de sud a colhozului de care aminteam, existau două viroage paralele, fiecare formată de câte o râpă cu pereţii repezi, destul de adânci şi lungi. În preajma viroagelor se aflau nişte tancuri scoase din luptă, tancuri ce aparţinuseră armatei ruseşti. Erau ca nişte coloşi metalici puşi de strajă. În jurul clădirilor de la colhoz, ici şi colo se mai aflau stoguri de fân şi şure de paie.

Planul strategic al armatei noastre era să se ierneze pe această linie până la primăvară, când urma să se reia ofensiva către răsărit, ofensivă ce se anunţa ca decisivă! Greutatea loviturilor însă urma să fie mai spre nord, către Moscova. Se ştia prea puţin despre ajutoarele masive pe care ruşii le primeau de la americani, fie prin nord la Murmansk, fie pe la sud prin Iran!

Punctul unde se afla divizia noastră, a 13-a, era punctul cel mai dificil fiind aşezat pe bucla dublă, cea mare, pe care o făcea Donul care venea din nord şi o lua apoi spre sud şi puţin spre vest. În această arie se apropiau foarte mult cele două fluvii, Volga şi Donul. Stalingradul se afla şi el pe malul Volgii, oraş cu industrie strategică şi pe care se concetraseră eforturile armatei a 6-a germane pentru a-l cuceri. Ruşii făcuseră enorme sacrificii pentru a-şi păstra un cap de pod pe malul drept al Donului, la nord de Stalingrad, unde se dădeau lupte aprige ale armatei condusă de feldmareşalul von Paulus.

Locul capului de pod rusesc era exact în sectorul diviziei a 13-a! Terenul era acoperit de o „sihlă" reprezentată de tufişuri şi arbuşti de sălcii ce acopereau perfect orice mişcare de trupe. Flancul drept al diviziei noastre, atingea malul drept al Donului. De aici frontul era continuat de către Divizia 1 de cavalerie făcând parte din Armata a 4-a română. Între noi şi ruşii ce aveau capul de pod de pe malul drept, se afla o mica localitate, Kleţkaia. Această localitate era când în stăpânirea noastră, când a ruşilor.

ÎNVERŞUNARE CU TÂLC ŞI MISIUNI LUGUBRE

Fiecare dintre beligeranţi ţinea să stăpânească acest orăşel. Noi, românii, pentru a-i şti pe ruşi dincolo de Don, ei pentru că reprezenta un

punct câştigat pentru o viitoare ofensivă către vest de fluviu. La un moment dat s-a stabilit un fel de „statu quo", jumătate la noi, jumătate la ruşi! Ne pregăteam să ne petrecem iarna în această stare.

În stânga noastră se afla Divizia a 5-a a Armatei a 3-a române, divizie comandată de generalul Lascăr. Între el şi ruşi se afla un alt orăşel, Raspopinskaia. Mai la nord de divizia generalului Lascăr se afla o divizie de italieni recunoscuţi de toată lumea ca slabi luptători! Aceştia fuseseră aduşi aici pentru a înlocui o divizie de unguri ce fusese retrasă, se pare, în urma unor încăierări cu divizia generalului Lascăr!

Aşadar, se poate vedea din cele descrise, cum a fost posibil dezastrul ce avea să urmeze în acest punct atât de sensibil al frontului de est, dezastru ce avea să aducă o pată ruşinoasă asupra Armatei Române!

Formaţiunea noastră de spate, prost dotată şi practic neînarmată, avea un efectiv de oameni neinstruiţi, inapţi pentru luptă. Eram amplasaţi în acea viroagă orientată de la est la vest, cu maluri înalte şi repezi. Pentru a ajunge sus, ne făcuserăm nişte potecuţe în serpentină. Sus, pe malul râpei, erau instalate câteva baterii de apărare antiaeriană. Pe versantul de nord ne săpaserăm trei bordeie, pentru fiecare pluton câte unul. Al patrulea bordei era pentru ofiţeri. Materialele necesare construirii acestor bordeie au fost adunate de pe unde s-a putut. Dâmboviţenii, mai cu seamă cei de la Potlogi, erau vestiţi pentru aptitudinile lor de a se descurca. Ei au venit cu grinzi, stâlpi şi tot ce ne-a mai folosit. Când bordeiele au fost gata, unul dintre „constructori", un tinichigiu care fusese însemnat de Dumnezeu fiindcă avea şase degete la o mână, aduce, nu se ştie de unde, câteva butoaie de benzină, goale. Acestea au fost repede transformate în sobe pentru încălzirea bordeielor. Se punea însă problema fumului, care nu trebuia să se vadă, din cauza aviaţiei sau chiar a tirurilor de artilerie. Căruţele au fost şi ele amplasate tot aici, în viroagă, unde făcuserăm adăposturi şi pentru cai. Ţiganul care se îngrijea de iapa căpitanului era cu noi, precum şi cel ce se îngrijea de curcă sau, cum spuneam noi, de „fabrica de ouă" a căpitanului Alexandrescu, protejatul generalului Ionescu Sinaia, comandantul diviziei. Adunasem din timp nutreţ pentru cai, precum şi grăunţe de la colhozul din apropierea noastră. În împrejurimi rămăseseră lanuri de grâu, orz şi ovăz necosite. Ne aşezaserăm foarte bine pentru iernat, aşa cum prevedea strategia armatei în acel moment. Numai că destinul urma să fie altul...

Noi săpam gropile pentru morţii ce erau aduşi de pe linia întâi în cimitirul din marginea sătucului Gromki. Deşi mai era încă toamnă, se

lăsase frigul. Începusem să ne adaptăm atât fizic, cât şi moral. Ne luasem speranţa că vreodată ne vom mai întoarce acasă, în ţară la cei dragi. Mâncare aveam din belşug atât noi cât şi animalele ce ne însoţeau aici. Ni se dădeau multe conserve de peşte, sardele fine în ulei din depozitele armatei germane. Făcusem şi rezerve, spuneam eu, ca să duc şi acasă! Mai mult, ni se dădea şi cafea boabe, dar decofeinizată! Treburile noastre aşa cum se arătau, nu păreau a fi prea greu de îndeplinit. Aviaţia era aceea care ne mai îngrozea, mai ales noaptea, când lansau paraşute luminoase de puteai găsi pe jos şi acul! Căpitanul Alexandrescu stătea toată ziua la bordei şi ne dădea ordine care, oricât de absurde ar fi fost, trebuiau executate. Neîndeplinirea lor te puteau duce fără prea multă vorbărie în faţa Curţii Marţiale!

La Gromki, am stat numai două luni. Am trecut prin multe spaime care ne ţineau încordaţi, în faţa morţii mereu ameninţătoare. Cât mă va ajuta memoria, voi reda toate acele momente cu fidelitate, modul în care ele s-au desfăşurat, acele teribile zile din existenţa noastră, a celor ce înfruntam acolo vârtejul nebuniei omeneşti!

La început, oamenii erau repartizaţi pe sectoare de activitate, unii mergeau la coasă şi la strânsul furajelor pentru cai, alţii lucrau în cimitir unde săpau gropi pentru morţii ce se aduceau de pe linia întâia. Pământul era tare, împietrit, parcă n-ar fi vrut să primească trupurile oamenilor ce mergeau pe lumea cealaltă. Pentru ostaşi se făceau gropi mai mari, gropi comune, şi nu se săpau mai adânci de un metru. Morţii recoltaţi peste noapte erau căraţi ca snopii apoi aşezaţi unul lângă altul, după ce mai întâi erau dezbrăcaţi şi lăsaţi în cămaşă şi izmene. În gură li se băga câte un smoc de iarbă! Preotul le făcea o scurtă slujbă de îngropăciune, după care erau acoperiţi cu pământul acela tare care nu mai văzuse ploaia de luni de zile. La capătul gropii se aşeza o cruce din scândură subţire pe care se scria cu creionul numele celor înhumaţi! Efemera viaţă dăruită unui pământ străin!

Pentru ofiţeri se făceau gropi individuale! La capul fiecăruia se aşeza, pe firava cruce, casca de oţel ce-i aparţinuse. Preotul Muşatescu purta uniformă militară peste care-şi punea patrafirul în timpul scurtei slujbe pe care o oficia pentru fiecare! Aşadar şi aici oamenii uitau cuvintele preotului care spuneau: „oare cine-i împăratul şi ostaşul, bogatul şi săracul...?" În

cimitir încă se mai păstra o ierarhie. Oare la Judecata de Apoi cine va mai purta gradele pe umăr? Atunci Domnul îi va împărți în două: de o parte cei ce-au respectat poruncile şi de alta, ceata păcătoşilor ce au călcat legile Domnului... Dar s-a mai întâmplat ca aviația să-şi reverse din eroare, bombele în cimitir. Exploziile au deshumat morții. Un tir de artilerie i-a surprins pe gropari tocmai în exercițiul datoriei. I-a omorât şi au fost îngropați în gropile făcute de ei înşişi! Cine oare putea prevede un asemenea deznodământ?

Într-o zi, am fost trimis să adun de pe linia întâi materialele rămase pe câmpul de luptă. Eram doar detaşament de asanare şi recuperare. Trebuia să recuperăm nişte cabluri pentru telefoane, mitraliere şi arme rămase în urma luptelor date. Ordinul venise ziua şi această operațiune era foarte periculos de executat la lumina zilei. Orice mişcare era reperată de posturile inamice înaintate şi puteai să pici uşor victima trăgătorilor lunetişti. La marginea Gromkiului erau crescute bălării destul de mari. Am mers cu ostaşii până acolo. Am smuls bălării şi ne-am mascat căştile, apoi le-am înfăşurat şi în jurul uniformelor! Cu acest camuflaj, ne-am târât pe câmpul indicat să facem recuperările respective. Terminasem treaba când ne-am trezit încadrați de exploziile proiectilelor de artilerie rusească. Tot târâş abia am scăpat din cercul de foc pe care-l făcuseră în jurul nostru. Ajunşi într-un lan de secară, am răsuflat uşurați. Era o secară mare, înaltă, aproape cât un stat de om. Am stat acolo pitulați fără să ne mişcăm până spre seară. Tot timpul fusesem chinuiți de un miros greu de carne intrată în putrefacție. Nu departe de locul unde mă oprisem cu grupa de oameni, am dat peste un brandt rusesc în poziție de tragere înconjurat de cadavre. Moartea servanților se produsese, probabil, cu mai mult timp în urmă şi acum erau intrați în putrefacție. Aici avuseseră loc lupte între formațiile înaintate germane şi ariergărzile ruseşti. Noi am demontat piesă cu piesă brandtul şi încet, pe lumină crepusculară, l-am dus la Gromki. Păcat că nu l-am putut folosi din lipsă de proiectile.

Într-o altă zi, primim ordin să susținem în luptă o companie a Regimentului 22 Infanterie, companie ce fusese atacată de ruşi şi avusese pierderi destul de mari. Căpitanul Alexandrescu „o băgase pe mânecă". El trebuia să se afle în fruntea oamenilor şi să conducă această operațiune. Ne-am aprovizionat cu cartuşe, cu grenade şi în aceeaşi după-amiază am şi

intrat în acțiune. Înainte de plecare ne-am întâlnit în Gromki cu fostul meu coleg de şcoală de la Bârlad, cu Popescu poreclit de noi „Clipici". Mă mai întâlnisem cu el în jurul Odesei. El era în Gromki cu o misiune de la Divizie. A rămas înmărmurit când a aflat că merg în linia de foc. Atunci şi-a făcut apariția şi vestitul căpitan de Stat Major, responsabil cu planurile de luptă, Marini! Şi, parcă în bătaie de joc, ni se adresă: „Iată, ne-a sosit puterea!" Se pare că nu-l privea prea bine pe Alexandrescu al nostru, îl ştia drept cățeluşul generalului Ionescu Sinaia. Contraatacul nostru s-a soldat cu bine, ruşii s-au retras repede în sihla cu sălcii şi-au dispărut. De fapt acțiunea lor reprezenta numai o hărțuire pe care o întreținea de mult. Veneau brusc, făceau breşe şi dispăreau în desişul sălciilor de unde nu puteau fi scoşi. Atacul nu fusese prea insistent totuşi noi am avut 3-4 morți şi vreo zece răniți. Ordonanța căpitanului Alexandrescu se alesese cu o schijă de brandt. A fost trimis la spital de unde a plecat acasă şi nu s-a mai întors pe front. Locul său a fost luat de către un ostaş de prin Tecuci, Pleşa Gheorghe.

Prin partea locului trăiau nişte capre cu părul foarte lung şi lucios, ca al iepurilor de Angora. Li se şi spunea capre de Angora. Alexandrescu îşi făcuse rost de câteva piei din care s-a putut confecționa un „dolman" foarte frumos şi, mai ales, călduros. Îmi făcusem şi eu rost de două blăni, dar în învălmăşeala care a venit peste noi le-am pierdut. Nu mi-am mai dorit atunci decât pielea proprie!

Camaradul meu, sublocot. Costică Niculescu, se îmbolnăvi grav. Slăbise foarte mult. Arăta ca un schelet. A stat mai multe zile la bordei şi se văita de mari dureri de stomac. A fost trimis înapoia frontului. I-am pierdut urma pe moment. Mai târziu am aflat că fusese internat în spitalul de la Perlosovski, unde a şi murit. Mult mai târziu m-am întâlnit în țară cu soția lui pe care o cunoşteam de la Valea Voevozilor şi care nu avea nici o informație despre soarta soțului ei. Acesta fusese dat dispărut. Încă un învățător erou!

Eu rămăsesem, după plecarea lui Niculescu, singurul ofițer al căpitanului Alexandrescu, ceea ce mă obliga să îndeplinesc toate sarcinile ce se atribuiau detaşamentului nostru. Astfel, într-o dimineață primesc ordin să merg spre linia frontului pentru o misiune ce urma s-o aflu acolo, la postul de comandă al regimentului. Postul acesta se afla amplasat într-o văioagă îngustă, săpată într-un mal. Colonelul Coptaru se afla cu punctul său de comandă la o distanță de aproximativ un kilometru de linia frontului. Pe timpul zilei se ajungea la el cu mare risc, mai ales în zilele cu vizibilitate

bună, fără ceață. Nu aveam de ales. Am pornit luându-mi toate măsurile de precauție posibile. Astfel mi-am dispersat oamenii în formații subțiri. Ne apropiam de punctul terminus al acestei escapade când deodată apar două avioane. Ostașii s-au culcat imediat la pământ şi au rămas nemişcați. Avioanele şi-au aruncat bombele care au fost de mic calibru. Din locul unde eram eu, vedeam foarte bine bungalovul colonelului. Noi ne aşteptam ca din clipă în clipă să fim mitraliați, dar nu fuseserăm reperați de cei de sus. Un cal răzleț, ce era pe viroagă, fusese omorât de focul de mitralieră al avioanelor. Deasupra plutea un fum gros. Tot timpul atacului aerian, artileria de la Gromki trăsese în direcția lor, dar fără rezultat. După îndepărtarea avioanelor am ajuns şi noi la bordeiul colonelului. Acesta mă bătu pe umăr şi-mi spuse: "Bravo, ai scăpat nevătămat cu toți oamenii". Aveam de făcut nişte săpături. Comandanții, în timpul atacului aerian se retrăseseră în bordei ca şobolanii! Una din bombe căzuse destul de aproape de postul de comandă, ceea ce însemna că ruşii reperaseră locul pe care-l căutau acum de zor cu bombele. Colonelul Coptaru primea abia acum, cu bărbăție, botezul focului!

Pe viroaga de aici era şi o fântână cu ghizdurile joase. În jurul acesteia se afla un punct de adunare a răniților aduşi de pe linia de luptă de către sanitari. Am asistat fără să vreau la spectacolul acesta în care vaietele se auzeau până departe, fiecare dintre răniți văitându-se în dialectul lui: „Văleu, văleu, şolanele mele, țipa un moldovean; altul spunea văleu, muică!"

Am rămas în această viroagă a postului de comandă până a doua zi seara. De câteva ori am intrat în postul de comandă al colonelului, unde se purtau discuții aprinse despre moartea maiorului Badiu care venise pe front la cerere, deşi fusese încadrat într-o formație din țară. Ajuns pe front, a insistat să fie pe linia întâi. Chiar în prima zi a fost ucis de un proiectil, care a căzut pe adăpostul unde se afla împreună cu alți trei militari. În buzunarul vestonului i se găsise un testament prin care lăsa mamei sale jumătate de milion de lei şi un alt milion şi jumătate pentru construcția unei biserici în satul său natal. Maiorul Badiu nu era căsătorit.

Într-o zi, am mers în centrul localității Gromki unde se afla un alt punct de comandă, cam la un kilometru de la viroaga unde ne aflam noi. Trebuia să preiau nişte ordine. Venisem împreună cu Alexandrescu. În imediata apropiere a postului de comandă sosise recent o companie adusă pentru refacere de pe linia întâia. Aceştia îşi făcuseră adăposturi, câteva

şanţuri pentru caz de atac aerian. Comandantul postului se adăpostea într-unul din tancurile ruseşti scoase din funcţie în timpul luptelor cu nemţii. Câţiva ostaşi, probabil mecanici de meserie, tot umblaseră la aceste tancuri, în ciuda faptului că şeful le interzisese. Au reuşit ca pe unul dintre acestea să-l pună în mişcare. Dar spre ghinionul lor, mişcarea aceasta a fost observată „de dincolo", aşa că, după ce ei puseră în mişcare tancul, a apărut un avion care lansă o paraşută luminoasă, apoi au venit avioanele de bombardament... Ne-am aruncat cu toţii în şanţuri. Ruşii au lansat alte paraşute luminoase crezând că se pregăteşte vreun atac de amploare mai mare, cu tancuri. Noi nu puteam vedea nimic din ce se petrecea deasupra noastră, înregistram numai felul în care avioanele îşi schimbau mersul şi lăsau bombele ce veneau spre noi cu un şuierat specific, după care urma explozia asurzitoare. Am fost acoperiţi aproape în întregime cu bolovani de pământ. Ni se părea că acest calvar nu se va mai termina deşi el ţinuse numai jumătate de oră! La sfârşit, când ne-am ridicat, am văzut în şanţul vecin pe un biet maior căruia îi clănţăneau dinţii de frică. Cu glas tremurat murmura cântecul: „Cu noi este Dumnezeu!" Avea înscrisă pe faţă groaza şi cânta în stare de inconştienţă, implorând ajutorul divin!

Se făcuse întuneric când căpitanul Alexandrescu mă strigă: „Ai scăpat, locotenente?" În urma acestui bombardament n-a murit nimeni, dar au fost destui răniţi. După ce am ajuns din nou la bordeiele din viroaga noastră de domiciliu, multă vreme n-am putut adormi. Mi se părea mereu că reîncepe atacul avioanelor.

De altfel, ruşii îşi făcuseră obiceiul cu aceste atacuri de noapte. Ei căutau cu disperare artileria noastră, în scopul viitoarei lor ofensive. Mai urmăreau depozitele şi celelalte instalaţii de spate pentru a slăbi puterea noastră de apărare. Cu alte cuvinte, îşi pregăteau terenul.

Eram pe la jumătatea lunii octombrie 1942. A doua zi, după acel bombardament, pe la ora 10-11 dimineaţa, a început din nou bâzâit de avioane. Rămăsesem în viroagă, pe lângă bordeie. Eram intrigat de ce artileria noastră antiaeriană este mută. Am urcat panta sus, deasupra viroagei, şi m-am lămurit imediat asupra acestei tăceri. Pe cerul de deasupra localităţii Gromki se desfăşura o luptă aeriană. Românul reuşise să-l împingă pe rus deasupra liniilor de luptă, în teritoriul ocupat de noi, apoi să-l mitralieze. Avionul rusesc explodă şi se prăbuşi chiar în mijlocul orăşelului Gromki, mistuit aproape în întregime de flăcări, cu aviator cu tot. Acesta nu reuşise să se arunce cu paraşuta.

MEREU ÎN APROPIEREA MORȚII. DIN SIMFONIILE SINISTRE N-AU LIPSIT KATIUȘELE ȘI NICI AVIOANELE STUKAS

În orașul Gromki erau instalate multe oficii de comandă ale Diviziei a 13-a, precum și o companie de poliție militară formată numai din jandarmi concentrați. Aceștia aveau rolul de a păstra ordinea în spatele frontului. Misiunea lor specială și principală era de a păzi ca nimeni să nu fugă de pe front! Formațiunea de poliție avea în frunte un locotenent pe nume Foarfecă, ofițer activ, în vârstă de 25-27 de ani. Foarfecă era un individ rău, un dur. Înjura și-și bătea subalternii. Umbla călare, cu o cravașă permanent în mână. Nu ținea cont de vârsta omului pe care-l avea în subordine sau în fața sa și, din cel mai neînsemnat motiv, recurgea la înjurături și la bătaie. Oamenii îl priveau cu dispreț și cu ură, scrâșnind din dinți. Când s-a prăbușit frontul, el a căzut, dar nu de gloanțele rușilor, ci de gloanțele celor din subordine! Glonțul ucigaș l-a lovit chiar în cap! A rămas pe acele meleaguri neplâns de nimeni și urât de mulți oameni!

Pe la jumătatea lunii octombrie, pe lângă formațiunea noastră, în viroagă, a mai apărut un batalion de pioneri, comandat de maiorul Cernat. Această formațiune făcea parte din regimentul de pioneri de la Focșani. Căpitanul Goreschi, cunoștință mai veche, venise cu acest batalion. Pe la începutul războiului fusese la Bujoru. Îl mai întâlnisem pe la Scânteia, lângă Iași, cu batalionul de săpători. Goreschi era necăjit că nu fusese avansat și avea încă numai gradul de căpitan! Se pare că numele cu rezonanță rusească, îl împiedicase de la avansare. Batalionul lor de pioneri era însărcinat cu execuția de lucrări genistice, în speță trebuiau să facă săpături pentru nevoile luptătorilor din linia întâia.

Într-o duminică, colonelul Coptaru se afla la Gromki. Eu țineam locul căpitanului Alexandrescu la comanda companiei. Colonelul mă luă cu el împreună cu maiorul Cernat și încă alți ofițeri spre linia întâia a frontului. Era o zi senină de toamnă, strălucitoare și liniștită de ziceai că suntem plecați într-o excursie, nu în mijlocul unei absurde și gigantice încleștări. Nu se clintea nimic, nu se auzea nici o împușcătură sau bubuitură de artilerie. Mașina înainta cu prudență spre locul unde-și avea adăpostul comandantul regimentului. În acea liniște, aproape nefirească, ne trezim pe neașteptate cu explozia unui proiectil. Șoferul a tras imediat mașina în dreapta drumului, iar noi am sărit toți și ne-am aruncat în șanțurile alăturate. Au mai urmat

câteva explozii după care au încetat tot aşa de brusc precum veniseră. Când ne-am ridicat din şanţuri, colonelul era sus pe platou şi continua să meargă către punctul de comandă din sector. Acolo, pe coama dealului era un batalion al regimentului nostru pe care vroia să-l vadă colonelul. El avea obiceiul să facă astfel de escapade periculoase destul de des. Îi plăcea să fie însoţit de preotul regimentului, de preotul Muşatescu care încerca să se eschiveze de la aceste călătorii periculoase. Nu avea însă încotro şi trebuia să meargă. Popa, tot timpul, spunea în şoaptă rugăciuni.

În timp ce colonelul se afla sus pe coamă, eu şi maiorul Cernat primeam instrucţiuni despre lucrările pe care le aveam de executat pentru luptătorii din linia întâia. Era vorba despre lucrări de drenaj şi de obstacole antitanc. Maiorul Cernat se uita şi-mi tot spunea că lucrările să fie de bună calitate, altminteri îl am pe conştiinţă. De fapt nu prea am înţeles eu la ce anume făcea el aluzie. Nici mai târziu nu am aflat, deşi, tot gândindu-mă la cuvintele lui, vroiam să-l întreb. În timpul dezastrului, am aflat că deşi erau un batalion de pioneri, au fost băgaţi în foc unde a murit şi el ca şi căpitanul Goreschi! Au murit străpunşi cu baioneta de către siberienii aduşi de Stalin la Cotul Donului!

Aceste trupe de siberieni fuseseră aduse aici pentru că se aştepta o iarnă grea. I-am văzut, au apărut numai în vestoane în frigul acela din iarna lui 1942. Erau oameni foarte tineri, aproape nişte copii de 17-18 ani.

Făceam lucrările indicate de Cernat în timpul nopţii. La bordeie nu rămâneau decât căpitanul Alexandrescu şi ordonanţele. Uneori luam cu noi pe linia întâia şi bucătăria pentru a putea da hrană caldă ostaşilor. Din cauza întunericului, lucrul mergea greu, se săpa puţin, pământul era tare ca piatra. Ostaşii erau şi ei fără tragere de inimă şi chiuleau cât se putea. Cum plecam de lângă ei, nu le mai ardea de treabă profitând de întunericul nopţii. În zadar mă trudeam eu alergând de la un grup la altul de-a lungul liniei de lucru. Încă de la ivirea zorilor, plecam de aici pentru a nu fi reperaţi de inamic şi trebuia să avem şi timpul necesar ieşirii din zona periculoasă. La bordeie ne odihneam toată ziua.

Ruşii, se pare, observaseră că se fac lucrări în sectorul nostru pe timpul nopţii, fiindcă într-o seară ne-am trezit cu câteva paraşute luminoase, de mică intensitate, urmate de altele lansate din avion, de mare luminozitate. După acestea au venit bombardamentele de aviaţie şi de artilerie. S-au lansat sute de obuze vărsate deasupra noastră, dar toate au căzut la distanţă de noi, fără să ne atingă. După aceste tiruri au urmat nopţi de linişte iarăşi nefirească. Rar şi în depărtare se mai auzea câte o răbufnitură de obuz a

cărui ecou se îndepărta către cer. Uneori mai venea, în liniştea nopţii, câte o replică de ţăcănit de mitralieră în altă zonă îndepărtată a frontului. Era un fel de simfonie sinistră cu pauze nefireşti de lungi. Cine le-a ascultat în noapte nu le poate uita niciodată. Aceste zgomote făceau parcă parte din decorul nopţilor. Câte un ţiuit ascuţit de glonţ ce străbătea întunericul completa sumbra orchestraţie. Focurile de armă răzleţe îi ţineau pe cei din linia întâi vigilenţi la mişcările inamicului.

După patru sau cinci nopţi pe care le-am petrecut în prima linie fără să fi făcut mare ispravă, ni s-a dat altă misiune tot pe zona de foc unde a trebuit să rămânem. În acest timp ne-am trezit înconjuraţi de un baraj al artileriei. Cădeau obuzele de jur împrejurul nostru. Am împins oamenii către şanţurile de adăpost. După ce au bătut bine linia întâia, tirul s-a prelungit făcând ca obuzele să treacă pe deasupra noastră. La încetarea focului artileriei, ruşii au plecat la atac. În acel moment s-a dezlănţuit tirul artileriei noastre făcând un baraj înaintea atacatorilor. În zonă acţiona regimentul 41 artilerie Braşov. Precizia tirului românesc a fost aşa de mare, încât ruşii au trebuit să dea înapoi. La căderea nopţii, ne-am reîntors la viroagă, teferi.

La câteva zile suntem din nou solicitaţi pe linia de front unde era anunţată vizita generalului. Noi am însoţit suita acestuia mergând în urma maşinii lui. Ajuns la linia de luptă, generalul a coborât din maşină, apoi a pătruns în dispozitivul de apărare. Poziţiile noastre erau amplasate la înălţime, iar ale ruşilor jos, în vale, la piciorul pantei. Ruşii erau ascunşi în hăţişul sihlei de pe malul apei şi ţineau strict sub observaţie poziţiile noastre, astfel că orice mişcare trebuia să se facă numai prin şanţurile săpate cam la o înălţime de om. Trăgătorii de elită ruşi, folosind arme cu lunetă, te puteau ucide la cea mai mică imprudenţă. Fiecare era obligat să-şi păzească în special capul. În timpul inspecţiei sale, generalul purta casca de protecţie şi a mers aplecat în locurile unde pericolul era mai mare.

Formaţiunea noastră era dotată cu arme vechi, de pe vremea primului război mondial, arme decalibrate, care de fapt nu mai erau bune nici la instrucţie. Noi eram pe linia întâia mai mult spectatori, dar pericolul nu era mai mic decât pentru ceilalţi. Într-una din zile ne-am trezit cu o serie de explozii în jurul nostru, explozii ce ne înconjurau într-un cerc de foc. Exploziile erau însoţite de un zgomot mult mai puternic decât cu ceea ce eram noi obişnuiţi. Făcusem cunoştinţă cu celebra lor armă „Katiuşa." Efectul distructiv al acestor noi proiectile nu era mai mare

decât al proiectilelor obişnuite, efectul lor psihologic era în schimb puternic. Acestea erau un fel de mici rachete, lansate în mod simultan, 10-15 odata. Lansarea lor se făcea de pe un dispozitiv instalat pe un camion, ceea ce le acorda o mare mobilitate de deplasare în diverse locuri ale frontului.

La Gromki am trăit zile şi nopţi de groază, am participat, direct sau mai puţin direct, la atacuri furibunde date când de români, când de ruşi. Aviaţia germană replica nu mai puţin înspăimântător. Avioanele Stukas constituiau groaza ruşilor. Atacurile lor se făceau în picaj, lansând bombele cu un zgomot infernal, direct pe ţintă. Aruncarea lor în luptă se executa în formaţiuni de escadrile ce veneau în trombă. Pe măsură ce un avion îşi lansa încărcătura ucigaşă, pleca la bază pentru o nouă încărcătură. Se constituia astfel un cerc în care avioanele ţineau tot timpul zona sub teroarea atacului. Am asistat la aceste acţiuni ale aviaţiei germane ce se desfăşurau în replică la cele ruseşti.

APOCALIPSA ÎNTR-O BLÂNDĂ ZI DE TOAMNĂ

Era o zi de toamnă galeşă, cu soare molatec ce ne pătrundea în mod binefăcător. Cu o noapte înainte fusesem în zona frontului de unde culesesem multe materiale şi morţi pe care-i îngropasem. Toţi oamenii mei erau acum la „domiciliul" din viroagă şi se odihneau când şi-a făcut apariţia aviaţia rusească. Eram afară împreună cu căpitanul Alexandrescu, lungiţi pe o pătură, la căldura plăcută a soarelui de toamnă. Ruşii căutau poziţiile artileriei noastre zburând la mică înălţime. Această tactică de a veni aproape de sol, îşi avea avantajele, dar şi dezavantajele ei. În primul rând te lua prin surprindere, avioanele nu puteau fi reperate de artileria antiaeriană şi la efectul bombelor se adăuga cel al mitralierelor de bord cu care erau înzestrate. În schimb, lansarea bombelor risca să nu fie eficientă, multe dintre acestea rămâneau fără să explodeze. Avionul era supus şi el la pericolul armelor obişnuite de la sol, mitraliere şi puşti simple. Era suficient ca un glonte tras de o puşcă să nimerească rezervorul de combustibil al avionului ca acesta să explodeze şi să ardă ca o torţă. Şi mai exista riscul de a se lovi de obstacole de pe pământ. Nu o dată s-au întâmplat asemenea accidente.

Atacul rusesc de acum era deosebit de virulent. Oamenii au ieşit din bordeie şi s-au culcat în şanţurile speciale de apărare. Ostaşul care păzea curca lui Alexandrescu a fost surprins de avioane lângă un stog de fân, pe unde ciugulea curca, şi nu mai avea curaj să se mişte de acolo. În preajma

lui mai era o grămadă de arme şi efecte adunate, care trebuiau să plece la trenul regimentar ce se afla în spate, la vreo 25 de km. Artileria noastră a încercat o ripostă la începutul atacului, dar a fost redusă la tăcere. Se făcuse întuneric, deşi eram spre prânz, din cauza fumului şi prafului ce se ridicase. Căpitanul Alexandrescu tremura din toate încheieturile şi nici nu mai putea vorbi, cuvintele îi ieşeau bâlbâite din gură. Era un om exagerat de fricos. Nici mie nu-mi era indiferentă situaţia, dar aveam un moment pe care reuşeam să-l depăşesc şi un fel de linişte mi se aşeza în suflet, punea stăpânire pe mine.

După primul val, la scurt timp a venit cel de al doilea, mai mare, mai puternic. Am sărit cu toţii din nou în şanţurile noastre spre celălalt capăt al viroagei. Alexandrescu a urcat sus pe coamă şi a rupt-o la fugă peste câmp. Caii au smuls căpestrele şi funiile cu care erau legaţi şi au luat-o şi ei la fugă, bezmetici. Tot aşa a făcut şi un sergent pe care-l aveam în formaţie. Pe acesta îl cunoşteam ca fiind suferind de nervi, cu un echilibru psihic instabil, pentru care mai fusese internat în spital, în timpul luptelor de la Odesa.

După terminarea ultimei reprize de atac aerian, căpitanul Alexandrescu a apărut nevătămat venind de pe câmp. Fumul şi praful ce se înălţaseră în urma exploziilor începuseră şi ele să se disperseze lăsând loc razelor soarelui să se abată, din nou, binefăcător asupra noastră. Sergentul acela zdruncinat nervos a fost găsit pe câmp căzut la pământ. Când l-au adus în cantonament, a început să ţipe şi să plângă. L-am ţinut sub supraveghere până a fost trimis la spital, în spatele frontului, de unde n-a mai revenit la unitate. Căpitanul Alexandrescu a căpătat concediu şi a plecat definitiv în ţară. Era doar protejatul generalului Ionescu Sinaia, era omul lui „de curte". Ordonanţa căpitanului, Gheorghe Pleşa, a plecat şi el pentru a-l însoţi! Prin ordonanţă am trimis şi eu o scrisoare în care povesteam celor de acasă prin ce treceam acolo, la Cotul Donului. Scrisoarea a ajuns la destinaţie. Cei de acasă s-au bucurat că încă sunt în viaţă, dar au rămas îngrijoraţi neştiind ce avea să se mai întâmple cu noi.

Multe din bombele aruncate de ruşi de la mică înălţime rămăseseră neexplodate. După venirea pirotehniştilor, unele au fost dezamorsate, altele au fost adunate şi „dinamitate" într-un loc unde nu prezentau pericol. La câteva, după ce au fost acoperite cu paie, li s-a dat foc şi au explodat. Ostaşii râdeau spunând că au pârlit porcul pentru Crăciunul care se apropia!

Rămăsesem singurul ofiţer la compania de „recuperare-asanare". Nu mai aveam cu mine decât un plutonier provenit din jandarmerie şi doi sergenţi. În unităţile combatante se măreau tot mai mult golurile. Primesc

ordin pentru a „selecta" dintre oamenii mei şi să-i trimit ca să lupte pe linia întâi! Eram pus astfel la grea încercare şi suferinţă! Îmi cunoşteam bine oamenii, ştiam că nu aveau nici puterea fizică şi nici instrucţia necesară ca să facă faţă unei astfel de misiuni. Eram acum comandantul acestei nefericite formaţii şi răspundeam la ordinele pe care le primeam. Oamenii aflaseră şi începură să vină la mine ca să mă roage să nu-i trimit în foc. Se plângeau de sărăcia de acasă, de copiii pe care-i aveau de crescut, de părinţi. Aveam inima grea. Până la urmă am „selectat" numărul de oameni cerut printre care am fost nevoit să trimit şi doi sergenţi pe care mă sprijineam tare mult în activitatea formaţiei. În primele zile după ce au ajuns pe linia întâia, mulţi dintre oamenii trimişi de mine au căzut!

Cu un efectiv acum mult mai mic, făceam aceleaşi munci, răspundeam aceloraşi sarcini. Plecam în fiecare seară pe zona unde aveau loc lupte, adunam materialele ce trebuiau recuperate. Aveam cu noi două căruţe în care le încărcam şi în care aduceam şi morţii.

Se duceau în acele momente, lupte de uzură, de epuizare a forţelor noastre. Ruşii stăteau ascunşi în sihla de sălcii şi tufe, dădeau atacuri prin surprindere şi se retrăgeau din nou în tufişuri, păstrând cu tenacitate malul drept al Donului. În atacurile lor se dovedeau foarte vicleni, veneau strecurându-se pe neaşteptate şi ne picau în spate. Făceau şi prizonieri dintre ai noştri pe care-i cărau cu ei în sihla de sălcii.

Nopţile se lungiseră şi erau foarte întunecoase către sfârşitul lunii octombrie. Cum se însera plecam cu oamenii şi cu căruţele. Ziua se dăduseră lupte crâncene. Cum am ajuns în zona unde fuseseră luptele, una dintre căruţe a călcat o mină şi a fost aruncată în aer. Ca printr-o minune dumnezeiască, oamenii şi caii au scăpat teferi; oamenii se dăduseră jos din căruţă la intrarea în zonă conform instrucţiunilor primite.

Coboram la vale către Kleţkaia, orăşelul pentru care se dădeau lupte înverşunate, fiecare dintre părţi dorind să-l aibă în stăpânire, măcar pe timpul iernii. Astfel acesta trecea când la unii, când la ceilalţi. Din cauza luptelor, practic, nu mai rămăsese nimic din el. În acea zi, localitatea era împărţită în două, jumătate a ruşilor, jumătate a românilor, deşi ambele părţi se luptaseră cu înverşunare. Ruşii atacau cu tenacitate pentru a-l cuceri în întregime. Mai târziu, apreciam noi că ruşii se pregăteau pentru marea lovitură ce avea să urmeze şi Kleţkaia juca un rol deosebit în planurile lor. Se înnoptase şi ei continuau atacurile.

În timp ce coboram spre orăşel mă întâlnesc faţă în faţă cu căpitanul Marini, şeful Biroului Operaţiuni al Statului Major al Diviziei. Acesta, cum spuneam şi mai înainte, era *„factotum"*-ul în materie de tactică la Statul Major. Nu prea ştiam noi ce căuta el acolo, la acea oră, sau poate că venise personal să se informeze de starea de fapt de pe linia fierbinte a frontului din sectorul de care răspundea?! Cum mă văzu, mi se adresă: „Te duci cu oamenii pe care-i ai şi te pui sub comanda maiorului Dranga! Îl ajuţi până la ziuă, apoi te retragi!" Încercai să-i spun că oamenii mei n-au arme, n-au muniţie şi nici nu sunt pregătiţi pentru aşa ceva, dar nu-mi îngădui replica. N-am putut spune decât: „Am înţeles, să trăiţi!" Nesupunerea la ordin era pasibilă cu împuşcarea pe loc, fără judecată.

În mai puţin de o oră eram la maiorul Dranga, cu oameni cu tot. Acesta era ofiţerul vesel care ne invitase la petrecerea cu rusoaicele frumoase! Mă recunoscu şi el şi-mi zise în glumă: "Vezi, acum tot trebuie să dansăm împreună, dar nu mai avem rusoaice, ci numai ruşi!" Am zâmbit, dar inima o aveam cât un purice. Aici nu mai era situaţia de la Kamensk, ne invita la dans moartea!

Ruşii, protejaţi de întuneric, se strecuraseră în şanţurile noastre de apărare. Oamenii maiorului nu mai reuşeau să-i scoată afară fiindcă se împuţinaseră la număr. Se dădeau lupte corp la corp, cu baioneta şi cu patul armei! Când sosirăm noi, lupta era în toi. Nu se mai puteau trage focuri de armă, acestea erau folosite ca bâtele pentru lovituri pe spate sau la cap! După aproape două ore de „ciomăgeală", s-a reuşit respingerea acestora şi eliberarea tranşeelor. Ruşii au fost urmăriţi până în Kleţkaia.

Terminându-se lupta, mi-am orânduit santinele duble şi m-am dus la punctul de comandă al maiorului Dranga. Aici, la o luminiţă, acesta a scos o sticlă de ţuică şi, într-un păhăruţ de campanie metalic, mi-a pus şi mie să beau. Eu nu eram un consumator de tărie, dar de data aceasta mi s-a părut că este făcută din poamele raiului! Cu această ocazie îmi făcu şi un dar: „Uite, zice el, îţi fac în dar două colimatoare. Sunt rarităţi. Le am captură de la ruşi. Îţi vor trebui." În adevăr, acestea erau aparate de ochit pentru brandt-uri şi noi duceam lipsă de ele. Le-am împachetat şi le-am luat. În luptele ce au urmat în jurul orăşelului blestemat, maiorul meu, fire veselă şi mare amator de dans, a căzut şi nu l-am mai văzut niciodată. Colimatoarele dăruite au rămas şi ele o dată cu fuga după marea dramă de la Cotul Donului, undeva în bordeiul din viroagă. În acea noapte de pomină, am rămas în

adăpostul maiorului Dranga. Când încă nu se luminase bine de ziuă, mi-am luat oamenii şi-am plecat ieşind repede din bătaia puştilor automate ruseşti.

LA RĂSĂRIT DE DON, NORI AMENINŢĂTORI. LA APUS, TOT MAI MULTĂ TRISTEŢE

Zilele se făcuseră şi mai mici, mai scurte şi mai posomorâte, vremea se răcise simţitor. Începuse înghețul de-a binelea, numai că nu avea ce îngheța deoarece nu plouase de luni de zile, pământul era ca o cremene. Ruşii îşi intensificau tot mai mult atacurile, probabil că vroiau să ştie cu ce forțe au de-a face în această zonă. Jertfele aduse de ostaşii noştri erau tot mai mari şi rândurile se tot răreau. De pe câmpul de luptă ridicam numai morți români, ruşii poate că-şi ridicau morții lor fără să-i putem vedea. Trupele noastre nu mai fuseseră în refacere de multă vreme. Ostaşii erau obosiți şi deprimați. Se zvonea tot mai intens că ruşii pregătesc o mare ofensivă pe 7 noiembrie, ziua aniversării revoluției bolşevice. În acel moment, armata română avea sarcina de a menține frontul şi de a face față unei eventuale ofensive. Pentru primăvara lui 1943 se preconiza un mare asalt împotriva inamicului, pe toate fronturile, ofensivă, se spunea, finală! Rezervele noastre se aflau masate cam la un kilometru în spatele actualei linii de foc. Acolo se aflau unități de infanterie, de blindate, de cavalerie. Blindatele româneşti erau puse sub comanda generalului Gherghe Radu, cel care la începutul războiului îşi avusese comandamentul în şcoala de la Bujoru.

Aşteptându-se ofensiva rusească, comandantul nostru ceruse întăriri cu trupe noi, odihnite. În ziua de sfântul Dumitru, pe 26 octombrie, îşi făcu apariția un batalion al Regimentului 12 Infanterie, numit „Cantemir", din Bârlad. Ostaşii trimişi erau toți tineri, ofițeri şi trupă. În acea zi frumoasă de toamnă târzie, i-am văzut veseli, entuziaşti şi plini de elan. Nu le citeai pe față nici o tristețe, nici o îngrijorare. Tutovenii intrau în focul de la Gromki, unde cimitirul era plin de gropi în care zăceau atâția şi atâția! O dată cu ei a venit şi preotul Codreanu, cu care m-am şi împrietenit. Acesta, seară de seară, era la mine în bordei, unde aranjasem şi pentru el un loc de dormit, cu paie şi foi de cort. Soba făcută de tinichigiul meu ne încălzea destul de bine. Foloseam drept combustibil bețele de floarea soarelui aduse de pe câmp. Când se anunțau avioane trebuia să stingem focul din cauza scânteilor multe pe care le făcea. Uneori aveam drept musafiri pe amândoi preoții,

Muşatescu şi Codreanu. Discutam până noaptea târziu despre multe probleme, dar în special despre mersul războiului. Popa Muşatescu era un om fricos, mereu i se năzărea că vin avioanele. Uneori bâiguia prin somn despre avioane! Făcea mereu rugăciuni, bătea mătănii şi aprindea lumânări înainte de culcare. Somnul nostru era pe apucate, fiind, de regulă, întrerupt de vizitele de noapte ale avioanelor. Chiar dacă nu eram noi ţinta lor, drumul către spatele frontului era pe deasupra noastră.

Luptele se înteţeau, erau lupte de hărţuire şi totodată de sondaj. Voioşii mei tutoveni începură să cadă unul câte unul sau câte o grămadă. În zori aduceam 20-30 de morţi!

Într-o zi, veneam spre bordeiele noastre întovărăşit de soldaţii mei. Drumul ne era pe lângă cimitirul de la extremitatea satului Gromki. Se făcuseră toate pregătirile pentru a îngropa vreo 10-15 morţi în groapa comună. Se aşezaseră cadavrele unul lângă altul, preotul Codreanu începuse scurta-i slujbă de îngropăciune. M-am oprit şi m-am descoperit. La sfârşitul slujbei, m-am dus la preotul Codreanu. Tocmai se aducea o cruce din lemn de brad pe care erau scrise numele celor înmormântaţi. Preotul era trist aşa cum nu-l văzusem niciodată, de felul său fiind o fire deschisă, senină. Îmi spuse că era îndurerat de moartea unui bârlădean tânăr, băiat "cu carte", sergentul Emil Grigoriu. Părintele mi-l descrise. Era vorba de băiatul fostului meu învăţător de la Jorăşti, Constantin Grigoriu. Bătrânul luase parte la primul război mondial şi rămăsese invalid după luptele de la Turtucaia. Rămas văduv de tânăr, s-a îngrijit de cei doi copii, o fată pe nume Aurora şi băiatul Emil, mort acum aici la Gromki! Cum era aşezat în groapa comună, nu l-am putut recunoaşte. Era mutilat de rănile primite şi în urma cărora a murit. Am aprins o lumânare la căpătâiul său! Pământul l-a acoperit o dată cu ceilalţi ostaşi ce-şi dăduseră viaţa pe meleaguri atât de străine. M-am interesat şi am aflat mai multe lucruri despre Emil. Era sergent TR, încadrat ca furier la un depozit al regimentului. Aici venise în conflict cu un „majur" pe care nu-l lăsa să-şi facă afacerile! Din cauza certurilor cu acesta, a cerut să fie trimis la o formaţie combatantă şi astfel a ajuns pe front! În primele zile este ucis de un proiectil de brandt.

Se apropia ziua de 7 noiembrie în care se bănuia că se va declanşa marea ofensivă a ruşilor. Rândurile noastre se tot răreau. În ajunul presupusei ofensive, pe 6 noiembrie, când, după toate informaţiile deţinute de noi, ruşii îşi aduseseră multe trupe şi rezerve de materiale, şi-a făcut

apariția aviația germană care a dezlănțuit un potop aerian asupra lor. La acest atac a participat și aviația română cu forțele pe care le avea la dispoziție. Atacul a fost nimicitor și s-a executat în valuri, acoperind toată zona, metru cu metru pătrat! Zdrobitorul bombardament a dat peste cap toate planurile sovieticilor. Pentru moment n-a mai fost posibilă marea lor ofensivă. Câteva zile, pe tot sectorul nostru de front, a fost liniște desăvârșită. Nici măcar focurile de armă nu se mai auzeau decât rar. Se credea că n-a mai rămas picior de rus în zonă. După trei sau patru zile au reînceput hărțuiala. Rezervele lor umane erau inepuizabile. Se aduseseră oameni tineri, odihniți. Și vremea se schimbă brusc, se răci și deveni umedă.

În dimineața de 8 noiembrie, ziua mea onomastică, Sfântul Mihail și Gavril, pământul, copacii, totul era argintat de o promoroacă groasă ca o zăpadă. M-am urcat sus pe coama văgăunii noastre. Un vântișor subțire îmi tăia fața. Am zis, „iată, a sosit iarna!" Am fost cuprins de o tristețe care m-a învăluit și gândindu-mă la țară, la locurile mele dragi, la cei pe care îi iubeam și care mă așteptau. Mă gândeam la acel târgușor unde-mi aveam modesta mea căsuță și unde nu știam dacă mă voi mai întoarce vreodată! Cu aceste negre gânduri, am revenit la bordeiul în care aveam, vremelnic, domiciliu. Ca să nu mă las totuși pradă acestor pesimiste gânduri, am plecat pe la celelalte bordeie ca să văd ce-mi fac oamenii care poate și ei aveau nevoie de o încurajare, de o vorbă care să-i scoată de sub această apăsare. Unii au fost surprinși de prezența mea matinală, mai dormeau încă după oboseala muncii de noapte. Săreau în sus și vroiau să iasă afară. Le făceam semn cu mâna să rămână pe locuri, nu era nimic important, doar atât că vroiam să-i văd și să știu dacă se simt bine! Îmi iubeam oamenii și ei știau acest lucru. La capătul viroagei erau grajdurile, adică acele adăposturi improvizate pentru cai. Oamenii dăduseră porția de grăunțe cailor și îi țesălau.

*

* *

Populația din Gromki era plecată, de voie sau de nevoie. Într-o căsuță la margine, pe câmp, erau doi bătrâni ce rămăseseră acolo și trăiau cu groaza de gloanțe. Într-o noapte, ostașii noștri le-au adus în fața căsuței lor, un ostaș rus mort, pentru a-l îngropa ei! Superiorii noștri dăduseră ordin interzicând ca acest rus să fie îngropat lângă ostașii noștri căzuți! Ce fel de logică sau ce suflete aveau acei comandanți care refuzaseră să-l îngroape pe rus lângă morții români? Oare Dumnezeu tot așa ne va împărți la Judecata de Apoi, după limbi, după culoare sau după averea avută? Îmi era rușine

pentru o asemenea dispoziție dată de un ofițer român indiferent ce credință ar fi avut el! Am luat trupul ostașului rus și l-am îngropat în cimitirul unde zăceau și ai noștri. I-am pus cruce conform credinței noastre. Cine știe, poate că și el era creștin deși trăise sub puterea ateilor comuniști!

*

* *

Timpul continua să se răcească. În fiecare dimineață găseam promoroacă groasă. Soarele nu se mai arăta și rușii își întețeau tot mai mult atacurile de hărțuire și de sondaj. Soldații noștri erau aproape anchilozați în șanțurile de apărare și numărul lor era tot mai mic. Abia se mai ținea legătura „de vedere" de la un om la celălalt.

În misiunile mele de noapte am nimerit la postul de comandă al regimentului 12 Infanterie. Comandantul regimentului era colonelul Dumitriu, originar din Bereşti. M-am prezentat la el și s-a bucurat nespus când i-am spus că sunt din Jorăşti și fac slujba la Bujoru. M-a invitat să iau loc și ne-am așezat la vorbă despre tot ceea ce se petrecea în jurul nostru! În acest timp sună telefonul de la Divizie. Era comandantul adjunct, locot. colonelul Morărescu Aurel, un om grețos, plin de ifose și rău. Se rățoia prin telefon la Dumitriu.

Acesta l-a lăsat cât l-a lăsat și, pe un ton flegmatic, i-o reteză: „Ascultă stăpâne, vino aici la noi și-ai să vezi cum stăm!" La capătul celălalt al firului se făcu liniște.

URMAȘII LUI KUTUZOV

18 noiembrie 1942, zi memorabilă în viața pe care Dumnezeu mi-a hărăzit-o. Este ziua în care am trăit cele mai îngrozitoare clipe din existența mea care a stat în mare cumpănă. Timp de o lună trecusem prin momente în care viața mea a ținut de un fir subțire. Clipe de groază petrecute departe de țară, departe de ceea ce îmi era mie mai scump. Acum când refac aceste rânduri, încerc să retrăiesc acele sentimente și nu mai reușesc, timpul le-a șters tăria acidă, gândurile îmi sunt mai estompate. Poate că și vârsta de acum nu-mi mai dă forța intensităților de la acea dată. Atunci, mă iubeam mai mult și doream să mă bucur de tot ceea ce era în jurul meu. Acum, lucrurile, viața nu mai prezintă același interes pentru mine. Dar ceva din străfundul sufletului îmi spune că, dacă ar fi posibil să ajung din

nou acolo unde viața mi-a stat în cumpănă, m-aş duce să îngenunchez şi să mulțumesc lui Dumnezeu că nu m-a părăsit şi-am reuşit să scap din acel infern!

Armata Română, dusă acolo de gândurile unui om ce visa reîntregirea neamului sfâşiat de vitregia timpului şi de nepăsarea celor ce fuseseră cocoțați în fruntea societății româneşti, ocupa în hăul rusesc, o zonă în care Donul, vestitul Don al cazacilor, făcea o buclă pentru a se îndepărta de Volga ce călătorea către Marea Caspică. Trupele germane se avântaseră prea repede şi necalculat către inima industriei bolşevice, oraşul lui Stalin. Credeau ei că o linie trasă de la Leningrad la Moscova şi prelungită la Stalingrad va rezolva problema comunistă! Feldmareşalul Paulus cu Armata a 6-a germană se înfundase în Stalingrad, dar malul drept al Donului rămăsese în mâna ruşilor! Bucla Donului era păzită de Armata a 3-a română, armată din care făcea parte şi regimentul meu din Târgovişte, în cadrul Diviziei a 13-a Prahova. Mai la nord de noi erau italienii. În partea de sud, bucla Donului era acoperită de Armata a 4-a română, susținuți de o divizie de tancuri germane. Pe aceste poziții se spera să se petreacă o iarnă până la o nouă şi definitivă ofensivă de primăvară! Calcule eronate, ca şi cum ruşii n-ar mai fi avut armată şi încă n-ar mai fi primit nesfârşitele ajutoare materiale de la americani! Nici un strateg român sau german nu se uitase pe hartă. Au lăsat soarta a sute de mii de oameni în mâna unor îngâmfați precum „strategul" de la Statul Major al Diviziei a 13-a, un căpitănaş înfumurat şi plin de el!

Ruşii dădeau mereu atacuri şi ne răreau rândurile. Contraatacurile noastre nu aduceau nici un câştig, ci, dimpotrivă, subțierea şi mai accentuată a apărării. Ori de câte ori situația devenea critică, intervenea aviația şi în special cea germană, cu faimoasele Stukas-uri. Bombardamentele lor erau de o precizie uimitoare. Efectul sirenelor puse pe avioanele care veneau în picaj la atac era, de asemenea, demoralizator pentru inamic. Nemții ştiau într-o oarecare măsură că apărarea noastră este destul de subțire şi au tot insistat către partea română să trimită întăriri în zonă, dar de fiecare dată li se răspundea că „nu este nevoie". Aveam mijloace de luptă suficiente! Cu o inconştiență crasă, au fost respinse toate aceste oferte făcute din partea germană. Orgolioşi şi dornici de decorații şi grade, precum şi victime ale unei educații false, care i-a condus la un patriotism de paradă, cadrele noastre de comandă au subestimat pericolul care ne păştea în bucla de la Cotul Donului, la Klețskaia. Nimeni, nici chiar nemții care intraseră în

Stalingrad cu spatele descoperit, nu s-au gândit că aviația își avea și ea limitele ei. Avioanele opriseră de cele mai multe ori avântul rusesc, dar nimeni nu se gândea că va veni un moment când aviația va fi neputincioasă. Raidurile ei erau eficace atunci când cerul era limpede și vizibilitatea bună. Frigul, ceața și zăpada rusească aveau să-și spună în curând cuvântul. În acel moment aviația avea să rămână mută. Și rușii învățaseră încă de la Kutuzov, care-l hărțuise pe Napoleon până l-au făcut să plece înfrânt, acasă! Și Napoleon mersese în lume cu ideologia Revoluției Franceze, nu cu o ideologie care nu găsea înțelegerea popoarelor! „Generalul Iarnă" se apropia. Rușii îl așteptau. Acesta a venit în ziua de 18 noiembrie 1942!

ATACUL ÎNCEPE CU O SIMFONIE FUNEBRĂ

Încă decuseară s-a lăsat o chiciură groasă. Nu se vedea nici până la zece metri. Rușii apreciaseră perfect. De cum a coborât întunericul, artileria lor a început tirul. Acesta se întărea în mod crescendo, iar replica românească scădea în mod descrescendo! Focul tunurilor ruseşti devenise atât de rapid, încât nu se mai auzea distinct fiecare lovitură, era un huruit continuu întrerupt de tragerea câte unui tun de mare calibru! Tirul fusese calculat să bată fiecare metru pătrat de teren. Auzeam trecând pe deasupra noastră acele proiectile de mare calibru, ca o aripă a morții ce se ducea undeva înapoia noastră. Pe măsură ce această funebră simfonie se desfășura în mod continuu și tot mai intensiv, artileria noastră amuțise aproape cu desăvârșire. Tunurile noastre erau insuficiente și cu muniția numărată. Tirul rusesc era conceput să lase pământul pârjolit. El a început la Gromki, apoi s-a prelungit, din aproape în aproape, peste linia întâi, apoi peste noi, pe linia artileriei noastre și, în final, dincolo, mai departe, pentru a distruge baza materială din depozite, adăposturi etc.! Lanțurile de trăgători și pozițiile noastre înaintate au stat sub tirul artileriei uşoare și a brandt-urilor. Pentru cei ce se aflau mai în spate, și-a reglat tirul artileria mijlocie, iar cea grea pentru tot ce constituia spatele imediat al frontului. Cădeau proiectilele cu nemiluita în fața noastră, înapoia noastră, la stânga și la dreapta noastră! Viroaga unde ne aflam parcă avea o umbrelă de protecție. Iadul era în schimb în jurul nostru. Oamenii ieșiseră din bordeie și stăteau aruncați în șanțurile săpate în apropiere.

Am trăit ore apocaliptice ce mi s-au imprimat în memorie pentru tot restul vieții. De aceea aș merge, oricât de bătrân aș fi, acolo să îngenunchez

şi să mulţumesc lui Dumnezeu care, pe noi cei din viroagă, ne-a apărat ca şi cum ne-am fi născut a doua oară!

Atunci, în acele momente nu aveam drept apărare decât credinţa în Dumnezeu. Gândul că moartea putea veni în orice clipă se topise undeva în interiorul nostru, făcându-ne indiferenţi la drama ce se desfăşura sub ochii noştri, dramă la care noi eram participanţi. Nu ne mai gândeam la nimic, totul ni se părea firesc şi intra în normalul faptelor pentru care eram acolo. Nu ne mai gândeam la cealaltă lume pe care o lăsasem undeva departe şi care în clipele acelea apocaliptice îşi ducea viaţa în ritmul pe care noi îl părăsisem, ca într-un vis îndepărtat. Eram ca nişte actori puşi să jucăm într-o piesă şi care, evident, trebuia să se sfârşească, dar nu ne întrebam cum. Noi trebuia să jucăm, să ne facem rolurile, anumite gesturi, anumite lucruri pe care ni le cerea regizorul pentru a-i ieşi bine spectacolul.

Şi acum mă gândesc, nu mă părăseşte această idee, că dacă s-ar face o excursie, oricât de nevolnic aş fi, nu aş pregeta să mai ajung în locul unde moartea a vrut să-şi bată joc de noi, iar Dumnezeu n-a lăsat-o!

Când au mijit zorii, tunurile au încetat, au amuţit bubuiturile, uruitul acela sinistru a dispărut ca prin farmec şi s-a făcut linişte, s-a aşternut o tăcere nefirească. Ruşii, pâlcuri, pâlcuri însoţiţi de tancuri, porniseră către noi. Ceaţa era atât de densă încât nu se vedea decât la câţiva metri depărtare. Încă de la miezul nopţii începuse să ningă. „Generalul Iarnă", atât de aşteptat de urmaşii lui Kutuzov, venise. Zăpada cădea în fulgi mari, în linişte, neînsoţită de vânt şi se aşeza în straturi pentru a pregăti un peisaj ca în cărţile ilustrate de Crăciun!

DRAMA SE DESFĂŞOARĂ ÎNTR-UN DECOR DE CRĂCIUN

În dimineaţa zilei de 19 noiembrie 1942, continua să ningă cu aceiaşi fulgi mari şi grei aşa cum începuse din puterea nopţii. Noi, cei din viroagă, presimţeam că ceva neobişnuit se întâmpla. După urgia nopţii, liniştea era nelalocul ei. De pe linia frontului nu ne venea nici un semn, nici o ştire, nici o mişcare. Am dat dispoziţie oamenilor să stea în bordeie iar eu mă urcai pe coama viroagei care încă mai era domiciliul nostru. Luasem cu mine câţiva sergenţi isteţi şi, acolo sus, „am tras cu urechea" în direcţia liniei de foc pentru a prinde ceva zgomote. De văzut nu se vedea nimic din cauza ceţii şi a zăpezii ce cădea neîntrerupt. Uşoare adieri, ne aduceau un zgomot de împuşcături înfundate, de arme şi uneori parcă ceva mai puternice, ca de

grenade. Apreciam că aceste zgomote se întăresc ca şi cum s-ar apropia de noi. Nedumerirea noastră se risipi imediat când apăru în fuga calului un curier de la Divizie. Acesta se opri direct la mine şi-mi înmână un plic galben. Curierul era un ofiţer, un sublocotenent. În plic era un ordin expres şi sec: „Imediat, compania mea de «asanare şi recuperare», cu oamenii şi înarmarea pe care o aveam, să organizăm apărarea orăşelului Gromki!"

Acest orăşel nu putuse fi cucerit în întregime de o divizie întreagă, iar acum, eu, locotenent Frunză, în fruntea unei companii care se îndeletnicea cu îngropatul morţilor şi cu munca de măturători de pe linia frontului, trebuia să apăr blestematul orăşel Gromki de care ruşii ţinuseră cu dinţii chiar şi în faţa trupelor germane! Curierul nu aşteptă răspuns, după ce mi-a înmânat plicul, m-a salutat, a încălecat şi a dispărut în ceaţa binecuvântată de Marele Comandament al ruşilor!

Eu, locotenent Frunză, rezervist pus în fruntea unui detaşament de handicapaţi, am rămas descumpănit în faţa acestui ordin absurd, imposibil de executat. În mintea mea se învârteau întrebările: cu ce, cu cine şi unde să mă plasez pe o poziţie favorabilă? Puştile erau moştenire de la Imperiul Habsburgic, oamenii nu depăşeau cifra de 60, iar poziţia pe care o cunoşteam cel mai bine era cimitirul de români în care în mod fraudulos încăpuse şi un rus! M-am gândit cu amar la conductorii de căruţe, la ţiganul ţambalagiu care păzise până de curând iapa personală a căpitanului Alexandrescu, precum şi la celălalt care dusese tot timpul la păscut curca aceluiaşi căpitan. Ruşii veneau la adăpostul coloşilor de oţel cu automatele şi grenadele în mână, eu aveam lopeţi şi cazmale cu care îngropasem morţii. Dilema era între ceea ce-mi spunea raţiunea şi realitatea ordinului primit! Neexecutarea în asemenea situaţie însemna împuşcare pe loc! Ordinul era disperat, dar mai disperat eram eu. Trebuia să iau o hotărâre! Unica soluţie îmi trecu fulgerător prin minte: am dispus ca plutonierul Micu, singurul pe care-l aveam, om în vârstă şi destul de versat, dar în jandarmerie, va lua 40 de oameni din efectivul pe care-l aveam şi va ocupa poziţie în partea de nord-vest a orăşelului, la liziera de copaci şi colţul cimitirului. Poziţia pe care am indicat-o era bine cunoscută de oameni, deoarece era zona unde noi lucrasem cel mai mult. Eu şi cu restul de oameni, cu toate materialele pe care le aveam în primire, rămâneam pe loc în funcţie de evoluţia situaţiei! Plutonierul Micu încerca el să facă obiecţii, dar i-am reamintit că are ordin şi că suntem acolo unde suntem.

Calculele mele făcute „ad-hoc" se bazau pe mai multe elemente: Micu era ager şi ştia să se descurce ca să apere pielea lui şi a oamenilor pe care-i

luase; cunoştea foarte bine tactica ruşilor; cunoştea bine locurile iar eu nu-i dădusem ordin să lupte până la ultimul om! Celor rămaşi cu mine le-am ordonat să se pregătească imediat de plecare. Eram destul de împovărați fiindcă primisem echipament de iarnă de curând: mantale, cojoace, din care mi-am ales şi eu unul care m-a salvat de la îngheț în zilele ce au urmat. Mi-am îmbrăcat bine toți oamenii şi am stat cu caii înhămați. Împreună cu cei doi sergenți ne-am urcat pe coama viroagei. Nu mică ne-a fost mirarea când, cu toată ceața deasă ce persista, am zărit un tanc rusesc care încălecase pe un tun din bateria noastră şi se răsuci pe şenile, distrugându-l! Am apreciat că destul de repede infanteriştii vor veni în urma tancurilor. Nu ne rămânea decât o soluție: fuga!

Ruşii, deşi numeroşi, înaintau cu foarte mare prudență, nu ştiau că practic în fața lor nu mai exista nici o rezistență! Nu mai era decât ceața care i-a favorizat atât pe ei, cât şi pe noi. Cei din tanc nu ne văzuseră. Am coborât în fugă pe fundul viroagei unde totul era gata de plecare şi am pornit-o pe firul văii ce ne fusese domiciliu vremelnic.

Acolo, într-un bordei a rămas „colimatorul" de brandt dăruit de maiorul amator de fete şi de dans, Dranga, acolo a rămas țambalul zdrahonului de țigan care păzise iapa căpitanului Alexandrescu şi care acum la Bucureşti poate că făcuse piața doamnei general Ionescu! Curca am mai văzut-o când am întors ultima oară capul, era sus pe coama viroagei unde găsise ceva de ciugulit. Cred că a sfârşit şi ea în gamela vreunui luptător rus!

Ne-am lăsat pe firul văii cunoscând binişor topografia locului. Din cauza ceții şi a zăpezii ce se depusese, am mai rătăcit, dar în final am ajuns la Areskin, localitate unde se afla trenul nostru regimentar. În văzduhul acela întunecat, am auzit fără să putem vedea un singur avion. A trecut pe deasupra noastră, nu la o prea mare înălțime. I-am auzit zgomotul, apoi am zărit bomba pe care a lansat-o fără ca aceasta să explodeze, poate din cauza faptului că lansarea a fost făcută de la prea mica înălțime. Sigur este însă că, imediat după aceasta, s-a auzit o bubuitură puternică şi o flacără mare a pătruns prin ceață până la noi. Avionul se lovise de un obstacol şi se prăbuşise. După aceea s-a aşternut din nou liniştea. Pe înserat, am intrat cu cele două căruțe şi cu 40 de oameni în Areskin. Aici era linişte şi pace. Toată lumea îşi vedea liniştită de treburi. În Areskin fusesem exact cu două luni înainte, în drum către Gromki. Ca sa ajungi în acest orăşel cu case mici şi neîngrijite, trebuia mai întâi să cobori o pantă abruptă, aşezarea fiind ascunsă vederii de la distantă. O descopereai abia când coborai în

această vale. Populația era puțin numeroasă. Pe lângă casele sărăcăcioase se aflau clădirile colhozului.

Când am intrat cu cele două căruțe și cu ostașii, încetase și ninsoarea, iar atmosfera se mai limpezise deși se apropia seara. Era pe la ora patru după-amiază. La trenul regimentar am fost întâmpinat de cei câțiva ofițeri ce lucrau aici. Aceștia au rămas perplecși: „Ce s-a întâmplat?" s-au repezit ei cu întrebarea. Nu erau dumiriți de ce venisem cu bagaje cu tot! Fără să mai comentez ceva, le-am spus: „Împachetați repede, vin rușii!" Nu le credeau urechilor! Vestea se răspândi ca fulgerul în toată baza.

Printre ofițeri se afla și Titus Nițescu, din Târgoviște, cel care ceruse să vină pe front pentru viitoarea sa fală, dar fără să-și dea seama că își asumase un risc de viață! Mult mai târziu am aflat că a fost ucis în împrejurări care mi-au rămas necunoscute. La trenul regimentar se afla și locotenentul Platon Dumitru și acesta făcând parte dintre protejații colonelului Petculescu. S-au strâns în jurul meu, curioși să afle ce se întâmpla „acolo pe front".

Le-am povestit amănunțit cum s-a dezlănțuit ofensiva rusească, cu ce forțe vin către noi. Unii au bagatelizat amenințarea și chiar m-au ironizat, „majurii" însă, cu simțul realității mai acut, începură deja să împacheteze. Amicul meu, Titus, mi se adresă cu un zâmbet neîncrezător pe față: „Mă duc să raportez colonelului!" Acesta încă își făcea în somnul de după-amiază. M-a chemat imediat la el și, în loc să-mi ceară lămuriri, începu să se rățoiască la mine. Era atât de inconștient încât nici nu-i trecea prin cap că în scurt timp poate deveni actorul unei tragedii. Mai mult, m-a și amenințat cu condamnarea la moarte că am fugit de pe front!

Acum când derulez aceste amintiri, la distanță mare în timp, nu mă mir că ceea ce s-a întâmplat a fost posibil în bună parte acestor oameni și mai ales cu o așa organizare. Dezastrul era lângă ei și nimeni nu știa ce se întâmplă. Sistemul de informare era la pământ. Rușii porniseră ofensiva de aproape 24 de ore și comandantul dormea făcându-și somnul de după-amiază! „Ațistul" Petculescu fusese cuprins de mânie că eu „fugisem de pe front" în loc să se întrebe de ce nu l-a avertizat nimeni despre evenimentele dramatice de pe linia de luptă. Avea în responsabilitatea lui averea armatei și viața a sute de oameni! Neîncrezător în spusele mele, puse mâna pe telefon și sună la Divizie. De acolo nu-i răspunse nimeni. Era liniște totală. La Corpul de Armată aceeași tăcere! Se înserase bine. Atunci ordonă să i se aducă calul, vroia să meargă el la comandamentul diviziei pentru a se informa personal de situație!? Dar nici nu apucă să încalece și

pe coama dealului apărură gloanțe trasoare roşii, verzi, galbene! Numai în acest moment realiză iminența pericolului. Fără să mai stea pe gânduri, ordonă împachetarea! Majurii, mai realişti, împachetaseră deja, iar tristul convoi se şi puse în mişcare! Îşi făcuseră apariția şi alții ce veneau în dezordine dinspre direcția frontului. Se făcuse mare învălmăşeală. Se iviră căruțe nemțeşti. Toată lumea încerca să-şi facă loc zorind către apus. Profitând de întunericul nopții şi de prudența cu care veneau ruşii, am reuşit să ieşim mai la larg, unde se aflau drumuri paralele, în aşa fel încât se puteau deplasa deodată două sau chiar trei coloane în acelaşi sens, fără a ne bloca unii pe alții. Am mers toată noaptea şi în zori intram în Balşoi Osinovka, localitate aşezată cam la 15-20 km mai la apus de Areskin. Înainte de a intra aici se urca o pantă destul de mare. De pe punctul mai înalt al acestei pante se putea privi înapoi departe către răsărit. În direcția unde era „Divizia a 13-a" a noastră se înălțau flăcări uriaşe, iar ceva mai spre stânga spre Perelozovsk, localitate unde era un spital de campanie, de asemenea se ridicau flăcări uriaşe către cer. Mai târziu am aflat că ruşii, după ce au intrat în oraş, au stropit clădirea spitalului cu benzină şi l-au incendiat fără să evacueze pe cei dinăuntru! Cei care au putut fugi, având picioarele bune, s-au salvat, cei nedeplasabili au ars de vii în interiorul spitalului!

Ajunşi la Osinovka ne-am descurcat greu. Localitatea era înțesată cu armată, cu convoaie ce veneau dinspre răsărit. Mai în marginea satului am găsit adăpost pentru cai, unde am şi rămas împreună cu cei 15 oameni ce mai erau lângă mine. Cartierul Diviziei a 13-a Prahova venise aici încărcat în două camioane, cu două maşini mici, cu căruțele de la trenul regimentar şi de la alte formațiuni ale Diviziei. O mică parte a armatei române reuşise o repliere la sud de Stalingrad, restul fusese capturată. Lovitura ruşilor se dăduse prin flancul drept, la Kleţskaia, în zona Regimentului nostru 22 Infanterie, precum şi în flancul stâng, unde generalul Lascăr, cu Divizia a 5-a, şi generalul Sion, de la Divizia 1-a de cavalerie, au căzut în captivitate. Generalul Ionescu Sinaia reuşi să se strecoare din încercuirea ruşilor şi acum se afla în mijlocul nostru la Balşoi Osinovka.

Presa internațională recepționase dezastrul de la Cotul Donului vorbind de acum pe larg de lovitura dată de armatele sovietice, despre încercuirea feldmareşalului Paulus şi a Armatei a 6-a germane. „Vocea Americii" şi radio Londra relatau cu lux de amănunte marea victorie rusească. Bucureştiul nu vorbea decât despre replierea armatei române şi germane pe noi poziții de iarnă. Ceva mai târziu au început comentariile

despre Paulus încercuit la Stalingrad. Soția mea știa precis din scrisoarea trimisă de mine, prin ordonanța căpitanului Alexandrescu, unde mă aflu. Plângea zi și noapte, rugându-se pentru sufletul meu. Vaga speranță că am căzut prins de către ruși se stingea fiindcă se știa că rușii îi împușcă pe ofițerii prinși. Bădia, fratele meu, care scăpase de front și era acasă, se exprimase fără echivoc față de cunoscuți, lucru pe care l-am aflat mai târziu după întoarcerea mea acasă, că am murit în luptele de la Stalingrad. Aceste cuvinte au ajuns la urechile soției mele, care căzuse în deznădejde. Radio Londra dădea și nume de ofițeri morți sau prizonieri în luptele de pe frontul de răsărit. O confuzie de nume între cei doi generali români Ion și Sion a provocat moartea soției generalului Ion care, cardiacă fiind, a făcut infarct la auzul știrii funeste despre soțul ei. În realitate era vorba de generalul Sion, nu de generalul Ion!

Eram încă la Osinovka și ceața se mai subțiase, în schimb zăpada cernea liniștit din cer, cu fulgi mari ce se așterneau peste drumuri, pe câmpii și dealuri ca și cum vroia să șteargă sângele care se vărsa șiroaie pe pământul acestor meleaguri. Încă din zori, eu stăteam cu ochii pe locuința generalului Ionescu pentru a-i surprinde toate mișcările. Locuința acestuia nu se afla departe de locul unde eram. Nu mi se mai părea frigul prea mare, poate din cauza surescitării de care eram cuprins. Generalul era cazat la o căsuță mică, joasă. Îl vedeam cum, din când în când, ieșea afară, asculta și parcă scruta depărtarea. Vroia să surprindă și el zgomotele de tancuri sau de explozii și împușcături apropiate. Făcea exact ceea ce făcusem și eu cu sergenții mei, acolo sus pe coama viroagei de la Gromki. Mijloacele de informare erau inexistente, recurgeam la simțurile noastre așa cum făceau strămoșii noștri când pândeau năvălirile barbare!

Se auzeau răbufnituri de obuze de artilerie și uneori pătrundeau zgomote de rafale trase de mitraliere, zgomote destul de îndepărtate. Pe vreme de iarnă, transmiterea lor prin atmosfera rece, densă, se făcea cu mai mare ușurință. Eu eram la fel de atent la aceste „cântece" pe care acum le cunoșteam așa de bine. Lucru sigur era că țăcănitul mitralierelor se auzea din ce în ce mai aproape. Starea vremii și aceste răpăituri, ne mărea apăsarea și teama de care eram cuprinși și care mergea până la deznădejde. Ne așteptam ca din moment în moment să ne trezim cu rușii peste noi și să fim mitraliați fără milă. În mintea mea străfulgerau fel de fel de idei. Gândeam că ar fi mai bine să mă sinucid decât să cad prizonier și să fiu supus la cine știe ce chinuri! Era iarnă, ger și multă zăpadă. Știam că rușii, fiind lipsiți, îi descălțau pe prizonieri și aceștia erau

nevoiți să rămână desculți pe asemenea vreme! Mă gândeam cu groază că-mi vor lua cojocul cel mare şi voi fi pus să dorm pe zăpadă sub cerul liber! Mă vedeam într-un convoi al morții, mânat din spate cu biciul către Siberia. În mintea mea nu vedeam decât imagini din „Pahod na Sibir!" Cunoşteam bine ura comuniştilor împotriva ofițerilor. Îi văzusem încă din 1917! Poate că aceste spaime fuseseră amplificate şi de propaganda ce se făcea în rândurile armatei noastre. Îmi pregătisem tresele pentru a le camufla uşor la nevoie! Era o măsură de prevedere.

În timp ce prin minte îmi treceau aceste negre gânduri, am observat că generalul ieşise din casă şi scruta zarea către răsărit mai întâi, apoi spre nord şi spre sud. Era îmbrăcat de drum. Motorul maşinii sale era pornit. De altfel, dăduse dispoziția ca să fie în permanență cald şi pregătit de plecare în orice clipă. Îşi luase şi el măsuri de prevedere! După ce scrută zările, se urcă în maşină şi plecă. Nu dăduse nici un ordin! Să fi fost, după aprecierea mea, ora 12 în ziua de 20 noiembrie 1942. După el, la interval cam de o jumătate de oră, se făcu încolonarea camioanelor diviziei, a căruțelor şi a oamenilor. Toți au luat direcția către vest. Nimeni nu spunea nimic, nu se dădeau ordine! Ca şi cum toți îşi pierduseră capul, dar toți gândeau acelaşi lucru: fiecare să-şi scape pielea. Nu era decât o şansă: fuga! După plecarea generalului, simultan, toată lumea s-a pus în mişcare. Se produsese o mare vânzoleală, fiecare căuta să-şi găsească loc în convoi. Pe alocuri, am văzut mergând câte două sau trei căruțe în paralel. Se ciocneau, se răsturnau, oamenii se înjurau. Toată lumea se zorea către apus. Pământul era acoperit de un strat moale de zăpadă din cauza căreia picioarele îți fugeau de colo-colo, îngreunându-ți mult mersul. Pe marginea drumului puteai vedea căruțe răsturnate. Se desfăşurau înaintea ochilor imagini aidoma stampelor sau picturilor care zugrăveau retragerea din Rusia a împăratului Napoleon. Nu lipseau caii morți şi oameni căzuți, arme aruncate. Am văzut cojoace aruncate în mijlocul drumului, cojoace care deveniseră stânjenitoare în fuga generală ce se dezlănțuise. Mulți soldați îşi aruncau armele pentru a scăpa de povară. Nu mai răspundea nimeni de nimic. Oricare putea să justifice lipsa armei din cauza goanei. În schimb, unii aveau ranițele încărcate cu lucruri de pradă pe care sperau să le ducă în țară! Un ostaş căra în ranița sa o maşină de cusut! Odioasă fire umană, ce nădejde nutrea el să poată transporta o asemenea sarcină, pe jos, sute şi sute de kilometri?!

Timp de mai multe ore am mers pe jos, în spatele căruțelor mele. Oboseala însă începuse să-şi spună cuvântul, aşa că, din când în când, mă mai urcam în căruță. Nu stăteam prea mult, fiindcă nu vroiam să-mi

împovărez caii de a căror putere aveam atâta nevoie. Apoi trebuia să dau şi exemplu ostaşilor cu care mai rămăsesem. Era o goană nebună şi nimeni nu încerca să facă cât de cât ordine. Mă întrebam dacă o asemenea încercare temerară n-ar fi fost riscantă şi de prisos în acelaşi timp? De fapt nu trebuia să filosofezi prea mult pentru a-ţi da seama că debandada începuse de sus în jos. Se ajunsese la formula: „se salvează cine poate!" Am aflat că au rămas în mâna ruşilor, depozite întregi cu îmbrăcăminte şi arme. Depozitul de îmbrăcăminte era gestionat de căpitanul Marinescu, învăţător din Piscu, de lângă Galaţi. Acesta era înjurat de oameni fiindcă îi lăsase să înghețe în hainele ponosite de pe ei, iar depozitul cu efecte noi a fost lăsat în întregime ruşilor. Dumnezeu l-a pedepsit fiindcă, o dată cu depozitul, a căzut şi el în mâna acestora. Aceeaşi soartă a avut-o şi maiorul Ghilcoş. Nu l-a anunţat nimeni de ceea ce se petrecea şi s-a trezit înconjurat de ruşi! Când a încercat să fugă, a fost împuşcat. Cred că nu greşesc acum când afirm că generalul Ionescu Sinaia, înconjurat de acoliţii săi, s-a urcat în maşină şi a lăsat totul baltă, totul transformându-se în debandadă, în dezastru!

ERA O PRIVELIŞTE CUMPLITĂ

Se auzeau tot mereu ţăcăniturile rafalelor de mitraliere şi de arme automate, din ce în ce mai aproape. De pe coastele din dreapta şi din stânga drumului, coborau cete de ostaşi răzleţiţi de unităţile lor. Mai apărea şi câte un tun tras de cai, fără cheson. Era o privelişte cumplită. Cei 15-20 de ostaşi pe care-i luasem cu mine se răspândiră ca puii de potârniche. Rămăsesem cu două căruţe, cu conductorii şi cu ordonanţa mea credincioasă, Soare Marin. În una dintre căruţe erau cele două lăzi de campanie cu lucrurile mele personale. Îmi adunasem mai multe cutii cu sardele nemţeşti. Mai aveam ceva efecte noi şi cafea boabe care devenise o raritate în ţara şi o pereche de bocanci. Eram înspăimântat de ideea că aş putea rămâne desculţ prin zăpadă. Devenise aceasta o obsesie. Sardelele veneau din depozitele germane ca şi cafeaua ce era decofeinizată în laboratoarele din Germania. În fuga dezorganizată a armatei noastre era ceva ruşinos. Mă gândeam că fusesem în subzistenţa Wermachtului, lăsasem totul baltă şi-o luasem la sănătoasa în frunte cu generalul Ionescu Sinaia, care-şi iubea tare propria-i piele. Într-una din lăzi erau şi caietele mele cu însemnări asupra evenimentelor prin care treceam.

Această ladă a ajuns la Târgovişte, apoi acasă. Notele, ca şi cafeaua, însă dispăruseră. A fost poate pierderea cea mai importantă, fiindcă refacerea lor m-a costat mult efort, dar, mai ales, m-a expus unor inexactităţi! Lada există şi acum, o ţin în pod ca pe un trofeu! Pieile de „capră cu părul lung" le-am pierdut sau poate că au rămas la Gromki, dată fiind goana în care am plecat de acolo. Mă gândeam cu jind la ele, ratasem confecţionarea unui „dolman" de invidiat. Dar ce mai contau în faţa faptului că ne păstrasem viaţa?!

Se lăsase seara şi noi ne continuam fuga nebună. Cei mai slabi rămâneau în urmă pe la colhozurile întâlnite în cale. Mulţi dintre aceştia au fost capturaţi de ruşi şi împuşcaţi.

O dată cu venirea serii eram la poalele unei mari pante pe care o coborâsem. Pe aici curgea un pârâiaş ce îngheţase destul de bine. Ostaşii l-au trecut cu uşurinţă, dar cu căruţa nu se putea trece decât pe un podeţ. Se făcuse o aglomeraţie mare la capătul acestuia. Conductorii căruţelor se temeau să treacă prin apă, mai ales că malurile erau abrupte şi imposibil de urcat prin altă parte decât pe la capătul podeţului. La un moment dat soseşte un camion al diviziei noastre. Şoferul grăbit, dar şi curajos, căută un loc de trecere peste gheaţă şi se angajă să traverseze, dar reuşi să iasă din apă numai cu roţile din faţă, gheaţa cedase tocmai la ieşire, poate din cauza greutăţii mai mari de pe spate. Atunci începu să strige cu disperare la oameni care săriră să-l ajute. Până la urmă s-a izbutit scoaterea maşinii afară din albia râului. Profitând de împrejurare, eu şi ostaşul meu, Marin Soare, ne-am urcat în camion şi am plecat cu el. Pasagerii se înmulţiseră binişor, dar şoferul n-a mai putut protesta şi ne-a acceptat, deşi la un moment dat a vrut să ne dea jos. Un ostaş aprinsese ţigara şi la lumina chibritului văzuse că sunt ofiţer şi n-a mai zis nimic.

Am mers aproape toată noaptea cu acel camion. Dimineaţa am ajuns într-o localitate unde se oprise şi generalul nostru Ionescu Sinaia. Eram deja în afara „cleştelui" închis de ruşi. Aici erau opriţi toţi cei ce veneau dinspre front, pentru regrupare. Toate casele erau ocupate, în zadar am umblat eu cu Marin al meu după cantonament. Multe erau blocate de nemţi, care se instalaseră câte unul în cameră! Tentativele de a intra şi noi, într-un colţişor măcar, nu ne-au reuşit. Dacă încercai să forţezi nota, aceştia scoteau imediat pistolul. Până la urmă am reuşit să ne aciuăm în tinda unei case a cărei uşă dădea direct afară. În camera mare, neamţul se lăfăia singur, la căldură. Noi eram mulţumiţi că nu rămăsesem sub cerul

liber unde bântuia un ger aspru. În tinda care ne adăpostea, m-am acoperit cu cojocul meu mare şi am putut să dorm. Am stat acolo două nopţi. Începură să vină din oamenii mei, sosiră şi căruţele. Apăru şi plutonierul Micu cu o parte din cei 40 de oameni cu care-l trimisesem în acea absurdă misiune de apărare a localităţii Gromki.

Om descurcăreţ, aşa după cum scontasem, nici nu i-a trecut prin cap să se ducă acolo pradă ruşilor, a rătăcit cine ştie pe unde şi a apărut aici. Ne-am prezentat colonelului Petculescu care s-a bucurat că scăpasem cu viaţă. După încă vreo două zile, ne-am regrupat rămăşiţele din formaţiunea noastră şi de data aceasta, fără grabă prea mare, ne-am pornit din nou cu direcţia vest. Se aşezase un strat gros de zăpadă. De sus încetase ninsoarea, dar drumul era anevoios. Coloana formată zorea totuşi la drum. Făceam pauze scurte, atât oamenii, cât şi caii erau obosiţi. Prin satele prin care treceam, uşile erau închise, nu zăream pe nimeni. Poate că simţiseră că noi ne retrăgeam. Ici şi colo mai întâlneam câte un bătrân care, orice l-ai fi întrebat, îţi răspundea invariabil: „niznaiu."

Într-o dimineaţă, pe acelaşi traseu cu noi mai apăru o coloană ce venea din altă direcţie. Parcă văd, se deschidea o vale largă cu multe drumuri paralele. Se produse aici o învălmăşeală, se mergea în paralel, fiecare zorind în intenţia de a se aşeza pe axa principală a drumului unde se mergea mai uşor. În această învălmăşeală, veni la mine un ostaş. După ce salută, se uită la mine şi începu să zâmbească. În primul moment mi se păru curios, figura lui îmi era cunoscută, dar, cum se spune, nu ştiam de unde să-l iau! El insista cu zâmbetul spre mine: „Nu mă mai cunoaşteţi?" îmi zise. „Sunt Gheorghe Neagu din Bujoru", continuă el. Bucuria acestei întâlniri este greu de descris. În acel moment mă gândeam dacă voi mai ajunge vreodată acasă şi Dumnezeu, ca la un semn, îmi trimise un consătean! Ne-am îmbrăţişat, am schimbat câteva cuvinte în speranţa că ne vom mai vedea. El trebuia să fugă, să-şi ajungă din urmă coloana sa care se îndepărtase. N-am mai avut norocul să-l văd decât acasă, după terminarea războiului.

După un mers de mai multe zile, noaptea târziu, coloana noastră se opri. Eu cu căruţele mele eram cam la coada convoiului. Ne-am oprit şi aşteptam dispoziţii dacă vom rămâne aici peste noapte. Un agent de legătură sosi în fugă la mine şi-mi transmise ordinul colonelului Petculescu prin care mă chema urgent la el. Aici, la Mihailovka, se luase hotarârea ca să se organizeze „trupe de sacrificiu", sub formă de ariergărzi care să-i întâmpine pe ruşi şi să-i hărţuiască în scopul întârzierii din înaintarea lor

care luase proporţii. Totodată, se întârzia strângerea cleştelui din jurul celor încercuiţi. Grosul trupelor s-ar fi putut atunci retrage mai în voie şi organizat. În acelaşi timp, se trecea şi la organizarea frontului pe noi linii.

Se instituiră posturi fixe de santinele ce opreau pe toţi cei ce soseau în mod răzleţ din diverse locuri. De fapt, majoritatea celor scăpaţi eram oameni din diversele servicii de spate, deci oameni neinstruiţi din punct de vedere combativ. Majoritatea nu aveau arme sau, atunci când ele existau, erau din vechile dotări ale armatei, aşa cum spuneam, moştenite de la Imperiul Habsburgic. Colonelul Morărescu, despre care am mai amintit, comandant adjunct al Diviziei a 13-a, fusese însărcinat cu formarea noilor trupe ce urmau să-i înfrunte pe ruşi. Morărescu ceruse ofiţeri, iar colonelul Petculescu nici nu s-a gândit la Titus Niţescu sau la Platon Dumitru, pe care-i avea lângă el de la începutul războiului şi nu auziseră zumzăit de gloanţe, m-a trimis pe mine. Destinul mă trăgea mereu spre misiunile cele mai primejdioase. Ordinele nu puteau fi ignorate, eram în război! La comandament, am fost întâmpinat de un maior prăpădit care-mi luă o serie de date şi mă înregistră: data naşterii, gradul, localitatea de unde sunt, numele părinţilor, al soţiei, a copiilor şi încă nu mai ştiu ce. Era probabil în vederea trimiterii drepturilor de erou... post mortem! Când am terminat, m-am întors la ostaşii mei, pe care abia am reuşit să-i mai găsesc. Aceştia se aciuaseră pe lângă o amărâtă de căsuţă. Am dormit acolo cu ei, claie peste grămadă, buştean, până la ziuă. Frigul se mai înmuiase, dar se lăsase o ceaţă groasă. M-am dus la comandant unde am mai găsit doi ofiţeri în aceeaşi situaţie cu mine. Ceilalţi fuseseră camuflaţi aşa cum erau camuflaţi Titus Niţescu şi Platon. Maiorul care ne luase în scris datele ne anunţă că vom avea agenţi de legătură, care ne vor comunica hotărârile ce vor veni. Când să ies afară, la ureche îmi şopti: „Avem un prizonier rus, ia-l în primire. Du-l la marginea satului şi ... împuşcă-l! N-avem ce face cu el aici, cine să-l păzească? Nu avem lagăr în care să-l trimitem. Noi suntem mereu în mişcare." Am rămas uluit cum acest imbecil îmi vorbea de viaţa unui om. Îmi răsună şi acum în ureche: „Împuşcă-l!", ca şi cum ar fi fost vorba de un câine turbat! Împuşcă-l... împuşcă-l... împuşcă-l... Eram pur şi simplu ameţit. Sarcina era cumplit de grea, poate tot aşa de grea ca şi aceea în care fusesem trimis să apăr cu nişte handicapaţi, înarmaţi cu cazmalele cu care săpasem gropile pentru soldaţii morţi, blestematul orăşel Gromki de năvala ruşilor ce rupseseră frontul la Cotul Donului, la Kleţkaia...!

Am luat în primire prizonierul. Acesta era un bărbat tânăr, bine făcut, cu ochii albaştri. Era un tip specific de rus. Gazda unde eram noi cazaţi,

cum l-a văzut, i-a şi dat să mănânce, i-a luat cămaşa şi i-a spălat-o, i-a pus-o pe sobă să se usuce. Sufletul meu era tare tulburat, cum puteam ucide un om neînarmat?! Mă tulbura gândul că poate are mamă, are soţie şi copii. Mă hotărâi să las această treabă pe mâine, pe a doua zi. Mi-am zis că poate noaptea este un bun sfătuitor şi voi vedea altfel lucrurile. L-am lăsat pe timpul nopţii în grija ostaşilor mei. Prizonierul părea că nu are nici un gând să fugă. Poate că în mintea sa se gândea că acum va scăpa de calvarul frontului şi că viaţa nu-i va mai fi în pericol permanent, oricât de grea ar fi fost captivitatea! A doua zi, încă în zori, mi-am luat pistolul automat şi prizonierul şi am plecat afară din sat. Ceaţa era tot aşa de groasă ca în seara precedentă. M-am îndepărtat de sat cam un kilometru. După ce m-am asigurat că nu-i nimeni în preajmă, i-am făcut rusului semn să fugă. El nu ştia ce să facă, îşi închipuia că vreau să-l împuşc de la spate şi i-am citit spaima în privire. Am zâmbit şi i-am zis din nou: „Idi, idi, paşli !" Atât ştiam şi eu pe ruseşte. După ce s-a îndepărtat neîncrezător şi nu s-a mai văzut din ceaţă, am ridicat automatul în sus şi am descărcat două rafale în aer. Îmi descărcasem atunci şi greutatea de pe suflet.

M-am întors în sat şi nimeni nu m-a mai întrebat despre prizonierul meu. Poate că şi maiorul se gândise la o asemenea soluţie, dar nu avusese curajul să mi-o sugereze!

IARĂŞI LA CHEREMUL DESTINULUI

Soseau mereu grupuri de ostaşi răzleţi. Cordoanele filtru instituite opreau pe toată lumea. Cei veniţi nu ştiau ce-i aşteaptă, fiindcă altfel filtrele erau uşor de evitat.

A treia zi sunt chemat din nou la comandant. De faţă era şi maiorul care-mi dăduse teribila sarcină cu prizonierul. Mă temeam că-şi va aduce aminte ceva. Nu m-a întrebat nimic. Mi s-au dat în primire 70 de oameni cu care trebuia să organizăm o nouă linie de apărare. Înaintea mea mai fuseseră trimise alte două asemenea detaşamente în alte puncte socotite importante pentru a opri înaintarea rusească. Eu eram comandantul celui de al treilea detaşament de „sacrificiu"! Aşadar, eram pe post de „kamikaze"! Maiorul mă însoţi şi-mi dădu oamenii în primire, aşa cum procedase şi cu prizonierul rus. Toţi erau oameni de adunătură. Din foştii mei subalterni nu mai rămăseseră decât vreo câţiva. Se îngrămădiseră aici oameni din artilerie, cavalerie, bucătari, conductori de căruţe. Mi-am notat numele şi localitatea

de origină a fiecăruia în parte. Majoritatea erau fără arme asupra lor. Nu puteam şti dacă le pierduseră sau dacă le aruncaseră. Era inutil să întrebi pe fiecare de ce nu are armă. Nu apucasem încă bine să fac această operaţie de recunoaştere a efectivului, când apăru din nou pocitania de Morărescu. Mai târziu, aflasem că acesta umbla cu limba scoasă după decoraţii şi, în special, viza Ordinul „Mihai Viteazul", una din cele mai mari distincţii din armată! În momentul venirii la mine, era turbat de mânie. Eu, după obişnuita formulă, i-am dat onorul şi raportul. El se uită dispreţuitor la mine şi mă întrebă: „Gata leii de luptă?" Nu-i răspunse nimeni. Atunci m-am adresat eu: „Dle comandant, oamenii ăştia sunt flămânzi, unii dintre ei n-au mâncat de câteva zile". Ostaşii din flancul drept începuseră să murmure a aprobare şi chiar să spună cu gura pe jumătate: „ni-i foame!" La un moment mă cuprinse şi pe mine teama. Aceste murmure puteau fi luate drept răzmeriţă, ceea ce ar fi atras asupra mea un lucru grozav de grav, poate chiar executarea! Morărescu se congestionă la faţă şi începu să urle: "Ce, mă, v-aţi bolşevizat? Vă împuşc pe toţi! Dumnezeii mamelor voastre!... Vă e foame? ha? Scurmaţi în zăpadă şi-o să găsiţi de mâncare. Aţi fugit şi aţi lăsat mâncarea ruşilor, acum scurmaţi!" Toată lumea amuţise. Eu îndrăznii şi-am continuat, asumându-mi riscul: "Dle colonel, cum prea bine puteţi constata, nu avem arme!" El se băgă în mine: „Ce, mă, n-au arme? Unde le sunt armele? Să vă căutaţi prin buzunare şi să vă scoateţi ciacâile când veţi vedea tancurile ruseşti că vin spre voi. Şi tu, locotenente, dacă mai pui vreo întrebare, te împuşc, acum, aici!" Pusese mâna pe pistol. M-am uitat la el, ştiam că acolo unde mă trimite el mă aşteaptă tot moartea pe care începusem s-o doresc, nemaiputând suporta ororile prin care treceam. M-am uitat la el ironic, dar nu mi-am mai mişcat buzele. Cred că acela a fost un moment în care pocitania realizase faptul că o luase cam „tare". Înmuie glasul şi mi se adresă mai calm: „Este ora 14,30, înainte de a cădea seara te vei afla la Karaicev, pe râul Cyr. Acolo vei mai găsi un detaşament din Regimentul 89 Infanterie Braşov, pus sub comanda sublocotenentului Cristea Botea. Dumneata vei lua comanda şi vă veţi organiza de apărare. Până la ora 20, vei trimite la mine un agent de legătură călare şi-i vei da schiţa de apărare a poziţiei organizate. Zilnic vei informa postul de comandă de aici prin agenţi de legătură şi vei comunica felul în care-ţi desfăşori activitatea pe Cyr." Când termină cu aceste dispoziţii, apăru o căruţă din care se dădu fiecăruia dintre noi câte o pâine şi câte o cutie de conserve. Mila Domnului, ne-am zis!

Acea zi se nimeri a fi o zi mai puţin friguroasă şi ceva mai senină. O mare durere sufletească mă cuprinse, o stare depresivă ce aproape mă copleşea. Destinul nu-mi dădea răgaz. Mă simţeam împins mereu în faţa morţii, pe care acum aşa cum spuneam, începusem s-o doresc în ideea că voi scăpa de coşmar. Făceam eforturi pentru a nu mă pierde cu firea.

În acest detaşament nou-format, nu mai aveam nici un ofiţer cu mine, doar câţiva sergenţi. Am alcătuit coloana care se încheia cu căruţele pe care le mai aveam şi cu cei doi conductori. Făceam acum cale întoarsă către răsărit. Intrasem noaptea în Mihailovo şi nici nu văzusem pe unde trecusem. Soldaţii mergeau foarte greoi, parcă ar fi mers într-o procesiune, ca după un mort. Trebuia să mă adresez lor cu vorbe blânde, încurajatoare. Atitudinile aspre nu duceau la nimic bun. Aveam exemplu proaspăt pe colonelul Morărescu, iar mai înainte pe acel şef din jandarmeria călare care fusese împuşcat de ostaşii săi! Oamenii, ca şi mine, erau disperaţi. Nu mai conta de unde vine glonţul şi, în noua situaţie, oamenii îmi erau total necunoscuţi.

Am mers vreo trei sau patru kilometri şi începuse a se însera. Când am ajuns la o răspântie, nu mai ştiam încotro să apucăm. Nu aveam nici o hartă şi orbecăiam. La Gromki fuseseră nişte hărţi, dar aici nu ştiam exact unde ne situam. Acum ne aflam pe creasta unui deal,un drum apuca spre dreapta, altul mergea înainte. Cel dinspre dreapta, părea mai umblat, mai circulat, pe cel ce se ducea înainte, apăreau doar câteva urme. După calculele mele, ar fi trebuit să apucăm spre dreapta, dar unul dintre sergenţi susţinea sus şi tare ca să mergem înainte. Am făcut rău că m-am lăsat convins de sergent. Pe drumul din dreapta, în maximum o oră am fi fost la destinaţie, dar am mers înainte. Pe măsură ce ne depărtam de intersecţie, urmele se tot micşorau, se subţiau până au dispărut complet. La un moment dat ne-am trezit în faţa unei coaste abrupte, acoperită de o pădurice deasă. Noaptea se lăsase brusc. Nu mai ştiam încotro trebuie s-o luăm. Am hotărât să coborâm coasta aceea povârnită. Unii dintre soldaţi au coborât-o târâş. Era o vale strâmtă şi sălbatică. Nici nu mai ştiu cum am reuşit să coborâm panta cu cele două căruţe pe care le mai aveam.

Pe fundul văii am aşteptat să ne regrupăm toţi oamenii. Luminaţi de albul zăpezii, întunericul nopţii nu mai era aşa de nepătruns. Ne adaptasem la lumină puţină şi ne vedeam între noi. După ce ne-am adunat am hotărât să mergem spre răsărit, doar mergeam să-i întâmpinăm pe sovietici! La un moment dat au reapărut pe drum urme de sanie. Bănuiam că sunt făcute

de localnicii ce umblau după lemne de foc. Mi-am făcut curaj zicându-mi că aceste urme trebuie să ne ducă undeva. După vreo oră şi ceva de mers, am auzit lătrături de câine. Însemna că ne apropiam de aşezări omeneşti. La un moment dat se mai auzi şi un cântec de cocoş. Nu ştiam ce fel de aşezare se afla acolo. Se punea întrebarea: dacă-i ocupată de ruşi? Cu cât mergeam şi ne apropiam de satul acela, cu atât se auzeau mai clar lătrăturile de câine. Când am apreciat că avem încă o mie de metri până la acea aşezare omenească, ne-am oprit şi am trimis în recunoaştere doi ostaşi destoinici dintre care unul era basarabean şi vorbea ruseşte fluent. Din prudenţă, l-am dublat cu un dâmboviţean. N-au întârziat mult şi s-au întors cu vestea că în sat sunt ostaşi români din Regimentul 89 Infanterie. Mi-am imaginat că aici trebuie să fie Karaicevul, unde se afla sublocotenentul Cristea Botea cu detaşamentul său, despre care îmi spusese colonelul Morărescu. Pe acesta trebuia să-l contactez eu pentru misiunea cu care eram însărcinaţi.

Ne-am pus din nou în mişcare, deşi oamenii erau foarte obosiţi şi abia s-au urnit. La intrare în sat am găsit în postul de santinelă un ostaş din regimentul nostru. M-am apropiat de el fără ca acesta să schiţeze vreun gest de somaţie. Mi-a explicat apoi că cei doi ostaşi trimişi de mine pentru informare îl avertizaseră de apariţia noastră şi, practic, el ştia despre ce este vorba! Erau de două zile aici, iar comandantul său era locotenentul Strâmbu din Regimentul 89 Infanterie. „Şi ce faceţi voi aici?" l-am întrebat eu. „Păi, ce-om face, şedem şi noi şi-i aşteptăm pe ruşi! Ce le putem face noi oare, că nu avem nimica la noi!" Deci chestiunea era clară, în faţa ruşilor noi nu aveam nici un fel de siguranţă. „Dar unde-i locotenentul vostru?" am continuat eu să-l interoghez. Atunci el îmi arătă o căsuţă nu prea departe de locul unde eram. Mă gândeam la santinela nevinovată din post: „dacă eu eram o iscoadă a ruşilor trimis pentru informaţii?"

Mă îndreptai către cantonamentul domnului locotenent Strâmbu. În faţa casei am dat peste altă santinelă. Pe aceasta am trimis-o să-l scoale pe dl locotenent. Se supărase că i se stricase somnul acum, în toiul nopţii. L-am întrebat unde-i Karaicevul, satul unde eu trebuia să mă întâlnesc cu Cristea. „Da, îmi răspunse acesta, aici este Artimov, Karaicevul este la dreapta, la aproximativ 7-8 km." Mă conduse locotenentul Strâmbu până la drum şi-mi arătă direcţia în care trebuia să apuc. Oamenii erau frânţi de oboseală şi începură să murmure. Îi luai cu vorba, i-am îmbărbătat şi împreună cu ei, pe jos, ne-am îndreptat către Karaicev. Era trecut de miezul

nopții când am început coborârea pe o pantă destul de înclinată în fundul unei văi. Aici era satul Karaicev, punctul nostru de destinație. Când am ajuns, o mașină cu farurile stinse făcea mare zgomot. Din ea coborau în fugă mai mulți nemți cu armele întinse către noi. Eu le-am strigat imediat: „Camarad, soldat român, soldat român!" Am întrebat apoi de satul Karaicev, iar ei mi-au făcut semn cu mâna că suntem deja în satul Karaicev.

În centrul satului găsii o santinelă înghețată de abia mai vorbea. Îmi spuse că este din Regimentul 89 Infanterie și că sunt sub comanda sublocotenentului Cristea Botea. Căsuța unde era acesta cazat se afla la aproximativ 50 m de locul unde stăteam eu de vorbă cu santinela. Casele erau rare, ca de altfel în toată Rusia. În scurt timp a apărut și sublocotenentul Botea. Făcurăm cunoștință și l-am întrebat care-i situația lui aici? Mi-a răspuns aproape râzând: „Ce să fac? Îi aștept pe ruși să vină, iar acum nu voi mai aștepta singur, mai am pe cineva cu mine!" I-am spus ce misiune am eu, că de-acum vom fi în adevăr amândoi și tot amândoi vom împărți destinul! „Prea bine", zisei, „trebuie să ne organizăm și să ocupăm poziții de luptă." Botea însă îmi replică: „De ce să ne organizăm, dle locotenent? Credeți că fără oameni, fără armament vom putea noi să-i oprim pe ruși? Cu ce, continuă el, cu bulgări de zăpadă?" și încheie glumind: „Ia mai bine să punem oamenii la adăpost și să-i lăsăm să se odihnească sărmanii, că sunt obosiți și poate înfometați. D-voastră veți merge cu mine să împărțim împreună salteaua pe care o avem." Reflectai la spusele sale și i-am dat dreptate. Botea era un om lucid și deosebit, așa cum aveam să constat în curând.

LA PÂNDĂ, AȘTEPTÂNDU-I PE RUȘI

I-am acceptat propunerea și am plecat împreună la căsuța unde își avea cantonamentul. În mai puțin de o oră, oamenii aveau unde să doarmă. Aranjarăm caii și căruțele. Camera lui Botea era un fel de tindă în care nu exista nici un pat. Pe jos era aruncat un braț de paie mari de grâu și peste ele o foaie de cort. Toate acestea le-am putut vedea la lumina unei lanterne. Eu aveam cu mine cojocul acela lung și călduros în care m-am înfășurat, mi-am pus căciula bine pe cap și m-am trântit pe „somiera" aranjată de sublocotenentul Botea. S-a culcat și el alăturea de mine și a adormit repede, continuându-și somnul pe care venirea mea îl întrerupsese. Am adormit și eu buștean.

Când m-am trezit, o rază de soare mă gâdila la ochi. Printr-un gemuleț, soarele pătrundea până la mine. Afară era senin şi un cer albastru pe care-l zăream prin fărâma de geam a tindei unde eram. Deschisei bine ochii şi nu realizam unde sunt. Alături de mine nu mai era nimeni. Botea se sculase fără să mă trezească şi se dusese să ia contact cu oamenii. Aflai acestea când se întoarse împreună cu ostaşul meu, Soare Marin. Acum îl vedeam mai bine pe sublocotenentul Botea la față. Era un bărbat mult mai tânăr decât mine, potrivit de înalt şi purta o barbă frumoasă, neagră şi deasă, de jur împrejurul obrajilor. Era originar din com. Pleşa, din jurul Ploieştiului. Fusese ofițer activ. Nu mi-a spus în ce împrejurări fusese scos din armată, dar am bănuit că fusese legionar. Acum era trimis pe linia întâi, aşa cum se întâmpla cu mulți dintre foştii legionari! Vorbea foarte bine limba germană şi acest lucru ne-a ajutat mult deoarece trebuia să colaborăm cu nemții ce nu mai aveau încredere să ne lase singuri.

Am mâncat împreună o conservă de peşte şi am plecat în recunoaştere. Am luat-o mai întâi la vale, pe malul drept al râului Cyr. Cât era acesta de adânc, n-am putut să apreciez, acum era înghețat. În dreptul satului Karaicev era îngust, iar malurile sale foarte abrupte. Apa nu putea fi trecută decât numai prin anumite puncte unde erau făcute vaduri. Râul se vărsa în Don. În colțul din stânga al satului era o pădure ce se întindea până în satul Artimov prin care trecuserăm noi în noaptea venirii aici, deci pe o distanță destul de lungă. În fața zonei unde ne stabilirăm pentru a ne organiza poziția de apărare se afla un teren deschis, un fel de imaş pe care nu se afla nici un copac sau alt fel de obstacol. Câmpul era acum acoperit cu zăpada care reflecta lumina soarelui de n-o puteai privi fără să-ți faci streaşină ochilor. În direcția noastră, la o distanță de vreo doi kilometri, se afla un alt sătuc, peste apa Cyrului. Din locul nostru, îl puteam vedea foarte bine peste platoul acoperit de zăpadă. Pe malul nostru am instalat posturi fixe. De la ele se putea ține sub observație o zonă largă în eventualitatea că ar apărea ruşii. Ostaşii erau puşi sub stare de alarmă, pregătiți să acționăm în orice moment. De fapt nici nouă nu ne venea să credem că rezistența noastră ar fi avut mare eficiență, dar ordinul primit trebuia respectat. Urma să ne căutăm prin buzunare să găsim „ceacâiele" despre care ne vorbise colonelul Morărescu! Oamenii pe care-i aveam erau neinstruiți, neînarmați şi flămânzi. Aceasta era zestrea pe care o aveam şi cu care trebuia să ne organizăm împotriva armatelor lui Stalin. Dar uitasem să spun că singura nădejde ne era la un tunuleț de tip „Bofors", pe care se pricepea să-l mânuiască un sergent, numai că muniția lui era

„mai puțin decât puțină!" Restul era credința în Dumnezeu. Aşadar, replierea trupelor române pe „poziții dinainte stabilite" pe râul Cyr era acum în stare de aşteptare! Tunarul nostru se numea Caracala, nume neaoş latinesc. Deci fiii Romei apărau civilizația europeană, pe râul Cyr, de invazia hoardelor bolşevice!

*

* *

Conform ordinului dat de colonelul Morărescu, întocmirăm „un crochiu" prin care arătam exact poziția de apărare organizată de mine şi sublocotenentul Botea la Karaicev. Un agent călare a dus crochiul colonelului Morărescu, căruia îi solicitam şi ceva mâncare dar, mai ales, armament. În raportul nostru îi aminteam că nu aveam nici o armă automată. Adaosurile făcute le-am înscris cu oarecare teamă, ştiind modul în care reacționa acest comandant. Distanța dintre mine şi el acum îmi dădea oarecare siguranță, riscul era al agentului care plecase cu raportul! Agentul nostru a plecat, dar ... nu s-a mai întors, noi am rămas fără răspuns de era bine sau nu ceea ce făcuserăm noi, dacă ne mai trimite sau nu mâncare sau armamentul solicitat. Eram suspendați între cer şi comandament şi-i aşteptam pe ruşi să ne luăm la trântă cu ei!

Noi nu ne-am abandonat misiunea şi seara am trecut din nou pe la toate posturile pe care le stabilisem, am revăzut planul nostru în caz de ivirea inamicului, apoi am trecut pe la cantonamentul ostaşilor pentru a vedea cum stăteau cu moralul. I-am găsit făcând „turtițe" din făină, pe care le coceau pe plită pentru a-şi potoli foamea! N-am îndrăznit să-i întrebăm de unde făcuseră rost de făină. Eu şi cu sublocotenentul Botea aveam conserve „fine" de peşte din dotarea Wermachtului! Către miezul nopții am ajuns şi noi la „casele noastre". Eu îmi găsisem o cămăruță într-o casă vecină cu cea a lui Botea.

Gazda mea, lucru ce m-a surprins mult, vorbea româneşte, o moldovenească alterată, dar cu care ne înțelegeam foarte bine! Fireşte că am întrebat-o de unde ştie româneşte? Ea m-a corectat că nu vorbeşte româneşte, ci „moldoveneşte", şi că un străbunic de-al său, basarabean, fusese deportat pe aceste meleaguri în vremea țarului Nicolae al II-lea! Deportarea se făcuse cu toată familia, au fost „transplantați" pe valea Cyrului, unde li s-a dat pământ cât au avut nevoie. Au rămas aici fiindcă li s-a spus că nu mai au voie să se reîntoarcă în Basarabia! Copiii au învățat „limba moldovenească" în secret! Soțul gazdei mele murise, ea fiind acum văduvă. Avea două fetițe mărişoare, de 15-16 ani care ştiau şi ele câteva

cuvinte „moldoveneşti", dar acum cu războiul se fereau să vorbească deoarece erau mulți agenți informatori care le-ar fi putut uşor acuza de „colaborare cu inamicul"! Îmi aşternu un pat curat într-o odaie unde făcuse şi puțină căldură. Somnul meu era ca cel al iepurelui pe culcuş. Crivățul sufla tăios. M-am sculat în zori şi-am trecut pe la posturile cele mai apropiate. I-am întrebat pe oameni dacă „se simte ceva". Era încă linişte.

Au trecut două zile fără să se simtă vreo mişcare, doar vântul se auzea ca un geamăt subțire. În aşteptarea mea neliniştită, am mai trimis un agent călare la comandament, respectiv la colonelul Morărescu. Şi pentru ca disperarea noastră să ajungă la limită, nici acest agent nu s-a mai întors!

Au mai trecut două zile de pândă. Rămăsesem părăsiți, şefii noştri intraseră în pământ. Dumnezeu din cer ne veghea totuşi. După aceste ultime două zile, îşi făcu apariția în Karaicev, un mic detaşament al Wermachtului. Aceştia aveau în fruntea lor, ca şi noi, doi ofițeri: un locotenent şi un sublocotenent. S-au cazat în casele ce se aflau ceva mai sus de ale noastre, la o distanță de câteva sute de metri. Se părea că şi ei erau reorganizați ca şi noi, din rămăşițe răzlețe. Numai că înarmarea lor era cu totul alta. Aveau toți arme automate, un brandt şi pe deasupra un moral cu mult mai bun decât al nostru. Repede şi-au găsit amplasamentul şi s-au fixat pe poziție. Seara, am fost invitați la ei, eu şi sublocotenentul Botea. Comandantul lor, locotenentul, părea un om potolit, dar sublocotenentul era un om îndrăcit şi dur. Botea vorbea perfect limba germană, ceea ce ne-a fost de un nemăsurat ajutor în această scurtă şi dificilă situație de colaborare. Sublocotenentul neamț urla întruna, se agita şi adresa mereu cuvinte injurioase Armatei Române. Nu ne scotea din trădători! Câtă dreptate avea el rămânea să stabilească istoria, deocamdată căzurăm la pace şi am hotărât să luptăm împreună! Cel puțin aici, la apa pârâiaşului Cyr. Şi tot ei au hotărât să fim în subzistența lor, în special cu mâncarea! Colonelul nostru, mare comandant la Divizie, era în stare să ne umple gura cu gloanțe dacă nu scurmam sub zăpadă! Ne bucura tare mult faptul că acum aveam hrana asigurată, precum şi ceva armament pe care nemții ni l-au dat cu muniție cu tot.

Nemții nu se arătau deloc înspăimântați. Se comportau degajat. Calmul lor semăna a nepăsare, ceea ce ne uimea pe noi. Habar nu aveau că din moment în moment puteau veni ruşii să ne atace. Seara, se făceau comozi şi se culcau în pijamale! Erau ca la ei acasă. Totul era lăsat în seama

santinelelor. Noi dormeam pe jumătate îmbrăcați, gata în orice clipă să ieşim afară din casă. Chestiune de temperament, comentam eu şi cu sublocotenentul Botea!

*

* *

În acele zile de liniște, am făcut cunoştință cu o rusoaică foarte frumoasă, o femeie distinsă. Era învățătoare. În stradă, apoi la ea acasă, am stat mult de vorbă în ciuda faptului că rusească mea era destul de sumară, dar împreună cu românească ei, fiindcă şi ea ştia ceva „moldoveneşte", ne-am înțeles bine. Mai întâi că între noi se stabilise un sistem de înțelegere prin zâmbetul arborat atât de ea, cât şi de mine! Ea îmi spunea repetat „sever, sever" ceea ce însemna că bate un vânt aspru dinspre nord. Ajutat de zâmbetul ei îmi dădeam seama că era vorba de Crivățul care făcea ravagii şi la noi în România. Cu acest cuvânt m-a invitat la ea acasă unde nu am pregetat să merg, mai ales că fiind învățătoare eram interesat să aflu amănunte despre sistemul lor de şcoală. Când s-a pronunțat cuvântul „voina" ea a făcut un gest de îndepărtare, ca şi cum ar fi vrut să alunge ceva urât, groaznic. Mâna cu care făcuse acest gest de alungare era albă şi de o finețe deosebită. Tot atunci am observat că din ochi i se prelingeau două lacrimi pe obraji. Am mai stat puțin şi m-am ridicat, i-am sărutat mâna şi am plecat condus de ea până la uşă.

Gazda m-a informat că Vera, distinsa mea cunoştință, era o învățătoare foarte bună, o femeie deosebită, că are o fetiță de patru anişori şi că soțul ei a murit undeva pe front! Ea locuia acum cu o bătrână. Nu mai avea pe nimeni, ea fiind venită acolo dintr-o altă localitate mai îndepărtată, acum în zona neocupată a Rusiei. Şi mi-a mai povestit gazda mea un episod, că, în urmă cu mai multe luni, sub amenințarea pistolului, un ofițer neamț ar fi profitat de ea, adică ar fi violat-o! Cât o fi fost vorba despre un viol, trebuia să o cred pe gazdă care-mi povestise episodul acesta neplăcut din viața recentă a distinsei Vera!

A doua zi urma să-i fac din nou o vizită. Stabilisem aceasta prin complicitatea zâmbetului nostru aprobativ. M-am culcat cu gândul la această vizită pe care urma s-o fac, dar nici nu ştiu dacă adormisem că am auzit un ciocănit în gemulețul camerei unde eram. Acesta era consemnul convenit cu oamenii mei ca, la cea mai mică mişcare suspectă, să fiu chemat. Mi-am tras repede cizmele, mi-am pus cojocul pe mine şi mi-am luat automatul de care nu mă despărțeam. Afară, agentul care venise

mă informă că în păduricea de peste Cyr, în fața satului, se simt mişcări de oameni. În acelaşi moment, venea şi sublocotenentul Botea, însoțit de agentul său de legătură, să-mi aducă aceeaşi veste. Toți patru ne-am îndreptat către cel mai înaintat post pe care-l aveam şi care se afla cam la cinci sute de metri distanță. Ajunşi acolo, ne-am ciulit urechile şi-am auzit zgomote de paşi de oameni şi țăcănituri de arme ce se pregăteau poate să deschidă foc în orice moment. Nu mai încăpea nici o îndoială că veniseră ruşii! Aceştia se mişcau cu mare prudență. M-am înfăşurat bine în cojoc şi m-am aşezat pe zăpadă împreună cu Botea care, sărmanul, era numai cu o biată manta subțire pe el şi tremura de ger. Clipele treceau greu. Noi ne controlam mereu ceasul care părea că stă pe loc. Am pândit aşa până începu să se lumineze de ziuă. Ne aşteptam ca ruşii să atace. Dacă ar fi fost inspirați s-o facă, ar fi trecut prin noi, cum zice românul, ca prin brânză! Ruşii nu aveau informații clare de ce forțe dispuneam noi acolo. De la locul de pândă, observam cum, din când în când, trecea câte unul şi traversa spațiul despădurit, până la sat şi înapoi. Acest lucru s-a repetat de câteva ori. Toți oamenii noştri erau camuflați şi n-am făcut nici o mişcare pentru a nu ne descoperi. Vroiam să aflăm intenția lor. Ruşii se opriseră aici, la malul Cyrului.

Am stat aşa încă o zi şi o noapte supraveghind mişcările lor. A doua zi au adus mai mulți oameni cam la efectivul unui pluton, după aprecierea noastră şi i-a aşezat în lanț de trăgători. I-am lăsat să se apropie de malul râului şi când i-am avut bine în țintă, am deschis foc viu asupra lor, Câțiva au încercat să treacă apa, dar au fost imediat lichidați. În urma focului nostru, ruşii s-au retras către sat prin păduricea care-i acoperea de vederea noastră. Fusese poate o acțiune de sondaj din partea lor. Eu dădusem ordin ca din partea noastră să nu se mai întreprindă nimic, nici o acțiune de urmărire, nu vroiam să ştie nimic despre noi. Trebuia să rămânem ascunşi. O amplificare a luptei ne-ar fi descoperit forțele pe care noi le puteam pune aici în joc şi ei ne-ar fi măturat rapid. Totuşi, neținând seama de dispozițiile mele, unul dintre sergenți şi câțiva ostaşi trecură apa pentru a-i urmări pe ruşii ce se retrăseseră în pădurice. Norocul lor că s-au întors cu pielea negăurită şi-au adus triumfători o manta rusească şi o puşcă automată cu cinci focuri. Mantaua era nouă, avea şi fireturi. Sergentul mi-o oferi mie. I-am refuzat-o şi l-am sfătuit s-o ție pentru el. În plus, l-am certat că-mi nesocotise ordinul: „Ți-ai riscat inutil viața, i-am spus, a ta şi a celorlalți

doi!" I-am explicat în continuare de ce ordonasem ca să ne abținem de la acțiuni intempestive. „Păstrează-ți cel puțin mantaua", am încheiat eu micul meu discurs dojenitor.

TRUPĂ DE SACRIFICIU

Ne aflam față în față cu ruşii, nici unul nu avea îndrăzneala să atace. În ceea ce ne privea, dispoziția pentru noi era de a ne apăra şi a provoca întârziere ruşilor până când un nou front se va consolida. Trebuia evitată cu orice preț o nouă încercuire a forțelor noastre aşa cum aveau în plan inamicii. Trebuiau, de asemenea, evitate pierderile inutile în oameni şi materiale. Şi mai trebuia pusă ordine în harababura creată de năvala ruşilor prin spărtura făcută la Cotul Donului. Divizia blindată a generalului Gherghe Radu fusese capturată fără ca să se tragă o lovitură de tun! Generalul şi câțiva ofițeri se salvaseră cu un avion pe care-l aveau la dispoziție. Eram sigur că aportul nostru acolo pe Cyr este egal cu zero, ştiam sigur că suntem un detaşament de sacrificiu. Prezența sublocotenetului Botea era un argument pentru această convingere. Noi trebuia să rămânem acolo cu orice preț, adică prețul fiind viața noastră! Aceasta era în mâna destinului!

Orânduisem împreună cu camaradul meu Botea pe cei mai destoinici dintre oamenii noştri să facă de santinelă la posturile cele mai importante după aprecierea noastră. Un post era lângă nişte stoguri de fân. Noi făceam verificarea acestor posturi periculoase. La un asemenea control, găsim santinela împuşcată în cap! Cercetând mai îndeaproape felul în care fusese făcută împuşcătura, am constatat, spre stupoarea noastră, că nu ruşii îl împuşcaseră, ci nemții! Găsisem cadavrul nu înspre partea de unde puteau veni ruşii, ci în spatele stogului, ceea ce însemna că glonțul venise dinspre zona unde erau amplasați nemții. Santinela noastră purta o căciulă rusească ce avea urechi. Sigur, neamțul, văzând că acesta se tupila pe după stogul de fân, l-a luat drept rus infiltrat dincoace de râu. Cadavrul a fost dus în mijlocul satului, unde a fost săpată o groapă şi înmormântat acolo, cu o salvă de onoare militară trasă pe înserate, ca un ultim omagiu. A doua zi a fost confecționată şi o cruce, semn că acolo zace un creştin! Localnicii erau nedumeriți că pusesem crucea la mormântul soldatului căzut, ei erau obişnuiți cu steaua în cinci colțuri!

Ce considerente o fi avut comandamentul sovietic, nu mi-am dat seama, dar n-au acționat în sectorul nostru în nici un fel. S-au tras câteva lovituri de tun departe de noi și câteva proiectile de brandt. Frontul româno-german era ca și inexistent, încă nu se consolidase pe nicăieri. Într-o seară, când deja picase întunericul, o mică formațiune germană, de mărimea unui pluton, veni la locul unde eu îmi fixasem un punct de comandă. Aceștia mi-au solicitat să-i ajut să fie cantonați, ceea ce am și făcut găsindu-le loc la câteva din casele din apropierea malului apei. Tot aici se afla și casa unde stătea locotenentul ce comanda formațiunea germană venită o dată cu noi. Una dintre camerele casei, ceva mai mare, avea în mijlocul ei o sobă cu cuptor, așa cum obișnuiau rușii, sistem care de altfel îl aveam și noi românii, la țară. Pe cuptor dormeau așezați unul lângă altul soldații. Cei nou veniți erau obosiți și li se citea pe față epuizarea. La lumina unui felinar ne-am cunoscut. Aveau un moral ridicat și, în ciuda oboselii, făceau și glume. Printre ei erau mulți tineri între 18 si 20 de ani. Parcă erau în vacanță și se amuzau. Sublocotenetul Botea îmi traducea toată convorbirea lor. Fuseseră aduși din nord, de pe frontul de la Leningrad, unde spuneau ei că este un ger cumplit și că în fața lor era mereu un munte de zăpadă. Cu toate sforțările făcute, ei nu reușiseră să pătrundă în acest mare oraș rusesc.

În timp ce noi conversam cu nemții de pe cuptor, afară se auzea răbufnind din când în când explozia câte unui proiectil de brandt. La o bubuitură foarte puternică, ce făcu să se zgâlțâie casa, nemții săriră fulgerător de pe cuptorul pe care dormeau și se trântiră cu fața la pământ. Unii ieșiseră deja afară. Stinseră de îndată și lumina felinarului și ne împrăștiarăm toți pe la posturile noastre. Timp de două zile n-am mai întâlnit picior de neamț. Zguduiturile se repetau. Eram bombardați cu rachete de pe instalațiile Katiușa! N-am avut nici o pierdere în oameni sau materiale. Îmi reamintesc că numai un conductor de la căruță a fost ușor rănit la un picior de o schijă, în schimb amândoi caii de la acel atelaj au fost omorâți. Aceste Katiuşe făceau mai mult zgomot decât efecte distructive. În altă parte, spuneam că aveau avantajul unei mari mobilități, fiind instalate pe autocamioane și plimbate cu ușurință dintr-o parte în alta a frontului. Proiectilele lor, în formă de rachetă, de aproximativ un metru lungime și un diametru de 15-20 cm, frecvent aterizau fără să explodeze. Explozia lor era calculată în stilul șrapnelelor. Acestea erau umplute cu fragmente de metal ce se împrăștiau în aer. Zgomotul produs era în schimb foarte puternic.

Zilele se scurgeau greu, deși ele erau scurte. Pe măsură ce timpul trecea, realizam faptul că fusesem abandonați aici de către comandanții

noştri, în voia sorţii. Mă gândeam mereu la agenţii de legătură pe care-i trimisesem şi nu se mai înapoiaseră să ne aducă vreo veste de la şefi! Nu mă mai prindea somnul în timpul nopţii. Mă gândeam la cei de acasă care nu aveau nici o ştire de la mine după ce aflaseră despre dezastrul de la Cotul Donului. Ce mâhnire trebuia să aibă ei în suflet. Mă considerau desigur pierdut!! Din momentul în care s-a rupt frontul, nu s-a mai putut trimite nici o corespondenţă. Eu însumi eram tare demoralizat. În această stare sufletească fiind, nu-mi pot explica prin ce inspiraţie, dar poate că şi influenţat de sublocotenentul Botea, am scris o carte poştală prin poşta germană! Eram în 5 decembrie 1942. Îmi doream o consolare. Cartea mea poştală a nimerit mai întâi în Germania, colindând prin nenumărate locuri timp de mai bine de două luni. Ajunsesem acasă la Bujoru, întors de pe front, când m-am trezit cu cartea poştală scrisă la Karaicev, pe apa Cyrului! Regret că n-am păstrat-o ca pe un document despre lumea civilizată! Purta pe ea nenumărate ştampile ale poştei din Germania, dar în final îşi găsise „adrisantul"!

Într-o seară, împreună cu sublocotenentul Botea, am trecut pe la toate posturile noastre avansate. Prin întuneric, care-şi mai pierduse din intensitate din cauza zăpezii, ne-am tot dus pe Cyr la vale. Deodată, am dat peste posturile germane ce erau dispuse în continuarea celor româneşti. De unde, am trecut fără să fim opriţi. Am intrat în câteva case în care erau cazaţi, în imediata apropiere a liniei de apărare. Nemţii stăteau culcaţi pe paiele peste care puseseră foile de cort şi fiecare avea arma lângă el. Toţi erau îmbrăcaţi în alb, aveau chiar şi centura tot albă. Aceste haine erau căptuşite cu un fel de buret alb în aşa fel încât, când erau întoarse, atunci costumaţia devenea albă. Căştile erau vopsite, de asemenea, în alb. Toate acestea le confereau un camuflaj bun pe zăpadă. Pentru momente de mare grabă aveau pelerine pe care le îmbrăcau rapid. Afară pe zăpadă şi la distanţă nu puteau fi reperaţi decât cu mare greutate.

Starea de pe front nu-i afecta. Ca şi cum pentru ei ar fi fost ceva firesc. Aveau întotdeauna asupra lor şi o sticlă cu „tărie" (în general coniac) şi o pungă cu bomboane. Pachetele cu unt erau şi ele nelipsite. Wermachtul avea grijă de ei. La noi, margarina era o raritate! Nemţii erau şi mari egoişti, nu le păsa de alţii, dar când intrai în subzistenţa lor te tratau ca de la egal la egal, cel puţin din acest punct de vedere!

Deşi în sectorul nostru de acum efectivele erau mici, maşinăria germană funcţiona ireproşabil. La Karaicev se stabilise un comandant de

sector şi noi eram acum coordonaţi de ei. În fiecare seară, împreună cu Botea, mergeam la comandamentul lor, amplasat undeva într-un bordei săpat la o adâncime de câţiva metri. Printr-o deschizătură destul de îngustă se pătrundea înăuntru. Aici era o cameră mare, luminată destul de puternic. În mijlocul camerei era o masă pe care erau desfăcute hărţile cu zona operativă respectivă, iar în jurul mesei stăteau câţiva ofiţeri superiori aşezaţi pe scaune de campanie. Fiecare avea în faţă câte o sticlă de coniac, punga de bomboane şi câte o „stacană" cu cafea. Când am fost prima oară în acest comandament, privirile nemţilor erau crunte şi dispreţuitoare. Aproape că nici nu ne-au răspuns la salutul pe care noi îl făcusem reglementar, după toate regulile militare! Ne ţineau în picioare şi ne arătau situaţia la zi a poziţiilor, pe hartă. În final, ne dădeau instrucţiuni cum trebuie să acţionăm în caz de atac rusesc. Mă rugam în mintea mea de sănătatea lui Botea care ştia perfect germana şi care-mi traducea şi cu care hotăram ce aveam de făcut. După ce primeam instrucţiunile lor, ne eliberau cu aceeaşi răceală cu care eram primiţi la venire! Nu ne-au invitat niciodată la un pahar de coniac sau la o cafea. Eram umiliţi şi dispreţuiţi. Doamne şi tare ne ardea şi nouă gura după un strop de coniac sau cafea! Oare ce atrăsese asemenea dispreţ împotriva noastră?! Sigur că aceasta era o problemă mult mai complicată, care-şi avea în spate poate o istorie întreagă... Noi, atunci, ne puneam întrebarea cine era vinovat de dezastrul de la Cotul Donului? Ei, care aveau toată răspunderea acelui război acolo, sau noi, că n-am ştiut să ne alarmăm corect şi la timp despre slăbiciunea existentă? Uşurinţa cu care ei se afundaseră în Stalingrad sau imprudenţa românească de a nu anunţa în timp util pericolul ce ne păştea deopotrivă pe noi ca şi pe ei? Eram înclinaţi să-i judecăm foarte aspru pe aceşti îngâmfaţi care ne ţineau în picioare ca pe nişte slugi. În mintea noastră în acel moment nu era decât gândul să ne scăpăm pielea! Trebuia să fim foarte prudenţi fiindcă aceştia erau dispuşi să ne împuşte fără prea multă judecată! Aşa stând lucrurile, eu şi cu oamenii mei ne retrăsesem sus de tot, la extremitatea aşezării de la Karaicev, îndepărtându-ne aproape un kilometru de râul Cyr.

PĂRĂSIŢI ÎN VOIA SORŢII

Eram ieşit din bătaia puştilor care eventual ne-ar fi atacat de pe malul celălalt al Cyrului. Jos rămăsese sublocotenentul Botea. Zilele ce au

urmat erau foarte senine, dar geroase. A mai şi nins, dar ninsoarea a fost sporadică şi în cantităţi foarte mici. Gerul, în schimb, era dur, îţi biciuia faţa. Aici, la extremitatea Karaicevului, mă instalasem într-o casă pe care o împărţeam cu stăpânii, nişte ruşi mai în vârstă şi mai multe femei bătrâne, dar printre ele şi unele mai tinere. Nu erau din aceeaşi familie, acestea veniseră din partea de jos a satului şi se aciuaseră aici deoarece erau singure, bărbaţii lor fiind plecaţi la război, unii dintre ei poate şi morţi. Legătura cu sublocotenentul Botea o ţineam printr-un agent de legătură, ce se putea duce acolo mergând pe fundul unei văi până în centrul satului. Când pleca agentul de legătură, îl camuflam cu un cearşeaf de pânză albă. Uneori, seara, mergeam şi eu pe linia lanţului de trăgători, unde rămâneam, înfăşurat în binecuvântatul meu cojoc, până la ziuă. Într-o noapte, nu ştiu cum voi fi dormit, fiindcă dimineaţa m-am trezit că nu-mi simţeam unul dintre obraji. La atingere percepeam o vagă gâdilitură. M-am pipăit cu degetele pe faţă şi am constatat că, pe obrazul stâng, acestea îmi alunecau. Pe obraz mi se formase un strat de gheaţă!

*

* *

În apropiere de apa Cyrului se afla o moară care, în ciuda războiului, funcţiona. Poate din cauza foamei, câţiva dintre săteni au pus-o în funcţiune. Ruşii nu ştiau probabil cine măcina la acea moară şi-au deschis foc de artilerie asupra ei. Un obuz a căzut exact pe acoperişul morii. N-a fost rănit decât mecanicul, ceilalţi au scăpat numai cu sperietura. Rănitul a fost adus la serviciul sanitar german, dar respins de către aceştia. Cetăţenii au făcut rost de o căruţă si l-au dus la Morozovski, distanţă de aproape o sută de kilometri! N-am aflat dacă rănitul a ajuns viu sau mort la spital, dar, după acest tragic accident, moara n-a mai funcţionat!

Acolo sus, în satul unde eram cazat, am intrat în vorbă cu un localnic rugându-l să-mi facă rost contra cost de o pereche de „sapoghii", un fel de cizme de pâslă aşa cum văzusem la unii dintre ruşi. N-a mai fost timp să mă ocup de cizmele de pâslă ruseşti fiindcă a apărut o nouă formaţie germană care ne-a scos din poziţie, au evacuat casele pe o zonă mai mare din jur. Eu am plecat spre vale, menţinând legătura cu oamenii din sectorul meu, iar civilii ruşi au fost pur si simplu alungaţi, fiecare purtând în spate câte o boccea!

Acum eram mai expuşi atacurilor ruseşti care începuseră să se îndesească, mai ales cele de artilerie. Brandt-urile îşi intesificaseră şi ele

activitatea. Noi ne adăposteam pe după case. Identificam fâlfâitul proiectilelor şi puteam aprecia locul unde urmau să explodeze. Cât am rămas acolo, Dumnezeu a continuat să ne ocrotească. Nici un proiectil n-a căzut pe adăpostul nostru. La fiecare bombardament ne întâlneam cu nemții care se fereau şi ei ca şi noi. Cum auzeam fâlfâitul, ei ne şi arătau cu mare precizie locul unde urma să cadă proiectilul! Se vedea că aveau experiența luptelor pe front. Când ne făceau semne erau veseli şi nu se înşelau niciodată în aprecierea lor!

Într-o seară, după vizita mea şi a lui Botea la comandamentul german, de unde primeam instrucțiuni şi dispoziții pentru următoarele ore, fusesem avertizați că este foarte posibil un atac masiv al ruşilor. Eu m-am dus la punctul meu de comandă, Botea s-a îndreptat către oamenii săi. În adevăr, pe la miezul nopții, ruşii încep atacul în sectorul apărat de mine şi mai din partea dreapta unde erau nemți. Aceştia văzând că sunt copleşiți, fug din sat, lăsând greul pe sectorul nostru. Ruşii veneau numeroşi spre zona noastră, eu nu puteam să dau înapoi unde era al doilea rând de apărare alcătuit de nemți. În această situație, m-am repliat mult spre stânga, în direcția satului Artimov. Prin translator comunicasem telefonic situația nemților la Karaicev. Forța mea de apărare era foarte mică față de numărul mare al ruşilor veniți la atac. Spre ziuă, tot repliindu-mă, m-am trezit în Artimov. Aici se afla locotenentul Strâmbu şi el tot sub comandă germană. Strâmbu era un om posac şi scump la vorbă. Cum mă văzu, mă luă şi mă duse la comandantul neamț de la punctul de comandă. În sectorul lor fusese linişte, deşi se aşteptau şi ei la atacul ruşilor. Neamțul se încruntă la mine şi, prin intermediul translatorului, mă interogă asupra evenimentelor petrecute. După ce ascultă toată istorisirea mea, pune mâna pe telefon şi sună la punctul de comandă în zona nemțească ce fusese dată peste cap de ruşi. Nimeni nu-i răspunse fiindcă toți erau fugiți de acolo. Noaptea, ruşii nu văzuseră telefonul la punctul de comandă german, poate din grabă sau din cauza întunericului, aşa că acum acesta suna în gol! Neamțul se convinse că eu i-am spus exact aşa cum se derulaseră lucrurile. La început era dispus să mă considere că am fugit din fața inamicului şi să mă împuşte. Chestiunea era foarte simplă, eram pe front şi un comandant, fie el cât de mic, putea să facă acest lucru!

Se luminase de ziuă. Sună la comandamentul de la Karaicev şi le spuse că eu sunt la Artimov în urma atacului rusesc din timpul nopții. Cei de acolo confirmară că plecarea mea a fost justificată fiindcă altfel picam în

mişcarea de învăluire pe care au vrut s-o facă ruşii. Neamţul îmi ordonă să mă întorc împreună cu oamenii imediat la Karaicev. Frontul fusese restabilit pe aceeaşi linie şi ruşii alungaţi peste Cyr. Întoarcerea am făcut-o pe timp de noapte, deoarece ziua eram în bătaia puştilor inamice. În acea zi a trebuit să rămânem în Artimov, la punctul de comandă al locotenentului Strâmbu, instalat într-un grajd. În ieslea împletită din nuiele erau paie şi o foaie de cort. Am stat acolo şi m-am odihnit. Între timp însă am asistat la o scenă de luptă ce mi-a rămas întipărită în minte.

Ziua aceea a fost o zi închisă, o zi morocănoasă. În faţa Artimovului era o pădurice în care se instalaseră ruşii. Mai către amiază aceştia porniră un atac asupra liniilor germane în intenţia de a-i izgoni din Artimov. Ruşii începură să iasă din pădure înspre râu, dar zona era sub observaţie. Un ofiţer neamţ, comandantul unui grup de brandt-uri, un om mărunţel dar deosebit de vioi, luă binoclul şi timp de câteva minute studie situaţia. Eu priveam din locul de unde eram la punctul de comandă al locotenentului Strâmbu, ca la cinematograf, tot câmpul de luptă ce se deschisese sub ochii noştri. Bateria de brandt-uri era în apropiere. După ce comandantul neamţ stabili parametrii necesari, declanşă tragerea de o precizie uluitoare. Picau proiectilele exact pe orice se mişca în zona pădurii de unde ieşeau ruşii. Nu dură mai mult de un sfert de oră, că atacatorii se retraseră înspăimântaţi, înapoi în pădure. Pe câmp, cu ajutorul binoclului, am văzut cadavrele celor peste care picaseră proiectilele trase de tirul brandt-urilor germane! Era pentru noi, cei ce asistarăm la această demonstraţie, o lecţie! Seara mi-am luat oamenii şi-am plecat spre Karaicev făcând drumul înapoi de unde veniserăm izgoniţi de ruşi în timpul nopţii trecute.

Aceştia aveau să ne mai trimită câte un proiectil din când în când care să nu ne nimerească, ci doar să ne ţină vigilenţi. A doua zi, Botea veni la mine şi râzând îmi zise: „Chiar credeaţi, dle locotenent, că vom ţine frontul aici? V-aţi zbătut degeaba. Eu m-am camuflat cu oamenii mei, n-am tras nici un glonţ şi când fraţii nemţi au restabilit linia frontului, mi-am reluat locul. Dimineaţa am raportat că toată noaptea m-am bătut şi mi-am menţinut poziţia!" În mintea mea mi-am zis, ingenios băiat, dar cinic!

*

* *

Ne tânguiam unul altuia că fusesem lăsaţi aici în părăsire de către şefii noştri de la Divizie: „Fac nemţii ce vor cu noi!" Aceasta fiind situaţia, m-am sfătuit cu Botea ca la prima întrevedere cu comandantul neamţ să-i explicăm precum că trupa noastră este o adunătură de oameni neinstruiţi,

aduşi aici prin forţa lucrurilor, că nu avem nici o capacitate combativă, ba mai mult, putem încurca rău lucrurile, şi că armamentul nostru din dotare nu avea nici o valoare. În concluzie, noi puteam face mai mult rău decât bine, dovada a fost la ultimul atac rusesc, când am fost nevoit să fac o manevră de eschivare ca să nu mă las prins în cleşte de către ruşii ce vroiau să mă învăluiască!

Seara ne-am dus să raportăm neamţului. Acesta a ascultat cu luare aminte tot ceea ce ticluisem, nu departe de adevăr, cu Botea. În timp ce i se vorbea, neamţul se uita către mine. Cum s-o fi exprimat „avocatul meu" în limba germană, n-am putut aprecia decât după ceea ce a urmat. Comandantul neamţ dădu dispoziţie furierului său să-mi redacteze un document pe care să-l bată la maşină, în limba germană. În acest document trebuia să se vadă că sunt eliberat de sarcina trasată de români la Karaicev şi că sunt liber să mă întorc la unitatea mea de bază!

Nu-mi credeam ochilor şi urechilor când Cristea Botea mi-a tradus hârtia eliberată cu ştampilă cu tot, de către neamţ! Mă gândeam că retragerea mea din seara precedentă să fi avut în mintea neamţului un efect deosebit şi să mă fi apreciat ca pe un om cu judecată, iar raportul de acum nu ar fi fost decât tot un lucru înţelept. Cum aş fi putut să-i mulţumesc sublocotenentul Botea pentru providenţiala sa pledoarie? I-am promis că îndată ce voi ajunge la Divizie voi raporta generalului în persoană despre situaţia românilor de pe râul Cyr! Botea, poate cu cinismul său, se uită la mine şi-mi zise: „Şi chiar crezi că pe ăia îi interesează viaţa noastră?" M-am convins că ceea ce spunea Botea, omul fugărit şi trimis mereu pe prima linie, nu era un simplu cinism. Filosofia sa era izvorâtă din adânci convingeri, precum şi dintr-o experienţă tragică de viaţă! M-am rugat pentru el, pentru mărinimia sa. Oricând ar fi putut spune în forul său interior: „Lasă-l să împărtăşească aceeaşi soartă cu mine!" Nobleţea sa sufletească era însă mai presus de orice meschinărie omenească.

*

* *

În zori, oamenii mei erau pregătiţi să plecăm. Când se luminase de ziuă eram departe de Cyr, cu mult în afara razei de acţiune a artileriei sovietice. Încă nu coborâsem de pe înălţimile de la Karaicev şi artileria germană începuse din nou tirul asupra liniilor ruseşti. După coborâre am ajuns imediat în Mihailov. Aici, spre stupefacţia mea, n-am mai găsit nici urmă de comandament românesc. M-am convins, fără drept de apel, că noi fusesem lăsaţi în voia sorţii acolo pe malul Cyrului. Fusesem lăsaţi, cu

sânge rece, pradă morții! Poate ei spuneau „sacrificiului". În acele momente gândeam că dacă aş fi ştiut că mă voi confrunta cu asemenea situație, din primele zile de front, m-aş fi predat ruşilor! Şi nu pentru că i-aş fi iubit, ci să nu mă încarc cu aceste deziluzii amare! La începutul războiului eram stăpânit de sentimentele ce ni se impregnaseră în minte, în suflete, ani şi ani de-a rândul: patrie, strămoşi, vitejie, onoare. Acum îmi dădeam seama că educația noastră se baza pe nişte prototipuri artificiale, prototipul „Peneş Curcanu!" Nu eram noi cei mai viteji din lume? Nu eram noi vrednici descendenți ai dacilor neînfricați, care au preferat otrava în locul sclaviei? Nu vorbeam noi copiilor la şcoală despre faptele lui Ştefan cel Mare, despre faptele lui Mihai cel Viteaz? Oare nu tot aşa au gândit şi Eminescu, şi Coşbuc, şi Octavian Goga etc. etc....? La Mărăşti, la Mărăşeşti şi la Oituz nu ieşiseră românii la atac, în cămaşă şi izmene?

Ajunsesem să-i judecăm pe nemții care erau nepăsători în fața pericolului de lângă ei, că privesc moartea cu nepăsare, că veniseră la război ca într-o excursie, că sunt reci, dar îi admiram pentru perfecta lor disciplină, perfecta lor ordine. Am rămas cu gurile căscate când am văzut cu ce precizie se derulează maşina lor de război. L-am văzut pe acel ofițer neamț care a cântărit situația dintr-o singură privire şi tirul lui a fost de o precizie uimitoare.

Comandamentul nostru nu mai era în Mihailov, din rațiuni poate mai înalte la care eu nu puteam ajunge acum, dar uitase de cele câteva sute de oameni trimişi pe Cyr. Poate că trebuia să ne avertizeze că rămânem definitiv sub ordinea germană. Trimisesem trei agenți de legătură cu ştirile noastre, puteau catadicsi un răspuns, o informație, un semn că nu suntem ai nimănui!? Unde se ascunsese furiosul nostru comandant, colonelul Morărescu? Comandantul german, cel cu suflet de oțel, a avut mai multă milă şi în momentul în care a aflat că oamenii mei sunt de fapt căruțaşi, bucătari, îngrijitori de cai, i s-a făcut milă şi-a zis că mai bine este să plecăm de acolo decât să murim nevinovați şi poate provocând moartea altora ce s-ar baza pe noi. Colonelul Morărescu ne cerea să scoatem „ceacâile" dacă vin ruşii, după mâncare să scurmăm sub zăpadă! Capul ca şi sufletul îmi erau doldora de gânduri negre şi inima de amărăciune...

La Mihailov am întâlnit grupuri de nemți care se pregăteau pentru a se reîntoarce pe frontul ce se stabilizase. Eu îmi băteam capul încotro s-o apuc cu ceata mea de căruțaşi şi gropari! La marginea satului am întâlnit un rus mai bătrân şi, cu cele câteva cuvinte pe care le învățasem,

l-am întrebat încotro au plecat românii? Bătrânul, poate de bună-credință, poate că n-a vrut să ne spună, ridică din umeri: „Niznaiu..." O femeie ce ne văzuse, vioaie la minte, veni şi spuse: "Vpiriod, vpiriod!" ceea ce însemna „înainte, înainte" şi ne arătă cu mâna direcția în care plecaseră românii noştri! „Spasiva, spasiva", i-am răspuns noi, şi ne îndreptarăm în direcția arătată de rusoaică. Pe înserate intram într-un sătuc plin cu nemți. La o poartă se afla o santinelă. Am scos din buzunar documentul dat de comandantul de la Karaiacev, în ideea că vom primi informații despre comandamentul Diviziei noastre. Am fost introdus într-o cameră unde era un birou. Aici se aflau mai mulți ofițeri superiori. Mi-au citit documentul şi mi-au spus numele unei localități: Morozovski, şi-au mai adăugat localitatea Cikov. La Morozovski mai fusesem atunci când mărşăluiam către frontul de pe Don. Mi-au făcut un semn şi m-au introdus într-o cameră unde era instalată o centrală telefonică. Firele erau aici ca o plasă de păianjen. Timp de aproape o oră, operatorul de la această centrală telefonică s-a străduit să mă pună în legătură cu una din cele două localități indicate. Zadarnică a fost bunăvoința neamțului de la telefoane, comandanții noştri nu puteau fi contactați. Am renunțat deoarece nemții ce operau la centrală erau şi ei hărțuiți de problemele lor! După ce am mulțumit ofițerilor de la acest comandament, am ieşit şi m-am interesat la localnicii ruşi despre localitatea Cikov. Aceştia mi-au arătat cu mâna, înainte, dar au adăugat: „daliko, daliko", departe, departe! N-am mai plecat, am rămas aici peste noapte. În zori ne-am urnit în căutarea comandamentului românesc!

ZARURILE SUNT ARUNCATE

O zi întreagă am alergat cu căluții mei. Abia spre seară am ajuns, în sfârşit la Cikov. Aici am găsit acel punct de „îndrumare" al românilor, unde am dat de un sublocotenent amabil, care ne-a căutat loc de cazare într-o cameră ce era chiar şi încălzită. Ne-am adăpostit caii şi căruța. Sublocotenentul m-a informat că tot corpul Armatei a III-a, din care făcea parte şi Divizia a 13-a Prahova, se afla într-o localitate din apropiere şi că din rămăşițele fostelor unități supraviețuitoare după ruperea frontului de la Cotul Donului, s-au format noile detaşamente pentru a merge din nou pe frontul care se restabilise! Resturile inutilizabile vor fi trimise în țară. Tot el mă informă că de aici, din Cikov, şi până la comandamentul Diviziei (de fapt a rămăşițelor) sunt cca o sută de kilometri. Ei aşteptau să le sosească

un camion care să meargă la comandament. Atunci l-am rugat pe amabilul sublocotenent să mă ia şi pe mine în acel camion! Mi se acrise de mers în căruţă ca în Evul Mediu! Mai târziu, de fapt m-am întrebat: „De ce oare m-am grăbit să ajung la acel comandament care mă părăsise şi acum se depărtase atât de mult de mine?" Experienţa mă învăţase doar că întârzierile sunt binefăcătoare de multe ori! Conductorul de la căruţă era un om la jumătatea vârstei, potolit şi tare chibzuit. I-am explicat ce avea de făcut şi unde urma să ne întâlnim. M-a asigurat că a înţeles exact toate indicaţiile mele şi că nu trebuie să-i port grija. Pe la ora unu din noapte camionul pleca. Eu eram în cabină lângă şofer, Soare Marin, ordonanţa mea, sus, înfăşurat în marele meu cojoc!

Pe drum l-am regăsit şi pe căruţaş şi i-am reamintit unde urma să ne revedem. Caii erau obosiţi şi mergeau destul de încet. Pe la amiază am ajuns cu maşina la comandament, în orăşelul Morozovski, un fel de capitală de raion.

Înainte de a merge la comandament, am căpătat mai multe informaţii şi am aflat că se pregătea trimiterea unor detaşamente pe front. Mă cuprinse din nou groaza că puteam nimeri într-o asemenea formaţie. După ce fusesem abandonaţi pe Cyr, ar fi însemnat un adevărat act criminal să ne trimită înapoi pe front! Dar ce nu era posibil în conjunctura prezentului? Mi-am luat inima în dinţi şi m-am prezentat la Divizie. Aici am dat peste cel mai parşiv ofiţer, peste celebrul căpitan Marini, marele strateg al diviziei! Acesta, cum mă văzu, îşi frecă mâinile de bucurie. Eram încă la uşă când mi se adresă: „Un singur ofiţer îmi mai trebuia pentru a completa golurile!" Imediat puse mâna pe telefon şi-l anunţă pe colonelul Morărescu, alt simpatic care era însărcinat cu formarea şi instruirea acelor detaşamente. Doar Morărescu ne trimisese şi ne abandonase pe Cyr! O canalie de om care umbla cu limba scoasă după ordinul „Mihai Viteazul", umbla după decoraţii şi avansări! Când am auzit ce mi se pregătea, îmi venea să scot pistolul şi să mă sinucid! La Mihailovka mă ameninţase cu împuşcarea că am îndrăznit să spun că oamenii sunt flămânzi, că n-au arme şi sunt neinstruiţi! El era acel comandant care-mi ordonase să trimit agenţi de legătură şi pe care tot el i-a mistificat! El era omul care dăduse ordin să-l ucid pe acel prizonier rus; un om fără apărare! El îmi transmisese în şoaptă, ordinul ca să-l împuşc, să-l lichidez fiindcă nu avem unde să-l trimitem! Destinul făcuse să mă întâlnesc din nou cu acest monstru, cu acest „burtă verde", cu acest Moş Teacă, mic de statură, cu ochii bulbucaţi şi cu o burtă cât o bute, cu picioare subţiri aşezate în paranteză, cu înfăţişare de gânganie

scârboasă. Purta pe sub enormul burtoi o centură de care-i atârna un pistol mare de nu-l putea ține în mână. Acesta era omul de care depindea soarta mea şi a celor pe care-i lăsasem acolo, departe în țară! Colonelul Morărescu Aurel, nume ce mi s-a înscris în memorie şi-l voi purta până la moartea care putea veni oricând din față de la ruşi sau din spate de la o insectă cu nume de om şi grad de colonel în Armata Română!

Marini, infatuatul strateg de la Cotul Donului, care se umflase în pene că nu are nevoie de ajutoare, îmi făcu imediat „ordin în scris", mă puse să-l semnez şi cu el să mă prezint la Morărescu! Împleticindu-mă, ieşii afară din biroul acestuia, unde mă aştepta Soare Marin, credincioaasa mea ordonanță. El avea şi lada mea de campanie. M-am aşezat pe ea să mă reculeg. După aceea ne-am îndreptat către sectorul unde era repartizată Divizia noastră celebră, a 13-a, nu „Gemina", precum cea romană, ci de Prahova! Mi-am căutat un loc pentru a mă putea odihni peste noapte. Colonelul Morărescu fusese deja anunțat de prezența mea. Zarurile fuseseră aruncate!

*

* *

Cum am ajuns la Morărescu, mă şi luă în focuri: „De ce n-ai venit imediat?" mă întrebă după ce mi-a aruncat o privire duşmănoasă. Este adevărat că am întârziat câteva ore din momentul primirii „repartiției" pentru că fusesem să-mi găsesc loc pentru dormit. Erau la mijloc doar câteva ore. Îmi ordonă ca la ora şase să fiu la „adunare", undeva la marginea orăşelului, pe o vale ceva mai largă. Aici zăpada era spulberată, pământul descoperit dar înghețat bocnă. Mi s-a dat în primire un pluton care până la venirea mea fusese comandat de un sergent.

Pe câmpul de instrucție l-am găsit şi pe locotenentul Platon Dumitru, protejatul colonelului Petculescu, şeful trenului regimentar. Mai erau sublocotenenții Brebenel şi Ispas, băieți mult mai tineri decât mine. Dintr-un corp de armată mai rămăsese un efectiv de o companie, adică numai câteva plutoane! Aici, la Morozovski, erau mulți ofițeri superiori, scăpați cu fuga de la unitățile încercuite. Printre aceştia erau şi mulți preoți! Spre seară, după ce terminam activitatea pe câmpul de instrucție, mergeam în oraş în fața unei clădiri mai mari, pe un fel de platou, unde câte un preot ne făcea o mică slujbă religioasă, apoi ne ținea un discurs înflăcărat pentru a ne ridica moralul. Dimineața ne reîntâlneam toți posomorâți şi îngânduraţi. Colonelul Morărescu ne urmărea cu ochii lui de broscoi. Stătea înțepenit

pe picioarele subțiri şi curbate în paranteză, pe care-şi sprijinea burta rotundă ca un butoiaş susținut de centura de care-i atârna un pistol greoi, de calibru 9, ca un clopot. Trecea pe la fiecare comandant de pluton şi ne făcea observații, care se transformau negreşit în trivialități pe care le înghițeam fără să crâcnim. Platon, când îl vedea venind, ne avertiza: "Uite, vine broscoiul!" Îşi întorcea capul şi scuipa cu scârbă.

Timp de cinci zile am făcut instrucție pregătitoare de luptă pe acel teren din vale. Era prin 22 decembrie şi se apropia Crăciunul. Într-o dimineață, după ce trecuseră vreo două ore de instrucție, suntem chemați împreună cu trupa la locul de adunare. În locul lui Platon, la comanda plutonului venise un sublocotenent proaspăt! Se învârtise din nou. „Fiecare cu destinul", mi-am zis. Când am fost aşezați pe platou, „broscoiul" ne anunță că vom fi vizitați de către generalul Sion, comandantul rămăşițelor Corpului de Armată. Colonelul Morărescu ne atrase atenția ca să fim „țanțoşi", cu piepturile în afară şi veseli! Să avem o ținută ostăşească!

Veni generalul, i se dădu onorul şi raportul de către Morărescu după care trecu pe la fiecare pluton în parte. Când ajunse la mine, mă privi lung, stătu pe gânduri câteva clipe şi mă întreba ce vârstă am. Clătină din cap şi-l chemă pe colonelul Morărescu, căruia-i ordonă: „Să fie imediat înlocuit!" Îmi sună şi acum în urechi vocea generalului. Am rămas stupefiat. Simțeam cum îmi bate inima de emoție, de fericire! În mai puțin de zece minute a sosit un sublocotenent care a preluat comanda plutonului meu. După acest funest ceremonial, dar fericit pentru mine, au şi venit camioanele în care aceştia au fost îmbarcați şi au plecat spre zonele unde se restabilise frontul. Eu am plecat în fugă unde aveam cantonamentul. Aici dădui peste un lucru neplăcut, omul meu de credință Soare Marin, aflând că trebuie să plecam din nou pe front, făcuse ce făcuse şi „s-a transferat" la plutonul lui Hoitan, formație de lucru. Aşadar, „şi tu, Brutus", mi-am zis. Începui să-mi adun lucrurile când am primit, printr-un agent, o hârtie prin care eram „vărsat la Regimentul 7 Prahova", regiment de infanterie. Ordinul era ordin şi noi continuam să fim în stare de război.

UN SPECTACOL STRANIU

Mi-am luat lada şi plecai la Regimentul 7 Infanterie Prahova. Regimentul era comandat de un maior. Când am ajuns aici, înaintea ochilor mi s-a prezentat un spectacol straniu: un soldat era aşezat cu fața în jos, pe

pământ şi era bătut cu o vergea la fund! Avea de primit 25 de lovituri! Alţi ostaşi îşi aşteptau rândul. Însuşi maiorul era cu o centură în mână şi trăgea de zor! Când termină de lovit pe cel ce era culcat şi venea la rând următorul, am încercat să mă prezint comandantului „călău". Maiorul îmi aruncă o privire mai cruntă decât a lui Ioan Vodă cel Cumplit. Am ieşit imediat afară din camera de tortură. Se pare că aici erau pedepsiţi cei ce fugiseră şi în goana lor îşi aruncaseră armele. Mă întrebam dacă cineva, în istorie, va consemna şi acest mic amănunt?!

Nu ştiam încotro să apuc. Unele eşaloane se puseseră deja în mişcare iar eu stam necăjit când prin preajmă îşi făcu apariţia colonelul Petculescu. Acesta mă întrebă: „Ce-i cu tine, locotenente?" Îi raportai despre cele întâmplate şi i-am descris şi modul în care am fost primit la Regimentul 7 Prahova. Ba i-am mai şi spus despre „transferul" ordonanţei mele Soare. După ce mi-am terminat povestirea mea, acesta înjură printre dinţi şi strigă un soldat căruia-i ordonă: „Ia lada dlui ofiţer şi du-o la căruţă". Mai adăugă: „auzi domnule, am ajuns să ne batem joc de ofiţerii pe care-i mai avem!" Îl urmai pe colonel. Printre căruţele regimentului se afla şi căruţa cu care venisem tocmai din Cotul Donului, căruţa pe care o lăsasem la Cikov, când mă suisem în acel camion. Mi-am pus lada în căruţă şi până seara eram plecaţi din nou la drum. Am mers toată noaptea. Zăpada albă se reflecta luminându-ne drumul. Era un ger cumplit. Am poposit într-o localitate al cărei nume nu mi-l mai amintesc. După câteva ore ne-am continuat călătoria. Ziua următoare am mers aproape fără întrerupere. Spre seară eram într-o localitate mărişoară, un orăşel cu lumină electrică, cu case mari, frumoase. Am cazat la una din aceste case mari, unde am fost întâmpinat de două rusoaice frumoase. Acestea mi-au oferit o cameră măricică, unde era un pat cu aşternut curat. După ce m-am acomodat, una dintre ele a tot venit prin cameră încercând să intre în vorbă cu mine. Poate i-o fi fost gândul la făcut dragoste, pe acolo treceau multe trupe, multă armată! În ceea ce mă privea, mie nu-mi mai ardea de nimic, eram obosit de atâtea prin câte trecusem şi cine ştie câte mai erau de întâmpinat de aici înainte. Sau cine ştie dacă nu cumva rusoaica vroia să mai afle câte ceva de la mine?!

Frânt de oboseală şi cu emoţiile prin care trecusem, am adormit buştean. Cu mult înainte de a se lumina, ne-am pus din nou în mişcare. La plecare, am ciocănit uşor la uşa gazdelor mele de o noapte. Mi-a răspuns o bătrânică, i-am mulţumit şi am chemat-o în cameră pentru a-i arăta că toate lucrurile sunt la locul lor. Mă gândeam ca pe aici trec

mulți oameni care pot avea felurite obiceiuri. Bătrâna mi-a făcut semn ca şi cum ar fi vrut să spună: „Ştim noi pe cine am găzduit!" Tinerele rusoaice n-au mai apărut, plecaseră deja la serviciu, păreau a fi ceva funcționare la telefoane.

Ne-am continuat drumul către apus pe o etapă ceva mai scurtă. Străbătusem o zonă cu localități mai răsărite, majoritatea electrificate şi cu radioficare. Aceste difuzoare erau prezente prin toate locurile, noi le-am etichetat ca aparate de radio cu care nu puteai asculta decât un singur post! În fond, greşeala nu era prea mare, se difuza numai postul oficial. Eram în zona Donbasului, în bazinul carbonifer. Partidul comunist se îngrijea mai mult de mineri decât de țărani. Aşa ne-am explicat aspectul caselor, electrificarea, ca şi radioficarea. Etapa ce a urmat a fost şi mai scurtă. La acea etapă m-am întâlnit cu ostaşul Pleşa, ordonanța căpitanului Alexandrescu, căruia îi dădusem scrisoarea pentru cei de acasă. Acesta îmi adusese, pe lângă veşti, şi două sticle cu vin! Una din ele am băut-o cu Pleşa, una am dăruit-o colonelului Petculescu, care s-a arătat încântat de un asemenea dar. Acea zi a fost ziua surprizelor plăcute. Nici nu mă liniştisem bine după veştile aduse de către soldatul Pleşa, că mă întâlnii cu sublocotenentul Botea pe care-l lăsasem în compania nemților la Karaicev, pe Cyr. Pe scurt îmi povesti peripețiile sale după plecarea mea în urma acelui raport făcut comandantului neamț şi care m-a eliberat din zonă cu „ordonanță scrisă şi ştampilată!" L-am întrebat cum a reuşit şi el să scape. Mi-a spus, în cuvinte puține, că „a luat-o la sănătoasa" părăsindu-i pe nemți. Ruşii apăruseră în număr mare şi au pătruns în pozițiile lor. Abia a reuşit să scape cu o parte din oamenii lui.

Tot în această etapă, la câteva zile au început să-şi facă apariția şi o parte dintre oamenii adunați de Morărescu în detaşamentul unde fusesem numit comandant. A apărut şi sublocotenentul Brebenel, care fusese numit acolo comandant de pluton în locul meu. Procedase şi el ca şi Botea, deoarece erau depăşiți de forțele cu care atacau ruşii. Aceştia erau acum stăpâni pe situație şi nu mai puteau fi opriți. Erau mulți şi bine dotați, cu mijloace de transport, artilerie şi arme automate. Lupta cu ei devenea din ce în ce mai sinucigaşă. Moralul nostru era la pământ, nimeni nu mai dorea să lupte. Din vinul pe care-l primisem am mai avut şi m-am cinstit cu Botea, providențialul om care mă salvase de la Karaicev. Eram în Ajunul de Crăciun, pe 24 decembrie. Botea plecă să-şi caute regimentul său prin acest conglomerat de oameni veniți din toate părțile, ca rămăşițe ale unei armate în derută. Din acel moment nu l-am mai văzut şi nici nu am avut

posibilitatea să aflu ce soartă a împărtăşit până la sfârşitul războiului. Adesea m-am gândit la el şi m-am rugat pentru sănătatea şi viaţa lui. Noblețea sufletului său mi-a rămas ca o icoană întipărită definitiv în minte.

UN CRĂCIUN EMOȚIONANT ŞI O ÎNTÂMPLARE CU HAZ

Se lăsase un ger aspru. Făcusem o etapă scurtă de drum. Colonelul Petculescu ne dădu ordin să ne încartiruim cât mai bine oamenii. Era ziua de Crăciun şi colonelul ne făcu o surpriză: la ora douăsprezece toţi ofiţerii am fost convocaţi la el, la postul de comandă, pentru instrucţiuni speciale. În minte au început să-mi vină gânduri triste. Îmi imaginam că din nou vom fi trimişi în linia de foc. Rămăsesem destul de puţini. Din oamenii trimişi pe front mulţi nu se mai întorseseră la unităţile lor. Parte erau morţi, parte prizonieri şi alţii preferau „să rătăcească în grupuri răzleţe", prin diverse locuri pentru a evita trimiterea lor din nou pe front! Am întâlnit cazuri de ostaşi care se camuflau prin casele ruşilor civili prin satele pe unde treceau. Aceştia se hrăneau de la populaţia rusească! Noi, ofiţerii, chiar dacă-i aflam, îi lăsam în pace să se descurce cum pot!

La ora fixată am fost la adunarea de la punctul de comandă al colonelului Petculescu. Ne strânsesem vreo cinci ofiţeri. Aşteptam cu sufletul la gură să vedem ce dispoziţii avea să ne dea. Colonelul deschise o uşă şi ne invită: „Vă rog să mă urmaţi!" Eram toţi încotoşmănaţi cu căciuli şi cojoace până la pământ. El mergea înainte, iar noi îl urmam îndeaproape. După vreo sută şi ceva de metri, ne aflam în faţa unei case unde el se opri, apoi se îndreptă către uşa de la intrare, o deschise şi ne invită pe toţi înăuntru. Ne-am pomenit într-o odăiţă bine încălzită, în mijlocul căreia se afla o masă frumos aranjată! Ne invită să ne dezbrăcăm de cojoace şi să luăm loc! Toţi eram impresionaţi de gestul comandantului nostru, care ni se adresă: „Domnilor, astăzi este Crăciunul, zi pe care noi, în condiţii normale, o sărbătorim în sânul familiilor noastre. În situaţia în care suntem, am încercat să ne îndulcim durerile şi am făcut ceea ce împrejurările mi-au permis! Tradiţia trebuie respectată pe cât este posibil." Am băut câte un păhărel de ţuică şi ne-am făcut urările tradiţionale. Abia acum ni se ridica o piatră de pe suflet. Colonelul pregătise totul în taină. Pentru noi a fost ca un balsam tonic. Un gest creştinesc care ne-a mai întărit după atâtea emoţii prin care trecusem şi nu se ştia încă prin ce mai aveam să trecem. Pe masă erau sarmale şi câte o bucată bună de friptură de purcel. Vinul a

lipsit. Surpriza făcută a fost de mare efect asupra noastră şi ne-a rămas întipărită în minte pentru multă vreme! Am plecat de la această masă cu frunţile descreţite, după câteva ore de destindere. La despărţire, colonelul ne mai spuse: „Am prăznuit Crăciunul după posibilităţile situaţiei în care suntem. Vă urez sănătate şi viitorul Crăciun să-l faceţi în sânul familiilor." Ne strânse mâinile şi ne spuse că vom pleca a doua zi cât mai de dimineaţă.

Din cauza gerului, am întârziat totuşi plecarea cu câteva ore. În apropierea locului unde mă pregăteam de plecare, veniseră mai mulţi ofiţeri şi o rusoaică ţipa cât o ţinea gura. Urlând, spunea ceva ce noi nu pricepeam şi ne arăta mereu un soldat. În zarva şi tărăboiul pe care-l făcea rusoaica, veni şi colonelul care chemă repede un tălmaci. Rusoaica se văicărea de mama focului, spunând că soldatul pe care îl arăta cu mâna fusese cazat la ea şi-i furase o pereche de ... chiloţi, de izmene! Acum făcea tapaj pentru a şi le recupera! Toată lumea făcea haz de întâmplare, dar colonelul nu ştia ce să zică. Deoarece soldatul cu pricina se încăpăţâna să nu-i înapoieze „obiectul" rusoaicei, se adresă râzând către acesta şi-i zise: „Măi, măgarule, după ce ai călărit-o toată noaptea, îi luaşi şi izmenele, dă-i-le înapoi femeii!" În hazul tuturor, ciorditorul scoase chiloţii rusoaicei din raniţă!

După acest episod comic, coloana se puse în mişcare. Crivăţul bătea ca turbat. Din cauza viscolului înaintam destul de greu. Nu se vedea om cu om din cauza zăpezii ce cădea necontenit. Pe după-amiază, în apropierea unui sat în care am şi rămas, ne-am întâlnit cu o coloană de camioane germană. Ei mergeau spre răsărit, noi spre apus. Nemţii ne aruncau priviri duşmănoase! Ne considerau trădători. Coloana lor arăta şi ea destul de jalnică. Poate că şi ei erau tot de adunătură. Aveau mantale subţirele, haine ponosite şi încălţămintea ca vai de ea. Îşi coborâseră clapele de la capele iar la faţă erau roşii ca racul în acea bătaie a Crivăţului. Războiul din Rusia începuse să-i ruineze şi pe ei. Dar ceea ce m-a impresionat mai mult a fost faptul că am văzut în buzunarul unora ştiuleţi de porumb! Majoritatea erau oameni trecuţi de 40 de ani. Mă gândeam că acesta era un detaşament de pedepsiţi fiindcă fugiseră de pe front. Noaptea am adormit cu gândul la detaşamentul german şi mă rugam lui Dumnezeu să mă ferească de foamete. Destinul nostru era aşa de uşor de schimbat în acele dramatice împrejurări. Depindeam de atât de puţin, de capriciul cuiva, de simpatia sau antipatia la „prima vedere" a unui comandant, a unui şef ivit din întâmplare pe traiectoria ta, de norocul ca un obuz sau un glonţ să nu te nimerească... Nevoia de a te simţi ocrotit devenise imperioasă. Singur îţi făceai procese de conştiinţă şi-ţi propuneai fidelitate faţă de Dumnezeu, pe tot restul vieţii!

A doua zi viscolul contenise, dar zăpada depusă ne îngreuia mult mersul, ceea ce ne-a obligat la scurtarea etapelor de mers. Parcurgeam zona carboniferă a Donețului. Am poposit mai devreme de a se însera într-un orăşel muncitoresc cu case tip. Poate să fi fost Artomovsk. Am găsit cazare la una dintre aceste căsuțe muncitorești care aveau şi baie! Împreună cu câțiva soldați am ocupat două camere. După instalarea noastră în casă apăru şi o rusoaică tânără şi destul de zglobie. Venise de la lucru din mină. Nemții care administrau zona îi obligau pe toți să meargă la lucru, ea fusese în schimbul de după-amiază. Prin semne, mă făcu să înțeleg că ceva mai târziu va veni la mine în cameră! Când a fost în adevăr să vină, şi nu m-aş fi dat în lături s-o primesc, a apărut o zgripțuroaică bătrână care nu s-a mişcat din cameră de la mine până seara târziu. Am înțeles că este soacra tinerei. Peste noapte, cum simțea vreo mişcare, era trează şi-o urmărea pe noră îndeaproape! Dimineața, tânăra îmi spuse că n-a putut face nimic din cauza zgripțuroaicei! Mi-a părut rău, dar m-am gândit că poate totuşi a fost bine fiindcă pe acolo trecea multă lume! Bănuiam că nu eram primul „flăcău" pe care rusoaica jucăuşă l-a plăcut!

Am străbătut distanțe mari în mai multe etape. Pe 30 decembrie ajunsesem în orăşelul Şahti, tot în bazinul Donețului. Aici se vedeau din plin urmele războiului. Centrul era complet distrus şi de nelocuit. Ne-am orientat spre marginea localității unde casele rămăseseră în picioare. Eu cu căruța mea ne-am oprit la căsuța unde erau doi bătrâni. Spațiul, aici, era foarte mic. În apropiere, câțiva ostaşi isteți au găsit o cameră mai mare. M-au chemat şi pe mine. Ruşii se arătau binevoitori. Aici am dat peste vreo patru sau cinci femei şi copii mărişori, de 14-15 ani. Casa avea vreo patru camere. Cum am intrat, femeile au şi început să vorbească. După expresia fețelor, nu cred că le eram prea dragi, deşi în final s-au comportat ca nişte gazde rezonabile! La intrarea noastră, una dintre ele a adus o găleată cu cărbuni şi ridicând „ochiurile" de la plita unei sobe a întărit focul care radia o căldură binefăcătoare. Soba era ingenios aşezată, la intersecția pereților, în aşa fel încât încălzea două camere deodată. Eu m-am arătat îngrijorat de cărbunii din sobă, deoarece mă temeam de emanare de gaze. Femeia m-a liniştit că nu este risc de asfixie prin oxid de carbon şi mi-a arătat sistemul de aerisire al sobei! Au vrut să-mi dea să mănânc, dar le-am spus că nu este nevoie şi au înțeles că sunt tare obosit şi că aş dori să mă culc. M-au condus într-o cameră mare unde era un singur pat. Rusoaica ce mă condusese era tare frumuşică. Îmi aşternuse un pat curat, cu o plapumă proaspăt înfățată. Tânăra tot întârzia şi nu se lăsa plecată din cameră. Deduceam mai mult din vorbele şi gesturile ei că se interesa de mersul frontului. Eu îi spuneam

că împreună cu soldații mei mergem la odihnă ca şi cum treburile se desfăşurau foarte bine. Ea dădea din cap neîncrezătoare. Tot stând, încerca să se dedea la gesturi sugestiv erotice, dar mie îmi plesnea capul de oboseală, mai ales că soba încinsă mă moleşise de căldură! După frigul pe care-l îndurasem pe drum, mi se părea o adevărată binecuvântare. Văzând că nu are şanse mari, tânăra rusoaică se retrase cu oarecare reproş în ochi şi-mi zise ceva ce suna cam „noapte bună!"

Nu ştiu dacă în acea noapte m-am trezit, mă simțeam în siguranță fiindcă în anticameră dormeau ostaşii mei, în număr de patru sau cinci. Aici trebuia să stăm câteva zile. Femeile îmi aduseseră în cameră cele necesare pentru spălat. În casă nu rămăseseră decât o bătrână şi una dintre tinere, celelalte plecaseră în mină sau la alte servicii la care erau. Pe cea care-mi făcuse aşternutul n-am mai văzut-o. Aş fi dorit să stau de vorbă cu ea!

Se făcuse o vreme ceva mai plăcută, viscolul contenise, iar gerul se mai înmuiase. Dimineața m-am dus la căsuța celor doi bătrâni la care poposim de cu seară. Când am intrat la ei, i-am găsit cu trei fotografii aşezate pe masă, pe care le priveau şi plângeau cu şiroaie de lacrimi. Una dintre fotografii reprezenta un tânăr, fiul lor care murise pe front, celelalte reprezentau două chipuri de fete. Acestea erau fetele lor pe care le ridicase armata germană şi nu mai ştiau nimic despre ele. Unul dintre ostaşii mei, care vorbea binişor ruseşte, a aflat de la bătrâni că, după unele informații, fetele erau în Germania şi lucrau într-o mină.

Multe rusoaice din apropierea liniei frontului practicau „cea mai veche meserie" şi adesea mai erau şi culegătoare de informații. Din măsuri de securitate, asemenea fete erau îndepărtate din apropierea armatelor şi trimise la muncă! Nici violurile nu erau cazuri de excepție, aşa cum s-a întâmplat după venirea ruşilor în țările europene. Acestea sunt „legi" urâte ale războaielor, ce nu vor dispărea decât o dată cu ele. Am plecat din casa bătrânilor lăsându-i cu lacrimile pe față.

UN REVELION PRINTRE CIVILI. DRUMURI ŞI DIN NOU DESTIN ÎN CUMPĂNĂ

Era seara de Revelion când toată lumea sărbătoreşte cumpăna dintre ani. Noul An este de dorit să te găsească în mijlocul familiei, printre prieteni, printre cei dragi. Şi ruşii, în ciuda mizeriei şi a sărăciei pe care le-o adusese

războiul, se pregătiseră de această sărbătoare. Am fost invitat la o familie din apropierea locului unde îmi găsisem cantonament. Invitația lor era făcută din toată inima şi m-am bucurat de toată atenția lor. M-au aşezat în capul mesei considerându-mă „oaspete". Primarul (starostele) era şi el prezent la masă. Primarul era instalat în funcție de către administrația germană, nu se ştie pe ce criterii. Nemții se orientau adesea în asemenea situații după vârstă, cu cât un om era mai bătrân se bănuia că ideile lui comuniste sunt mai puține şi că oamenii mai vârstnici, religioşi, nu erau adepții comunismului! Cel de la masa gazdelor mele era în adevăr un om în vârstă, poate trecut de 65 de ani. Ceea ce m-a surprins în mod plăcut, ştia puțin româneşte, făcând şi pe translatorul, fiindcă îmi traducea tot ceea ce se vorbea. Masa fusese frumos aranjată. În fața fiecăruia era o „stacană" din care se bea un soi de rachiu cu care reuşeai uşor să te ameţeşti, rachiu făcut din sfeclă. Am băut şi eu câteva înghițituri, cu mare greutate, în timp ce ei îşi umpleau mereu cănile. Ridicam paharul de fiecare dată când se bea, şi mă prefăceam că beau. Când se ciocneau cănile, toată lumea se ridica şi veneau pe rând la mine ca să ciocnească! Pe masă era friptură de porc şi un fel de prăjituri. Dacă se terminau, aduceau din nou şi farfuriile au fost pline în permanență. Printre meseni se aflau şi câteva rusoaice tinere şi frumoase care au început să cânte.

Conversam cu primarul care se arăta îngrijorat de situația de pe front. Eu încercam să-l conving că noi plecăm acum pentru odihnă şi refacere, dar el era destul de neîncrezător în spusele mele. Mă informa că, de curând, ruşii reocupaseră localitatea Milerovo, punct militar important, unde nemții îşi aveau o mare bază de aprovizionare a armatei. Milerovo se afla la mai puțin de 200 km de locul unde eram noi.

Îi spusesem că sunt de prin părțile Galațiului, pe care-l cunoştea din timpul primului război mondial. A stat acolo mai mult timp cu trupele țariste şi a cunoscut bine oraşul şi portul. Îmi propunea ca să-l iau cu mine, fiindcă dacă se întorc bolşevicii, îl vor spânzura! Nu ştiu ce-o fi făcut după plecarea noastră!

Una dintre rusoaicele tinere de la masă veni la mine şi mă invită la dans. Eu nu eram un dansator şi mă scuzai că nu prea ştiu să dansez şi pe deasupra am fost şi rănit la un picior şi încă nu eram refăcut! Spre regretul rusoaicei şi bucuria mea, scuza a prins. După miezul nopții m-am ridicat, le-am mulțumit şi am vrut să mă retrag. S-au repezit mai mulți la uşă şi nu m-au lăsat să plec. A trebuit să mai întârzii mai bine de o oră, apoi primarul le-a explicat că eram militar şi trebuia să respect disciplina, fiindcă

altfel riscam să fiu pedepsit mai ales în situația în care eram acum. Mi-au mai turnat o stacană de rachiu pe care am fost nevoit s-o beau, după care, cu un mic alai, m-au condus până la poartă cântând pe ruseşte un fel de „mulți ani trăiască!"

Multă vreme m-am gândit la acest Revelion pe care l-am petrecut în Rusia. Cu câteva zile înainte eram cu arma în mână, pregătit să deschid focul dacă aud vorbindu-se ruseşte, acum eram onorat şi într-un fel sărbătorit de aceiaşi ruşi, în țara cărora mă aflam ca duşman cuceritor! Reflectam cât de relative sunt relațiile dintre oameni. Dacă omori un om în viața civilă eşti criminal, dacă omori o sută sau o mie pe front eşti erou! În fața Divinității oare cum vor sta eroii la Judecata de Apoi? De-a dreapta Tatălui sau de-a stânga Lui? Mă întrebam unde-i adevărul?

A doua zi, de Sfântul Vasile, coloana se puse din nou în mişcare. Înainte de plecare m-am dus la gazdă pentru a-mi lua rămas bun şi pentru a le mulțumi pentru ospitalitatea oferită. Am fost întâmpinat de una dintre rusoaicele tinere şi frumoase. Când m-a văzut, a tresărit. M-am apropiat de ea pentru a-i da mâna, pentru a-mi lua rămas bun. Ea lucra ceva cu un ac pe care-l avea în mână. Se uită la mine parcă puțin supărată pentru că în seara precedentă mă eschivasem de la avansurile ei feminine. Am încercat s-o mângâi, dar ea mă înțepă uşor cu acul şi-mi spuse pe ruseşte: „ Nilzea, nilzea!" Aceasta s-ar fi tradus: „nu se poate, nu se poate!" Până la urmă s-a lăsat mângâiată. La plecare i-am sărutat mâna şi am ieşit. De la fereastră m-a urmărit până m-am îndepărtat în şirul coloanei care începuse să se mişte. Imaginea ei m-a obsedat mult timp, aducându-mi în minte amare gânduri despre încleştarea absurdă în care se zbătea omenirea. Scurtul episod erotic a fost prilej de bucurie, dar şi de reflecții triste.

Noaptea ne-a prins într-un alt sat unde am rămas câteva ore pentru a se odihni caii. La etapa următoare am stat câteva zile într-un sătuc pe nume Kabaniaci. Vremea era întunecată ca şi sufletele noastre. Ne gândeam mereu dacă şefii nu plănuiau formarea de noi detaşamente pentru front. Locotenentul Platon, care se afla în preajma colonelului Petculescu, în mod discret ne informase că ar fi un ordin prin care se cerea trimiterea noastră, eşalonată, în țară. Tot el mi-a mai spus că deja sunt listele cu seriile făcute şi că eu nu figuram pe aceste liste în nici unul dintre loturi.

Pornirăm şi de la Kabaniaci. În drum ne înşiruiserăm pe o câmpie plată, întinsă cât vedeai cu ochii. După căderea zăpezii venise o oarecare

moină ce favorizase formarea unui strat de gheață ca o oglindă. Acum, din nou începuse să bată un vânt subțire, tăios de la nord. Noi mergeam spre sud cu vântul în spate, mergeam când în căruță, când pe jos. Simțeam frigul numai la picioare, în rest mă apăra cojocul. Când mă aflam pe lângă căruță, un ostaş se apropie de mine şi-mi zise: „Să trăiți, dle locotenent!" Îl privii bine şi-am descoperit că era învățătorul Ilie Ionescu din Ludeşti, Dâmbovița. Nu era ofițer, avea gradul de sergent TR. Îl cunoscusem mai de mult, în timpul concentrărilor, când era la mine în companie şi era protejatul meu ca învățător, coleg de breaslă. Iliuță era vesel, bine dispus, îmi mărturisi că pleacă în țară cu primul eşalon, chiar în acea seară! I-am dat adresa de acasă şi l-am rugat să scrie şi la mine câteva rânduri şi să le spună că sunt în viață, că sunt sănătos şi că de îndată ce voi avea ocazia le voi scrie chiar eu. Şi în adevăr Iliuță s-a ținut de cuvânt.

A doua zi de mers ne-a adus în cale o localitate măricică, Konstantinovka. Localnicii păreau a fi greci. Majoritatea erau bruneți şi vorbeau o limbă ce nu semăna deloc a limbă slavă. M-am aşezat cu ostaşii într-un cantonament. Nici n-am apucat să ne rânduim lucrurile că am fost anunțat să mă prezint de urgență la comandamentul diviziei. Mi s-a spus că am fost trecut pe tabelul celor ce mergeau acasă, lăsați la vatră!

Trebuia să-mi ridic actele necesare. Vestea mă bucura, dar aveam totuşi o reținere, un presentiment că ceva nu este în ordine. Îmi puneam întrebarea dacă nu cumva în spatele informației de lăsare la vatră se ascunde altceva!? Mai înainte, dimpotrivă, mi se spusese, neoficial este adevărat, că eu nu figurez pe listele celor ce urmau să se întoarcă în țară.

Se înnoptase de-a binelea când am ajuns la birourile comandamentului. Acestea erau instalate în clădirea unei şcoli. Geamurile bine camuflate nu permiteau nici unei raze de lumină să iasă afară. Când am pătruns în interior mă izbi o lumină puternică, încât pentru moment mi-am dus mâna la ochi. Sălile unde erau instalate birourile erau luminate de la un grup electrogen al armatei. Am intrat într-o sală mare unde aşteptau încă vreo 20 de ostaşi, toți veseli, bine dispuşi, comentând bucuria că plecau acasă. Îmi oferiră un scaun pe care să iau loc şi să aştept să fiu chemat.

După aproape o oră, îşi face apariția un sublocotenent ce lucra la birourile diviziei pe post de furier. Făcea probabil parte din categoria celor protejați de câte o personalitate cu grad mare. Ajuns în sală, începu să citească ordinele de plecare celor ce fuseseră chemați. Eu nu aveam ordin şi-l întrebai de ce am fost chemat? Se prefăcu că se mai uită prin hârtii şi

deodată îmi spuse: „D-voastră nu mai puteți pleca acum. Sunteți reținut pentru cercetări fiindcă ați părăsit frontul la Karaicev!" Nu-mi venea să cred că despre mine era vorba, nu pricepeam ce se întâmpla. Îmi venea să ies afară și să-mi trag un glonte în cap! Parcă îmi luase Dumnezeu mințile!

M-am recules după momentul de panică și mi-am adus aminte că de la Karaicev eu plecasem cu un document eliberat de locotenentul neamț sub comanda căruia fusesem acolo. Cu mâinile tremurânde, mi-am căutat documentul pe care-l purtam la mine și-l vârâi sub nasul sublocotenentului. Cu un ton de reproș îi spusei: „ Uită-te, domnule, că n-am fugit! Am plecat cu voia comandantului pe care-l aveam acolo!" Luă hârtia cu neîncredere, o răsuci pe o parte și pe alta, se uită la ea ca mâța în calendar, fiindcă nu știa limba germană în care era redactat. Îmi ceru încuviințarea de a se duce cu documentul la biroul mobilizării, la căpitanul Marini. La acesta se pătrundea foarte greu, trebuia deci să aștept. La întoarcere, îmi spuse că Marini ceruse să-i lăsăm acel act la el, fără să dea prea multe explicații. Eu devenisem tare suspicios. Constatasem calitatea oamenilor cu care aveam de-a face, știam și despre Marini, ca și despre Morărescu, suficient de multe lucruri pentru a fi bănuitor. De data aceasta era capul meu în joc și nu mă puteam lăsa în voia sorții, la dispoziția capriciilor unor oameni fără scrupule.

Am transmis dlui căpitan că sunt de acord să se facă o copie, dar originalul va rămâne asupra mea. Acuzația care mi se aducea era cu mult prea gravă și nu mă puteam lăsa prins într-un joc al unor oameni ce disprețuiau viața altora. După atâția ani care au trecut de la acel moment de cumpănă, comparat cu momentele în care mi-au trecut gloanțele pe la ureche sau am fost îngropat în pământul răscolit de bombe, păstrez acel document în limba germană care mi-a salvat pentru a nu știu câta oară viața! Au insistat că ei au nevoie de original pentru că o copie ar fi putut să fie contestată de cei ce cercetau „cazul"! Atunci am cerut ca acea copie, chiar dacă va fi să stea la mine numai 24 de ore, să fie atestată cu semnături și ștampilă de către Biroul de Mobilizare al Diviziei! Așa m-am considerat pus la adăpost de „eventuala pierdere sau mistificare" a documentului al cărui conținut îl cunoșteam bine deoarece mi-l tradusese camaradul Cristea Botea! Au acceptat condițiile mele și, o dată cu acea copie „autentificată", am cerut să mi se dea și ordinul de lăsare la vatră cu semnătura comandantului de divizie. A trebuit să aștept până a doua zi, generalul plecase de la birouri. A doua zi, dis-de-dimineață, am fost printre primii sosiți la comandament. Abia pe la ora zece își făcu apariția domnul general care

semnă şi documentele mele, pe care mi le înmână acelaşi sublocotenent care funcţiona la Divizie pe post de furier. Mi se puse în vedere ca în jumătate de oră să fiu gata cu toate bagajele pentru ca să ne putem îmbarca într-un camion ce pleca la gară. Am fost la cantonament într-un suflet, mi-am luat lada cea mică, pe cea mare am lăsat-o la căruţă. Mi-am îmbrăcat şi cojocul cel mare care mă salvase de gerul năpraznic prin care trecusem. Nu l-am adus în ţară fiindcă l-am dăruit unui ostaş. Mult mai târziu mă gândeam cu oarecare nostalgie la el! Mi-am luat rămas bun de la cei din jurul meu şi în goană m-am reîntors la sediul Diviziei, unde ni s-a dat hrană rece pentru o săptămână, pâine şi conserve, şi m-am urcat în camionul ce avea să ne ducă pentru îmbarcarea la tren.

TRENUL MERGEA ORBEŞTE PRIN ACELE LOCURI STRĂINE

La vremea prânzului, maşina se urni. Era o zi călduţă, dar cine se mai putea gândi în acele momente febrile în care ni se deschisese drumul către casă, venind din infernul prin care trecusem şi care nu se ştia când şi cum se va termina. Nu-mi mai reamintesc localităţile prin care am trecut, ştiu numai că pe câmp am văzut adevărate cârduri de iepuri. Poate că vânătorii acum erau plecaţi după altfel de vânat şi ei se înmulţiseră nestingheriţi. Soarele scăpătase spre asfinţit când am traversat orăşelul Stalino, cunoscut şi din comunicatele oficiale deoarece aici avuseseră loc lupte destul de înverşunate. Acesta era pe jumătate ruinat, cu multe coşuri de fabrică, dintre care numai câteva fumegau. Aşezarea era o invenţie sovietică, cu o dezvoltare modestă, cu căsuţe monotone fără nimic atractiv, iar acum pe jumătate dărâmat. La ieşirea din oraş soarele coborâse, iar când se lăsă întunericul ajunsesem în Iasinovataia, gară la care trebuia să coborâm din autocamion şi să ne îmbarcăm la tren. Era forfotă în această gară, nod de cale ferată, cu triaj mare şi multe linii. Se aflau sosiţi aici ostaşi din toate armele. Incinta gării era bine luminată, deşi afară nu se vedea nimic din cauza camuflajului. Erau două săli mari de aşteptare cu mese şi scaune. Exista în această gară şi o cantină a Crucii Roşii, care funcţiona sub administraţia organizaţiei de Patronaj a dnei Maria Antonescu. La masă se servea ceai cu pâine, unt şi măsline, conserve şi câţiva biscuiţi. M-am aşezat şi eu la o masă, în calitate de ofiţer m-am bucurat de multă atenţie din partea doamnelor ce serveau.

Este de prisos să mai amintesc că mulți ostași mergeau de două sau de trei ori și mâncau! Chiar dacă doamnele observau aceste „nereguli", le treceau cu vederea, fie din delicatețe, fie poate că se gândeau că majoritatea celor de acolo veneau de pe front unde înduraseră frigul și gloanțele! Se făcea mereu apel pe măsură ce se lua masa, să fie eliberate locurile pentru cei ce așteptau acel ceai cald și felioarele de pâine cu unt!

Afară era un întuneric „de-ți băgai degetele în ochi!" Crivățul bătea furios. Noi eram în așteptarea garniturii ce avea să ne ducă până în țară. Deocamdată nimeni nu putea da vreo informație. Nu se știa când va veni trenul, dar această așteptare nu ni se mai părea atât de grea, de apăsătoare. Riscurile călătoriei de întoarcere nu erau deloc mici. Când, în sfârșit, se anunță trenul, se produse o îmbulzeală de neînchipuit. Nimeni nu mai ținea seama de cine ești, toată lumea vroia să se urce în „trenul speranței" sau poate al „disperării"! Cu destul de mare greutate am reușit să mă urc într-un vagon și chiar să mă așez pe o banchetă. Trenul nu avea decât vagoane de clasa a treia, vagoane destul de dărăpănate, dar, har Domnului, binișor încălzite. Când s-o fi urnit trenul din gară n-am știut.

Din cauza oboselii am adormit buștean și m-am trezit abia înspre ziuă. În compartiment era un aer asfixiant. Toți soldații dormeau sforăind. Prin geamul înghețat nu se putea vedea nimic în afară. Trenul mergea orbește prin acele locuri străine și neprietenoase. Totul era acoperit de zăpadă, era troienit și de sus cădeau necontenit, fulgi mari. Trenul părea că se deplasează cu o mare încetineală, ca un melc, și făcea opriri interminabile prin gări. În sufletul meu se petrecea ceva nelămurit. Crivățul bătea furios și-mi accentua starea de depresie și de nelinişte. Ziua, vag recunoșteam locurile pe unde mai trecusem la venirea prin hăurile Rusiei. Trenul începu să coboare după ce trecusem de Zaporojie apucând înspre nord, către Dniepopetrovsk. În această gară de pe malul Niprului trebuia să facem transbordare, podul peste fluviu nu fusese repus în funcție.

Am coborât din tren pe un vânt de-ți tăia fața. Crivățul aducea fulgi mari de zăpadă și ace de gheață. S-a dat cuvânt de ordine ca toată lumea să meargă în stație. Cu lădița în mână mă îndreptai spre clădirea gării care funcționa într-o construcție micuță, cea mare fiind distrusă de bombardamentele din timpul luptelor ce avuseseră loc. Mă așezai pe lădița mea într-un colț, în așteptarea noilor dispoziții. Timpul trecea greu. După o oră de așteptare încă nu se dăduse nici o îndrumare. La un moment dat observai că o parte din ostași dispăreau din incinta sălii unde eram adăpostiți. Atunci mi-am luat și eu lădița și am plecat după un grup care tocmai ieșise. Peste Nipru se făcuse un pod pe care se trecea cu piciorul și cu mașinile. Podul

era destul de lung deoarece Niprul era lat la acest nivel. Vântul care aducea zăpadă şi ace de gheaţă te lovea direct în faţă. Pe pod era un du-te-vino şi o vânzoleală mare. Era ca într-un furnicar dezlănţuit.

Lumina era vagă şi venea de la albul zăpezii. Aveam o stare depresivă. Mă uitam la tot ceea ce era în jurul meu şi mă gândeam ce destin mă aruncase printre aceşti oameni, în acest vacarm? Eram stăpânit de ideea că scăpasem totuşi din iadul primei linii a frontului şi în faţă mi se deschidea perspectiva apropiată a reîntoarcerii acasă printre cei dragi pe care-i socotisem pierduţi pentru totdeauna.

Când am ajuns la capătul podului, am văzut garnitura de tren care ne aştepta cu cazanele sub presiune gata să plece. M-am urcat imediat şi mi-am găsit şi un loc pe care m-am aşezat, după ce mi-am pus lădiţa sus în portbagaj. În compartiment era cald şi destul de plăcut. La două ore după ce mă suisem în tren, după un lung semnal de plecare, trenul se urni la drum. Timp de câteva zile am mers fără să pot să-mi întind picioarele. Mă ridicam din când în când numai pentru a mă dezmorţi. Am dormit acele nopţi în poziţie şezând şi chircit pe bancheta compartimentului de clasa a treia. Cât despre mâncare, mi-am potolit foamea cu conservele pe care le primisem drept hrană rece. Nu eram nemulţumit de somnul chinuit din tren, mă gândeam la nopţile dormite prin gropi, prin tranşee.

Traversam regiunea Krivoirogului. Trenul urca sau cobora pante. La urcuş îşi încetinea mult mersul, gâfâind de atâta povară. Nu vedeam păduri sau aşezări omeneşti decât foarte rar, în schimb câmpia era troienită sub munţi de zăpadă. După patru zile de mers, în zori treceam un pod care scârţâia din toate încheieturile, iar trenul abia se mişca. Dincolo de Nistru, toată lumea a început să chiuie de bucurie. Când am ajuns în gară la Tighina, soarele reuşise să spargă norii plumburii şi să-şi reverse razele firave peste noi.

Eram în 15 ianuarie 1943. Parcă şi gerul mai slăbise. La Tighina am rămas trei sau patru ore. Chiar în gară, la un ghişeu, am schimbat mărcile germane în lei! Noi primisem ceea ce ni se mai cuvenea din soldă în mărci, iar aici acestea le-am transformat în lei! Teritoriul ocupat era sub administraţie germană, de aceea circulau mărcile. De acum eram pe teritoriul românesc. La Bârlad am ajuns după încă o zi şi o noapte de mers. Cine ar putea descrie bucuria pe care am avut-o când am trecut pragul porţii acasă?!

PARTEA A V-A

ÎNTORS ÎN ȚARĂ

M-am întors acasă de pe frontul de la Cotul Donului la jumătatea lunii ianuarie 1943. Era o iarnă grea, cumplită. Am păşit pragul casei în zori de zi. Ai mei se aşteptau să vin, deoarece primiseră veste printr-o scrisoare scrisă de mine şi pusă la poştă de sergentul Ionescu, ce plecase cu un eşalon mai înaintea mea. Acea scrisoare a fost ca un balsam pentru cei care mă consideraseră, la un moment dat, mort. Veştile despre dezastrul de la Cotul Donului le dăduseră convingerea că eu fusesem prins în acel cleşte unde au căzut armate întregi. Soseam acasă în zori, soția era trează, nu mai avea răbdare şi se scula din zori. În casă era cald şi bine, aerul curat îmi umplea plămânii. Copiii, băiatul şi fata, erau la şcoală la Galați.

Îmi lăsasem o mustață mare, stufoasă. Cum m-a văzut soția m-a trimis imediat să mi-o dau jos! Eram încă în timp de război şi ordinul trebuia executat, ceea ce-am şi făcut!

Era un obicei cu această mustață, acolo pe front. Eu nu prea eram convins că o asemenea podoabă mă înfrumusețează şi nici n-am întrebat pe nici una dintre gazdele mele pasagere din Rusia!

În primele ore de convorbire, soția mă informă cu tot ce era mai nou prin Bujoru, târguşorul după care tânjisem atâtea zile şi nopți acolo departe, când eram cu moartea în față. N-a omis să-mi povestească şi despre episodul cu bădia, fratele Mitrică, ce venise de la Jorăşti şi făcuse afirmația către multe dintre cunoştințe „că m-aş fi prăpădit pe front!" Printre altele mi-a mai spus că cea mai mică dintre surorile ei reuşise să se căsătorească, dar despre moartea lui Tătuca nu mi-a vorbit decât ceva mai târziu!

Tătuca murise cu ştirea că eu fusesem ucis acolo la Cotul Donului! De la moartea sa nu trecuse nici o lună. Mi s-a povestit că l-au îmbrăcat la înmormântare cu un costum de haine dăruit de mine! Cheltuielile au fost

făcute de soția mea, iar bădia le-a completat cu banii luați de pe porumbul bătrânului! Numai după câteva săptămâni m-am dus şi eu la Jorăşti şi am făcut parastas pentru sufletul său! Bădia continua să fie acelaşi om lacom şi zgârcit pe care-l cunoscusem de-a lungul anilor! La mormânt, am îngenuncheat pe zăpadă şi m-am închinat pentru odihna lui veşnică! De-acum se liniştise din neîntreruptul său zbucium. Pământul pe care-l iubise atât de mult în viață, îl găzduia acum la sânul său pentru totdeauna. Iar eu, când scriu aceste rânduri, nu-mi pot stăpâni lacrimile la amintirea lui!

Vestea sosirii mele de pe front se răspândi iute în tot satul şi multă lume veni ca să mă vadă. Seara mă culcam devreme şi cădeam într-un somn adânc. Cum puneam capul pe pernă, adormeam imediat. În somn auzeam zgomot de avioane. În prima noapte, soția s-a speriat când am întrebat-o, deşi nici nu adormisem bine: "Dar ce-i cu acest zgomot de avioane? Vin şi aici avioane ca să bombardeze?" Ea s-a uitat lung la mine şi mi-a răspuns: „Poate visezi tu, nu-i nici un avion aici!" Dacă ridicam capul de pe pernă, zgomotul înceta. A trebuit să treacă câteva luni până au dispărut aceste „năluci" din mintea mea adânc pătrunsă de evenimentele prin care trecusem şi care nu ştiam dacă se vor termina. Războiul era încă în toi!

Trecuseră două săptămâni de la venirea mea şi m-am trezit cu vizita doctorului veterinar Mitrohin despre care am mai vorbit. Vizita sa se datora nu dorinței de a mă vedea pe mine, ci, probabil, ca întotdeauna, pentru a bea ceva vin bun! Trebuia să-şi satisfacă patima sa şi acum se ivise din nou prilejul. Bineînțeles că după prima cană de vin el îşi pierduse „uzul rațiunii" şi nu mai asculta ce-i mai spuneam eu despre cele petrecute pe unde fusesem. N-am putut scăpa până nu am scos şi o a doua cană. De acum am fost nevoit să mă lupt cu el ca să-i explic că este târziu şi că trebuie să meargă acasă. Abia am reuşit să-l scot la aer, afară, în speranța că-şi va mai reveni! Până la poartă alunecă şi căzu. Când m-am dus la el ca să-l ajut începu cu înjurăturile şi cu ocările: "Mama ta, cu vinul tău, m-ai îmbătat!" M-am făcut că nu-l înțeleg, l-am sculat şi l-am scos pe poartă. Afară se agățase de gard şi continua să mă înjure că l-am îmbătat! Lumea aici rămăsese neschimbată, continua să plutească indiferentă la dramele care se petreceau la distanță.

La sfârşitul lunii, m-am dus la Galați, la Inspectoratul pentru Învățământ. Prietenul meu Chiriță Mândru m-a primit cu bucurie. Mi-a strâns

mâinile şi s-a arătat bucuros că am scăpat cu viaţă din acel iad de la Cotul Donului. După ce i-am povestit pe scurt despre nenorocirile prin care trecusem, despre „fuga noastră disperată din faţa tancurilor ruseşti", mi-a dat instrucţiuni pentru continuarea muncii în plasa Bujoru. Pe deasupra mi-a mai plasat şi câteva anchete pe care ar fi trebuit să le facă el! De la Inspectoratul pentru Învăţământ m-am dus pe la Inspectoratul pentru Premilitară! Aici era şef căpitanul Pricop, un fel de rudă prin alianţă. Acesta a insistat foarte mult să preiau comanda Centrului de Premilitară de la plasa Bujoru. Cu toate insistenţele sale, am refuzat spunându-i că nu mă pot încărca cu o sarcină în plus peste cele pe care le aveam. Şi pe urmă ... nu se ştie ce ne mai aşteaptă în zilele ce urmează. Războiul încă nu se terminase.

Pe linia noastră, a învăţământului, trebuiau rezolvate o mulţime de reclamaţii. Cadrele se certau între ele, existau reclamaţii care cereau să fie rezolvate conflictele dintre învăţători şi preoţi! De când se instaurase dictatura, încă de pe vremea regelui Carol al II-lea, pretorul avea şi el un cuvânt de spus în aceste conflicte. Înainte, altele erau uzanţele, acum pretorul avea funcţie politică şi trebuia să-şi spună cuvântul în toate sectoarele! Eu mă înţelegeam destul de bine cu pretorul Florescu de la Bujoru, ba s-ar fi putut spune că eram în relaţii prieteneşti. Cu ajutorul lui ,s-a hotărât ca deplasările mele în teritoriu să le fac împreună cu şeful jandarmeriei ,care mergea şi el în inspecţii pe la posturile din plasă. La comanda jandarmeriei de plasă era un adjutant, pe nume Alexe, un om cumsecade şi destul de corect în comparaţie cu mulţi alţi jandarmi.

În acea perioadă am trecut prin mai multe locuri, pe la mai multe şcoli. La una din deplasări, mergând cu sania, acesta îmi arătă o tufă în care se observa cu greutate o mogâldeaţă mai închisă la culoare: „Vezi, îmi arătă el, trebuie să fie un lup!" Scoase puşca, ochi şi trase un glonte. Din tufă sări nu un lup, ci un şoldan mărişor, care se pierdu pe albul zăpezii. Îmi reamintii de cârdurile de iepuri de pe câmpiile din Rusia ce alergau nestingheriţi fiindcă nu avea cine să-i mai vâneze!

În sat, la Smulţi, a trebuit să rezolv un conflict între doi învăţători. Aceştia se reclamau din cauza soţiilor, unul trăia cu soţia celuilalt! Şcoala în schimb mergea destul de slab. De la Smulţi, pe jos şi pe un frig aspru care mă făcea să regret cojocul pe care-l dăruisem în Rusia, am ajuns la Crăieşti, de acolo la Vârlezi şi apoi tot pe jos înapoi la Bujoru. Mă minunam acum, când mă gândeam la cei ce rămăseseră să înfrunte nu numai frigul, ci şi gloanţele acolo, pe front: lumea trăia în paralel, indiferentă una de nenorocirile celeilalte!

La Zărneşti trebuia să mă conving dacă o reclamaţie este adevărată sau nu. Învăţătorul de aici era reclamat că nu vine niciodată la şcoală şi practic nu exista şcoală! Când am ajuns, în adevăr, n-am găsit pe nimeni, uşile şcolii erau ferecate. Am întrebat pe un bătrân dacă ştie ceva despre învăţătorul lor. Acesta a dat din mână a lehamite şi mi-a spus că şcoala este mereu închisă. M-am dus acasă la acesta pentru a vedea scene de coşmar. Era o locuinţă aşa cum se fac la ţară, cu iatac. Înăuntru am găsit o bancă pe care stăteau trei copii îngrămădiţi. Aceştia fuseseră aduşi în grabă de prin vecini. În faţa mea, învăţătorul Ion Babaca încerca un simulacru de lecţie. Într-un colţ al camerei se afla o plapumă jegoasă, pe plita sobei o tigaie în care zăcea o bucată de cârnat sleită, sub patul din cameră o oală plină cu urină! Aerul din cameră era îmbâcsit, greu mirositor. L-am întrebat pe învăţător de ce nu merge în localul şcolii. Acesta a încercat să se justifice cu vremea friguroasă de afară, deşi şcoala avea lemne suficiente! În atari condiţii, acest handicapat vroia să facă şcoală şi să dea educaţie amărâţilor de copii din Zărneşti.

Babaca îmi era cunoscut de mai multă vreme şi provenea dintr-o familie onorabilă. Avea un frate preot şi un altul medic! El era cuplat cu o învăţătoare, se pare ţigancă, tot aşa de nemernică, de imbecilă! Fratele, preotul, făcuse studii la Roma şi lucra acum pe lângă Patriarhie, la Bucureşti.

Învăţătorul despre care povestesc avea un handicap psihic, poate un fel de schizofrenie. Mai târziu, am încercat să-l ajutăm în acest sens trimiţându-l într-un sanatoriu prin intervenţia celor doi fraţi, doctorul şi preotul.

La Pochiscani, o altă comună, mi s-a înfăţişat un spectacol mai puţin grotesc decât cel de la Zărneşti, dar tot atât de grav. Şi aici exista o reclamaţie a oamenilor că învăţătorul lor, pe nume Ciochină Ion, nici nu există ca învăţător în sat. Şcoala este închisă tot timpul, iar domnul învăţător umblă la „vânătoare" însoţit de doi dulăi! Din luna decembrie, şi acum eram în luna martie, copiii nu făcuseră nici o zi întreagă de şcoală. După ce am coborât din tren, am ieşit în şosea şi m-am interesat la primul cetăţean întâlnit, om trecut de 60 de ani. Acesta îmi confirmă că în adevăr domnul lor învăţător ţine şcoala închisă şi se ocupă mai mult de vânătoare!

Şcoala am găsit-o ferecată cu două lacăte pe uşă. Atunci m-am îndreptat spre locuinţa acestuia. Acolo am fost întâmpinat de soţia lui care, luată prin surprindere, mi-a spus că în adevăr soţul este plecat la vânătoare. În timp ce stăteam de vorbă cu doamna, spre surprinderea ei şi bucuria mea, a apărut şi domnul însoţit de cei doi câini! După ce şi-a lăsat puşca şi

pe cei doi dulăi acasă, am plecat la şcoală, unde lucrurile nu mai puteau fi acoperite. Procesul verbal lăsat a fost destul de aspru.

Aceste două inspecţii îmi arătau cât de departe suntem de ceea ce ar trebui pentru o adevărată şcoală, dar ne târam şi aici ca şi pe front.

La întoarcerea mea la Bujoru, m-am întâlnit cu prefectul de Galaţi, colonelul Gotescu. Acesta mă recunoscu. Altădată, într-o împrejurare similară, mă luase chiar în maşina sa după ce fusesem la Inspectoratul nostru de Învăţământ. Mă întrebă despre situaţia de pe front, despre problemele majore de acolo. Am încercat să-i explic că victoria este incertă, că ruşii dispun de multe materiale de război şi în special de tancuri. El mă asculta, dar părea că nu se lăsa convins de spusele mele şi vroia să-mi demonstreze despre tăria armatei germane şi chiar a noastră, a românilor! Desigur că eu l-am ascultat şi mi-am dat seama că în calitatea sa oficială nu-şi putea exprima adevăratele sale opinii!

La câteva zile de la întâlnirea mea cu prefectul, am fost convocaţi de urgenţă, toţi inspectorii şcolari la Galaţi în vederea unui instructaj profesional. Acest instructaj a durat câteva zile şi s-a încheiat cu o lecţie model ce s-a ţinut în comuna Independenţa. Tema acestui instructaj a fost „şcoala model!" S-au spus multe lucruri utile dar şi inutilităţi. Pe când asistam la acest instructaj, gândurile mele fugeau la cei ce erau pe front. Mi se părea de neînţeles cum aici viaţa poate curge aşa, atâta vreme cât nu departe de noi moartea era la tot pasul!

Mergeam des la Galaţi. La unul dintre aceste drumuri, pe la sfârşitul lunii martie, mă trezesc în acelaşi compartiment cu dna Mihon, directoarea de la şcoala de meserii din Bujoru, căreia eu îi făcusem atâtea apropo-uri, dar ea mă respinsese aproape brutal! Pe drum am vorbit despre multe lucruri fără importanţă şi mai ales fără nici o referire la vechile mele intenţii erotice! Venise lângă mine pe aceeaşi banchetă din compartiment. La Tuluceşti trebuia să coborâm deoarece trenul nu putea merge până la Galaţi din cauza terasamentului foarte slab. De aici şi până la Galaţi trebuia să mergem cu un autobuz. Ne-am dat jos toţi călătorii şi ne-am aşezat pe iarbă în aşteptarea autobuzului care era nevoit să facă mai multe curse. Tentaţia mea veche îmi reveni! Mă gândeam că acum ar fi momentul să-i repet vechea propunere de a petrece o noapte împreună! În timp ce prin minte îmi treceau aceste gânduri, apare dna Marinică Darie din Băleni, soţia învăţătorului Darie, la care fusesem primit de multe ori. Această dnă Marinică tot timpul dăduse semne că nu s-ar da în lături de la o aventură,

deşi eu păstrasem distanța. Acum crezu şi ea că ar fi momentul propice de a încerca din nou. Cum ne văzu, se apropie de noi şi nu-i mai tăcea gura nicicum! Eu picasem, cum se zice, la mijloc şi nu ştiam cum să procedez, nu ştiam la care să mă fixez sau mai bine-zis la care să renunț! Mihon prezenta avantaje: era fără bărbat, deci fără obligații, era din Bujoru şi deci abordabilă oricând. Marinică era în primul rând soția unui coleg şi acest lucru mă deranja, apoi, fiind femeie căsătorită, nu putea fi disponibilă atunci când mi-ar fi convenit mie. Marinică era o femeie isteață în felul ei şi mi-a ghicit gândurile, pierindu-i deodată toată veselia. Pe scurt, s-a scuzat şi a plecat, lăsându-mă cu doamna Mihon.

Ajunşi la Galați, am luat masa împreună, iar după masă ne-am plimbat prin oraş. Ea îşi reținuse deja cameră la hotel, aşa că am intrat acolo fără greutate. În cameră ea s-a făcut comodă, eu de asemenea. A urmat o îmbrățişare pe care eu am pornit-o entuziast, dar pe măsură ce se consuma devenea ceva „fără sare şi piper!" Entuziasmul meu s-a topit de la primul act. Unde până atunci imaginația mea era surescitată, după această primă şi ultimă experiență, o cortină se trăsese, o cortină care m-a izolat, dar m-a şi dezolat în acelaşi timp. Era greu de explicat complexul creat, dar ardoarea mea veche reînviată în momentul întâlnirii se spulberase! Am plecat de la hotel şi-am lăsat-o acolo, scuzându-mă că am de făcut o vizită la Inspectoratul de Învățământ! Pe doamna Marinică am regretat-o, dar n-am mai văzut-o şi nici n-am mai întâlnit-o, iar pe la Băleni am evitat să mai ajung.

Pretorul mă invită să merg cu el în comuna Corni unde trebuiau anchetate mai multe reclamații, atât pe linie de învățământ, cât şi pe linie administrativă. Am plecat bucuros fiindcă îmi făcea plăcere să discut cu Florescu. Acesta era un individ instruit şi în acelaşi timp un om deschis, un om de viață! La şcoala de aici era director învățătorul Patrichi, învățător pe care-l tot reclama jandarmul din sat. Am fost găzduiți şi eu şi pretorul, la familia Miron, nişte mici moşieri care aveau cca 100 ha de pământ, o moară şi acareturi. Această familie Miron era foarte primitoare. Cum am ajuns, dna Miron ne-a şi aranjat o masă frumoasă. După-amiază eu am plecat la şcoală care după cutremur funcționa chiar în casa lui Patrichi. L-am găsit la clasă pe practicantul Budurcă, elev al ultimei clase la şcoala normală. Acest Budurcă era fiul sanitarului din comună, un băiat bun, muncitor. Patrichi lasa şcoala pe mâna lui şi el se ocupa de problemele sale gospodăreşti, lucru ce nu era în litera regulamentului. Mai târziu, practicantul Budurcă i-a „furat fata" şi s-a căsătorit cu ea, în ciuda opoziției

lui. Împotrivirea lui Patrichi de fapt era numai formală. Fata, Ofelia, făcuse pensionul la Galați, iar Patrichi considera această căsătorie un fel de mezalianță. Mai târziu, ginerele Budurcă a făcut studii universitare și dată fiind „originea sa socială" a devenit magistrat, ba chiar președintele judecătoriei din Brăila!

A doua zi ne-am continuat drumul la Urlești, unde ar fi trebuit să înființăm o organizație de Patronaj și o cantină pentru săraci. Mai întâi ne orientasem ca această cantină s-o instalăm la familia învățătorului Antohie, dar aici nu prea era spațiu pentru așa ceva. În acest timp, cineva veni de la moșierul Iancu Prodan, grec de origine. Acesta trăia retras la moșioara sa de la Urlești. Era o persoană de o blândețe rară, darnic și săritor la nevoile oamenilor. Pe frații Antohie i-a ajutat să învețe plătindu-le taxele pe timpul școlarizării. Costache Antohie era învățător la Urlești și fratele său învățător în Basarabia.

Când am ajuns la conac, dl Prodan, îmbrăcat modest, ne-a întâmpinat cu zâmbetul său obișnuit. A stat cu noi la masă și s-a bucurat vădit de prezența noastră. La plecare, ne-a condus până la trăsură: „Să nu mă ocoliți când veniți, vă aștept totdeauna cu plăcere", au fost ultimele lui cuvinte pe care ni le-a adresat, după ce acceptase instalarea cantinei într-una din casele sale.

*

* *

Împreună cu pretorul Florescu, ne-am continuat seria de controale la Drăgușeni și la Smulți. La Drăgușeni ne-am întâlnit cu comandantul Legiunii de Jandarmi care avea la dispoziția sa un automobil. La invitația lui, am eliberat trăsura și ne-am întors la Bujoru cu mașina. Deși fusesem invitații lui, pe drum n-a scos decât cu greutate vorbele din gură, în ciuda faptului că pretorul Florescu îl tot provoca la discuție! Era așezat pe locul din față, în dreapta șoferului și a stat tot timpul cu o rigiditate ce semăna a îngâmfare. Cam așa erau toți jandarmii, el nu putea face excepție. Ne-am întrebat de ce oare ne invitase în mașina lui?! Drumul era plin de gropi și hurducănos. La o groapă pe care șoferul n-a mai putut s-o ocolească, m-am lovit cu capul de tavanul mașinii. Am ajuns la Bujoru mult mai repede cu mașina, dar nu ne-am bucurat de farmecul mersului cu trăsura. Drumul cu mașina îmi zdrobise oasele.

Luna martie era pe sfârșite când primesc iarăși ordin să mă prezint la regiment. Eram chemat pentru a-mi ridica cea de a doua ladă pe care o

lăsasem la căruță în Rusia o dată cu primirea ordinului de lăsare la vatră. Mă miram, dar m-a şi bucurat că această ladă a ajuns cu bine în țară. Nu mai credeam că voi recupera lucrurile pe care le mai aveam acolo. M-am dus la unul din depozitele regimentului unde am găsit-o. Avea balamalele rupte şi tot aşa de mare mi-a fost mirarea când am constatat că nu-mi lipseşte nimic. Erau acolo bocancii noi, mantaua, hainele şi pistolul automat împreună cu cele două încărcătoare. Nu-mi lipsea decât cafeaua „decofeinizată" primită de la nemți şi „carnetul cu însemnări". Absența cafelei am înțeles-o, fiindcă aceasta, chiar decofeinizată, era o raritate în țară, dar lipsa carnetului cu însemnări? Poate că era vorba de o cenzură militară care se manifesta discret? Desigur că însemnările mele erau pe alocuri prea realiste, ceea ce a atras confiscarea lor, doar războiul continua şi trăiam vremuri de excepție.

Am obținut foaie de drum pentru mine şi pentru ladă şi-am plecat acasă!

*

* *

La întoarcere am avut surpriza întâlnirii cu Cameluța, iubirea mea din tinerețe! Bărbatul ei tot învățător ca şi mine, originar din Meria, în timpul scurtei guvernări legionare, reuşise să vină la Galați, unde-şi cumpărase casă. Acum era mobilizat şi făcea serviciul ca responsabil militar pe un tren ce mergea între Galați şi Odessa.

M-am întâlnit cu Cameluța şi am hoinărit mult pe străzile oraşului, aşa cum făceam în tinerețea petrecută împreună, depănându-ne amintirile anilor trecuți şi, poate, regretându-i. Destinul ne despărțise, acum reînviam parfumul acelui timp! Ea lucra la Inspectoratul Regional de Învățământ. Prietenul meu Chiriță Mândru ştia din mărturisirile mele despre această idilă a mea şi mă chema des la Galați, „înlesnindu-mi" astfel întâlnirile cu Cameluța! O aşteptam dimineața când cobora din tramvaiul ce o aducea la Inspectorat. După mai multe ezitări, Cameluța a acceptat să mergem la hotel să petrecem o zi împreună! A fost una dintre zilele fericite pe care mi le-a dăruit Dumnezeu! Cameluța mi s-a dăruit fără rezerve, poate descătuşându-se de toate refulările din viața pe care o trăia lângă un om pe care nu-l iubise. Dar cine mai putea repara trecutul? Mi-a povestit despre viața ei, care era un calvar, lângă un bărbat brutal. Rămăsese cu el atâția ani doar de dragul copiilor pe care-i avea. În acele momente de mare dăruire, mi-a propus să divorțăm şi să ne legăm viața aşa cum ar fi trebuit s-o facem atunci, în tinerețea pe care ne-o risipisem fără judecată! Deşi îi

înțelegeam sentimentele, am ezitat şi nu i-am dat un răspuns categoric. Erau atât de partea ei, cât şi de partea mea, câte doi copii. Îmi jura că nu va face deosebire, pentru ea nu exista dubiu, copiii n-ar fi avut nimic de suferit. Îndoielile puseră stăpânire pe mine, inima mea nu se putea rupe şi pe urmă eu nu aveam toată motivația ei. În afară de pasiune şi de unele calități deosebite ale Cameluței, eu nu puteam reproşa soției mele ceea ce reproşa ea soțului ei! Eu duceam o viață paşnică în familie, lipsea doar pasiunea pe care o aveam reciproc în cuplul cu Cameluța, dar puteam eu acum să mizez atât de mult? Gândurile acestea îmi dădură o stare de nelinişte. I-am amintit că războiul nu se terminase şi că nu se ştie ce soartă vom avea. Destinul ne era încă nesigur.

Când am coborât de la hotel, era noapte târziu. Am luat o trăsură şi-am condus-o până în apropierea casei unde locuia. Am privit cum fusese întâmpinată de băiatul ei care era mărişor. La despărțire ne promisesem să ne vedem cât mai des, deşi aveam sufletul tulburat.

La 10 mai s-au făcut avansări în armată. Din ziar am aflat că şi eu fusesem avansat la gradul de căpitan. Dacă la căpătarea gradului de locotenent mă bucurasem mult, acum mă cuprinse o teamă. Avansarea putea să însemne şi începutul altor neplăceri, ce s-ar fi tradus prin noi chemări la armată pentru instruiri sau, de ce nu, trimiteri în cine ştie ce misiuni. Războiul nu se terminase, primejdia plutea deasupra noastră. Ruşii declanşaseră noi ofensive, iar Wermachtul mergea din înfrângere în înfrângere. Armata română era încă la remorca celei germane. Eu mă aşteptam la surprize. Ca să mă liniştesc, recurgeam la fatalismul pe care-l moştenisem probabil de la înaintaşi: „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus!"

Îmi continuam munca de inspector de plasă. La controalele pe care le făceam descopeream multe „neglijențe", dar şi multe „incompetențe". Pe cele mai grave dintre ele le pedepseam, pe cele mai puțin grave mă făceam că nu le observ. În preumblările mele, nu lipseau şi „mici aventuri picante" care-mi făceau viața mai acidă. La o inspecție de la Crăieşti am trăit o asemenea aventură. Aici lucrau două învățătoare temperamentoase şi agitate. Se duşmăneau una pe cealaltă reclamându-se până la nivelul Inspectoratului Județean. Inspectorul Mândru mă delegă pe mine într-o asemenea anchetă. Învățătoarea Ecaterina Luca o reclamase pe colega ei Linița Nistor, de altfel amândouă învățătoare bune. Am făcut inspecția la clasa Liniței Nistor. Elevii au răspuns foarte bine, iar lecția pe care a predat-o copiilor în prezența mea a fost fără reproş! În procesul verbal

încheiat, i-am acordat calificativul de „foarte bine". Ar fi fost incorect din partea mea dacă nu făceam această apreciere. La plecare, Luca a aflat despre notația mea şi-mi pică pe cap să-i fac şi ei, neapărat, inspecție. Vroia să demonstreze că nici ea nu este mai prejos! Deşi am tot invocat că nu mai este timpul necesar pentru acest lucru, n-am putut scăpa de insistențele ei şi a trebuit să o asist la o oră de clasă. În adevăr, totul a fost ireproşabil aşa că i-am acordat şi ei calificativul de „foarte bine". Era un concurs care se terminase cu scor egal!

Se făcuse noapte şi nu mai aveam cum să ajung acasă. Catița insista să rămân la ea peste noapte să dorm, deşi soțul ei era mobilizat! Eram pus într-o situație destul de delicată şi i-am declarat fără ocol: „Vezi, lumea este cu ochii pe noi şi nu vom scăpa de bârfă!" Tentația era mare şi n-am putut rezista ... Am stat la masă „în doi". Se pregătise excelent, de unde am dedus că era premeditată această situație. Îmi aranjase şi o cameră pentru dormit în mod deosebit. Eram convins că peste noapte va veni la mine. Când am încercat s-o prind, s-a smucit şi a fugit în camera ei unde a tras zăvorul! În zadar am aşteptat-o toată noaptea. A doua zi m-a ajutat să mă spăl şi m-a invitat la micul dejun. N-am rezistat să n-o întreb de ce s-a comportat aşa? Nu mi-a răspuns decât printr-o ridicare din umeri. M-a condus până la ieşirea din sat. În mintea mea încercam să judec comportamentul şi nu găseam decât un răspuns: „minte sucită de femeie".

Mergeam printre lanurile de secară pe care le adia vântul. Eram singuri, am discutat multe lucruri, unele mai importante, altele fără nici o semnificație. De câteva ori i-am mai cerut răspuns la comportamentul ei, inexplicabil pentru mine. N-a făcut decât să ridice din umeri. Ne îndepărtasem destul de mult de sat. Ne-am despărțit ca doi camarazi. N-am mai întâlnit-o niciodată şi nici pe colega ei rivală, Linița Nistor. Evenimentele s-au succedat în aşa fel încât nici prin Crăieşti n-am mai trecut.

Pe timpul verii am mai făcut controale în diverse locuri. Şcolile erau obligate la activități de vară şi în special să-şi îngrijească grădinile din jurul şcolii, exemple stimulative pentru cetățeni, trebuia să mobilizeze copiii pentru a recolta plante medicinale, activitate cu efect asupra depozitelor de farmacii civile cât şi militare.

Fronturile mergeau tot mai prost, ruşii se apropiau de granițele țării. Spre toamnă am mai avut o întâlnire cu Cameluța, pe care o iubeam cu pasiunea reîntoarcerii la timpurile primei tinereți. Am petrecut ore nespus de frumoase la unul dintre cele mai luxoase hoteluri din Galați.

Cameluța insista pe tema divorțului și pentru refacerea vieții noastre pierdute! Eu nu-mi îngăduiam să fac promisiuni. Lucrurile erau prea complicate și nu puteam să părăsesc o familie atât de închegată ca a mea. Mă mulțumeam cu aceste momente de satisfacție târzie și acceptam soarta așa cum ne fusese hărăzită. Răspunsul meu îl amânam dând totul pe situația nesigură în care trăiam! Defectele soției mele ca „rea de gură" și faptul că manifesta aversiune pentru toți ai mei nu puteau constitui motive convingătoare în conștiința mea pentru un gest atât de grav pe care mi-l cerea Cameluța. Eu nu-i puteam oferi decât aceste întâlniri secrete și clipele de satisfacție trecătoare!

PARTEA A VI-A

DIN NOU ÎN HAINĂ MILITARĂ, CU GRADUL DE CĂPITAN

La sfârşitul verii, am primit din nou ordin de prezentare la Regiment. Mă prezentam acum cu gradul de căpitan. Alte greutăţi şi răspunderi urmau să apese pe umerii mei.

Când am ajuns la regiment, n-am mai găsit nici una dintre vechile mele cunoştinţe. Erau acolo mulţi ofiţeri tineri. Se pregăteau ultimele eşaloane pentru a pleca pe front în direcţia Iaşi! Ruşii deja trecuseră Bugul şi se apropiau de Nistru.

La regiment mi se dăduseră diverse însărcinări fără să fiu încă repartizat la vreo subunitate. După câteva zile suntem invitaţi la sala mare de adunare a ofiţerilor. AIci l-am cunoscut pe colonelul Kogâlniceanu, ofiţer de Stat Major. Vag mi-l aminteam de la manevrele din 1938, când acesta fusese la Bujoru, cu biroul instalat chiar în cancelaria şcolii noastre. Mi-am reamintit că fusese invitatul meu în ciuda opoziţiei soţiei mele, care mă tot apostrofa: „Ce nevoie ai tu de aceşti oameni ca să mi-i aduci în casă şi să le pun masa?" Mi-am amintit că îi plăcuse vinul pe care l-a băut la mine! Iată că proverbul care spune că „se întâlneşte munte cu munte, dar om cu om", se adeverea. Colonelul Kogâlniceanu apăruse acum în viaţa mea în calitate de comandant! Când mi-a strigat numele, eu m-am ridicat, s-a uitat lung la mine ca şi cum şi-ar fi amintit de figura mea. A început apoi ordinea de bătaie şi când a ajuns la mine făcu o scurtă pauză şi sări peste numele meu. La urmă, eu am rămas în sală împreună cu un maior care reclama că nu poate face faţă la comanda unui batalion unde fusese repartizat. Colonelul îi promisese că-l va schimba şi acesta părăsi sala. Când am rămas numai eu, Kogâlniceanu se îndreptă spre mine şi zâmbind îmi spuse: „Cu dumneata ce să fac?" Nu pomeni nimic despre Bujoru şi continuă: „Rămâi deocamdată

în regiment şi vom vedea!" Adjutantul său, care era de faţă, îi spuse: "Dle colonel, avem nevoie de un ofiţer pe care să-l trimitem la Arciz, în Basarabia!" Colonelul îi răspunse: "Lasă pe mai târziu asta, vom vedea!"

Toate companiile se echipau şi se dotau cu armamentul necesar pentru a merge pe câmpul de instrucţie din jurul oraşului Târgovişte. Se făceau pregătiri pentru plecarea pe front! Aşadar războiul nu se terminase, se cerea din nou carne de tun!

A doua zi am fost chemat la cancelaria regimentului şi mi se înmână ordinul de lăsare la vatră! Evident până la noi dispoziţii! L-am căutat pe colonelul Kogâlniceanu, dar era plecat la câmpul de instrucţie.

*

* *

În drum spre casă m-am oprit la Galaţi, pe la Inspectorat, la prietenul meu Chiriţă Mândru. Eram bine îmbrăcat, mai eram încă tânăr şi multă lume mă lua drept ofiţer activ. Vroiam s-o întâlnesc pe Cameluţa şi mai întâi m-am dus la Inspectoratul Regional unde era Asiminei şef! Ţineam să-l văd şi pe el. Avea un birou mare, spaţios. Când am intrat şi am salutat, s-a ridicat de pe fotoliul de la birou şi mi-a întins mâna. Mi-am făcut cu cale şi l-am întrebat câteva lucruri despre activitatea mea, pe care urma să mi-o reiau. Eram cu ochii mari pentru a o zări pe Cameluţa, care lucra la unul din birourile din acea cameră. Ea mă zărise de cum am intrat. Privirile noastre s-au întâlnit şi ne-am înţeles că o voi aştepta la terminarea programului. Asiminei mă conduse până la uşă! De acolo am plecat la Inspectoratul Judeţean unde urma să-l întâlnesc pe Mândru. Acesta m-a primit vesel că scăpasem şi de data asta. L-am găsit înconjurat de femei frumoase, inclusiv de preferata lui, bruneta cu talia frumoasă, Aglaia! Aceasta avea un păr lung, mătăsos şi negru ca tăciunele! Pentru frumuseţea ei era invidiată de celelalte colege, care nici ele nu erau străine de şef. De altfel, telefonul zbârnâia destul de des de la persoane feminine care aveau „treabă" cu Inspectorul!

În timp ce eram în biroul lui, îşi făcu apariţia un personaj curios. Era un individ cu vorba tare mieroasă, linguşitoare. Pe mine nu mă cunoştea, dar cuvintele cu care mi s-a adresat mi s-au părut ieşite din comun şi nepotrivite, dacă nu de-a dreptul ciudate. Când intră Chiriţă în birou, acesta îi făcu o reverenţă până la pământ. M-am şi mirat de flexibilitatea coloanei lui vertebrale.

Acesta era un învăţător pe nume Vasiliu Cristea. Mândru îmi adăugă, după plecarea lui, că este una dintre cele mai mari lichele pe care le cunoştea.

Mai târziu l-am cunoscut mai de aproape şi i-am dat dreptate lui Mândru care-i pusese acea etichetă. După venirea comuniştilor, acest Vasiliu ajunsese printre „mărimile" de prim ordin în judeţ. Obedienţa îl ajuta extraordinar în timpurile noi ce se instalaseră. Învăţământul a avut mult de pătimit după urma acestei lichele care ştia să-şi îndoaie şira spinării.

În aceeaşi după-amiază m-am întâlnit cu Cameluţa. Ne-am plimbat ca altădată pe străzi. Prezenţa ei îmi făcea bine, era ca un aer curat care-mi umplea plămânii. Retrăiam cu nostalgie acele zile în care fusesem fericiţi şi ne închipuiam că nimeni şi nimic nu ne-ar fi putut despărţi. În clipele în care eram cu ea, lumea din jurul nostru dispărea şi nu rămâneam decât noi. Străbăteam câte o stradă întreagă fără să ne mai vorbim. Ştiam totuşi că acestea sunt numai clipe trecătoare, dar fiecare dintre noi vroiam să le trăim din plin. Amânam pe cât era posibil amărăciunea despărţirii pe care o îndulceam cu speranţa unei reîntâlniri.

A doua zi am plecat împreună cu trenul, ea mergea până la Bereşti, eu trebuia să cobor la Bujoru. În convorbirea noastră din tren am aflat despre starea sănătăţii ei. Era foarte palidă, paliditate pe care la început am pus-o pe seama aglomeraţiei din tren. La despărţire, pe faţă i se aşternuse o cută de tristeţe. În şoaptă mă întrebă când urma să revin la Galaţi? „Cât de curând", i-am răspuns. Când am coborat, se ivise soarele care până atunci fusese ascuns de ceaţă.

La câţiva paşi după ce ieşisem din gară, aud înapoia mea că mă striga o voce zglobie, era dna Florescu, soţia prietenului meu, pretorul. În spatele clădirii gării o aştepta trăsura şi mă invită să merg cu ea. Cameluţa privea scena de la fereastra vagonului în care rămăsese. La prima întâlnire mă întrebă despre „persoana care mă luase de braţ cum am coborât din tren"! Soţia, acasă, nu-mi reproşase niciodată nimic, ea nu cunoştea sentimentul geloziei, ci numai pe cel al „datoriei"! Poate că nu l-a cunoscut nici pe cel al dragostei adevărate. Cameluţa avea alt temperament, era o fiinţă cu sânge fierbinte, ceea ce făcea era izvorât dintr-un sentiment profund. Sofia nu avea asemena complexe. Lipsa ei de interes se dovedea şi prin faptul că n-a aflat niciodată despre relaţia mea cu Cameluţa, relaţie ce s-a întins pe o lungă perioadă din existenţa noastră.

Lăsarea mea la vatră se datora norocului neprevăzut şi nu se ştia cât va dura. Războiul se apropiase mult de noi şi activităţile noastre de învăţământ se desfăşurau ca şi cum nimic nu se întâmpla. Dezastrul însă

se apropia. Eu îmi continuam inspecțiile „în teren". Plecările mele începură să fie resimțite de soție care devenise, din acest punct de vedere, nemulțumită. Eram mereu pe drumuri. Copiii erau la şcoli la Galați, fata la Liceul Ortodox, unde se plăteau taxe mari, iar băiatul la Liceul „V. Alecsandri", la internat. Venise toamna anului 1943. Eram într-o continuă încordare deoarece mă aşteptam din zi în zi să fiu rechemat la regiment. Înaintea Crăciunului sosi şi acesta! Trebuia să plec şi nu se ştia dacă mă voi mai întoarce! Continuam să arunc aceleaşi zaruri: „A fi sau a nu fi", shakespeareiana dilemă.

*

* *

Am ajuns la regiment şi după vreo două zile mi se face ordin de trimitere la Arciz, în Basarabia, unde ruşii nu ajunseseră încă. Acolo se afla o coloană numită 1041, coloană ce avea în dotare căruțe, cai şi oameni proveniți de la Regimentul 41 Artilerie Braşov, regiment ce făcea parte din Divizia a 13-a Prahova ca şi regimentul nostru din Târgovişte. Oricum, mă bucuram că n-am fost trimis pe front, mai ales acum cu gradul de căpitan pe care-l aveam! Localitatea Arciz se afla în județul Cetatea Albă, în sudul Basarabiei.

În drum spre Arciz, m-am oprit la Galați unde m-am întâlnit cu Cameluța. Am stat în tovărăşia ei o zi şi o noapte. Nu ştiam dacă este sau nu ultima noastră întâlnire. Războiul se apropia vertiginos de noi. Chiar în zilele de Crăciun am ajuns la destinație. Era o zi mocirloasă şi pâclită. Luasem la mine lădița de campanie cu cele strict necesare. Era lădița care mă însoțise în toate peregrinările mele, la Odesa, la Cotul Donului. Cu ea în spate am trecut Niprul în drumul de întoarcere spre țară pe un viscol de stepă. Acum eram la Arciz cu aceeaşi lădiță care-mi purtase noroc!

De la gară până la locul unde trebuia să mă prezint era o distanță de aproximativ un kilometru. Trebuia să mă prezint la „Biroul de Românizare", aşa se chema această „instituție" înființată de nevoile de război! Aici era de fapt sediul unor mari ferme de care se ocupa mai mult armata şi de unde aceasta îşi făcea rezerve alimentare! La Arciz se afla centrul de coordonare. Şeful centrului era un inginer agronom pe nume Drăgoi. El răspundea direct generalului Olimp Stavrat, guvernatorul Basarabiei, în subordinele căruia se afla nemijlocit. Coloana 1041 era una din multele coloane puse la dispoziția centrului de ferme numit „Centru de Românizare". Care era rațiunea acestei denumiri nu mi-am bătut capul să aflu! Coloanele erau afectate pe la diferite ferme în funcție de nevoile ivite. La Arciz se afla sediul comandantului, al aşa-zisului „Batalion de Coloane".

Îmi lăsasem lădița la gară, în biroul comandantului militar al gării. Îmi era greu să merg cu ea în spate până la acest birou unde trebuia să fac act de prezență. Noroiul pe drum era mare și abia se putea merge cu piciorul. Prin anumite locuri erai nevoit să te agăți de garduri pentru a nu te scufunda în ştioalnă. La sosirea mea, comandantul, un maior pe nume Ionescu, era plecat din centru. La el trebuia să mă prezint. Acest maior avea obiceiul să plece aproape zilnic sau, uneori, lipsea zile întregi sub pretextul că merge pe la ferme sau aiurea, dar cel mai adesea pleca acasă, lăsând lucrurile de aici la voia întâmplării, aşa cum aveam să constat mai târziu. Şeful cel mare, generalul Stavrat, nu-l controla practic niciodată sau poate că interese comune făceau ca să nu existe acest control! La sosirea mea, am găsit „la centru" numai un furier care mi-a mărturisit că „nu pot să vă spun când se întoarce dl maior!" L-am rugat atunci să-mi spună cam unde aş putea dormi şi mânca. Şi aceasta era o problemă foarte grea, mi-a mărturisit furierul! Localitatea Arciz era o localitate de coloni germani care acum părăsiseră comuna, plecând în Germania. Soluția, cel puțin provizorie, era să mi se instaleze un pat într-unul dintre birouri, ceea ce mi s-a părut deocamdată convenabil. Şi cum era întuneric peste tot, deoarece lumina se interzisese din cauza vizitelor aviației ruseşti, ne-am descurcat destul de greu, dar până la urmă am făcut rost de un pat de campanie peste care am pus o pătură şi dolmanul meu îmblănit. M-am culcat şi am adormit fiind frânt de oboseală.

Furierul nu mă informase tocmai exact, aici la centru aveau şi o cantină bine aprovizionată şi cu prețuri rezonabile pentru a mânca destul de bine! Erau doar unități care lucrau în mediu agricol. M-am înscris şi eu la această cantină în aşteptarea prelungită a comandantului, maiorul Ionescu! Acesta a sosit după câteva zile şi păru tare mirat de hârtia pe care i-am arătat-o. El nu ceruse ajutoare şi poate că nici nu prea le dorea... Îl mirase faptul că fusese denumită şi coloana la care eram repartizat. Îşi arătă pe față nemulțumirea că fusesem numit şeful coloanei 1041, el de fapt nu avea nevoie de „şefi", ci de subalterni. Când am văzut reacția sa, i-am cerut să-mi facă forme să mă reîntorc la regimentul din Târgovişte! Stătu pe gânduri, apoi ordonă furierului să-mi facă dispoziție să merg la Mansburg (localitate de coloni nemți), unde se afla coloana 1041 şi va elibera pe căpitanul Staicovici, care va pleca la regimentul său din Braşov. Localitatea unde trebuia să ajung era cam la trei ore de mers în direcția Cetatea Albă. Am plecat la gară, unde mi-am luat şi lădița de campanie. Am

luat primul tren şi am coborât la gara Cantemir, penultima înainte de Cetatea Albă. Am ajuns la Cantemir târziu în noapte, iar până la Mansburg mai aveam cca 4-5 km. Era un întuneric de nepătruns. Noroiul ajungea până la glezne, îţi smulgea ghetele din picioare. Gara care purta un nume atât de frumos arăta mică. Sala de aşteptare era arhiplină, în special cu militari ce mergeau într-un sens sau altul. Nu am avut încotro şi am făcut uz de gradul meu de căpitan şi am pătruns în biroul impiegatului de mişcare, căruia i-am cerut permisiunea să rămân peste noapte. Aici era destul de cald. Acesta, de voie sau de nevoie, mi-a acceptat să rămân în biroul lui. M-am aşezat pe lădiţă, într-un colţ, cu pistolul automat de gât. Cel puţin nu tremuram. A fost o noapte cumplit de lungă. Ziceam că zorii nu vor mai veni.

Dimineaţa însă scăpă şi impiegatul de mine. Mi-am luat lădiţa în spinare şi m-am îndreptat spre Mansburg. Când am ajuns aici am fost îndreptat către „birourile" coloanei militare. Am găsit câţiva tineri basarabeni ce făceau oficiul de furieri! Unul dintre ei ştia chiar să bată la maşină! Căpitanul era plecat la Cetatea Albă. La coloană mai era un locotenent, pe nume Linert, neamţ din Sighişoara, provenit şi el de la Regimentul de Artilerie 41 din Braşov. Acesta era plecat în permisie! Aşadar toţi şefii erau absenţi! Coloana era parţial prezentă, o parte a ei, sub conducerea unui sergent, se afla la lucru pe malul Nistrului, în comuna Culevcea. În unitate am găsit totuşi un sublocotenent, pe nume Urzică Ioan. Dar nici cu el nu se prea putea vorbi fiindcă o luase cu ţuica dis-de-dimineaţă! La ora la care sosisem eu, dormea sub anestezie profundă cu rachiu! Halal Patrie, mi-am zis! Cu cine oare se putea face România Mare?!

Tinerii „furieri civili" m-au informat despre activitatea „coloanei". Am tras concluzia că o mare debandadă domneşte şi că totul se face după bunul plac. Băieţii m-au informat că pe timpul sezonului de vară a fost, în adevăr, foarte mult de lucru. Coloanele au avut de cărat, zi şi noapte, la magazii. Acum mai rămăsese de dus ovăzul la gara Cantemir. Agronomul de la ferma din Mansburg, dl Mardare, cunoştea mai bine situaţia reală. Cu masa era şi aici o problemă destul de dificilă. În locul nemţilor plecaţi, veniseră câteva familii de polonezi. Pâine se găsea din belşug. Pe timpul nopţii am dormit în sediul cancelariei pe un pat de campanie pe care l-am găsit. Soldaţii erau în cantonament în apropierea locurilor unde erau şi caii.

A doua zi a apărut şi căpitanul Staicovici. După ce ne-am cunoscut şi l-am informat despre misiunea mea, nu s-a arătat prea bucuros. El fusese

ofițer activ şi deblocat din motive mai obscure. În calitate de concentrat, primea un salariu mare, acasă nu primea decât o pensie destul de mică. La un moment dat ,îmi spuse că el nu-mi dă coloana în primire. Eu nu ştiam ce să fac, aproape că mă hotărâsem să plec. Staicovici dispăru un timp şi, când se întoarse la cancelarie, mă întrebă pe mine unde voi sta la masă. I-am răspuns că deocamdată nu mi-am găsit nici o gazdă unde să locuiesc sau să mănânc. „Hai cu mine", îmi spuse el. El lua masa la un cârciumar rus căsătorit cu o bănăţeancă. După masă, am mers la gazda lui Linert, acum în permisie. Până la întoarcerea acestuia puteam rămâne acolo. Gazda acceptă fără să facă vreo obiecţie. A doua zi, căpitanul Staicovici mă luă prin surprindere şi-mi zise: „M-am gândit ca totuşi să vă predau coloana". Pusese deja să se facă procesul verbal de predare-primire. Se întoarse din permisie şi locotenentul Linert. La început, se arătă şi el nemulţumit că i-am ocupat locul la gazdă, dar aflând că-i voi fi şef, schimbă atitudinea. De fapt era un om de înţeles şi ne-am împăcat foarte bine. Câteva zile am dormit în aceeaşi cameră. În ziua următoare am completat actele predare-primire împreună cu căpitanul Staicovici. Din vorbă în vorbă, am aflat că soţia acestuia este din Galaţi.

După terminarea formalităţilor, îmi luai în serios rolul de şef al acestei coloane. M-am interesat îndeaproape de cai şi de felul în care sunt îngrijiţi. Aceştia aveau hrană din belşug. Sublocotenentul Urzică a fost trimis la Sofiental, pe malul Mării Negre, la o fermă, iar la Culevcea, sat de bulgari,era o altă parte a coloanei, pentru care semnasem, deşi n-o văzusem. Căpitanul Staicovici, după ce mi-a predat coloana, mi-a cedat şi locul de cantonament. Gazda se numea Dupceag, cârciumar, rus de origină. Staicovici era în „combinaţie" cu o doctoriţă, Antoaneta Teodorescu. Împreună cu aceasta exploatau suprafeţe mari de pământ obţinute de la stat aici în Basarabia!...

Eu luam masa la gazda Dupceag. Soţia acestuia era foarte atentă cu mine şi mi-a dat să înţeleg că atunci când bărbatul ei lipseşte de acasă pot dormi cu ea! Se pare că relaţia ei cu Dupceag nu era legiferată. Acest Dupceag era într-un proces cu Statul, cu ceva implicaţii de spionaj în favoarea ruşilor. Am rămas mut la avansurile acestei femei care era dubioasă pentru mine! Şi nu era nici prea bătrână şi nici urâtă! Avea totuşi ceva ce te făcea să fii reţinut.

De sărbători am plecat într-o scurtă permisie acasă. În această permisie, Staicovici m-a rugat să-i duc o scrisoare grefierului de la tribunalul din Galaţi. Acesta îi era cumnat. L-am cunoscut pe grefier cu această ocazie. Era un tip îngâmfat. Mi-a vorbit de sus, ca şi cum el ar fi fost cel puţin ministrul de Justiţie!

La popasul făcut la Galați, m-am întâlnit și cu Cameluța care era tare speriată că bărbatul ei era acasă!

După aceste câteva zile m-am întors la Arciz și i-am dat drumul lui Linert să plece la Sighișoara, orașul său. Linert era ceaprazar. La întoarcere, mi-a adus cadou o caschetă foarte frumoasă, făcută de el. Deși nu vroia, i-am plătit materialul pe care-l folosise la confecționarea ei. Mai aveam în coloana mea un cizmar din Banat. Acesta mi-a adus o pereche de pantofi. Și cu el am avut discuții, deoarece nu vroia să primească banii de material. „Bine, i-am zis, lucrul să fie gratis, dar celelalte nu le-ai cumpărat?"

Iarna se arăta a fi ceva mai blândă decât cea precedentă, fără geruri mari. Așteptam primăvara pentru a începe lucrul la câmp. Până atunci am zis că nu este rău să merg până la Sofiental și la Culevcea. La subunitatea de la Culevcea era învestit ca șef un sergent dâmbovițean, harnic el, dar hoț și pus pe pricopseală. Atelajele arătau bine, caii îngrijiți, căruțele în ordine, curate, unse. După control, m-a invitat la horă, în sat. Acesta era un sat de bulgari foarte avuți. Unul dintre salariații civili, originar chiar din Culevcea, ne-a însoțit. Am fost la părinții acestuia, oameni cuprinși, cu gospodărie frumoasă. Sofientalul era așezat chiar pe malul mării. L-am căutat pe sublocotenentul Urzică, dar n-a fost de găsit! Acesta, cum se trezea din somn, își lua porția de țuică și își aburea creierii, apoi dispărea. Toată treaba aici era făcută de un sergent și câțiva caporali de ispravă.

Am ajuns până la Cetatea Albă, oraș așezat la Marea Neagră. Pe malul mării se mai puteau vedea ruinele cetății „Ackerman"! Orașul arăta destul de posomorât. Se cunoșteau urmele ultimelor bombardamente. În drumul făcut până la oraș am văzut cârduri de iepuri. La Șaba am căutat pâine și am întrebat de vin. N-am găsit nici de leac! Localitatea era aproape pustie, populația de origină germană plecase și lăsase toate casele goale! Și cu apa era greu fiind la mare adâncime de unde se scotea cu burduful.

De la Mansdorf eram nevoit să merg des la Arciz, unde era sediul coloanei și de unde primeam instrucțiuni. L-am cunoscut pe inginerul Drăgoi, șeful Centrului de Românizare. El stabilea sarcinile fiecărei coloane. La Arciz puteam mânca la cantină cu un preț convenabil și destul de consistent. Între cele două localități, Mansburg și Arciz, se mergea cu trenul vreo două ore! În drumurile mele nu mă despărțeam de pistolul mitralieră, armă pe care o aveam încă de la Cotul Donului.

Sosea primăvara și frontul se apropia de Nistru. Cei veniți pentru a se îmbogăți în Basarabia începură să-și facă bagajele. Doctorița Antoaneta Teodorescu trimise pe cineva cu rugămintea de a-i face o vizită. Eu primisem

deja instrucțiuni pentru a-mi aduna toate „răspândirile" și să le concentrez la centru, adică la Arciz, iar cu grosul care se afla la Mansburg, să plec chiar în noaptea următoare! Căpitanul Staicovici primise dispoziție să se prezinte la Regimentul 89 de la Brașov, unde a făcut un curs sumar, a fost avansat la gradul de maior și trimis pe frontul de la Iași. Am aflat de soarta sa într-o scrisoare pe care mi-a trimis-o locotenentul Linert, aflat prin preajma orașului Roman, într-o „zonă atât de întărită, încât ar fi imposibil ca rușii să poată trece peste ea"!?

DEZORDINE, INCOMPETENȚĂ ȘI CORUPȚIE

Am răspuns invitației făcută de doctorița Antoaneta Teodorescu de a lua masa la ea! Am constatat că deși nu mai era tânără nu era lipsită de farmec. Am rămas la ea până seara târziu și i-am promis că-i voi lăsa o căruță pentru a-și duce bagajele la gară. De acolo ea urma să plece spre Capitală. Printre altele, mi-a mai lăsat și un sac cu lână pe care trebuia să i-l expediez la București! „Știu că ai o fetiță, adăugă ea, dacă nu reușești să-l expediezi, ia-l dumneata și fă-i fetiței o saltea!" În adevăr, în vâltoarea lucrurilor, n-am mai reușit să trec pe la gară și să-l expediez la București și nici ocazia de a o mai întâlni pe doctoriță.

M-am prezentat cu coloana la Arciz. Aici se mai adunaseră încă două coloane. La punctul de comandă nu se mai afla nimeni, iar noi nu mai știam care ni-i stăpânul! Nu trecură decât câteva zile și veni un ofițer din partea Armatei cu dispoziții clare prin care eram numit comandantul coloanei 1041, precum și al celorlalte două coloane! Din acest moment toți cei din Arciz depindeau de mine, precum și cei de la Biroul de Românizare. Aici se mai aflau și alte formațiuni militare, precum: centrul de creșterea cailor pus sub comanda unui colonel; o formațiune de lucru sub comanda unui maior rezervist, învățător din Brăila; un batalion de exploatare la comanda căruia era un locototenent-colonel Buznea, om blajin și potolit. Tot în acest amalgam se adăuga și un batalion de administrație cu servicii de contabilitate și casierie ce se ocupa și cu achiziționarea de cereale pentru armată. La aceste formațiuni administrative se făceau mari afaceri, toate necurate, de care profita, în special, ofițerul însărcinat cu executarea plăților!

Fiind totul intrat sub comandă nouă, îmi alesei o căruță bună cu doi cai frumoși cu care am plecat la Bolgrad la superiorii mei, adică la locot. colonelul Dumitrescu, comandantul sectorului 2 Etape. Acesta era un

alcoolic care se ţinea numai de beţii, conducerea efectivă fiind făcută de un maior numit Uscoiu! Când m-am prezentat la Dumitrescu, m-a bătut pe umăr şi mi-a zis: „Avem toată nădejdea în dumneata, căpitane! Eşti formaţiunea cea mai înaintată a noastră. Fii cu ochii în patru să nu te trezeşti cu ruşii peste dumneata!" M-am întors la Arciz dezamăgit de cele ce constatasem. Tot timpul m-am gândit la calitatea ofiţerilor pe mâna cărora era dată ţara şi care conduc războiul din umbră. Cei din linia întâia, stau în faţa morţii, iar cei de aici stau zile şi nopţi cu ochii pe paharele cu ţuică!

La Arciz a trebuit mai întâi să mă orientez asupra depozitelor de cereale. Podurile caselor erau doldora cu porumb. Colonii nemţi plecaseră şi le lăsaseră aşa fără să mai aibă timp să le valorifice. Singurul cumpărător era armata. Apăruse acolo un individ de prin Banat, un individ cu un nume cam caraghios, Mâţă. Acesta jefuia podurile caselor, lua porumbul şi-l vindea ca şi cum ar fi fost al lui! I-am transmis că dacă-l prind îl împuşc. Şi-a luat valiza cu bani, dar în gara Basarabeasca a fost surprins de un bombardament care l-a spulberat cu valiză cu tot!

Eram pe la începutul lunii aprilie a anului 1944, cu câteva zile înaintea Paştelui. Începuse o ploaie măruntă şi rece care repede s-a transformat în ninsoare. Peste noapte s-a aşezat un strat bunişor de nea. Am cinstit Sfintele sărbători ale Paştelui la Centrul de Românizare care încă mai exista la acea dată. Eram un cerc restrâns. O atmosferă grea plana asupra noastră. Am ciocnit ouă roşii făcute la cantină. Căldura a revenit brusc, topind toată zăpada de peste noapte. Ruşii dezlănţuiseră o nouă ofensivă şi ajunseseră la Kaplani pe Nistru. În nordul Basarabiei trecuseră deja. Un post de radio rusesc dădea ştiri pe care le ascultam: „Azi armata noastră a intrat în Soroca şi a eliberat Sfânta şi puternica cetate a lui Ştefan cel Mare! ..."Nu-ţi venea să crezi cu ce aplomb vorbeau despre Ştefan cel Mare, strămoşul lor, al lui Stalin. Armata română s-a retras în goană, reuşind să restabilească la sud frontul pe Nistru, dar toate depozitele de la care se aproviziona rămăseseră la răsărit de fluviu. Acum, noi, cei de la Arciz trebuia să facem această aprovizionare. Toate coloanele le dispersasem prin comunele din jur. Resursele identificate de mine deveniseră acum preţioase baze de aprovizionare pentru front, aprovizionare pe care o făceam cu mijloacele mele de transport. De altfel, la Bolgrad, la comandament am fost felicitat de felul în care am lucrat în această perioadă critică.

La un moment dat, în jurul localităţii Arciz, au apărut cete numeroase de ţigani. Aceştia erau cu căruţele pline de puradei şi de calabalâcuri. Se

înnegrise valea de la Arciz. Ei veniseră o dată cu retragerea armatelor române. Când i-am întrebat mi-au spus că vin de la „Buh, de-acolo unde ne-a trimis Ionică ăsta al vostru, n-ar mai avea loc în mormânt!" Nu încetau o clipă să-l blesteme pe mareşalul Antonescu. De câteva ori au fost mitraliați de aviația rusească, poate că mai mult să-i sperie decât să-i omoare. În timpul acestor atacuri se producea un vacarm de nedescris. Țipetele amestecate cu blesteme se auzeau la câțiva kilometri depărtare.

În comuna Denovitz aveam o parte a coloanei sub comanda unui sergent isteț, muncitor, dar dublat de un spirit de afacerist sau mai bine-zis de jaf. Erau mulți coloni de origină bulgară în această zonă. Aceştia mi s-au plâns despre faptele sergentului meu, fapte pe care ostaşii le acopereau deoarece erau în bună parte asociați. Când m-am interesat, am aflat că toți erau puşi pe trai bun, nu se hrăneau decât cu miei fripți! Am încercat să-l temperez pe subalternul meu, dar nu era chip. De pedepsit nu reuşeam fiindcă toți oamenii săi, precum şi atelajele erau întreținute în condiții perfecte. Oamenii îl ascultau fiindcă trăiau la largul lor!

În Arciz mai era o unitate de exploatare sub comanda locotenent-colonelului Buznea. Luasem legătura cu el şi ne coordonam bine activitățile. Pe lângă Centrul de Românizare de aici se vântura multă armată, mulți ofițeri tineri, iar pe la diversele servicii şi birouri sau pe la cantină lucrau multe fete, majoritatea tinere. Printre acestea era o frizeriță tânără şi deosebit de frumoasă care era combinată cu un sublocotenent. Acesta, în glumă poate, îmi propuse să-mi facă cunoştință cu ea. Eu deja ştiam că frumoasa frizeriță trecuse pe la multe uşi. Sonia era o altă fată, tot la fel de frumoasă ca şi frizerița. La repetatele ei tentative de a mă „racola" am rezistat. Căpătasem informații şi despre ea. Ing. Drăgoi îmi povestea precum că Sonia ar avea un carnețel cu lista în care erau trecute toate obiectivele pe care vroia să le atingă. Pe una din aceste liste se pare că figura şi numele meu. Ghinionul făcuse ca acest carnețel să pice în mâinile soției inginerului! Se mai spunea despre Sonia că ar fi comunistă şi nu era străină de unele activități de spionaj. După toate aceste „referințe", avansurile pe care mi le făcea m-au lăsat indiferent!

*

* *

Identificasem în zona mea de activitate, toate resursele de porumb existente. Cele mai mari rezerve erau la Denovitz. Făcusem rost de mai multe maşini de bătut porumb cu care lucram intens şi expediam boabele

peste Prut. Eram împuternicit de comandantul Armatei a 3-a să pot opera de la comuna Româneşti până la litoralul Mării Negre. Pe acest teritoriu se făceau multe abuzuri. Unii comandanţi, profitând de haina militară şi folosind numele armatei, exploatau fără ruşine sute de hectare în folos propriu. Făceau averi pe care le transferau în ascuns în ţară, unde le camuflau. Era greu să-i prinzi pe toţi. De unii m-am ciocnit şi, pe măsura posibilităţilor mele, i-am împiedicat de la nelegiuirile pe care le comiteau sau intenţionau să le comită. Aşa m-am ciocnit de maiorul Subţirelu. Acesta, folosind mijloacele armatei, utilaje şi oameni, exploata câteva sute de hectare. Am reuşit să-i iau cele două tractoare pe care le folosea. Când a aflat, a venit la mine valvârtej proferând injurii la adresa mea. L-am invitat în biroul unde lucram, am trimis afară pe toţi salariaţii şi l-am poftit să ia loc şi să se calmeze. I-am arătat împuternicirea pe care o aveam, i-am arătat toate ilegalităţile comise de el şi i-am spus că din împuternicirea comandantului Armatei a 3-a îl pot aresta imediat. Maiorul meu s-a potolit imediat şi s-a mulţumit că a scăpat fără a mai fi tras la răspundere pentru abuzurile comise până atunci.

Relatez aici aceste întâmplări cu gândul la cei ce mureau pe front nevinovaţi şi acum, pe spatele lor, o ceată de profitori se îngrăşau, profitori despre care cel ce era în fruntea ţării nu ştia nimic. Eram marcat de ceea ce constatam şi mă gândeam la neamul românesc. Să fie oare acesta un blestem?

*

* *

Mă înţelegeam bine cu colonelul Buzea, om blând şi corect. El prezenta cea de a doua faţă a ţării! Aria activităţii mele se întindea foarte mult în zona operaţională a Armatei a 3-a. Din această cauză eram nevoit să colind pe distanţe mari de la o localitate la alta. Aceste drumuri de multe ori erau comune cu ale colonelului Buznea. Mergeam împreună cu maşina pe care el o avea la dispoziţie, alteori mergeam cu căruţa. Aveam o căruţă bună cu coviltir ce mă apăra de ploaie şi de vânt. Caii erau bine întreţinuţi şi mă descurcam bine cu ei la drum. Satele erau rare, la distanţe mari şi cu populaţie puţin numeroasă; cele nemţeşti erau pustii, cele cu bulgari sau ruşi erau mai populate. În sud, mă întâlneam mereu cu trupe germane.

Era o mică gară aici, în sud, ce purta denumirea de Paris. Se opreau nemţii şi se amuzau mult când vedeau scris pe firma gării numele capitalei franceze! Unii scoteau repede aparatul de fotografiat şi imortalizau firma! Într-unul din aceste peripluri, am fost oprit de un jandarm, la Crasna.

Surpriza a fost mare că l-am descoperit pe vărul Ion Bucă ce făcea serviciu aici! Era căsătorit cu o basarabeancă, femeie foarte frumoasă cu care avea şi o fetiţă. I-am promis atunci că voi mai trece pe la el prin Crasna, dar evenimentele nu mi-au mai permis acest lucru. Mai târziu am aflat că a fost împuşcat de către ruşi. Aceştia aveau obiceiul ca la intrarea într-o localitate să procedeze la câteva execuţii, devenite „de rutină": jandarmul, primarul şi preotul, evident dacă aceştia nu avuseseră inspiraţia să fugă din calea lor! Vărul meu căzuse la intrarea ruşilor în Crasna. Despre soţia lui şi despre fetiţă n-am mai aflat nimic, niciodată!

Toată zona era înţesată de trupe germane. La Arciz apăruse şi un spital de campanie plin cu răniţi proaspăt veniţi de pe front. Spitalul ocupase clădirile Centrului de Românizare, în imediata vecinătate a locului unde-mi aveam şi eu biroul.

Într-o dimineaţă am întâlnit un „cârd" de fete tinere şi frumoase. Toate erau rusoaice. Când am întrebat ce-i cu ele, mi s-a spus că fac parte din „formaţiunile de spate" ale armatei germane! Cu voie sau poate de nevoie, ele constituiau un fel de harem al corpului ofiţeresc german. După figurile pe care le arborau, nu păreau prea triste!

La Arciz se afla şi o crescătorie de cai a armatei. Herghelia era condusă de un colonel. Acest colonel a dispărut în mod misterios când ruşii au ajuns la Nistru. N-am aflat niciodată cine era acest colonel şi nici cum şi unde dispăruse. Poate că fusese spion care s-a strecurat şi-a fugit la ruşi, poate fusese împuşcat. Locul său a fost luat de un maior Ionescu, doctor veterinar de meserie. Doctorul devenise, nu se ştia prin al cui ordin, comandantul garnizoanei de la Arciz. Evenimentele se precipitau şi cei avertizaţi căutau să-şi trimită bunurile dincolo de Prut. Mă trezesc cu maiorul acesta, comandant de garnizoană, la mine la birou pentru a-mi solicita patru sau cinci căruţe cu care să-şi transporte bunurile hergheliei dincolo de Prut. Fusesem informat că aceste bunuri erau în marea lor majoritate bunuri personale, cele ale „instituţiei" nu reprezentau nici măcar un sfert! Foarte înfumurat, aproape că îmi ordonă acest lucru. I-am răspuns că nu pot să-l ajut cu nimic fără ordinul superiorilor mei de la comandamentul corpului de armată! Încercă să mă ameninţe că el este comandant de garnizoană şi îmi poate ordona, că transportul este făcut în interesul armatei etc. Ştiind dedesubturile acestei insistenţe, nu m-am lăsat înduplecat nicicum. Văzând că n-a făcut nimic cu mine, apelă la un subterfugiu şi anume se duse la o altă coloană care de fapt şi aceea îmi era subordonată, îl minţi pe ofiţerul responsabil de acolo precum că are aprobarea mea şi luă căruţele necesare

pe care le încărcase cu bagajele lui şi le expedie. Şeful de coloană îmi telefonă după ce dăduse deja drumul căruțelor. Atunci am trimis câțiva ostaşi înarmați ce au ajuns din urmă căruțele încărcate cu prada dlui maior Ionescu. Cu mâna armată, acestea au fost descărcate şi returnate. Domnul maior Ionescu a rămas înjurându-mă, cu bagajele sale în drum. Cum s-o fi descurcat nu m-a mai interesat. Pentru mine dr. Ionescu făcea parte din tagma jefuitorilor ce se îmbogațea în numele celor ce mureau nevinovați!

În localitatea Sărata, nu departe de Arciz, se afla o tabără de concentrare unde erau aduşi delincvenți de drept comun, dar şi legionarii neagreați de mareşalul Antonescu. Aici, după o instrucție de câteva luni, erau trimişi pe front în linia întâia, în cele mai dificile sectoare. Despre aceşti oameni circulau multe poveşti cu caracter fabulos. Erau socotiți un fel de paria pentru care viața nu mai avea practic o valoare fiindcă ştiau că sunt trimişi la moarte de unde numai Dumnezeu îi mai putea salva. Într-o astfel de poveste se spunea că pe timpul nopții, fără ca santinelele să simtă, a dispărut porcul comandantului. Acesta fusese furat, tăiat, fript şi până la ziuă nu mai rămăsese nici o bucățică din el. Totul în cel mai desăvârşit secret. Capul porcului, în schimb, fusese lăsat pe pragul locuinței comandantului! Acesta, furios, vroia să-i afle pe făptaşi, motiv pentru care ordonă adunarea întregului efectiv pe platforma unde se făcea apelul. Colonelul veni tunând şi fulgerând, amenințându-i. Nimeni n-a scos un cuvânt. În zadar s-a zbătut că n-a putut afla nimic despre „crima" comisă căruia îi căzuse victimă porcul său. Atunci se repezi la unul din primele rânduri, îl apucă de guler, îl zgâlțâi bine pentru a-l face să vorbească. Tăcerea se menținea... Comandantul era epuizat de zbierete şi de atâta răstit în fața batalionului. Când îşi scoase batista pentru a-şi şterge fruntea plină de sudoare, cel ce fusese zgâlțâit, cu o voce calmă, nevinovată, îl întrebă cât este ceasul?! Comandantul uluit de impertinența acestuia îşi duse instinctiv mâna la buzunar, dar ceasul dispăruse! Nevinovat, interogatul îl scoase din buzunar de la el şi i-l dădu comandantului: „V-a picat pe jos fiindcă prea m-ați strâns tare de guler!" Tot necazul cu porcul colonelului se dizolvă într-un hohot de râs de la care nu s-a putut abține nici colonelul!

*

* *

La Centrul de Românizare lucrau multe fete şi unele dintre ele erau frumoase. Acolo am cunoscut-o pe Lidia Bratinov, o fată micuță, brunetă şi vioaie. Avea 21 de ani, absolventă a liceului din Bolgrad. După terminarea

liceului făcuse o şcoală sanitară la Bucureşti, şcoală pe care însă n-o terminase. Vorbea perfect ruseşte şi bulgăreşte. Când vorbea româneşte nu avea nici un accent care s-o trădeze. Îmi plăcea şi-mi pusei în gând să mă apropii mai mult de ea, deşi între noi era o mare diferenţă de vârstă, diferenţă care mă făcea să mă jenez într-o oarecare măsură! O întâlneam adesea în anturajul colegilor de serviciu şi o salutam, salut la care răspundea întotdeauna cu un soi de zâmbet pe faţă. Când o întâlneam singură, mă opream şi stăteam de vorbă. Drumul ei era prin dreptul locului unde-mi aveam eu biroul. Uneori se desprindea din grupul de colege şi intra la mine unde conversam despre evenimente, despre colegi, despre ceea ce se mai întâmpla prin Centrul de Românizare. Într-o zi, mă rugă, dacă îmi stă în putinţă să-i dau căruţa mea de serviciu să meargă până la Taşlâc, comună ce se afla cam la 20 de km distanţă de Arciz. Mama ei era învăţătoare şi locuia acolo.

Despre tatăl ei nu mi-a vorbit niciodată şi n-am aflat cine era. De fapt mai târziu mi-a mărturisit că nici ea nu-l cunoştea!

I-am promis că voi merge şi eu. A doua zi am plecat împreună. În căruţă pusesem şi nişte materiale ce trebuiau duse la Taşlâc. Drumul trecea prin Denevitz, unde am făcut un mic popas, şi am lăsat o parte din materiale, apoi ne-am continuat drumul, încă 7 sau 8 km. Taşlâcul era un sat mare, frumos. Am tras căruţa la casa unei mătuşi, apoi am plecat împreună în sat. Aici exista un centru de aprovizionare al Armatei a 3-a. Aveam dreptul să fac un control, de altfel şi doream, acest lucru intrând în obligaţiile mele.

Am găsit multe nereguli. Şeful acestui centru era un locotenent rezervist care nu se interesa de sarcinile sale. Nici nu l-am găsit în localitate. Mari şi tari erau doi majuri cărora le-am atras atenţia. Corupţia era atât de înrădăcinată la toate nivelurile încât cred că nici Vlad Ţepeş n-ar fi putut s-o stârpească! Evenimentele se precipitau, ruşii se apropiau. Nimeni nu putea şti ce va aduce ziua de mâine. M-am mulţumit cu observaţiile făcute şi pe care le-am consemnat într-un registru de control!?

Seara am rămas la mătuşa Lidiei care avea o casă mare, încăpătoare. Mobila era mai săracă, dar trecuse de două ori războiul pe acolo, iar acum erau din nou ameninţaţi. Am stat la masă împreună. După masă, Lidia dispăru şi se întoarse abia dimineaţa! Când a venit, a intrat în camera unde dormisem. Am luat-o în braţe şi-am sărutat-o fără să întâmpin vreo rezistenţă din partea ei!

După ce am luat micul dejun, am plecat în sat. Aici am intrat la crâşmă, unde l-am cunoscut pe fratele poetului Vlahuţă. După trăsături, în adevăr

semăna cu poetul. Mi-a povestit multe amănunte din viața acestuia, ceea ce m-a convins că este, dacă nu frate cum afirmase, cel puțin rudă apropiată. Acest Vlahuță venise la Tașlâc cu gândul, ca și mulți alții, să se îmbogățească. Basarabia devenise un fel de „El Dorado" pentru unii aventurieri dornici de îmbogățire rapidă și ușoară. De altfel nu mai eram mirat trăind și văzând cât de adâncă este corupția!...

Spre seară am plecat înapoi către baza de la Arciz. Încurajat de întunericul ce se lăsase, am îmbrățișat-o mai prelung pe Lidia, am sărutat-o fără ca să întâmpin rezistență. Am ajuns târziu la Arciz.

Pe Lidia o vedeam zilnic. Am invitat-o la mine unde locuiam, dar delicat, se eschiva. Nu insistam prea mult nici eu, lăsam lucrurile în voia lor.

Era pe la sfârșitul lunii mai când la mine la detașament apăru un locotenent, plasat aici, probabil cu pile, pentru a scăpa de front. L-am încadrat la coloană în locul lui Linert, care plecase în concediu și nu s-a mai întors, probabil că și el reușise să se „aranjeze". Noul locotenent se numea Șincan, învățător în viața civilă!

Când apăruse Șincan mă pregăteam să plec la Bolgrad la Comandament cu încă două căruțe cu materiale ce trebuiau duse acolo. Pe drumul spre Bolgrad mă tot bătea gândul să predau coloana acestuia fiindcă eu aveam ordin de „mobilizare pe loc". Inspectorul Mândru se zbătuse pentru mine și obținuse acest lucru. Eram în mare dilemă. Mă temeam totuși că acest ordin de mobilizare pe loc putea fi revocat și după aceea să nimeresc din nou la vreo unitate combatantă! Cu gradul de căpitan, vârsta era mai puțin importantă. Aici eram tot pe front, dar nu pe linia întâia. În acea zi n-am putut ajunge la Bolgrad. De altfel vroiam să evit intrarea în oraș pe timpul nopții din cauza bombardamentelor aeriene ce se îndesiseră. Am plecat a doua zi și am ajuns pe la nouă dimineața. Comandantul adjunct, colonelul Uscoiu, m-a îndemnat insistent să renunț la acel ordin de mobilizare pe loc, spunându-mi pe șleau: „Căpitane, războiul nu s-a terminat. Se pare că abia acum începe greul! Aici ești mai la adăpost." Am acceptat ideea lor, dar am cerut o permisie de 4-5 zile pentru a merge până acasă. Am plecat spre Oancea pe la prânz. Pe drum am fost oprit de un general ce făcea controlul pentru toate mijloacele de transport întâlnite. Deși nu prea aveam actele în regulă, am reușit să scap nesancționat. Podul de la Oancea l-am trecut cu ușurință, deși erau și aici controale. Am ajuns la Bujoru abia a doua zi după ce poposisem o noapte la Roșcani.

La Bujoru i-am făcut o mare surpriză băiatului aducându-i un cal ce devenise proprietatea mea, de la o unitate germană care-l abandonase!

Băiatul, mărişor de acum, iubea foarte mult caii. Nu s-a mai dezlipit de lângă căruță cerând fel de fel de explicații ostașului care venise cu mine. La plecare ținea morțiș să meargă cu mine la Arciz. Cu mare greutate l-am convins că era periculos din cauza frontului foarte apropiat, că mama nu poate rămâne singură. Am rămas la Bujoru numai 3 zile. Trebuia să mă reîntorc grabnic la Arciz, deoarece frontul se afla numai la aproximativ 20 de km depărtare.

Am trecut repede de Oancea, apoi prin Cahul, după care ne prinse noaptea şi am poposit într-o comună, la Glăvani, sat cu mulți locuitori bulgari. Am oprit căruța în fața unei case de lângă biserică. Era o casă mare, arătoasă. Am bătut în poartă şi, când a ieşit stăpânul, i-am cerut îngăduința să ne primească până a doua zi. Acesta începu să bolborosească în bulgăreşte şi ne respinse. Pusei mâna pe pistolul automat şi vroiam să-l forțez pe bulgar să deschidă poarta, dar în acel moment apăru un alt cetățean, tot din comună, şi mi se adresă: „Dle căpitan, ați nimerit la cel mai rău om din sat. Lăsați-l în plata lui şi veniți la mine să vă odihniți". Vocea acestuia era atât de blajină, încât mă convinse şi imediat am plecat cu el, la o depărtare de aproape un kilometru. Am băgat caii în grajd, le-a umplut ieslea cu fân, iar mie mi-a dat o cameră cu un pat în care am dormit bine. Numai că pe timpul nopții au apărut avioane ruseşti care au lansat câteva bombe ce m-au făcut să sar din somn. Bombele au căzut în imediata vecinătate a bisericii, dintre care una exact pe casa bulgarului unde vroiam să înnoptăm! Casa a ars în întregime şi toți cei ce erau înăuntru au murit. A doua zi era mare agitație în sat, iar noi am mulțumit celui care ne-a luat la el, atât pentru găzduire cât şi pentru viața pe care ne-o salvase. Când am trecut pe lângă biserică lumea încă se agita cu găleți în mână ca să stingă incendiul caselor ce fuseseră atinse de bombe. Casa bulgarului fusese lovită exact în mijloc. Mă uitam împreună cu ostaşul care-şi făcea cruce şi mulțumea lui Dumnezeu că ne scăpase de la moarte.

Cineva povestea precum că la vremea prânzului fuseseră mulți ostaşi care se opriseră şi se odihniseră la umbră, sub copacii de la biserică. Un avion se rotise de câteva ori pe deasupra în acel timp. Aşa se explica şi acel bombardament.

Înainte de amiază, eram la Arciz, am mâncat ceva şi am adormit apoi până spre seară, fiind trudit de drum şi de evenimentele pe care le petrecusem în timpul nopții. Seara se arăta liniştită, oamenii se bucurau de întoarcerea mea. Veterinarul îmi raportă despre starea generală a animalelor, dar şi despre reclamația făcuta la armată de către maiorul

Ionescu, căruia îi refuzasem căruțele cu care vroia să-şi transporte averea „prăduită" în Basarabia. Aprobasem asemenea ajutoare unora care au avut nevoie de ele, aşa cum a fost o familie Petrovici, diriginte de poştă şi un sublocotenent care avea mare nevoie să meargă la familie, dar refuzasem ajutor acelui maior pus pe îmbogățire cu bunuri furate!...

De la Galați am primit telefon de la inspectorul Chiriță Mândru, care mă solicita insistent să merg la el. Îmi făcuse rost de ordin de „mobilizare pe loc". Avea nevoie de ajutor pentru treburile de la Inspectorat. Eu însă eram bine ancorat în treburile de la Arciz şi mă gândeam la evenimentele care se prefigurau.

UN OMOR DIN CULPĂ

În batalionul de „exploatare" al colonelului Buznea se afla şi un sublocotenent, cam bătrân, învățător de la Smulți, pe nume Cozma Teodor. Acest Cozma era puțin la minte şi nu făcea mare lucru prin unitate. Preocuparea sa de bază era să găsească băutură. Într-o dimineață, mă pregăteam să merg la Taşlâc, unde aveam o parte a coloanei de care se ocupa un sergent, băiat descurcăreț, pe nume Georgescu. În momentul plecării, apare sublocotenentul Cozma şi mă roagă să-l iau şi pe el deoarece avea treabă la Taşlâc. Nu prea-mi convenea, dar până la urmă am acceptat. Avea cu el o damigeană şi mergea în căutare de vin! Când i-am văzut damigeana, mi-am dat seama care era interesul lui, dar apucasem să-i promit.

S-a urcat cu mine în căruță. Pe drum, de lângă o tufă sări un iepure. N-am apucat să observ că el a şi scos pistolul şi a tras un foc după şoldan! Sigur că iepurele s-a dus în drumul lui. Am avut discuție şi l-am certat pe Cozma pentru năstrupnica lui idee de a trage cu pistolul după iepure. Am ajuns la Taşlâc. Sergentul Georgescu ne aştepta cu o masă bine pregătită, cu ciorbă şi friptură de miel. Drept băutură aveam apă bună de fântână. Vinul era greu de găsit. După masă ne-am aşezat pe o pătură la umbra unui copac. Cozma şi sergentul Georgescu s-au îndepărtat puțin de locul unde eu mă întinsesem pe pătură, discutau probabil de unde şi cum să facă rost de vin. Ce vor fi discutat ei nu ştiu... Mă pregăteam să dau dispoziție să se înhame caii pentru a pleca. Eram de acum pe balconul casei unde luaserăm masa şi vroiam să-mi pun centura şi pistolul, care mi se păru prăfuit şi-l scosei din tocul său de piele ca să-l şterg, scoțându-i şi încărcătorul. În acel

moment cartuşele au căzut jos în iarbă. Sergentul Georgescu observase şi se repezi să le adune pentru a mi le da să le pun din nou în încărcător. În acest moment, Cozma îşi scoase şi el revolverul şi a vrut să şi-l verifice. Avea un revolver Steyer. Fără să se mai asigure după ce trăsese în iepure, apăsă pe trăgaci şi descărcă glonţul aflat pe ţeavă în burta sergentului Georgescu! Drama s-a petrecut fulgerător. Am rămas încremenit. Totul se desfăşură sub ochii mei. În stare gravă, l-am dus în fugă la spitalul militar german de la Arciz. Deşi, practic, eu nu aveam nici o vină, mă apucă o spaimă de a nu fi implicat în acest omor din imprudenţă. În acel timp, judecata era foarte sumară, iar pedepsele destul de drastice. Starea lui Georgescu era foarte gravă şi muri după câteva ore. L-am îngropat în curtea unei biserici părăsite din Arciz. Îmi venea să-l sugrum pe netrebnicul de Cozma. Din prostie luase viaţa unui om tânăr!

Am primit ordin să-l arestez, ceea ce am şi făcut şi l-am trimis sub escortă la Sărata. Mi se mai ordonase să fac şi o anchetă asupra cazului. Fusesem martorul dramei şi am întocmit un raport amănunţit asupra evenimentului. După câteva zile, Cozma se înapoie la coloană. Fusese eliberat până la judecarea procesului.

Cam la o săptămână, primesc citaţie să mă prezint la Curtea Marţială, la Sărata. Credeam că sunt chemat pentru cazul sergentului Georgescu, de fapt fusesem chemat în urma reclamaţiei făcute de maiorul Ionescu, veterinarul cu care venisem în conflict în urma refuzului de a-l transporta cu „prada" dincolo de Prut. Am aşteptat un timp destul de îndelungat până ce în sala de judecată a apărut un căpitan, poate avocat în viaţa civilă, care mi-a reproşat că trebuia să execut ordinul maiorului Ionescu, deoarece era şef de Garnizoană!!

După regulamentele militare însă nu putea fi şef de garnizoană decât un ofiţer combatant, ori maiorul Ionescu era medicul veterinar al unităţii, iar numirea sa fusese făcută ilegal. M-a pus în acelaşi timp să mai dau o declaraţie şi în cazul lui Cozma. De fapt lucrurile nu se încheiară aici, ele au continuat în ambele cazuri, la alte instanţe.

Timpul se scurgea, războiul continua neştiind ce ne va aduce ziua de mâine. Ruşii se apropiaseră foarte mult şi de la o zi la alta trebuia să ne luăm tălpăşiţa. Mă trezii cu Lidia la mine şi mă rugă să-i dau o căruţă pentru a merge la Taşlâc. Fiindcă şi eu aveam ceva treabă acolo am luat-o şi pe ea împreună cu colega ei Jeni, bulgăroaica. Aici mi-am făcut treburile şi peste noapte am dormit la un cârciumar, Lidia cu Jeni au dormit la o mătuşă. A doua zi îmi mai avansă o rugăminte, şi anume să mergem cam la 10 km la

Kotkitai, un sat unde Jeni îşi avea părinţii. Fiind duminică, am plecat cu amândouă la Kotkitai. Acolo am fost oaspeţii familiei lui Jeni. Pentru odihnă mi s-a dat o cameră mare, curată, cu un pat tare, peste care erau aruncate ţoale din cârpe. Prin uşa întredeschisă auzeam o conversaţie răstită în limba bulgară. Lidia a mai venit de câteva ori pe la mine şi spuse că Jeni vrea să plece dacă vin ruşii, iar familia se opune. După-amiază am plecat spre Arciz. Lidia veni lângă mine pe leagănul căruţii, iar Jeni stătea lângă ostaşul ce conducea caii. Se făcuse mai răcoare. Treceam printre lanuri de grâu copt de o rară frumuseţe ce abia se mişcau la adierea vântului. Acestea erau lanurile românizării. Târziu în noapte am ajuns la Arciz.

Lidia trecea zilnic pe la mine, deşi relaţiile noastre rămăseseră platonice.

Într-o zi am primit citaţie ca împreună cu câţiva ostaşi să mă prezint la Curtea Marţială de la Brăila, în procesul sublocotenentului Cozma. Am plecat cu un tren care mergea de la Odesa la Galaţi, prin Cetatea Albă. Înainte de a intra în gara Basarabească, trenul a fost oprit, gara era bombardată de aviaţia rusească. Toată lumea a coborât şi s-a adăpostit prin şanţuri. Bombardamentul a durat aproape o oră. După încetarea alarmei, am intrat în gară care prezenta un aspect jalnic. Toate geamurile erau sfărâmate, vagoane răsturnate, trupuri de oameni sfârtecate cu fragmente împrăştiate printre linii. În această forfotă macabră am dat cu ochii de soţul Cameluţei, locotenentul State. El făcea oficiul de comandant militar al trenului. Am schimbat în treacăt câteva cuvinte cu el. Mă întrebam dacă ştia ceva despre întâlnirile mele cu Cameluţa!

Trenul se puse greoi în mişcare şi ne îndreptarăm spre Galaţi. Aici am schimbat, iar la Brăila am ajuns noaptea, târziu. Am dormit la un hotel dar de câteva ori a sunat alarma când a trebuit să părăsim clădirea.

La Curtea Marţială am avut o surpriză plăcută, l-am găsit pe judecătorul Savin de la Bujoru. Acesta luase parte ca ofiţer combatant la luptele de la Odesa. Acum era mobilizat şi lucra ca magistrat. La reîntâlnire, ne-am îmbrăţişat. I-am povestit pe scurt care era rostul meu aici, la Curtea Marţială. În acea zi, nu era el la sala de procese. S-a dus şi s-a informat asupra dosarului Cozma. La întoarcere mi-a arătat care era situaţia. Eu am insistat ca pedeapsa să fie mai blândă pentru inconştientul de Cozma! El mi-a promis că va face tot ce este posibil ca acesta să scape mai uşor. Se punea numai problema pretenţiilor pe care le-ar avea familia mortului. Înainte de a ne despărţi, se întoarse şi-mi zise: "Măi, tu mai ai aici o reclamaţie, a unui maior, reclamaţie ce mi-a fost dată mie pentru cercetare?! Să nu pleci fără să treci pe la mine."

În sala procesului domnea o atmosferă rece, sobră. Cozma era în boxă, palid şi cât era el de mic, se făcuse şi mai mic. Conform procedurii, am fost întrebat de către preşedintele de instanţă, datele biografice: nume, anul naşterii, locul etc. Întrebarea pe care mi-o adresă a fost să spun ce ştiu despre momentul împuşcării sergentului Georgescu. Eu cunoşteam problema în amănunt deoarece fusesem martorul ocular al dramei. Vroiam să intru în detalii cu intenţia de a uşura situaţia lui Cozma, dar preşedintele sesiză intenţia mea şi mă întrerupse: "Dle căpitan, spune-mi, l-a împuşcat Cozma pe Georgescu sau nu?" La această întrebare directă şi fără echivoc, nu puteam să răspund decât într-un fel: „Da, dle preşedinte!" Cu acest răspuns am fost eliberat din faţa instanţei. Nu mai ştiu ce vor fi răspuns ceilalţi câţiva ostaşi aduşi aici în acest proces. La sfârşitul zilei de judecată, verdictul îl obliga pe Cozma să plătească familiei sergentului Georgescu suma de 30.000 lei, o sumă frumuşică, dar care nu mai avea importanţă fiindcă el, Cozma, fusese pus în libertate! Atunci am aflat că acest Georgescu era divorţat, că nu avea copii şi că părinţii erau decedaţi. Aceasta însemna că sublocotenentul Cozma nu avea practic cui să dea aceşti bani! Într-un fel m-am bucurat de faptul că a scăpat aşa uşor, deşi era vinovat pentru inconştienţa şi nepriceperea lui.

M-am dus la cabinetul judecătorului Savin. Aici erau mai mulţi magistraţi, toţi veseli în momentul intrării mele. Se râdea pe seama unor glume spuse. Savin mă invită să iau loc, deschise un dosar în care era reclamaţia maiorului veterinar Ionescu şi zâmbind îmi spuse: „Măi, da ăsta-i tâmpit de-a binelea. El te reclamă că umblai înarmat cu un pistol mitralieră şi că nu aveai voie să porţi aşa ceva. Păi, cum vroia el ca să umble un ofiţer în zona frontului?" Se mai uită la reclamaţie şi dând-o deoparte, îmi zise: "Du-te liniştit că pun rezoluţia care trebuie pe ea şi închidem toată afacerea!" Îi mulţumii, i-am strâns mâna şi am plecat.

După sosirea mea la Arciz, am fost chemat la gară să semnez pentru primirea unor prese de îmbalotat fân pentru armată. Erau trimise direct din Germania! Nimeni dintre ai noştri, de la Spatele Armatei, nu le mai vroia. În adevăr, ruşii se apropiau, noi eram pe picior de plecare şi nimeni nu mai vroia să se încarce cu ele. La plecarea noastră, aceste unelte de ... pace au rămas acolo! Mă temeam că cineva putea să-mi impute faptul că nu le-am transferat peste Prut în timp util. Erau nişte utilaje deosebit de bune şi utile pentru agricultură. Dar cine se mai gândea la asemenea lucruri? Germania totuşi le fabrica!

Discutam cu colonelul Buznea despre eventualitatea unei plecări forţate. Ne puneam speranţa în faptul că aveam cai şi căruţe la dispoziţie.

Ing. Drăgoi, directorul Centrului de Românizare, făcea mereu curse la Tecuci, loc unde era stabilit generalul Olimpiu Stavrat, guvernatorul Basarabiei. Intenționau evacuarea mașinilor și utilajelor agricole la Tecuci, dar în final s-a decis ca acestea să fie trimise în Banat.

Situația se precipita și noi eram pe punctul de plecare. În această conjunctură, am trimis la Bujoru doi ostași călări pentru a ajuta soției să împacheteze și să expedieze bagajele la Sighișoara unde stabilisem un refugiu cu locot. Linert care fusese la mine în serviciu. De sosirea ostașilor s-a bucurat fiul meu Lucian, căruia îi plăceau caii și a avut prilejul să facă echitație tot timpul cât acești ostași au stat la Bujoru.

Mi se ivise ocazia să fac rost de o motocicletă cu care să merg și eu până acasă, motocicletă pusă la dispoziție de către Centrul de Românizare prin directorul Drăgoi. Eu nu mă pricepeam, dar motocicleta cu ataș era în realitate o rablă, fiindcă am avut numai necazuri cu ea pe drum. Primul necaz a fost o pană de cauciuc la roata de la ataș. Conducătorul plecase fără să-și ia măcar o pompă la el! Din acest motiv, m-am urcat pe șaua din spatele conducătorului. Drumul era foarte rău, plin de hârtoape, cu suișuri și coborâșuri nenumărate. Cu chiu, cu vai, am ajuns la Cahul. Aici am intrat într-o crâșmă unde am luat masa. Între timp, șoferul schimbă roata de rezervă dar nu și-a făcut și pana de cauciuc, aceasta amânând-o până la Bujoru. După-amiază am reușit să ajungem. Pe câmp lumea zorea cu strânsul păioaselor. Acasă toți s-au bucurat de sosirea mea. Lucian a fost tot timpul pe post de ajutor de șofer și împreună cu acesta au făcut pana de cauciuc. Am stat acasă numai două zile.Teama noastră era că rușii vor rupe frontul și vor năvăli peste noi. Pe la vremea prânzului am plecat înapoi spre Arciz. O ploicică mai potolise praful de pe drum. Cu multe „opinteli" am reușit să plecăm.

În drumul de întoarcere, la Umbrărești, m-am întâlnit cu șeful de post, Alexe, un om așezat și bun. Am schimbat numai câteva cuvinte din fugă. La intrarea rușilor, a fost împușcat de către aceștia, așa cum aveau obiceiul, în primele zile când au intrat pe teritoriul nostru!

După drumul cu motocicleta am dormit aproape o zi întreagă. Hurducăielile îmi frământaseră oasele! Aviația rusească se făcea tot mai resimțită. Veneau atât ziua cât și noaptea. Această activitate aeriană intensă era pusă de noi pe intenția rusească de a declanșa o nouă ofensivă. Stăteam atenți și în permanență pregătiți pentru orice eventualitate. Greutatea noastră era faptul că oamenii se aflau răspândiți la distanțe mari. Într-o dimineață, încă nu mă dădusem jos din pat că mă trezesc cu colonelul Buznea: „Măi Frunzică, hai să mergem să vedem cum stă lumea cu

treierişul". M-am echipat rapid şi am plecat către cele mai îndepărtate ferme.

La una din acestea, peste noapte fusese bombardament intens. Pagubele nu păreau a fi prea mari. Şeful fermei era un inginer agronom, Timuş. Sărmanul, de câteva nopţi nu mai dormea acasă, ci pe câmp, din cauza avioanelor. Ne-a anunţat că el nu mai este dispus să rămâna aici. Presimţea că ruşii vor veni în scurt timp. I-am spus să se adreseze inginerului şef Drăgoi, numai acesta avea calitatea de a-l elibera. Peste tot se lucra intens la treieratul grâului. Forţa de muncă era adunată de prin sate şi era constituită mai mult din femei. Acestea erau plătite. Se făceau multe abuzuri, dar cine mai putea să le ţină seama în acele momente cât eram cu ruşii „în spate?!"

Ne apropiam de Arciz. Pe o parte a drumului erau clăi de grâu, pe partea cealaltă erau lanuri de porumb. Ne apropiam de gara Arciz când, brusc, şoferul viră în dreapta drumului, deschise uşile şi ne spuse să ne aruncăm afară în şanţ sau în lanul de porumb. Două avioane ruseşti veneau la „rasul pomilor" şi mitraliau gara. Abia am avut timp să ne camuflăm în porumb că aceştia au şi împroşcat cu gloanţe terenul. Se ridicau şi se întorceau din nou asupra gării. După plecarea avioanelor am intrat în gară, unde geamurile erau sparte, trei persoane rănite, câteva vagoane răsturnate şi o locomotivă găurită de gloanţe. Lângă gară era o maşină de treierat. Oamenii erau îngroziţi.

La Centrul de Românizare am fost informaţi că fusese numit un nou şef, în persoana unui colonel. Părea un om potolit şi de treabă. Era numai o coincidenţă de nume, nu avea legătură cu colonelul Petculescu de la Târgovişte! După ce mi-a cerut informaţii suplimentare, se arătă mulţumit şi-mi ordonă să adun oamenii care erau în unitate. Ghinionul făcu şi-l întâlnii pe locotenentul Urzică. Acesta era „beat chior". Norocul meu a fost că n-am stat de vorbă cu el. L-am trimis să se culce imediat. Reuşisem să adun cam 40 de oameni, pe care i-a văzut colonelul care ne-a adresat tuturor celor de acolo cuvinte bune şi încurajatoare. Ne spuse că ţara trece prin momente grele, aşa cum au mai fost şi altădată în istoria neamului. „Vom depăşi şi acest moment", spunea el. Noul nostru comandant plecă mulţumit de la noi.

*

* *

Eram în 21 august 1944 când o puternică şi susţinută canonadă de artilerie se dezlănţuise. Proiectilele ajungeau până la Arciz. Raidurile

avioanelor se succedau neîntrerupt. Mă întâlnii cu colonelul Buznea, în pivnița de la Românizare şi ne întrebam ce să facem? De la Românizare rămăseseră câțiva funcționari, restul plecaseră. În „adăpost" rămăsesem eu şi colonelul Buznea, când apărură Lidia şi Jeni plângând. Lidia veni la mine cu lacrimi în ochi, mă apucă de braț şi-mi spuse: „Nu ne lăsa, dle căpitan, ia-ne şi pe noi". De fapt nu hotărâsem încă nimic. Le-am promis, liniştindu-le atât eu cât şi colonelul, că le vom lua şi pe ele. Colonelul îmi atrase atentia că de fapt n-avem nici un ordin de plecare! „Ne vor prinde ruşii aici, dle colonel!", i-am zis eu. Acesta reflectă şi-mi răspunse: "Cred că ai dreptate, nu avem altă soluție, dar cum putem ieşi de aici din adăpost?" Pe la prânz, se mai potoliră avioanele. Am ieşit din pivniță. Căruțele erau pregătite. Pe cei care erau răspândiți nu aveam cum să-i anunț!

În acea învălmăşeală apăru la Arciz o unitate de cehi. De unde şi cum or fi ajuns aici, nu mi-am putut da seama, n-am aflat. Nimic nu era de mirare în acest vacarm. Forurile noastre conducătoare nu existau, nici noi pentru ei, nici ei pentru noi. Tocmai acum în astfel de momente decisive cei de la comandă, se pare că nu învățaseră nimic din lecția de la Cotul Donului şi de la alte jalnice retrageri. De fiecare dată se făcea aceeaşi fugă în dezordine, şefii plecau pe tăcute, fără să ne dea nici o dispoziție, fiecare pe cont propriu pentru a-şi păzi propria piele... Mi-au revenit în minte situațiile create la Cotul Donului, când generalul fugea lăsând în urma sa trupa asupra căreia se abătuse furtuna, potopul. Pe Cyr au venit până la urmă nemții să restabilească frontul, noi, românii, eram hăt, departe, spre Nipru. În fruntea refugiaților se situau comandamentele. Acum, aici la Arciz nimeni n-a scos o vorbuliță când şefii trecuseră deja Prutul pe celălalt mal. Noi, cei de la urmă, trebuia să ne hotărâm soarta cu riscul să fim acuzați de dezertare!

Cu multă precauție am ieşit din Arciz. Am trecut de Brieni, iar la Denevitz am întâlnit ostaşi care săpau tranşee pentru viitoarea linie de rezistență. Pe lângă căruțele noastre s-au mai învârtit câțiva tineri ce lucraseră la noi, dar la plecarea noastră se făcură nevăzuți. Unul singur, pe nume Andrei, prieten cu bulgăroaica Jeni care era în căruță la mine, rămase. Reuşisem să adăpăm caii. Se lăsase seara când se iscă o furtună ce ridica praful şi în cale ne apăru un grup de biciclişti. De la distanță nu ştiam cine sunt, doar la apropiere am văzut că sunt civili care fugeau de frica ruşilor. Unde? Nici ei nu ştiau unde vor ajunge. Colonelul Buznea plecase cu maşina. Nu ştiam pe unde se mai afla. Târziu l-am reîntâlnit la Reşca, aproape de

Caracal! În dimineața zilei de 22 august eram la Bolgrad. Nemții se retrăgeau şi ei de pe unde erau.

În marginea unui sat dăduseră foc unei maşini care se defectase. În Bolgrad dinamitau instalațiile militare şi civile mai importante. Depozitele de benzină ardeau. Era un peisaj apocaliptic.

Ne-am continuat drumul spre sud, în direcția Reni, cu cele două fete, Lidia şi Jeni, pe care le aveam în căruță, sub coviltir. Soldatul conductor aranjase bine căruța cu fân mult şi o foaie de cort. Fetele se culcaseră una lângă alta şi se înveliseră cu o pătură. La picioarele lor mă instalasem eu. De la Bolgrad am mers mai repede. Era încă foarte cald. În urma noastră se auzeau bubuiturile exploziilor deşi ieşisem din zona periculoasă. Aveam mâncare suficienta la noi: brânză, mezeluri, pâine, conserve. Făceam popasuri sub cerul liber apoi ne continuam drumul. În acea noapte vedeam în urma noastră gurile de foc ale bateriilor de artilerie. Era ofensiva din sud care susținea bătălia din jurul Iaşului.

În ziua de 23 august, dimineața, sosirăm la Reni. Mă gândeam cu groază acasă la Bujoru. Trecerea Prutului la Reni se făcea cu greutate din cauza aglomerației. Se organizase o comisie de ofițeri ce ordonau trecerea. Fiecare unitate trebuia să ia mai întâi contact cu această comisie. Toți cei care treceau erau obligați să dea o declarație pe baza căreia comisia aproba trecerea peste pod. Această declarație am dat-o şi eu. La început, au încercat să mă oprească, spunându-mi exact ceea ce presupusesem, că nu am „ordin de evacuare"! Şefii plecaseră şi lăsaseră lucrurile baltă, subordonații rămâneau ai nimănui! O asemenea situație te putea duce uşor în fața plutonului de execuție...

Nu asfințise soarele când am trecut Prutul.

MEREU FUGIND DIN CALEA RUŞILOR

După trecerea Prutului, începuse să coboare soarele. Eram la Reni. În scurt timp am ajuns la Galați. O bucurie mare îmi scălda sufletul. Eram în oraşul meu drag, dar câtă strângere de inima am avut deoarece în iureşul evenimentelor nu mă puteam abate pe acasă. În curând aveau să vină ruşii şi o teamă mă chinuia. Zvonuri spuneau că la Vaslui şi în nordul Moldovei, unde pătrunseseră deja, făceau multe blestemății, omoruri şi jafuri în rândurile populației civile.

Cu partea mea de coloană, am urcat în oraş pe Calea Prutului. Era noapte de-a binelea. M-am instalat în zona de nord, adăpostindu-mi oamenii şi căruţele sub pomi, prin nişte vii. Lidia şi Jeni bulgăroaica dormeau pe saltea. M-am culcat şi eu şi am adormit buştean după atâta zbucium de pe drum. Târziu, am simţit că cineva se culcuşeşte alături. Lidia venise şi se lipise de mine. În somnul meu profund, am auzit o voce: „Hei, răule, nu strica somnul celorlalţi!" Probabil că din cauza oboselii, sforăiam! Somnul a mai durat una sau două ore şi m-am trezit.

Luna se ridicase sus şi lumina ei îmi bătea chiar în faţă. Am deschis ochii mari, lângă mine dormea Lidia cu trupul ei micuţ, uşor închircită. Avea o respiraţie uşoară, abia simţită. Mă uitam lung la ea şi-i admiram tinereţea poate mai mult decât frumuseţea! Am simţit că mă aprind. I-am văzut faţa senină, cu trăsături fine. Nările se mişcau ca două aripioare în ritmul respiraţiei. Un sân micuţ îi ieşise din cămaşa de noapte şi se mişca şi el în acelaşi ritm cu respiraţia. În somn, am cuprins-o în braţe, iar ea fără să deschidă ochii, mi-a întins buzele. Am încercat s-o eliberez de îmbrăcăminte, dar s-a trezit brusc şi cu mişcări ferme începu să-şi strângă în jurul ei cămaşa de noapte cu un cordon: „Ce-ai de gând să faci?" mă întrebă în şoaptă. Făcu un gest de îndepărtare. Atunci o rugai să rămână. Prezenţa ei, somnul ei lin era ca o muzică din depărtare, ca o vrajă. I-am promis că nu mă voi atinge de ea. Se aşeză din nou lângă mine până în zori, când luna dispăru de pe cer.

Adormisem când simt că cineva mă zgâlţâie. Era locotenentul Urzică, beat, de abia se ţinea pe picioare. Venise însoţit de sergenţii mei: „Sculaţi d-le căpitan, vă aducem o veste bună!" Mă ridicai şi o imagine neobişnuită mă izbi, tot oraşul avea luminile aprinse ca în vremurile de pace! Se auzea un vuiet şi urale care se distingeau destul de clar. „Veste bună, d-le căpitan", continuară ei, s-a încheiat pace cu ruşii!" Am sărit în sus, bucuria mea era însă reţinută.

Un gând ascuns îmi spunea că lucrurile nu sunt aşa de simple, bolşevicii nu erau oamenii care să tragă uşor linie după o încleştare aşa de mare care dura de trei ani şi jumătate. Văzusem prea multe lucruri la Odesa şi în hăul Rusiei, pe unde umblasem. Cunoşteam bine felul de a fi al ruşilor, le cunoşteam istoria, mai ales de când ei au apărut la graniţele noastre. Ochii lor au fost mereu asupra noastră, a românilor, care le stăteam ca un ghimpe între ei şi verii lor buni, bulgarii şi sârbii. Ei vroiau gurile Dunării pentru a controla traficul european. Spre răsărit ajunseseră la

Oceanul Pacific, spre apus pătrundeau mai greu. Primul prag în calea lor eram noi, insula de latini rămasă în spațiul carpato-dunărean. Aceste lucruri îmi treceau prin minte când am văzut bucuria poate pripită, dar justificată a oamenilor, la auzul încheierii păcii. Undeva, în sufletul meu, consideram pacea încă foarte departe. Până s-a luminat bine, nu m-a mai prins somnul. Dimineața am şi plecat în oraş.

Lumea forfotea în toate părțile. Grupuri, grupuri comentau evenimentul. Trăgeam cu urechea în dreapta şi în stânga. Mulți erau optimişti, alții erau sceptici. Posturile de radio Londra şi Vocea Americii, vorbeau despre înaintarea aliaților lor, Armatele Roşii. Spuneau întruna câți prizonieri români au luat aceştia! Încă mai aveau loc ciocniri între trupele române şi cele sovietice. Comportamentul ruşilor era ca a unor hoarde năvălitoare! În zadar unii dintre locuitori, poate să fi fost aceştia cu sentimente pro-comuniste sau pro „aliate", se osteneau să-i întâmpine cu flori, cu pâine şi sare, ei îi onorau cu jafuri şi alte blestemății. Asemenea ştiri soseau de peste tot. Mă cuprinse îngrijorarea cu gândul la cei de acasă. Făcând uz de haina militară, m-am strecurat la telefoane şi am reuşit să vorbesc cu soția. I-am comunicat starea mea, că sunt sănătos, am încurajat-o şi eu folosind cuvântul de ordine general: „Dumnezeu să ne ajute!" Totuşi i-am spus să fie atentă cu musafirii pe care îi vom avea!" Evident că „musafirii" nu puteau fi alții decât ruşii...„Cu ajutorul lui Dumnezeu, vom trece şi peste asta!", am continuat folosind cuvintele colonelului Petculescu.

Cât am mai mers prin oraş, n-am mai întâlnit cunoscuți. Cei de la Inspectorat fuseseră evacuați. M-am întors la coloană. Lidia mă aştepta cu nerăbdare. Le-am comunicat că „lucrurile stau foarte bine", deşi amândouă, şi ea, ca şi Jeni, îmi citiseră pe față îngrijorarea. „Nu ne spui adevărul", îmi ziseră ele. „Ba, v-am spus adevărul curat, ce va fi de aici înainte numai Dumnezeu ştie ". Am dat apoi ordin ca oamenii să mănânce, să înhămăm caii şi să plecăm cât mai repede. Ştiam că în spatele nostru poate sosi valul cel mare în orice moment. Eu nu credeam că războiul a luat sfârşit.

La ora două după-amiază am pus coloana în mişcare. Trebuia să ne continuăm marşul nostru înspre apus şi să ne ferim de contactul cu trupele ruseşti ce se anunțau victorioase. Prin strada Brăilei am întrat în şoseaua ce mergea către oraşul Brăila. Am aşteptat mai bine de două ore până am prins ritmul drumului din cauza exodului mare. Veneau trupe cu duiumul dinspre răsărit. Intrasem în firul şoselei când deodată

au apărut avioane deasupra Galațiului. Deşi încă nu era noapte bine, acestea lansau paraşute luminoase, după care urmau bombele. Erau darurile celor cu care se anunțase „oficial" că am încheiat armistițiu şi care armistițiu intrase „oficial" în vigoare. Mai târziu, aceste bombardamente s-au justificat cam aşa: „s-a urmărit distrugerea cuiburilor de rezistență germane". Zona centrală a oraşului Galați a fost desființată şi transformată într-un morman de moloz. Cine a făcut acest lucru? „Cronicarii" care au scris despre aceste evenimente au inserat că „oraşul Galați a fost distrus de trupele germane în retragere"...

La Movileni trebuia să trecem peste Siret. „Samaliotele" lansau paraşute luminoase ce ne serveau şi nouă pentru a identifica drumul, care astfel se lumina feeric. Toată lumea se mişca ciudat, în linişte ca la o procesiune funerară. Ne aşteptam ca, din clipă în clipă, să ne cadă bombele în cap. Dar ele se păstrau numai pentru oraş. Trecusem de Barboşi şi ne apropiam de Siret când două groaznice bubuituri ne-au oprit în loc. Două bombe picaseră alături de pod. Spre norocul nostru, acesta rămase neatins. Poate că toți cei de acolo credeam în Dumnezeu!

De cum trecurăm podul, drumul deveni şi mai greu, mai anevoios. Din diverse direcții soseau mereu alte coloane. Se făcuse mare învălmăşeală, pe o parte a şoselei, în aceeaşi direcție de mers, erau înşirate căruțele, iar pe cealaltă, trupele pe jos. La lumina paraşutelor se puteau vedea multe formații germane ce se grăbeau şi ele către apus. Noi nu ştiam nimic dacă aceştia ne mai sunt prieteni sau duşmani?! Atât ei cât şi noi ne-am comportat paşnic. N-au avut loc ciocniri. Nu după mult timp, nemții dispărură ca intrați în pământ. Pentru unii dintre noi era ceva nefiresc această absență din peisaj a armatei germane. Ba chiar lăsă o urmă de umbră. Era aceasta, poate, o presimțire a vremurilor ce aveau să vină peste destinul României!

Pe lumină, am intrat în oraşul Brăila. În apropierea oraşului, pe mijlocul şoselei se postase un maior, care-şi declina şi numele pe care nu mi-l mai amintesc. Ne ordonă să ne oprim şi ... „să organizam rezistența împotriva ruşilor!" Pe mine m-a bufnit râsul. Situația era de-a dreptul comică! Maiorul apărea ridicol, în mijlocul şoselei, încercând să oprească şi să organizeze acel puhoi, acel vacarm de oameni, de animale, de maşini. Am trecut de el cu amărâtele noastre de căruțe pentru a ne pierde urma în Bărăgan! Sub comanda cui acționa maiorul a rămas un mister pentru toți cei ce ne înghesuiam pe firul şoselei?!

Eram acum în partea de apus a oraşului Brăila. Cât vedeai cu ochii înainte şi înapoi, erau căruţe şi grupuri răzleţe de ostaşi. Pe la ora opt intrasem în comuna Lacul Sărat, comună vestită pentru lacul din apropiere. Satul, precum şi staţiunea balneară se aflau pe partea stânga a şoselei, cum mergeai către apus.

Staţiunea cu instalaţiile şi clădirile ei era renumită nu numai pentru efectul ei binefăcător, ci şi pentru descrierele făcute de Panait Istrati în amintirile eroului său, Adrian Zografi.

Am părăsit şoseaua pentru a ne îndrepta către staţiune. Până a ajunge aici treceam pe lângă o plantaţie de salcâmi destul de umbroasă. Aici poposiseră multe căruţe şi mici formaţiuni militare. Ne-am oprit şi noi aranjându-ne în ordine atelajele şi oamenii. Nu mică mi-a fost surpriza când am constatat că majoritatea căruţelor, care făceau parte din coloana mea de la Arciz, se adunaseră aici, ca din instinct. Plecarea noastră fusese făcută în fugă, nimeni nu dăduse nici o dispoziţie verbală sau scrisă. Acum, ne strânsese destinul prin mila lui Dumnezeu mai mult decât prin înţelepciunea comandamentelor. Până seara, s-au adunat toţi abandonaţii din sudul Basarabiei, fie de la coloane, fie de la Centrul de Românizare. Toţi se grupaseră în jurul meu. Am stat două zile. Culmea a fost că şi comandantul Centrului de la Bolgrad venise tot aici. Nimeni n-a îndrăznit să-l întrebe de ce a fugit cu întregul Comandament şi celor răspândiţi nu le-a comunicat nimic?! Întrebările rămâneau retorice, întrebări pe care mi le puneam singur, în mod tulburător.

Aveam în mine acelaşi pustiu ca şi în timpul fugii dramatice de la Cotul Donului: „urmaşii eroici ai lui Peneş Curcanul cel care avea în pieptu-i şapte inimi, au rămas iarăşi abandonaţi neantului istoric!" Colonelul Petculescu Petrulian, văzându-ne regrupaţi prin mila Domnului, ne-a ţinut un nou discurs patetic. Redau din memorie fragmente: „Dragii mei, începu el sentimental, nu fiţi descurajaţi. Neamul nostru a trecut de multe ori prin astfel de încercări, dar totdeauna a ieşit triumfător. Trecem şi acum prin momente grele, dar fiţi siguri că până la urmă vom ieşi cu bine. Deci, fiţi ascultători, fiţi disciplinaţi, ascultaţi ordinele comandanţilor voştri şi totul se va rezolva cu bine. Ne vom întoarce cu mult drag la familiile noastre care, desigur, ne aşteaptă cu nerăbdare!" Patetic mi-am zis, dar cât cinism se ascundea de după vorbe? În minte îmi veniseră cuvintele scrise sub un basorelief care-l reprezenta pe Nicolae Bălcescu: DULCE ET DECORUM EST PRO PATRIA MORE.

Dar dl colonel Petrulian Petculescu era un om blând, blajin, pe care l-am regretat când am trecut sub comanda colonelului Trestioreanu, un zbir şi pe deasupra un ticălos.

Acest Trestioreanu mai avea un frate, maior, care fusese pe la începutul războiului la Bujoru şi pe care l-am găzduit în casă la mine, iar copiilor le-am fost învăţător. Comportamentul lui faţă de mine, în ocaziile ivite, a fost de neînţeles. Maiorul, în repetate rânduri, s-a răstit la mine, în mod injurios şi nejustificat în probleme minore, lipsite de importanţă. El era maior, iar eu căpitan, şi atâta tot! Şi el, şi fratele său erau ticăloşi din sânge! La un moment dat, i-am atras atenţia că suntem încă în război şi nu se ştie cum pot fi rezolvate unele probleme! Îi spuneam aceste cuvinte în timp ce-mi pipăiam pistolul. Îi recomandam să fie calm că-i mai sănătos!

De acum aveam ordin, dispoziţii. După două zile, ne-am reîmprospătat proviziile şi ne-am pus din nou în mişcare. Sub coviltirul căruţei cele două fete şi-au continuat lungul drum al pribegiei. Vroiau de fapt să ajungă în Ardeal.

Plecarea s-a făcut pe o noapte tare întunecoasă. Luna dispăruse şi nu mai răsărea decât înspre ziuă. M-am culcat în căruţă. În toiul nopţii am trecut prin Viziru, una din localităţile mai mari din bărăganul Brăilei. Mergeam spre sudul ţării. Am depaşit Slobozia apoi am mers paralel cu Dunărea. Raţiunea acestui traseu era de a nu ne întâlni cu trupele noilor noştri aliaţi. Aceştia aveau un ritm de mers mai accelerat, urmărind să cucerească cât mai mult teritoriu în detrimentul armatelor germane. Eram aproape de Dunăre, la sud de Bucureşti, pe malul lacului Greaca. Timpul era pe la jumătatea lunii septembrie, o lună secetoasă şi caniculară. Plini de praf după atâta drum, împreună cu cei din coloană, am găsit ca o binecuvântare lacul în care se putea face baie. Costumele ne lipseau, chiloţii pe care-i aveam, deşi nu ne dădeau un aspect de turişti, ne acopereau suficient ca să putem face baie decent. Cele două fete ale mele, Lidia şi Jeni s-au folosit şi ele de lenjeria pe care o aveau la îndemână. Nu prevăzuseră o asemenea situaţie ca să-şi vâre în bagaje şi câte un costum de baie. Ţinând-o în braţe pe Lidia, care-şi căuta mereu ocrotire la mine, ne-am răcorit după atâta amar de drum. Ne-am bălăcit aproape o oră. Soarele scăpătase spre asfinţit când am ieşit din apă. Umbrele începuseră să se întindă şi răcoarea să ne zgribulească. După ce ne-am îmbrăcat, ne-am dus la domiciliul nostru ambulant. Masa, constând din conserve, mezeluri, brânză şi pâine, ni s-a părut un adevărat ospăţ. Soldatul îmi aranjase un pat

sub cerul liber. Nici nu ştiu cum făcuse el că acesta era destul de înalt de la pământ. Jeni înţelegătoare, mă lăsa adesea numai cu Lidia.

Începusem să-mi fac complexe. Mă frământam, cu gândul acasă, dar nici de tinereţea şi gingăşia Lidiei nu mă puteam despărţi! Poate că romantismul ei mă captivase, starea în care ne aflam şi care era atât de nesigură îmi accentua şi mai mult atracţia faţă de această fată singuratică şi atât de slăbuţă. Simţeam că nu-i eram indiferent nici eu. Era ca o vrajă ce plutea între noi! Diferenţa de vârstă îmi dădea unele complexe, ca şi existenţa unei familii care acum era iarăşi departe de mine, înfruntând şi ea primejdii neprevăzute! Aceste sentimente contradictorii, poate din cauza vacarmului în care ne aflam, îmi creau stări de depresie. Era o stare romantică ce mă copleşea.

Nu-i cunoşteam prea bine trecutul acestei fete care rămânea un mister pentru mine. Nu ştiam ce să cred despre unele „informaţii" pe care le aveam încă de la Ariciz, şi care spuneau că ea ar fi fost în mare combinaţie cu un funcţionar de la gară!

VESTITORII NOII EPOCI

A doua zi ne-am continuat drumul şi conform itinerarului, ne-am apropiat mai mult de Dunăre. Pe seară am intrat într-o comună mare, pe nume Bârla, din judeţul Teleorman. Aici, spre marea noastră surpriză, am fost întâmpinaţi de către populaţie cu flori şi cu coşuri pline cu mâncare, fripturi şi plăcinte, cu fructe. Era o primire sărbătorească. Mâncarea, de la care nu lipseau nici sticlele cu vin, era purtată în panere. Au venit la căruţele noastre şi ne-au îmbiat cu bunătăţile pe care le aveau la ei. La mine s-au prezentat două tinere, frumos îmbrăcate şi cu vorbire destul de aleasă, mi-au spus că primirea pe care ne-au făcut-o era din sentiment patriotic şi, mai ales, că satul lor fiind departe de arterele strategice, n-au fost vizitaţi niciodată de vreo unitate militară. Au considerat că este de datoria lor să ne facă această primire acum, când încă războiul nu încetase! Hotărârea o luaseră împreună cu primarul! După „vizita" acestor două tinere, ne-am ospătat bine, apoi ne-am odihnit. Drumul nostru nu se oprea aici.

M-am reîntâlnit cu colonelul Buznea, prietenul de care mă rătăcisem încă de la plecarea din Arciz. Se zvonise că trecuse la ruşi, lucru ce n-ar fi fost de negândit. El era basarabean! Am aflat toate peripeţiile sale, de

modul în care a fost jefuit de ruşi care i-au furat şi maşina pe care o avea în dotare, de felul în care pur şi simplu fusese buzunărit!

Pe la 20 septembrie ne apropiam de Slatina. La marginea oraşului am fost opriţi. Mie mi s-a ordonat să merg pentru cantonament, într-o comună cam la 12 km depărtare de locul unde eram în acel moment. Deşi caii erau obosiţi, ordinul trebuia executat. Începuse o ploaie şi drumul devenise alunecos. Cu greutate am străbătut şi această distanţă. Satul se numea Bălteni. Aici am ajuns pe la miezul nopţii. Ploaia, spre norocul nostru, încetase, norii se împrăştiaseră, iar luna se întrezărea printre ei. Un vântişor de toamnă îşi făcu simţită prezenţa. La lumina razelor de lună, am identificat locul unde eram şi ne-am aşezat oamenii şi căruţele.

Locotenentul Urzică era beat şi nu se putea conta pe el. Mă întrebam de unde tot făcea rost de băutură? Eu am nimerit la o casă unde mi s-a pus la dispoziţie o cameră mare, dar cu un singur pat, pe care am fost nevoit să-l împart cu cele două fete. Truda drumului m-a făcut să adorm buştean! Dimineaţa le-am lăsat să doarmă, iar eu am plecat să controlez cantonamentul ostaşilor. Când m-am întors, fetele pregătiseră micul dejun. Tuturor ne era foame şi-am înfulecat repede. Pentru oameni mai aveam hrană, dar pentru cai a trebuit să plec prin împrejurimi pentru a le face rost. Am crezut că va fi uşor să fac acest lucru deoarece noi plăteam pe loc. Lumea se ferea şi n-am înţeles de ce! Până la urmă, am găsit un cetăţean care ne-a dat 20 de saci de ovăz şi, culmea, acesta nu vroia să ne ia bani. L-am convins că dacă nu ia el banii, ne ducem noi la crâşmă cu ei ! Actele de plată se făceau în prezenţa unei autorităţi locale. Noi am mers la postul de jandarmi care a confirmat plata sumei respective.

Abia reuşisem să ne aranjăm lucrurile, că am primit ordin să ne schimbăm cantonamentul de la Bălteni la Milcovul de Vale. Era o vreme mocirloasă. Satul era aşezat între dealuri şi apa băltea mai tare pe drumuri. Casele erau mici şi sărăcăcioase. Am reuşit cu greutate să ne adăpostim caii, căruţele şi oamenii. Eu mi-am găsit o cameră la care se ajungea trecând prin camera gazdelor. Am mers acolo cu Lidia, Jeni se aciuase prin altă parte. Sau poate fusese înţelegerea între ele, fără ca să ştiu şi eu. Când am intrat, prin întuneric, am auzit pe cineva vorbind în şoaptă. Nu înţelegeam ce se vorbea, dar părea că vocea exprima o nemulţumire. Gazdele noastre erau două persoane mai în vârstă care aveau o fată tinerică şi chiar frumoasă, cum am constatat a doua zi. Se pare că aceasta ar fi dorit un ofiţer fără însoţitoare, nu aşa cum eram eu angajat cu Lidia.

Nu aveam nici un fel de lampă. La lumina unei lanterne, am putut mânca ceva din cele ce ne adusese ordonanța. Printre altele, acesta ne făcuse rost şi de o țuică foarte parfumată şi bună. După masă ne-am culcat. Lidia se agățase de gâtul meu şi-mi spunea întruna: „Ce-ai de gând să faci cu mine?" Ce-i puteam spune? „Nici eu nu ştiu!" Ea se tot temea că o voi abandona în vreunul din aceste sate pe unde ne opream. Am asigurat-o că nu se va întâmpla acest lucru. Gândurile îmi erau mereu la cei de acasă, dar îmi legasem o parte din suflet şi de această fată care apăruse în viața mea. Ştiam că se apropie termenul implacabil când va trebui să mă despart de ea. În unele momente alungam voit de la mine acest gând, dar în clipele ce urmau, cealaltă față a lucrurilor mă copleşea. Îmi căutam ieşirea în preocupările şi obligațiile pe care le aveam. Mergeam mereu să văd ce fac oamenii, îi întrebam ce nevoi au şi mă zbăteam să le satisfac toate cerințele. În acest fel îmi alungam gândurile. Când mă întorceam la gazdă, Lidia mă aştepta!

Vremea se mai înseninase. Seara luam o pătură, mergeam în grădină şi mă aşezam cu capul în poala ei. Apăruse şi luna care ne lumina cu razele ei palide şi misterioase. Trecea timpul mai mult în tăcere. Fiecare era cu gândurile lui care alunecau pe lângă noi. Ne alungam astfel teama de ziua care urma să vină. Târziu, intram în casă, cât mai pe nesimțite pentru a nu trezi pe nimeni. Dacă se întâmpla ca fata gazdei să simtă că suntem în casă, începea să trântească şi să facă zgomot, dinadins.

Nu ne mai obliga nimeni, aşa cum era obiceiul, de a face program de instrucție cu ostaşii. Stam mai mult prin cantonament. Lidia sta şi ea în casă. Nu se mai vedea nici cu prietena sa Jeni. Aceasta se pare că era cu logodnicul de la Arciz, cu Andrei.

Într-o seară am venit ceva mai târziu de la cantonament, deoarece avusesem probleme cu căruțele de la coloană. Când am intrat în cameră, era întuneric. Lidia m-a primit veselă şi vorbăreață. Unele cuvinte le cam scâlcia. Am întrebat-o de unde-i vine atâta veselie, deoarece ea era o ființă tăcută, mai puțin vorbăreață. Mi-a mărturisit că, în aşteptarea mea, a băut câteva păhărele de țuică! I se făcuse frig şi-a vrut să se încălzească. M-a rugat să nu mă supăr. După masă ne-am culcat. Se agățase ca o liană de gâtul meu. Am simțit cum toată căldura trupului ei fragil se strecoară în sângele meu şi mă invadează ca un incendiu care cuprinde totul, dintr-o dată. Am adormit îmbrățişați toată noaptea. Dimineața îi priveam fața senină, îi ascultam respirația liniştită şi vedeam aripile nasului care se

mişcau în ritmul respirației ca două aripi de fluture. I-am mângâiat părul încet pentru ca să n-o trezesc, şi-n gând îi mulțumeam pentru fericitele clipe pe care mi le oferise. Mulțumeam lui Dumnezeu că mă scăpase de vântul morții care mă bântuise de atâtea ori, iar acum îmi dăruise şi o parte din fericirea pe care n-o poți găsi decât în rai! Am sărutat-o pe Lidia uşor pe frunte şi am plecat la ostaşii mei să văd dacă s-au pregătit fiindcă primisem ordin să plecăm. Pribegia nu se terminase.

Mai înainte de plecare trebuia să mergem la comandant, care se afla la Slatina, la colonelul Trestioreanu. Era duminică. După o lungă aşteptare, a apărut colonelul tunând şi fulgerând. Ne dădu o mulțime de instrucțiuni. La sfârşitul şedinței, am încercat să-l abordez, motiv pentru care am rămas mai la urmă. Eram singurul căpitan pe care-l avea în subordine. M-a primit rece şi foarte distant. Am renunțat să-i mai spun păsurile mele. Anunțase că va trece pe la fiecare coloană, în inspecție. Când a ajuns la mine, a început, conform năravului său, să urle fără motiv. L-am lăsat în pace, nu i-am răspuns decât reglementar: „Să trăiți, am înțeles!" La sfârşitul inspecției ne-a dat dispoziție de plecare.

După un marş de o zi şi jumătate, am ajuns în comuna Reşca din județul Romanați. Se făcuse frumos, era o zi de toamnă cu cer senin. Aici mi-am ocupat locul rezervat coloanei mele. Într-o casă mi-am aranjat biroul şi, destul de aproape, gazda. Aici am căpătat o camera mare. Casa avea o curte largă şi o livadă cu pomi fructiferi. Deoarece vremea era frumoasă şi încă nu se răcise, Lidia îşi exprimă dorința să întindem cortul şi să stăm afară! Dar ghinionul nostru a fost că, după vreo două zile, a început să plouă. Atunci a trebuit să ne mutăm din nou în casă, unde am rămas şi după încetarea ploii. Venea des pe la noi Jeni bulgăroaica. Luam masa în trei. Împreună veneau şi pe la mine, la cancelarie, unde stăteam de vorbă, glumeam.

Gândurile îmi zburau adesea la ai mei, care erau destul de departe. Nu ştiam exact care era situația la ei. Ne parveneau veşti destul de rele despre comportamentul armatei eliberatoare. Printre altele, am avut şi o surpriză nu prea plăcută. Peste drum de casa unde aveam cancelaria, apărea o doamnă care ne spiona. Nu înțelegeam despre cine era vorba şi de ce prezentam interes pentru ea. Nu după mult timp, ruşii au ajuns şi aici. O dată cu apariția acestora, doamna a dispărut. La plecare îmi lăsase şi un mesaj. Misterioasa doamnă era din ... Bujoru, iar mesajul ei suna cam aşa: „imediat ce va ajunge acasă o va informa pe soția mea despre cele două

însoțitoare ale mele"! Sigur, mi-am pus întrebarea, cine-i această doamnă? Mult mai târziu am aflat că era soția învățătorului Istrate, ofițer de rezervă, mobilizat aici pentru paza unui lagăr de prizonieri ruși. O dată cu armistițiul, lagărul s-a desființat, iar locotenentul Istrate a plecat. De unde se vede că lumea nu e prea mare... În ceea ce privea „denunțul", nu-mi făceam griji, soția mea nu suferea de gelozie, avea alte preocupări.

Apariția rușilor ne-a impus ca pe ostașii noștri să-i transferăm către marginea satului, centrul trebuia rezervat glorioșilor eliberatori! Cancelaria și cantonamentul meu au rămas, în schimb, pe vechiul loc. Mă despărțea de aceștia numai o uliță. La început, nu s-au agățat de noi, deși privirile lor nu prevesteau nimic bun. Aflasem ceva mai târziu că, atunci când treceam pe lângă ei, ne înjurau și scuipau în urma noastră. Trecuse o lună de la așa-zisul armistițiu și se mai potoliseră cumva. Le reperaseră însă pe cele două fete! Credeau că sunt angajate ale armatei. Cineva care desluşea limba rusă mi-a spus că se exprimaseră: „Iată că și boieroaicele fac armată!" Ei știau de la politrucii lor că toți ofițerii români sunt boieri! În scurt timp, ofițerul rus care era vecin cu sectorul meu află că Lidia este basarabeancă și că știe ruseşte. Rusul pusese ochii pe fată! Începusem să mă tem. Aceștia scoteau repede revolverul pentru a-și rezolva dorințele. Țineam la fată și nu vroiam s-o abandonez în voia sorții, dar știam că rușii nu dădeau socoteală nimănui. Ne tratau ca pe o țară ocupată. Ura împotriva noastră era încă fierbinte. Rusul îi transmisese Lidiei să mă părăsească. Când află, Lidia îmi și spuse. Eu nu știam ce să fac! La o asemenea încurcătură nu mă gândisem. Viața îmi era din nou în joc. Lidia, cu lacrimi în ochi, îmi spunea: „Nu te voi părăsi niciodată!" Eu încheiam cam așa dialogul pe această temă: „Eu cred că, totuși, tu ai să pleci cu ei!" Ea plângea. Într-o seară, fiind și rusul de față, sub imperiul sentimentului de revoltă și de neputință, am început să fredonez cântecul „șapte mere-ntr-o basma/ s-ajungem la Moscova / din pielea lui Molotov / facem cizme la Brașov / iar din pielea lui Stalin / facem cizme la Berlin!"

Deși se făcea că este preocupat, rusul trăgea cu urechea. După o pauză, începu el să cânte pe aceeași melodie: „Antonescu-a dat pricaz / să mergem la Caucaz / dar românul lasă, lasă / ia căruța și acasă!"

Am rămas înțepenit. Mă făcusem palid la față. Rusul băgă de seamă momentul meu de spaimă, a venit la mine și mi-a zis în ruseşte: „N-ai teamă, acum suntem tovarăși, noi știm că nu din vina voastră ați mers la război!" Se pare că din acel moment am devenit prieteni!

*
* *

Comandamentul nostru se afla la Caracal. Am primit notă să mă prezint acolo. În marginea comunei Reşca se afla cartiruit colonelul Buznea. În drum, m-am oprit pe la el. Nu l-am găsit fiind şi el convocat ceva mai devreme decât mine. Eu trebuia să fiu prezent la ora 4 după-masă. Comandamentul era în marginea oraşului Caracal. După ce-am ajuns, i-am indicat conductorului să tragă căruţa pe o stradă ceva mai ferită. I-am şi arătat cu mâna unde era strada. Am urcat scările comandamentului şi, chiar în sala de la intrare, a apărut colonelul Buznea. Veni la mine cu mâna întinsă: „Dragă Frunzică, am fost şi eu convocat, dar, uite, nu-i nimeni pe-aici. Hai să mai aşteptăm". Am luat loc pe banca de lemn ce se afla în sala de aşteptare. În timp ce noi vorbeam, deodată, afară se auziră răpăituri de armă automată. Am ieşit imediat. Pe stradă era potop de gloanţe ce se loveau de pavaj. Când s-a potolit focul de mitralieră, ne-am strecurat către locul unde fusese lăsată căruţa colonelului Buznea. Aceasta nu mai era acolo, ci mult mai departe. Conductorul fugise la auzul rafalei de mitralieră.

Ce se întâmplase? În vecinătate era o crâşmă unde se aflau mulţi ostaşi români ce intraseră să mănânce. La masă li se servise şi ceva vin. Între timp, în crâşmă intrară mai mulţi ostaşi ruşi cărora crâşmarul n-a vrut să le dea băutură. Avea omul experienţă cu ei. Deveneau periculoşi fiindcă erau şi înarmaţi. Se pare că de altfel era şi o dispoziţie de la comandamentul rusesc să nu li se dea băuturi alcoolice! Se produse o busculadă după intrarea acestora în crâşmă. Scandalul a pornit de la faptul că ostaşilor români li s-a dat vin şi lor nu! Românii au luat apărarea crâşmarului. Ruşii au început să tragă cu pistolul automat. Românii nu s-au lăsat mai prejos şi i-au pus pe fugă pe ruşi cu puşca mitralieră pe care o aveau la ei! Se iscase un mic război. N-am aflat dacă au fost morţi sau răniţi. Ne-am urcat în căruţa colonelului Buznea şi-am plecat în goană către Reşca.

Se lăsase seara. Înaintea noastră se afla o căruţă cu ruşi ce mergea la pas. Când ne-au văzut, au început să tragă focuri de armă în sus. Dacă încercam să ne apropiem deschideau focul în aşa fel ca să nu-i depăşim. Aproape de miezul nopţii, am ajuns la cantonamentul colonelului. Căruţa mea rămăsese în oraş. La plecarea noastră nu o mai găsisem, conductorul fugise de frica gloanţelor. Buznea a insistat să rămân la el peste noapte deoarece era periculos de mers din cauza ruşilor. Am stat puţin, am mâncat

ceva, apoi am plecat prin întuneric către cantonamentul meu care nu era la o distanță prea mare. N-am apucat să merg prea mult când mă trezesc în fața unei santinele ruseşti. Acesta îmi puse arma în piept şi începu să urle pe ruseşte. Făcu alarmă şi mă împinse cu puşca din spate către corpul lor de gardă. Aici nu era nimeni. Eu nimerisem, din cauza întunericului, în sectorul în care erau cazați ruşii, sector vecin cu sectorul ocupat de mine. Rusul bolborosea şi mă înjura. Ofițerul lor de serviciu n-a venit. Santinela totuşi se convinsese că eram ofițerul român vecin cu ei şi, cu arma în coastele mele, mă îndrumă către ulița pe care era gazda mea. Am intrat în casă răsuflând uşurat că scăpasem totuşi uşor. Santinela mă putea împuşca cu uşurință. Nu murisem la asediul Odesei, nici la Cotul Donului, nici pe Cyr şi puteam foarte uşor să mor aici. Mă îngrijora soarta soldatului meu care rămăsese în Caracal. Noi nu l-am mai putut anunța din cauza busculadei, a micului război iscat în acea crâşmă. Acesta a apărut a doua zi. Văzuse scandalul cu ruşii şi se ascunsese cu căruța pe o străduță dosnică, unde a rămas peste noapte. Când am intrat eu în casă, Lidia plângea că nu ştia ce se întâmplase cu mine. Acum îmi trecuse şi mie spaima că Lidia nu plecase cu ofițerul rus!

A doua zi am primit ordin să-i eliberăm pe toți ostaşii originari din Basarabia. Aceştia erau obligați de autoritățile sovietice să se întoarcă acasă. S-a produs atunci un fel de vânătoare. Basarabenii erau socotiți drept colaboraționişti cu inamicul. Mulți dintre aceştia au ajuns în fața plutoanelor de execuție, alții au fost trimişi în Siberia. Cei mai norocoşi au scăpat şi au rămas în România, unde şi-au refăcut viața, fiecare cum a putut. Cei pe care i-am eliberat de la coloana mea n-aveau haine civile, aşa că am fost nevoit să le dau drumul cu efectele pe care le aveau pe ei. Au trebuit să plece şi civilii care erau cu noi. Ei fuseseră notați de către serviciile secrete sovietice şi spaima li se cuibărise în suflete. Le era teamă de gloanțele trase din umbră. Mai aveau ei şi experiența anilor de ocupație sovietică! Jeni bulgăroaica, prietena Lidiei, şi-a luat şi ea bocceluța. Lidia n-a vrut sub nici un chip să plece. Maică-sa venise în țară şi fusese încadrată ca învățătoare undeva în județul Prahova.

La vreo 7-8 zile de la aceste evenimente, ruşii şi-au luat tălpăşița din satul Reşca. Lumea a răsuflat uşurată de aşa oaspeți. La fel ne-am simțit şi noi. Într-o zi veneam către casă cu căruța şi cu nelipsitul meu conductor pe care-l chema printr-o ironie a hazardului, Muscalu. Drumul pe care mergeam era înțesat de armată rusească. La un moment dat am fost înconjurați şi un

ofițer rus, un sublocotenent, puse mâna pe dârlogi şi ne întoarse căruța. Vroia să-i ducem la gara Romul, distanță de câțiva kilometri. Acolo urma ca ei să se îmbarce într-un tren. N-am avut încotro şi am mers până la gară. Pe drum, m-au tot bătut pe umăr, zicând: "Haraşo capitan". În gândul meu proferam numai de mama lor! Când s-au dat jos, au fost foarte politicoşi şi mi-au dat mâna! În adevăr, era o cinste pentru un ofițer român!

Am răsuflat iarăşi uşurat când am ajuns la cantonament unde mă aştepta Lidia, prietena mea. A râs când i-am povestit pățaania cu tovarăşii. Ea îi cunoştea mai bine decât mine.

CA ÎNTR-O EXCURSIE ROMANTICĂ

A doua zi plecau alți ruşi din Reşca. Se făcuse mare zarvă căutându-l pe băiatul învățătorului din comună. Vroiau să-l împuşte! Ce făcuse acesta n-am putut afla de se stârnise o aşa de mare mânie a tovarăşilor! După câteva zile am plecat şi noi. În drumul nostru am trecut prin Caracal. Din întâmplare, aici l-am reîntâlnit pe învățătorul Alexandrescu, care luptase cu mine la Odesa. Era bolnav şi îmbătrânit. Războiul îi accelerase boala de ficat pe care o avea şi se pare că, la câțiva ani de la această reîntâlnire cu mine, a şi murit. Era şi el o victimă indirectă a războiului.

Lângă Slatina, am mai făcut un scurt popas după care ne-am aşternut la drum lung pe Valea Oltului. Dacă n-am fi ştiut că suntem în armată, că războiul nu se terminase, ci continua acum în partea de vest a țării, unde eram târâți de noii noştri aliați împotriva foştilor noştri prieteni şi că, de fapt, goana noastră se datora acestei tulburi şi nedorite istorii, am fi zis că suntem într-o excursie! Era o senzație nouă pe care o încercam din două motive: peisajul încântător, cu munți înalți şi cu păduri de brazi, cu apa Oltului cu limpezime de cristal ce alerga peste pietre răspândind acel sunet ca de muzică îndepărtată ce dădea aerului o boare curată şi prezența Lidiei lângă mine, care mă transpuneau în ideea unei excursii inedite existenței mele. Mă pierdeam ca în perdeaua unui vis!

Coloana era înşirată de-a lungul şoselei şerpuite. Cu Lidia admiram măreția peisajului ce se dechidea ochilor nostri. Oltul era când în apropierea imediată a drumului, când se depărta pe sub stânci şi nu se mai auzea decât simfonia apei ce gonea peste pietre. Până acolo am făcut patru etape. Seara eram cantonați în case. Eu împărțeam camera cu Lidia care acum nu se mai despărțea de mine.

După ce trecusem de Râmnicu Vâlcea, începu o ploaie măruntă şi rece însoţită de o ceaţă densă. Am trecut pe lângă mânăstirea Cozia, spre regretul nostru, fără să ne putem opri. Am rămas la Călineşti o zi şi o noapte. Mulţi dintre localnici părăsiseră locuinţele şi plecaseră în refugiu, către Ardeal, sau în satele de pe văile apelor, feriţi din calea armatelor ruseşti. Am tras căruţele prin curţi şi am pătruns în casele oamenilor care erau plecaţi. Eu am nimerit la o casă mare, cu etaj, aşezată chiar pe marginea şoselei. Am reuşit să deschidem uşa de la intrare şi am pătruns înăuntru. Camerele nu aveau decât nişte paturi din scânduri, fără saltele sau alte aşternuturi. Se vedea că stăpânul reuşise să-şi strângă avutul şi să-l adăpostească pe undeva. Pe acele paturi am adus fân şi am aşezat o foaie de cort. Lidia a întins un cearşaf curat pe care-l avea în bagajele ei.

Timpul era morocănos şi o ploaie măruntă, de munte, se scurgea din norii ca o pâclă. La intrarea în Călineşti, zărisem pe o stâncă un om care la apariţia coloanei dispăruse. Mai târziu, după ce noi poposiserăm, o „iscoadă" a coborât în sat şi a constatat că nu este vorba de o coloană a armatei ruseşti, ci de români. Iscoada a dat semnal celor ascunşi: „Măăaă, sunt de-ai noştri, puteţi veni!" Lucrurile se petreceau aidoma ca în vremurile îndepărtate ale istoriei. Teza retragerii în munţi în timpul năvălirilor nu era o simplă ipoteză! Ceea ce constatasem acum era o demonstraţie pe viu a adevărului istoric. Pândarul cocoţat pe stâncă ţinea sub observaţie şoseaua. Numai că nu apucarăm noi să ne instalăm încă bine şi şoseaua a fost invadată de coloane ruseşti. Bucuria ţinuse puţin. Aceştia erau cu un şir de camioane care, în mare grabă, au traversat comuna mergând către Ardeal, unde se dădeau lupte împotriva armatei germane. În acea noapte a plouat tot timpul. Coloanele ruseşti continuau să treacă. Din maşini soldaţii trăgeau focuri de armă fără noimă. Probabil era o tehnică a lor de a ţine populaţia sub teroare. Maşinile armatei ruseşti erau puternice, noi. Acesta era ajutorul primit de la americani întru binefacerea omenirii!

Toată noaptea am stat cu urechile aţintite asupra mişcărilor de pe şosea. A fost o noapte de pândă, plină de spaime. Dimineaţa m-am dus să văd cum îşi petrecuseră oamenii mei timpul. Băuseră ceaiul de dimineaţă şi se odihniseră bine pe timpul nopţii. Nu se produsese nici un incident. Când m-am întors la casa unde dormisem, Lidia se sculase şi mă aştepta îmbrăcată, Îşi aranjase frumos părul ei mătăsos în care-şi prinsese câteva floricele de munte. Era duminică. Norii se ridicaseră şi un soare blând se arăta încălzind timid aerul. Apele Oltului sclipeau curgând repede peste pietre. Când am intrat, m-am oprit aproape de uşă şi am admirat-o. După câteva clipe s-a

repezit la mine şi m-a îmbrăţişat. Agăţată de mine îmi spuse: „S-a apropiat timpul despărţirii noastre. Au mai rămas puţine zile pe care le vom petrece împreună. Vremea se răceşte, se apropie iarna şi nu se ştie unde va trebui să mergi. Eu nu te voi mai putea însoţi. Cu durere, dar trebuie să ne despărţim! Eu o voi căuta pe mama." O mângâiai: „Nu este încă timpul să vorbim despre despărţire. Sau poate că-i mai bine să vorbim despre ea de-acum!?"

Undeva, în adâncul sufletului meu, ştiam că acesta era adevărul, despărţirea venea implacabil. Drumurile noastre se despărţeau după acest traseu paralel. Când rămâneam singur, gândurile mele erau la cei de acasă, la copiii pe care-i iubeam atât de mult şi de care timpurile pe care le trăiam mă despărţise de atâtea ori. Toată frământarea mea interioară se transformă în tristeţe fără margini pe care eram nevoit s-o disimulez. Pe de altă parte, simţeam reproşul celor din jurul meu, că în aceste vremuri de pribegie şi de restrişte a ţării, eu făceam notă discordantă în tovărăşia unei femei tinere care-mi era amantă, oricât aş fi ascuns eu acest lucru! Ca ofiţer fusesem apreciat bine, ceea ce-mi atrăsese şi gradul de căpitan, dar acum se lăsa o umbră asupra mea. Cu tot ataşamentul meu faţă de această femeie, ataşament pe care-l simţeam profund reciproc, nefirescul era mai puternic şi contradicţia nu se putea rezolva decât prin despărţirea noastră. Lidia intuia lupta mea interioară, gândurile ce mă rodeau. În acel moment îi aprobam hotărârea ei. Am strâns-o puternic în braţe şi am sărutat-o prelung. Nu era loc pentru cuvinte şi tânguiri!

La masă abia ne-am atins de mâncare. Timpul se făcuse frumos, iar pe şosea nu mai trecea nimeni. Mi-am luat pe umăr nelipsitul meu pistol mitralieră şi împreună cu Lidia am plecat la vale. După ce am străbătut mai mult de un kilometru, am părăsit şoseaua pe un drum lateral, spre un munte nu tocmai înalt. Pe poteci în serpentină, ne-am afundat în pădure. Sus, spre vârful muntelui, am dat de un copac doborât poate de o furtună. Ne-am aşezat pe el să ne odihnim. În priviri încercam fiecare să ne citim gândurile. Tăcerea noastră îndelungată a fost ca o descătuşare. Am stat multe minute ca într-o aşteptare. Se făcuse amiaza şi nu ne înduram să ne urnim de pe acel buştean. Dintr-un impuls pe care am încercat mai târziu să mi-l explic fără să reuşesc, am luat pistolul automat şi am descărcat în aer o puternică rafală! Pădurea mi-a răspuns printr-un ecou lung, ca şi cum o dată cu aceste sunete se îndepărtau şi gândurile noastre. Ne-am ridicat şi am început coborârea către şosea. Până să ajungem în vale, începu din nou

o ploaie măruntă. Cerul se întunecase. Pădurea se împâclise cu o ceață subțire, ca un fum. Am ajuns la cantonamentul nostru pustiu, pătrunşi de apa ploii. Am mâncat ceva şi ne-am culcat. Când ne trezirăm, se făcuse întuneric, se înnoptase. Afară, cerul se înseninase şi luna ce se ridicase în înaltul cerului ne lumina fereastra. Ne-am îmbrăcat şi am ieşit afară. Se auzea susurul pe care-l făceau apele Oltului în goana lor fără odihnă. Am mers pe malul apei şi ne-am oprit pe un promontoriu de piatră. De-acolo priveam apele ce se rostogoleau sub lumina lunii. Pe partea stângă se întrezărea în acea lumină a nopții, o cale ferată ce se înfunda în munte. Acolo se aflau ascunse multe garnituri de tren pentru a fi ferite de ochii ruşilor. Agenții acestora cotrobăiau peste tot, ajutați de iscoadele autohtone, pentru a nu le scăpa nimic din ceea ce ei considerau pradă de război! Am coborât din nou spre casa de pe marginea şoselei unde ne adăpostisem.

A doua zi era ordin de plecare. Acum urma o etapă destul de lungă. Când mai erau două ore până la ziuă, coloana se puse în mişcare.

Ritmul de mers trebuia să fie susținut deoarece şoseaua se aglomerase şi deplasarea devenise greoaie. Locurile pe care le străbăteam erau de o rară frumusețe. Aş da orice pentru a mai face o asemenea călătorie. Dar cine mai poate întoarce acele ceasornicului?

Până seara parcursesem etapa planificată. Trecusem de vechiul punct de frontieră dintre România şi Austro-Ungaria. Ajunsesem în Boița, unde am luat imediat măsuri de cantonare. Zona era pustie şi se vedeau urmele războiului recent. După ce mi-am aranjat oamenii şi atelajele, m-am întors la locul unde eram cartiruit. În acea seară n-am mai mâncat. M-am culcat lângă Lidia. Nu ştiu cât am dormit, dar m-am trezit în suspinele plânsului ei. Mă ținea strâns îmbrățişat. Venise timpul despărțirii. În zorii zilei am părăsit Boița. Când soarele era sus, noi eram trecuți dincolo de munții care rămâneau acum în urma noastră. Eram deja pe platoul Ardealului. Coloana mergea destul de încet, deşi era un asfalt minunat. Stam în căruță față în față cu Lidia. Nu scoteam nici un cuvânt. La răscrucile de drum ne opream pentru a ne orienta după indicatoarele existente. La panoul ce arăta gara Tălmaciu, Lidia tresări şi-mi spuse să opresc. „Aici ne vom despărți", îmi spuse cu voce tremurândă. Am scos căruța în afara şoselei pe un drum în dreapta noastră. Coloana şi-a urmat mersul înainte. Într-un sfert de oră eram în gara Tălmaciu. Lidia coborî, îşi luă valiza în care-şi avea lucrurile. O prinsei în brațe, apoi am condus-o până în incinta gării la sala de aşteptare. Nu-mi mai amintesc cu exactitate cuvintele pe care i le-am spus la despărțire. Gândurile mele erau dominate de ideea că „n-o voi mai vedea niciodată!"

Ceva se rupea în interiorul meu, Lidia dispărea o dată cu un capital de tinerețe și de poezie, definitiv. O etapă a vieții mele se terminase! Zilele unice petrecute împreună mi-au marcat memoria și sufletul. Destinele noastre erau supuse unor șocuri imprevizibile încât puteai trece, fără să-ți dai seama, de la fericire la celălalt capăt unde era moartea, infinitul sau neantul. Cu plecarea Lidiei, ceva murea în mine!

După o lungă îmbrățișare, ea s-a rupt brusc de la pieptul meu, iar eu am ieșit din incinta gării. M-am urcat repede în căruța ce mă aștepta, am dat bici cailor pentru a ajunge coloana din urmă. Aceasta parcursese deja drumul pînă la Șelimbăr.

TOT ÎN MIȘCARE

Îmi reluasem locul în fruntea coloanei când suntem opriți de un ofițer care trecea în revistă toate căruțele. Era locotenentul Becker, șvab din Sânnicolaul Mare. Făcusem concentrări cu el la Târgoviște. Am coborât și ne-am îmbrățișat. Era cu o formație de serviciu și avea ca sarcină să „recenzeze" toate unitățile sau rămășițele de unități ce treceau pe acolo. Am continuat drumul, lăsându-l în urmă pe Becker, așa cum în urmă rămâneau tot mai mult munții și gara de la Tălmaciu! Am traversat orașul Sibiu prin partea de apus și la ieșire am făcut un mic popas pentru masă. Noaptea eram la Miercurea Sibiului, unde am poposit. Drumul nostru continua către Miercurea Sibiului, apoi spre Poarta de Fier a Transilvaniei, de unde am coborât la Orăștie. Am ieșit din oraș până în sătucul Pricaz, unde am și rămas pentru cantonament. În Orăștie se afla comandamentul nostru. Dar nu ne-a fost dat să rămânem în Pricaz, am primit ordin să mă mut la Căstău. Ordinul continua să fie ordin, mi-am luat calabalâcul și la vreo trei kilometri depărtare am găsit și această așezare. Am dat aici peste case mari, frumoase, cu gospodării cuprinse. Am fost cazat la curtea unui bogătan care m-a primit cu priviri dușmănoase. Mormăind m-a condus într-o cameră la una din clădirile ce se aflau în ograda sa, clădire dintre cele mai pricăjite. Stăpânul era un om cât un zdrahon, cam la 60 de ani, îmbrăcat ardelenește cuițari, cu cămașă pe deasupraițarilor și cu bundiță. Pe cap purta o pălăriuță tipică pe care ardelenii o numesc „clop", iar în picioare avea opinci. Camera pe care mi-o oferea era destul de modestă, era o cameră pentru slugi! Eram mulțumit, nu puteam pretinde

mai mult. M-am întins trudit pe pat. Înainte de a ațipi îl cântăream în gând pe acest cetățean ce mă primise cu atât de vădită ostilitate: „Iată, îmi ziceam, cum se comportă aceştia în timp ce pe front mor oamenii pentru a le apăra avutul unora ca el!"

Plecarea Lidiei îmi crease o stare de depresie la care se adăugase şi comportamentul acestui zgripțuroi. Chipul Lidiei mă urmărea obsesiv, îmi lipsea în aceste momente de confruntare cu realitățile din jurul meu.

*

* *

Timp de o săptămână cât am stat la Căstău, jupânul n-a mai dat ochii cu mine. Ostaşii mei au mai ajutat pe localnici la adunatul fânului în schimbul furajelor pentru caii noştri. Eu mergeam zilnic la Orăştie, nu atât pentru interese, cât pentru a trece timpul şi a-mi îndepărta gândurile. Într-una din nopți m-am trezit din cauza unor bubuituri neîntrerupte, bubuituri ce veneau de undeva din apropiere. La un moment dat, am crezut că nemții au rupt frontul şi că pătrund în sat. Am telefonat la Orăştie, dar nu mi-a răspuns nimeni! Mi-am alertat oamenii şi le-am spus ca să fie pregătiți pentru o plecare imediată. Am trimis un călăreț până la Orăştie care s-a întors cu răspunsul că „acolo dorm toți buştean!" Până şi santinela de la comandament dormea în post. Zgomotul pe care-l auzeam eu venea de la nişte explozii din Simeria, explozii ce nu aveau nimic comun cu frontul! Eu rămăsesem marcat. Spaima nu mă părăsi şi am dublat totuşi santinelele. Eram vădit tulburat de obsesiile retragerii de la Cotul Donului!

*

* *

Periplul nostru nu se terminase şi după o săptămână treceam prin Sarmizegetusa, unde am făcut un mic popas la „rămăşițele cetății dacice". Era o frumoasă zi de toamnă când am intrat în Caransebeş. Acesta era plin de trupe ruseşti, ceea ce a făcut ca noi să rămânem undeva la marginea oraşului. Se cunoşteau urmele recentelor lupte ce avuseseră loc. Comandantul ne-a convocat pentru instrucțiuni, apoi „in corpore" am plecat în oraş pentru a găsi ceva de mâncare. Am nimerit la cel mai mare restaurant de aici. Sala spațioasă a restaurantului se prezenta destul de curată, iar mâncare era din belşug. La una din mesele vecine, se afla un grup de ofițeri ruşi. Cu căciulile pe cap, fiecare trăgea din câte o ciosvârtă de friptură pe care o țineau cu mâna. Făceau o impresie detestabilă. Ne uitam unul la altul şi-i admiram pentru ținuta lor! Nu spunea nimeni nimic, nu mai aveam de acum curajul unor comentarii, cel mult ne înțelegeam din

priviri care spuneau: "Iată pe mâna cui am încăput!" Dacă ei ne reperaseră, noi ne făceam că nu-i vedem! Erau țâfnoşi şi puşi cu uşurință pe scandal. Am luat masa în linişte, aproape că n-am vorbit. Imediat am făcut plata şi am ieşit afară din restaurant fără să ne întoarcem măcar privirile.

*

* *

În acel popas l-am cunoscut pe Jumanca, învățător al cărui nume îl ştiam din revista „Şcoala şi viața", revistă a Asociației Generale a Învățătorilor din România. El era originar din Caransebeş şi făcea parte din comitetul de redacție al revistei amintite. Şederea noastră la Caransebeş a fost mult prea scurtă. Jumanca aflase de existența multor învățători în formațiile noastre şi ar fi dorit să ne convoace pentru discuții. Tema propusă de el era: „Perspectivele şi rolul învățătorilor în lumina evenimentelor prezente şi de viitor!" Sigur că nimeni nu-şi imagina, la acel moment, cât de profund va fi alterată viața românilor, a țării. Cine putea avea o imagine exactă a marilor transformări pe care comunismul, încă nesimțit, le va provoca vieții noastre? Începuse să se întrezărească o răsturnare a valorilor pe care o ghiceam în imaginea oferită de ostaşii armatei de ocupație sovietică.

Din Caransebeş, am poposit la Lugoj. Era spre seară, în ziua de sfântul Dumitru. Chiar la intrare în oraş, ostaşii descoperiră o casă în care se făcuse pomană. În aşteptarea ordinului de cazare, am fost invitați la acel praznic, unde am fost ospătați după datina creştină. La plecare am mulțumit şi-am spus creştinescul „Dumnezeu să-l odihnească pe răposat!" Această masă a fost o adevărată pomană pentru noi toți cei ce eram trudiți şi dezobişnuiți de un asemenea ospăț.

Sectorul pe care trebuia să-l ocupe coloana mea era în partea de răsărit a oraşului, dincolo de apa Timişului. În centru era un pod frumos care lega oraşul despărțit de apă. Noi staționam pe strada Tunel, stradă ce se prelungea în afară, înspre localitatea cu răsunet istoric, Tapae. Eu am locuit la o familie de vârstnici, moş Petre Beldiceanu şi lelea Sofia. Erau oameni cuprinşi, dar, ciudat, nu prea iubiți de vecini. Poate datorită faptului că erau zgârciți, am dedus eu. Lelea Sofia era soția din a doua căsătorie a lui moş Petre. Primul ei soț fusese răpus în războiul din 1916. Din acea primă căsătorie avea doi feciori care erau pe la casele lor. Moş Petre nu mai avea pe nimeni. Zgârcenia îl îndepărtase de toți vecinii. Cât am stat acolo n-a venit nimeni să-i deschidă poarta. Lelea Sofia era greco-catolică, moş Petre era ortodox şi, conform unei tradiții stabilite sau poate numai a unei

înțelegeri între ei, urmau biserica Unită. Moş Petre a făcut o pomenire la care a fost chemat preotul de la biserica greco-catolică. Acesta era un bărbat în floarea vârstei. Avea vocea şi vorba plăcută. La pomenire fuseseră invitate numai rude din partea soției. Masa pregătită de lelea Sofia a fost deosebit de bogată şi de bine prezentată. Rugăciunea făcută de preot nu se deosebea de cele ale ortodocşilor. Masa nu a durat mult, iar atmosfera a fost decentă, deşi vinul servit a fost din abundență.

Eram îngrijorat pentru cei de acasă. Nu ştiam ce se întâmplase odată cu intrarea trupelor sovietice. În acele zile am delegat un ostaş căruia i-am dat bani de drum să meargă până la Bujoru şi să-mi aducă veşti. Călătoria cu trenul, în acele zile, era o adevărată aventură care se putea solda cu mari necazuri. Ruşii forfoteau peste tot, erau înarmați şi mai ales când găseau băutură de la care nu aveau abțineri, deveneau periculoşi. Mulți dintre ei erau puşi pe jafuri. Veniți din sărăcia lor, găsiseră aici o populație bogată şi sub acoperirea războiului, făceau fel de fel de blestemății.

După vreo 10 zile, ostaşul meu s-a întors de la Bujoru cu veşti bune. Valul greu trecuse fără urme. Soția şi copiii stătuseră ascunşi la o casă țărănească de la Umbrăreşti, timp de câteva zile. Acasă intraseră nişte ostaşi ruşi şi cotrobăiseră prin beciul de la cramă, dar negăsind vin au plecat înjurând. Vinul pe care-l mai avea soția îl pusese într-un butoiaş, pe care-l îngropase undeva pe coastă, în grădina din spatele casei. Lucrurile mai bune din casă fuseseră expediate la Sighişoara la locotenentul Linert. Acolo au rămas în siguranță până când am fost şi le-am adus. O dată cu reîntoarcerea ostaşului mi se luase o piatră de pe inimă. Acest ostaş era din Prahova şi în această călătorie dăduse o raită şi pe acasă la el. În satul lui locuia mama Lidiei, unde era învățătoare. Lidia ajunsese acasă la ea după ce stătuse la o rudă în Ardeal, rudă care i-a dat ştiri despre locul unde era maică-sa. Lidia mi-a trimis o scrisoare prin care mă ruga să n-o dau uitării!

O ARMATĂ MINIMALIZATĂ

La Lugoj am rămas timp de aproximativ două luni. Activitățile de aici au fost destul de reduse. Îmi amintesc că am fost trimis într-o delegație până la Arad. Călătoria cu trenul am făcut-o foarte greu şi cu mari riscuri din cauza tâlhăriilor frecvente. Chiar dacă erai înarmat, riscul era acelaşi. Mulți dintre aceşti jefuitori erau români îmbrăcați în uniforme ruseşti şi cu

arme ruseşti. Sub această acoperire, te somau şi te buzunăreau. Dacă încercai să faci opoziţie, te puteau împuşca. Din cauza întârzierii trenului, am ajuns în Arad noaptea târziu. Sergentul pe care-l luasem cu mine era bănăţean şi avea rude în Arad. Am fost găzduiţi la o rudă a lui care avea o casă mare şi frumoasă. Îmi amintesc că am dormit într-o cameră spaţioasă. Pentru ca să ajung acolo, am trecut prin alte două odăi. Într-una din ele era o tânără de o rară frumuseţe, dar ceea ce avea uluitor de frumos, era părul auriu şi lung până mai jos de cingătoare! Tânăra avea ochii negri cu gene mari! În minte mi-a venit celebra fecioară din cântecele germane, Lorelei!

Ne-am îndeplinit misiunea de la Arad pe o zi închisă şi ploioasă încât n-am reuşit să văd prea bine acest mare oraş ardelean, oraş pe care nu-l mai vizitasem şi nici după aceea n-am mai avut ocazia să-l văd.

*

* *

Autorităţile silvice din Lugoj m-au solicitat să le pun la dispoziţie atelajele noastre ale armatei pentru a face aprovizionarea oraşului cu lemne. Pentru aceste servicii, am căpătat în mod gratuit lemne pentru foc, pe care le-am pus la dispoziţia serviciului de aprovizionare al coloanei. O parte însă le-am adus în curte la moş Petre Beldiceanu, gazda unde locuiam. Nu ştiam cât voi fi obligat să rămân aici şi mă gândeam ca toată iarna să am căldură. Îmi fusese suficient frigul pe care-l suferisem prin Rusia! Soldaţii de la coloană aveau şi ei nevoie de căldură, aşa că ne picaseră bine serviciile cerute de Ocolul Silvic din Lugoj.

Dispuneam de mult timp liber şi din această cauză mergeam des la Timişoara prin care colindam toată ziua. Cu alte cuvinte, hoinăream. Îmi plăcea oraşul despre care se şi spunea că este o mică Viană.

Timişoara, din câte ştiam eu, fusese primul oraş din Europa luminat electric şi cu tramvaie! De peste tot respira curăţenia şi disciplina germană! Mergeam de fiecare dată şi mă bărbieream la o frizerie unde era patroană o româncă, Florica! Aceasta era o femeie tânără şi cochetă. De cum intram în atelier, mă invita pe scaun şi mă servea imediat. Florica era o persoană instruită şi delicată. Se spunea despre ea că ar fi foarte bogată. Era o plăcere felul în care ea lucra. Avea mâini fine care-ţi alunecau pe obraz ca o mângâiere. Tot timpul te întreţinea şi-ţi spunea ştirile cele mai importante care circulau prin oraş. Mă simţeam protejatul ei. Poate şi faptul că plata era întotdeauna pe măsură! După ce mă bărbieream la Florica, plecam prin oraş. Într-una dintre aceste plimbări am fost plăcut surprins când m-am auzit strigat pe nume de un domn care mă cunoscuse la Arciz. Am

stat mult de vorbă şi mi-a povestit toate necazurile sale de când a părăsit Basarabia şi până a reuşit să ajungă acasă la Timişoara.

La coloana mea aveam mulţi cai „surplus" la număr. Acest surplus se datora cailor pe care-i găsisem liberi, rămaşi de la trupele germane în retragere. Mai mult, oricând puteai să spui cutare sau cutare cal ţi-a fost luat de ruşi. Toată lumea ştia că aceştia aveau asemenea practici. Regula era ca surplusurile să fie luate în evidenţe. Unii dintre subalternii mei, mai apropiaţi, îmi propuneau să-i vindem! Ba chiar şi din căruţe puteau fi vândute, deoarece era greu de făcut un control şi mai ales atunci când nimeni nu se mai interesa îndeaproape de aceste lucruri! Sigur că mă gândeam ce uşor puteai deveni delincvent! Singurul lucru pe care l-am făcut a fost vinderea calului pe care-l aveam căpătat de la o formaţie germană şi care legal îmi aparţinea. De acest cal se bucurase foarte mult şi fiul meu şi eram tentat să-l ţin până la întoarcerea mea acasă, dar m-am răzgândit, era prea complicat şi nici nu aveam eu condiţii ca să întreţin un cal. Mă mai gândeam că lumea va spune că mi l-am însuşit de pe unde am fost! Banii pe care i-am luat pe el, vreo treizeci de mii, mi-au prins bine pentru taxele copiilor la şcoală!

În acele zile ale toamnei anului 1944, deşi erau ordine stricte să evităm ciocnirile sau orice stări conflictuale cu soldaţii sovietici, acestea se produceau destul de frecvent.

Într-o duminică, un grup de ruşi beţi, chiar pe strada noastră, au încercat să intre cu forţa în casa unui cetăţean, iar unul dintre ei a început să spargă geamurile casei. Câţiva ostaşi români au pus mâna pe rus şi l-au potolit însă aşa de bine că l-au lăsat în stare de nesimţire. Îl şi dezarmaseră. Când am fost anunţat, se lăsase întunericul. Rusul fusese abandonat pe caldarâm. Trecătorii nu-i întinseseră nici o mâna de ajutor, toţi îl ocoliseră cu dispreţ. Cei din casele vecine se închiseseră înăuntru şi nu vroiau să vadă nimic. Împreună cu câţiva ostaşi, l-am ridicat de acolo. Rusul începuse să bolborosească, cu greutate reuşind să desluşim înjurăturile pe care le spunea. L-am dus până în sectorul lor şi l-am lăsat şezând pe marginea trotuarului.

Altădată eram în biroul comandantului de la Centrul de Exploatare, care se ocupa cu achiziţionarea de materiale pentru armată. Noi puneam la dispoziţie mijloacele de transport. În biroul comandantului eram un grup de ofiţeri când brusc se deschide uşa trântită de perete pe care, cu pistolul

întins, un ofițer rus veni la colonelul comandant român, îi puse țeava în piept şi începu să profereze înjurături. Colonelul îngălbenise, iar noi cei de față de asemenea, nu ştiam cum să reacționăm. Ce vroia rusul? Venise să-l înjure pe colonel că alimentele pe care le primise de la Centrul nostru de Exploatare nu erau cele pe care le doriseră ei. De fapt, li se trimisese în cantitate suficientă, dar din ceea ce fusese la dispoziție! Rusul era acum furios şi venise să-l împuşte pe comandantul Centrului! În cele din urmă, un maior care ştia ceva ruseşte, pentru a-l potoli pe ... prietenul sovietic, îl luă cu vorbă bună şi-l duse spre convingere prin magaziile Centrului!

*

* *

Duminica îmi făcusem obiceiul să merg la biserică. În apropierea Timişului era o Biserică Unită. Îmi plăcea modul în care se ținea slujba. Lumea începuse să mă cunoască şi-mi găseam întotdeauna locul liber, deşi aveam unele stângăcii necunoscând exact toate obiceiurile lor.

Alta dată am mers la o biserică ortodoxă ce fusese uşor avariată în timpul luptelor de aici. Spre marea mea surprindere, am găsit în incinta bisericii un grup de ostaşi sovietici cu căciulile lor specifice pe cap, spărgând semințe şi cu țigările în gură! Nu se mai ştia bine dacă era fum de la cădelniță sau de la țigările acestora! Nimeni nu avusese curajul să-i evacueze sau măcar să le atragă atenția! Mai asistasem la asemenea scene în „călătoriile" mele prin Rusia.

Luam masa acasă, unde gătea lelea Sofi, aşa cum începusem eu s-o numesc. Îi aduceam toate materialele de care avea nevoie. La prânz, ea mă întâmpina cu voie bună: „Domnule căpitan, azi avem croampe* sau în altă zi, „avem supă de paradaise!"** Lelea Sofia avea un băiat măcelar care-i aducea carne. Deja începuse să se resimtă lipsurile. Ținând seama de cei patru ani de război, încă se trăia bine în România. Societatea nu fusese sărăcită aşa cum avea să se întâmple mai târziu sub blagoslovita conducere comunistă!

Oamenii cu care lucram erau aceiaşi, oricând dispuşi la compromisuri, delăsători, ceea ce presupunea o supraveghere strictă. Locotenentul Urzică

* croampe = cartofi (ardelenism)

** paradaise = pătlăgele roşii

pe care ar fi trebuit să mă sprijin, dormea cu sticla la cap! Printre ostaşi aveam totuşi oameni de nădejde şi acest lucru m-a ajutat foarte mult. Aceştia, din exces de zel sau poate dintr-un obicei ancestral, se duceau noaptea cu caii la păscut. Mie nu-mi era străin acest mod de păstorit! Copilăria mea fusese marcată de grija care trebuia purtată animalelor cu care te ajutai. Acesta a fost motivul pentru care le-am permis tacit soldaților să meargă noaptea pe câmp cu caii. Dar într-o noapte, pe un întuneric dens, unui ostaş i-au dispărut caii în timp ce el poate fusese furat de somn! A doua zi m-au anunțat de pagubă! N-am luat nici o măsură împotriva lui, îl ştiam un om cinstit şi de ispravă. S-a pornit tacit la căutarea cailor furați. Zadarnice au fost căutările noastre, ele au rămas fără rezultat. Ajunsesem cu cercetările şi în satul Tape care, la intrare, avea un mic monument ce amintea de istoria cuceririi Daciei.

Trecuse mai bine de o lună de la acest neplăcut incident, când, într-o duminică de dimineață, primesc ştire că s-au găsit caii! Ostaşii supravegheau în permanență târgul şi în acea dimineață au apărut caii înhămați la căruța unui cetățean! Au înconjurat imediat căruța şi l-au reținut şi pe „stăpânul" vremelnic al cailor pe care l-au luat la întrebări. Acesta susținea cu încăpățânare că sunt caii săi. Când a văzut însă că gluma se îngroaşă, s-a făcut nevăzut printre oamenii din târg! Cine a fost individul, n-am reuşit să mai aflăm. El ne-a lăsat şi căruța drept chirie pentru caii pe care-i exploatase timp de aproape o lună! Noi eram bucuroşi că-i regăsisem, iar eu mă felicitam că nu l-am pedepsit pe bietul soldat care se dovedise şi de această dată a fi un om de ispravă. L-am surprins după aceea cum îşi mângâia caii şi-i săruta!

*

* *

Eram în a doua jumătate a lunii decembrie şi începusem să mă gândesc la posibilitatea demobilizării mele. Războiul continua în Cehoslovacia, după ce fusese „eliberată" Ungaria. România contribuia substanțial la lupta împotriva „hoardelor" germane, alături de „neînfricații" ostaşi sovietici. Sacrificiile noastre nu erau mai mici decât cele pe care le făcusem în Rusia pentru a ne elibera Basarabia strămoşească. Acum plăteam pentru eliberarea Transilvaniei! Istoria nu ne făcea rabaturi.

Mergeam la Comandament la Timişoara. Aici nu-l găseam niciodată pe comandant, ci numai furieri care-şi făceau munca lor de scriptologi. Vroiam să tatonez terenul pentru că începuse să se vorbească despre

plecarea coloanei către vest, dincolo de Tisa! Trecuseră mai bine de cinci ani de când trăiam sub spectrul armatei şi al războiului. Mă gândeam că a sosit timpul să mă pot întoarce şi eu la viața civilă, lângă ai mei şi la copiii pe care trebuia să-i învăț să scrie şi să citească! Spre marele meu noroc, sosi la mine la coloană un locotenent de artilerie. Nou-venitul probabil era unul dintre cei care se fereau să ajungă în munții Tatra! Binecuvântata sa „învârteală" mi-a folosit şi mie fiindcă am avut cui să dau în primire. Se iveau zorii păcii şi pentru mine, aşa cum se întrevedea şi înfrângerea totală a Germaniei lui Hitler.

Pe lângă vechea mea ladă de campanie cu care mă purtasem prin acele hăuri ale Rusiei, băieții de aici îmi confecționară, numai ei au ştiut cum, o nouă ladă în care să-mi pun toate bagajele mele. Pe noua ladă mi se scrisese cu vopsea albă, frumos, numele şi adresa.

Pentru a imortaliza oarecum momentul etapei, am fost în Timişoara, la fotograf, după ce mă ferchezuisem la frizerița mea, Florica. Acolo mi-am făcut o fotografie în uniforma militară cu gradul de căpitan. Uniforma încă nu se schimbase, era uniforma Armatei Române, armata unei țări care încă mai era regat. N-am uitat să-i trimit şi Lidiei o fotografie. Amintirea ei mă obseda şi continua să mă urmărească încă după trecerea vremii.

Mi-am lichidat mica gospodărie pe care mi-o făcusem aici la Lugoj. I-am lăsat lemne gazdei, moş Petre, pentru încă două ierni. Lelea Sofia mă însoți până în oraş, la Timişoara, unde am făcut cumpărături pe care vroiam să le duc acasă. Uitam să spun că am şi vândut din lemnele pe care le aveam unui evreu din Lugoj, care mi-a dat parale bune, iar pe deasupra şi un baston din trestie de mare cu cap de argint! Acest baston îl am şi acum şi, cu ajutorul lui, îmi mai „administrez" cele două nepoate când nu m-ascultă!

După ce-am primit ordinul de demobilizare şi-am îndeplinit toate formalitățile de predare-primire, i-am adunat pe toți ostaşii de la coloana mea care îmi fuseseră credincioşi şi de mare ajutor în achitarea obligațiilor noastre ca militari. Alături de ei înfruntasem atâtea pericole, înfruntasem de atâtea ori moartea. Le-am mulțumit tuturor. La rândul lor, mi-au urat sănătate şi să mă bucur de familia pe care acum o voi revedea şi de care poate nu mă voi mai despărți! M-au aplaudat. A fost în adevăr unul dintre momentele emoționante pe care le trăiam.

ÎN ZORII SOCIETĂȚII ROȘII

Am aşteptat multe ore în gara Lugoj până a venit un tren care să mă ducă la Bucureşti, de unde urma să merg în continuare la Galați. Călătoria cu trenul era încă o aventură în care puteai avea multe peripeții. Prezența ruşilor făcea nesigur sfârşitul cu bine a unei asemenea întreprinderi. Jaful şi crima erau la ordinea zilei. Aşa cum spuneam, în haine ruseşti se puteau ascunde şi jefuitori autohtoni.

Mi-am ascuns banii şi actele pe care le aveam asupra mea, într-o punguță, la piele, sub centură. Ofițerii erau încă vizați. Ei erau reprezentanții claselor exploatatoare. Lupta pentru desființarea acestora încă nu se declanşase. Urma.

În gara Craiova se aşternuse un strat bun de zăpadă. Călătoria mergea greu, dar aveam încă stoicismul de a suporta frigul, statul în picioare, urcatul în vagoane pe fereastră sau călătoria în W.C.-ul trenului. Acest fel de călătorie constituia prefața noilor timpuri ce se deschideau după „eliberarea țării de hoardele germane"!

La Bucureşti, în hala unei magazii, mi-am recuperat lada pe care am expediat-o către Galați. De aici am călătorit o noapte întreagă în acelaşi vacarm, iar de la Galați până la Bujoru, m-am urcat pe tenderul locomotivei ce gâfâia, mergând încet din cauza presiunii slabe. A doua zi spre seară am coborât în gară la Bujoru cu oasele întregi.

*

* *

Eram din nou acasă. Era noapte, eram înfrigurat şi negru la față de funinginea locomotivei cu care călătorisem. Ne aflam în plină iarnă a anului de grație 1945.

După atâtea peregrinări, mă vedeam din nou la vatră cu bucuria în suflet şi cu speranța că am ajuns la capătul calvarului pe care istoria mi-l pregătise mie şi generației din care făceam parte. Mă informam ascultând epopeea celor rămaşi acasă. Devenisem un fel de Ulise ce reuşise să scape de urgia zeului Marte şi revenise în Itaca. Dar nici aici nu fusese linişte şi încă nu se aşternuse pacea. Tunurile mai bubuiau pe bătrânul continent, precum şi în îndepărtatele zone ale răsăritului.

Era iarnă. La Bujoru rămăseseră câțiva ruşi şi câteva rusoaice. Prin gară mişunau încă beți şi, ori de câte ori le venea cheful, trăgeau rafale de pistol automat sau focuri de armă. Făceau mereu zarvă, țineau lumea sub teroare. Sus, spre via lui Stăncescu, se afla un aşa-zis post „de pândă" de

unde vegheau câteva rusoaice în chip de amazoane. Cărau vin cu damigeana sau cu căldările şi făceau chefuri cu prietenii lor. Erau adevărate orgii! În Itaca era o atmosferă apăsătoare. Când au năvălit eliberatorii, lumea nu ştia ce va fi. Unii au încercat să se refugieze, să fugă din calea lor. N-au ajuns prea departe şi s-au reîntors la casele lăsate de izbelişte. Şeful de post, acel blând şi paşnic Alexe, pe care-l văzusem ultima oară în fugă, fusese împuşcat de gărzile ruseşti. Jandarmii erau consideraţi, ideologic, oamenii „burghejilor".

Începusem să folosim noi cuvinte în vocabular, cuvinte care până atunci aveau alte semnificaţii decât cele de acum.

Copiii erau acasă la sosirea mea, în vacanţa de Crăciun, dar în curând aveau să plece la Galaţi, la şcoală. La spital nu era medic, bătrânul sanitar Cincu era singurul vraci care încerca să facă faţă tuturor nevoilor ivite. Când frontul era acolo, se zbătuse singur făcând faţă cu priceperea sa nevoilor imediate. Se spunea că fusese citat de către vestitul general rus Malinovski pentru zelul cu care servise şi pe ostaşii sovietici.

Sigur, dl Cincu era un meseriaş creştin, pentru el nu erau diferenţe de uniforme!

Viaţa începuse a se îngreuna, banii se înmulţeau pe măsură ce bunurile erau tot mai puţine. Circulau ruble tipărite în cantităţi mari, cu care ruşii plăteau şi pe care unii naivi începuseră să le strângă. Mai târziu aceşti bani nu valorau nimic şi au fost arşi, saci întregi. De altfel, chiar şi nemţii folosiseră metoda, introducând pe piaţă multă hârtie tipărită sub formă de bancnote româneşti! Speculanţii se înmulţiseră precum corbii. Printre ei locul de frunte îl deţineau cei ce fuseseră învârtiţi şi mobilizaţi pe loc pentru interesele economice ale ţării. Astfel, la Bujoru era negustorul Alexandrescu, care mai târziu a fost asasinat pentru a fi jefuit chiar de băiatul pe care-l avea în prăvălie.

Ruşii băgaseră spaima în toată populaţia. Era un mare risc să întârzii seara în afara casei. Te trezeai imediat cu pistolul în coaste şi cu somaţia: "Davai ceas, davai denghi!" Dacă nu aveai ceas sau bani, exista riscul să ajungi acasă dezbrăcat la piele sau să nu mai ajungi. Gloanţele erau risipite cu mult sânge rece. Nimeni nu putea reclama. Eram ţară învinsă, ocupată! Eliberatorii nu ne iubeau, fusesem doar aliaţii nemţilor. De fapt, jaful era general. Încă nu se stabiliseră datoriile de război, dar ţara începuse să plătească din greu: trenuri nesfârşite cu grâu, sau alte cereale, cu cherestea, cu petrol se duceau fără întrerupere către răsărit! Nimeni nu protesta. Şi cui se putea face plângere? Occidentul era cu spatele la noi şi cu spatele

avea să rămână multă vreme. Fuseserăm aliații lui Hitler doar. Morții din Tatra nu erau puşi la socoteală, şi nici nu aveau să fie puşi vreodată! Ardealul avea să fie recuperat cu prețul bolşevizării țării şi prin faptul că ungurii aveau o soartă mai rea decât a noastră. Basarabia va rămâne cine ştie pentru câte veacuri aşa cum o organizase Stalin: jumătate la Ucraina şi restul o republică sovietică cu nişte strămoşi pe care-i chema Dragoş Vodă sau Ştefan cel Mare!

Mi-am reluat activitatea de Inspector de Plasă. Nu mai aveam entuziasm, mă simțeam obosit. Mergeam în aceste inspecții pentru a-mi justifica timpul şi salariul. Băteau alte vânturi. Nu mai puteai vorbi orice. Trebuiau ridicați în slavă „eliberatorii". Războiul nu se încheiase. În Cehoslovacia se purtau lupte grele. Se umpleau alte cimitire de cruci cu cască deasupra unui nume abia scrijelit pe o scândură subțire. Românii mureau la marginea localităților, sovieticii erau primii care intrau în oraşe sau sate.

Şi iată că destinul nu mă slăbea din chingile lui: am primit din nou ordin de chemare! De data aceasta trebuia să mă prezint la Piteşti, la Regimentul 4/22 Infanterie. Nu ştiam ce reprezintă noua unitate, mai târziu am aflat. Erau rămăşițele Regimentului 22 Infanterie Târgovişte cu rămăşițele Regimentului 4 Infanterie Piteşti!

Am îmbrăcat din nou uniforma, mi-am făcut iarăşi lădița şi începusem să mă gândesc la munții Tatra!... Primisem o ştire de la Lidia Bratimov, care acum era la Bucureşti, unde făcea o şcoală de asistente medicale. Când am ajuns în Gara de Nord i-am dat un telefon la şcoală. A venit în gară şi, până la trenul cu care trebuia să mă îndrept către Piteşti, ne-am plimbat pe străzi timp de câteva ore. Au fost ore de relaxare şi care ne-au amintit de zilele ce trecuseră ca într-un vis. La plecare m-a condus până la capătul peronului.

La Piteşti am fost găzduit la rudele unei secretare de la Inspectoratul de Învățământ de la Galați. Aici, la Piteşti, am aşteptat o zi aşa cum mă învățase experiența. Când am ajuns la biroul Mobilizare, am fost întâmpinat cu un: "Domnule, de când te aşteptam să pleci în delegație la Roman!" Mi se luă o piatră de pe inimă, scăpam de front. Trebuia să merg la Roman la Cercul de Recrutare. Romanul era oraşul în care făcusem şcoala militară de ofițeri. Era un oraş plin de amintiri frumoase pentru mine. Acum era un oraş cucerit de trupele sovietice şi se „bucura" de un regim aparte, adică de un regim de ocupație!

Drumul până acolo l-am făcut în condiții grele. Cu chiu, cu vai, mi-am făcut un loc și cu puțin noroc m-am putut așeza pe o banchetă. Afară, pe scări, oamenii stăteau agățați, unii abia ținându-se de câte o bară metalică. În dreptul ferestrei mele, o tânără abia stătea agățată. Se făcuse roșie la față din cauza frigului. Am băgat-o pe fereastră și am așezat-o pe genunchii mei. Recunosc că nu mi-a părut rău că înfruntasem protestele celorlalți când am tras-o pe fereastră înăuntrul compartimentului. De fapt, o bucată de drum am mai stat eu în picioare și ea pe banchetă. La lăsatul întunericului am ținut-o pe genunchi. Nici vorbă de lumină în vagon! Fata a coborât la Mărășești, o dată cu mine, unde eu trebuia să schimb trenul.

Gara de la Mărășești era de nerecunoscut din cauza „pavoazului cu pânze roșii pline de lozinci!" Unele erau scrise în limba rusă, cu litere slavone!

Până la ora nouă n-a trecut nici un tren spre Roman. Un tren mărfar, plin cu cherestea se ducea spre Rusia, prin Bacău și Roman. M-am urcat într-un vagon sus pe cherestea, lucru dovedit apoi nechibzuit. După plecarea trenului, a venit la mine stăpânul paznic. Acesta era un rusnac pocit ce avea de gât agățat nelipsitul pistol mitralieră: „Davai denghi", mă împinse el cu țeava pistolului. M-am scotocit prin buzunare și i-am pus în mâna niște bani! Credeam că am scăpat. Nu la mult timp a apărut un altul, tot la fel de chipeș: "Davai denghi!" M-am scotocit din nou. Până la Roman deja nu mai aveam nici un ban în buzunar, dar scăpasem nearuncat din tren!

Pe la ora zece și jumătate, intram în gară. În spatele gării erau câteva birje, toate cu birjari evrei. Așa era nordul Moldovei. Norocul meu că fusesem prudent și o parte din bani îi pusesem la piele, în jos de brâu. Am convenit cu bătrânul meu birjar să-mi găsească o gazdă pentru ca să pot dormi în acea noapte. După ce se scărpină sub căciulă, se hotărî și mă duse la niște rude de ale lui, nu departe de gară. Am urcat pe o scară din lemn ce gemea din toate încheieturile și la capătul unui gang îngust am pătruns într-o cameră unde mai dormeau două persoane. Patul oferit mie era acoperit cu niște țoale din cârpe. După ce m-am dezbrăcat și m-am culcat, colocatarii mei vorbeau în șoaptă. Foloseau o limbă ce semăna cu germana, vorbeau în idiș. După deducția mea, erau comuniști. Oboseala mă cuprinse, înțelegeam prea puțin din convorbirea lor, așa că adormii buștean până la ziuă.

A doua zi am avut ocazia să văd cum arăta Romanul, dragul meu oraș din amintiri! Am asistat la scene în care se vedea halul de degradare în care fusese coborât orașul.

După o scurtă toaletă cu apă rece, m-am echipat și m-am îndreptat către Cercul de Recrutare. Acolo nimeni nu știa de ce fusesem trimis la

ei!!? M-au lăsat liber până a doua zi când urma să se lămurească ei mai întâi ca apoi să mă lămuresc şi eu. Am plecat în oraş în căutarea unei gazde. Căutarea îmi fuse zadarnică. Spre prânz mă răzbise foamea şi am intrat în crâşma unui evreu. Îmi aduceam aminte că în 1922 şi 1923 când fusesem elev la Şcoala de Ofiţeri, erau evrei în Roman, dar parcă nu atât de mulţi! Poate că veniseră acum şi din Polonia, la intrarea lui Hitler, mi-am explicat eu. Vitrinele prăvăliilor erau pline cu lozinci care acopereau marfa şi aşa puţină. Steaguri roşii peste tot. După trei sau patru zile de umblat fără rost, cei de la Cercul de Recrutare se lămuriseră că eu fusesem trimis pentru comisia de aplicare a armistiţiului, ca delegat din partea română! Trebuia să fiu „şef de birou". Nimeni nu mă avertizase cu nimic înainte.

Am realizat, nu după multă vreme, că ruşii vroiau să ne jecmănească cu acte în regulă şi cu semnătură! La acest birou veneau nişte hârtii pe care noi trebuia să le semnăm. Unele dintre ele erau redactate în limba rusă! Nimeni dintre cei ce lucram acolo nu ştia ce conţinut aveau, dar trebuiau semnate! Uneori mă gândeam că-mi voi fi semnat şi o condamnare la moarte!

Această celebră comisie îşi avea sediul aici, la Roman, în casele lui Manolescu Strunga, marele politician liberal şi profesor de oculistică de la Facultatea de Medicină din Bucureşti. Era o casă mare, boierească, a cărei descriere ar fi de prisos. Poate că ar merita menţionat că aceste case purtau amprenta războiului.

Noi, comisia, aveam aici trei camere, două ale colonelului şef şi încă una pe care o împărţeam eu cu cele două dactilografe. Şeful era văr primar cu colonelul Buznea, prietenul meu de la Arciz. Dar câtă diferenţă între cei doi veri: unul, pâinea lui Dumnezeu, acesta de aici, un om rău sau mai pe româneşte, al dracului! Dactilografele, amândouă erau evreice, una mai în vârstă, potolită şi decentă, una mai tânără şi obraznică. Ambele aveau un salariu foarte bun pe care-l plătea primăria.

Prefectul judeţului era un avocat parfumat şi împopoţonat, de o aroganţă greu de imaginat. Odată am fost nevoit să merg la el pentru a lămuri nişte chestiuni strict legate de activitatea noastră. La intrare l-am salutat cuviincios. El mi-a întins mâna înmănuşată! M-am făcut că nu observ că intenţiona să dea mâna cu mine şi am trecut direct la chestiunile care mă priveau. În alte ocazii m-a evitat după această întâmplare în care îl lăsasem cu mâna întinsă. De fapt, nici n-am mai rămas multă vreme la Roman.

Colonelul şef sta foarte puţin la birou. Semna câteva hârtii şi pleca imediat. Eu rămâneam mai mult cu dactilografa cea tânără. Cea mai în vârstă plecase, iar în locul ei venise o româncă, dna Toma şi ea mai în etate şi tare necăjită pentru că soţul ei era pe front în Cehoslovacia, iar ea rămăsese singură cu doi copii mărişori.

Ruşii făceau numai abuzuri. Orice obiect de fabricaţie germană, indiferent de provenienţa lui, pretindeau că este „pradă de război" şi li se cuvine. Au venit la noi cu plângeri mulţi cetăţeni şi ne-au spus că li s-au luat din case maşini de cusut, unelte diverse pe care ei le cumpăraseră şi prezentau facturi doveditoare. Nu te puteai opune. Ruşii hotărau. Colonelul nostru ştia bine ruseşte, dar nu intervenea pentru că rezultatul ar fi fost acelaşi. Comisia noastră era doar de formă.

În oraş se făcea o propagandă comunistă deşănţată. Trebuia să fii foarte atent ce vorbeşti, peste tot mişunau agenţi denunţători. Fusesem chemaţi la o şedinţă unde trebuia să participăm la discursul unui conferenţiar militar al cărui nume îl reţin şi acum. Era vorba de un colonel pe nume Maltopol. Sala era arhiplină. Într-o lojă asista la această conferinţă un rus, comandantul garnizoanei. Acesta nu ştia nici o boabă româneşte, dar venise însoţit de un translator (perivoci). Conferinţa lui Maltopol nu fusese decât o ditirambă la adresa Uniunii Sovietice, a armatei roşii eliberatoare! În timpul discursului său, Maltopol ridica privirea şi urmărea reacţiile rusului din lojă. Am plecat din sală cu un sentiment de umilinţă.

În oraş am asistat la alt spectacol, în faţa primăriei unde erau în permanenţă doi oameni cu măturoaie în mână pentru a curăţa strada. Unul dintre aceştia era dl Pipa, avocat şi fost primar al Romanului pe o foarte scurtă etapă, cât a fost premier Horia Sima. Mi-am zis în gând: „legea talionului!"

*

* *

Comunicatele de război arătau cum se strânge tot mai mult cleştele în jurul resturilor armatei germane. Cele două fronturi, din vest şi din est, erau pe punctul de a face joncţiunea. Ne apropiam de 1 mai şi se făceau pregătiri pentru „marea sărbătoare a proletariatului". Erau zile frumoase, senine, cu cer albastru. Ziua de 1 mai a anului 1945, prima oara când se sărbătorea întâiul mai „liber"! Era o zi frumoasă, cu cer albastru fără pic de nor. M-am dus ca simplu spectator, pe stradă. La ora 8 de dimineaţa, se puseră în mişcare coloanele de demonstranţi. Fusese mobilizat întregul

oraş. În fruntea coloanei măturătorilor fusese pus avocatul Pipa, fostul primar al oraşului! La trecerea lor, s-a aruncat în ei cu balegi, cu diverse obiecte. După plată şi răsplată, mi-am reamintit. Se montaseră care alegorice, grupe de sportivi, la urmă „gărzi muncitoreşti"! În grădina publică, pe un fel de movilă, unde eu în anul 1922 făcusem o fotografie cu colegii de la Şcoala de Ofiţeri, acum era un fel de tribună de unde se făcea propagandă pentru Uniunea Sovietică. Am părăsit parcul cu un gust amar.

*

* *

În următoarele zile am făcut un memoriu către comandantul Marelui Stat Major, generalul Pretorian Septimiu. După ce am arătat toate campaniile la care participasem şi câţi ani stătusem departe de familie, ceream acum să mi se aprobe transferarea mea de la Comisia pentru Armistiţiu din Roman la cea de la Galaţi.

Eram în prima decadă a lunii mai 1945. Într-o dimineaţă, gazda mea, o unguroaică, îmi bătu în uşă şi mă invită să ascult comunicatul de la radio: „Germania capitulase!" Aşadar, războiul în Europa luase sfârşit. Nu cu mult înainte murise preşedintele Americii, Roosevelt. Nu apucase să-şi vadă „opera" împlinită! Dăduse undă verde armatelor roşii pentru a pătrunde în inima Europei! În rândurile românilor domnea un sentiment apăsător şi de nelinişte provocat de „eliberatori". Se deschidea calea unui lung calvar.

Mi-am luat formele necesare şi-am părăsit Romanul, oraşul amintirilor frumoase, acum vopsit în roşu şi murdar. În gară, am aşteptat ore în şir sosirea unui tren cu care să plec spre Galaţi. La un moment dat, intră în gară un tren luxos, curat, cu perdele la ferestre, cu locomotiva lustruită. Îmbrăcat în uniforma de ofiţer, am îndrăznit să mă urc, dar când să pătrund în vagon, am fost oprit de un colonel care mi-a interzis intrarea. Mi-a explicat că este un tren special ce transporta foşti deţinuţi evrei din Polonia către Bucureşti!

După încă alte ore de aşteptare, m-am putut îmbarca într-un tren către Galaţi. Era în preajma sărbătorilor de Paşti, sărbători pe care le-am putut petrece cu cei dragi de acasă.

*

* *

Într-una din zile, sunt invitat împreună cu soţia, la prietenul meu pretorul Florescu. Era o seară plăcută de primăvară. Ne instalasem într-o cameră mai dosnică, unde puteam lăsa ferestrele deschise prin care

pătrundea aerul şi mirosul florilor de salcâm. Încă de la sosire, Florescu ne spusese că fusese invitat la Grişa Nunin.

Acest Grişa era un personaj ciudat, aciuat la Bujoru de puţină vreme. Basarabean de origină sau cel puţin aşa spunea el, devenise proprietarul unei mori de tip ţărănesc care făcea făină de grâu, de porumb şi uruială*. În scurt timp făcuse o avere apreciabilă. Pe lângă moara sa se aciuaseră o serie de rusnaci pe care el îi justifica drept rude mai apropiate sau mai îndepărtate. Printre aceste persoane de adunătură, se aflau şi mai multe femei, unele chiar frumoase. Gurile rele vorbeau despre un fel de harem. Se mai zvonea că Grişa reuşise să-şi strângă averea prin mituirea celor din administraţia locală sau judeţeană. O dată cu intrarea trupelor sovietice, la Grişa erau cazaţi toţi ofiţerii ruşi. El le oferea mâncare, băutură şi chiar femei. Se vorbea de adevărate orgii.

Cu o zi înainte, Florescu şi soţia fuseseră invitaţi la o mică petrecere la Grişa, dar refuzaseră fiindcă erau informaţi că la această petrecere era chemat şi un ofiţer rus, şeful garnizoanei din Bujoru! Pretorul Florescu evita să-l întâlnească pe rus, din motive pe care nu ni le spusese.

Eram deja instalaţi la masă când veni un „emisar" trimis de Grişa cu invitaţie expresă ca Florescu şi soţia lui să meargă neapărat acolo! Această invitaţie suna mai mult ca un ordin. Florescu veni la noi înjurând neliniştit de această invitaţie brutală. După plecarea omului trimis de Grişa, încuie bine uşile şi închise ferestrele de la stradă. Eu şi soţia ne-am exprimat dorinţa de a ne retrage, ba chiar l-am sfătuit pe Florescu să meargă pentru a nu-şi provoca neajunsuri! Ne era şi nouă teamă de acest „şef de garnizoană". Ruşii erau atât de imprevizibili! Florescu nici n-a vrut să audă. Ne-am aşezat la masă, am mâncat şi băusem şi câteva pahare de vin. Eram bine dispuşi când deodată ne trezim cu ofiţerul rus în persoană, venit direct în camera unde eram noi! Ne-am ridicat în picioare uluiţi. Rusul dăduse ocol casei, găsise o fereastră deschisă pe care o escaladase, pătrunzând înăuntru. Când a intrat la noi, bolborosea pe ruseşte înjurături! Maria, soţia pretorului, se făcuse palidă, ca şi noi, şi încercă să se apropie de rus să-l potolească, fiindcă acesta tot ducea mâna spre şold unde avea tocul revolverului! Doamna Florescu, care ştia ceva ruseşte, încerca să-i spună că eu abia ieşisem din spital şi că în nici un caz nu mă puteam duce la Grişa, unde rusul insista să mergem cu toţii! În această atmosferă de teroare şi

* uruială = măcinat (triturat) din porumb folosit pentru hrana animalelor.

teamă, eu şi soţia ne-am strecurat şi-am plecat acasă. Familia Florescu a pus caii la trăsură, l-au luat şi pe rus şi au plecat la morarul Grişa!

Exact cum a decurs petrecerea acolo, n-am aflat în toate amănuntele. A doua zi, cu lacrimi în ochi, Florescu mi-a relatat pe scurt istoria acelei nopţi. Cum au ajuns acolo, rusul l-a lăsat pe Florescu afară, l-a aşezat cu faţa la un perete, păzit de doi ostaşi cu puşca la ceafă, iar pe Maria a dus-o înăuntru, unde a violat-o! După mai multe ore, i-a urcat în trăsură şi i-a trimis acasă!

*

* *

În urma memoriului fusesem transferat de la Comisia pentru aplicarea armistiţiului de la Roman la comisia analoagă de la Galaţi. La început, m-am dus îmbrăcat civil. După ce am identificat locul unde funcţionează această comisie fantomatică, m-am prezentat şefului, colonelul Stăncescu. Acesta era un om înalt, voinic, cu vorba sacadată şi milităroasă. Avea un aer cam îngâmfat, ca mulţi dintre ofiţerii activi, cred că nu greşesc dacă aş adăuga şi puţin dispreţuitor! Nu era deloc o surpriză dacă, după ce-l cunoşteai mai bine, constatai şi atributul de obedient. Colonelul Stăncescu se făcu, la câteva săptămâni după ce am ajuns eu acolo, membru PCR! Primul sfat pe care mi l-a dat când m-am prezentat a fost să nu părăsesc biroul în timpul programului de lucru! Apoi am constatat că pe el nu prea îl prindeai pe la birou cu zilele! S-a bucurat când m-am dus, avea, în fine, şi un ajutor. Clădirea în care era Comisia se afla aşezată pe bulevardul principal al oraşului. Ferestrele de la birou dădeau spre bulevardul care ne oferea cu generozitate spectacolul străzii. Îmi găsisem o gazdă pe strada Balaban, la o bătrâna evreică, ce avea şi o nepoată cam sperioasă, care se ascundea când mă vedea! La birou, aveam două dactilografe, una era durdulie, veselă şi puţin isterică. Se purta provocator, arborând un decolteu cam mare, care-i expunea sânii destul de dezvoltaţi. Cealaltă dactilografă, mai în vârstă şi puţin geloasă, ne urmărea tot timpul şi nu mă lăsa niciodată singur cu colega ei mai tânără, deşi comportamentul meu era cât se poate de decent.

Sufletul femeilor este greu de înţeles.

După câteva săptămâni, sosi la noi un căpitan activ cu ordinul de a mă înlocui pe mine. De fapt acum nu-mi pica prea bine înlocuirea, cel puţin din punct de vedere material. Leafa de căpitan era mult mai substanţială decât cea de învăţător. Nevoile mele cu cei doi copii la şcoală erau mari. Dar ... războiul se terminase, lucrurile trebuiau reaşezate. Colonelul mă chemă,

îmi mulțumi pentru ajutorul pe care i-l dădusem până atunci şi-mi explică în sensul în care şi eu gândisem.

M-am întors la Bujoru la ai mei şi la şcoală. Fusesem înlocuit şi din funcția de inspector de învățământ pe plasă, dar rămăsesem încă director de şcoală. Cu multă râvnă îmi reluai meseria de dascăl de la care fusesem întrerupt atâția ani din cauza vremurilor tulburi şi absurde. De fapt, absurde aveau să şi continue! Şcoala rămăsese în paragină de pe vremea interimatului lui Licheardopol, ceea ce mă făcu să acord o deosebită atenție refacerii ei.

Comuniştii îşi consolidau puterea. Vroiau să-şi mărească rândurile de aceea racolau noi membrii. Învățătorimea dădea buluc, dintr-un reflex de prudență, la partidul social-democrat pe care-l socotea mai apropiat ca ideologie de comunişti. Aceştia au avut însă grijă ca să fracționeze social-democrația şi după experiența bolşevică, pe unii i-au anatemizat iar pe ceilalți i-au înghițit! Eu n-am aderat la nici un partid! Ba mai rău, am luat poziție adversă față de multe lucruri ordonate, dar pe care le socoteam contrare intereselor adevărate ale învățământului românesc. „Opoziția" mea avea să atragă mari neajunsuri asupră-mi... Văzusem cum foşti legionari, precum învățătorul Vicol, care îmbrăcase cămaşa verde şi diagonala cântând imnuri în gura mare, s-au înscris în PCR şi oameni precum Chiriță Mândru, ce ocupase un post prin concurs, sunt înlăturați. Scena era deschisă larg pentru toți fripturiştii. Unii dintre ei se cocoțau, alții cădeau în plasa unor greşeli. Toate acestea m-au făcut să mă închistez în propriile mele amărăciuni.

Începusem să-mi creez faima de „reacționar."

Munca de propagandă se înteţise. Fusese numit un primar venit din fabrică. Acesta nu ştia nimic despre treburile țărănimii. Executa cu violență şi aroganță dispozițiile primite de „sus". Ori de câte ori se ivea ocazia, mă aşezam pe o poziție diferită față de cei ce propovăduiau raiul comunist!

Deunăzi, mă întâlnii cu un bun prieten învățător ce fusese „liberal". Îl întrebai: „Ei, coane Dimofte, încotro mergem?" El îmi strânse mâna, semnificativ şi vesel: „Acolo unde am fost întotdeauna, cu social-democrația!" Mi-am desprins mâna din mâna lui, cu răceală. Veneau alte vremuri la care eu nu mă puteam adapta.

Finland
Lake Ladoga
Karelian Isthmus
Union of Soviet Socialist Republics
Leningrad
Estonia
Volga River
Demyansk
Kalinin
MOSCOW MILITARY DISTRICT
Moscow
Oka River
Latvia
Rzhev
Mozhaisk
Lithuania
Dvina River
Vyazma
Ugra River
Tula
Vitebsk
Smolensk
Orsha
WESTERN MILITARY DISTRICT
Roslavl
Minsk
Bryansk
Orel
Belorussia
Dnepr River
Bialystok
Brest
Bug River
Kursk
Pripyat Marshes
Desna River
Kharkov
Kiev
Lokhvitsa
Donets River
Stalingrad
Lvov
KIEV MILITARY DISTRICT
Dnieper River
Uman
Ukraine
Rostov
Bukovina
Caspian Sea
Odessa
Bessarabia
Sea of Azov
Crimea
Rumania
Sevastopol
Caucasus

ASEDIUL ODESSEI – OCTOMBRIE 1941 –

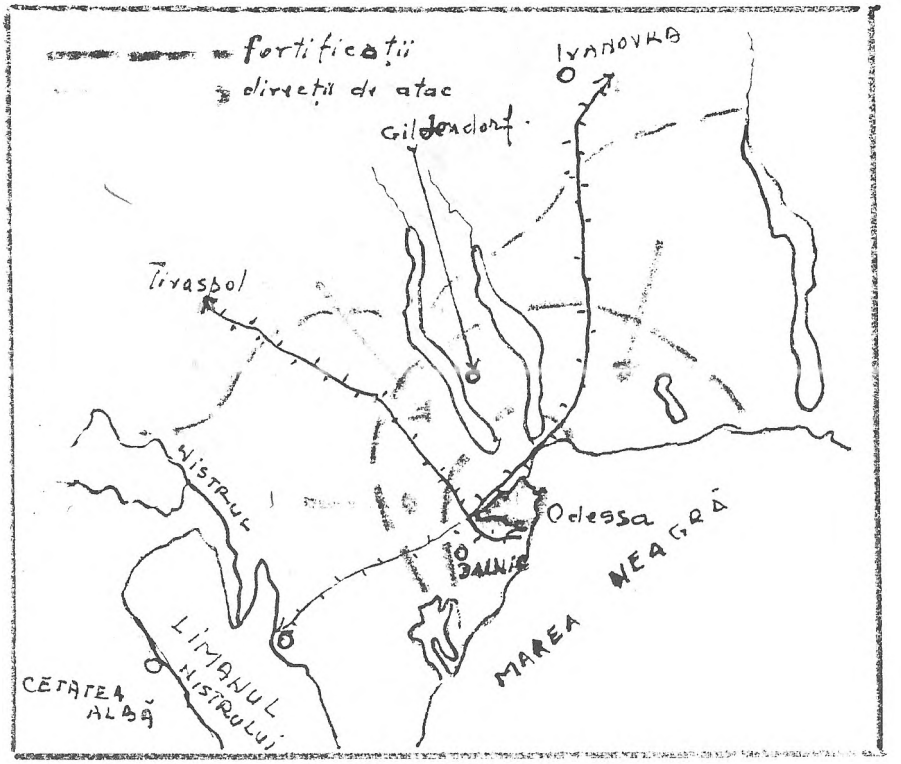

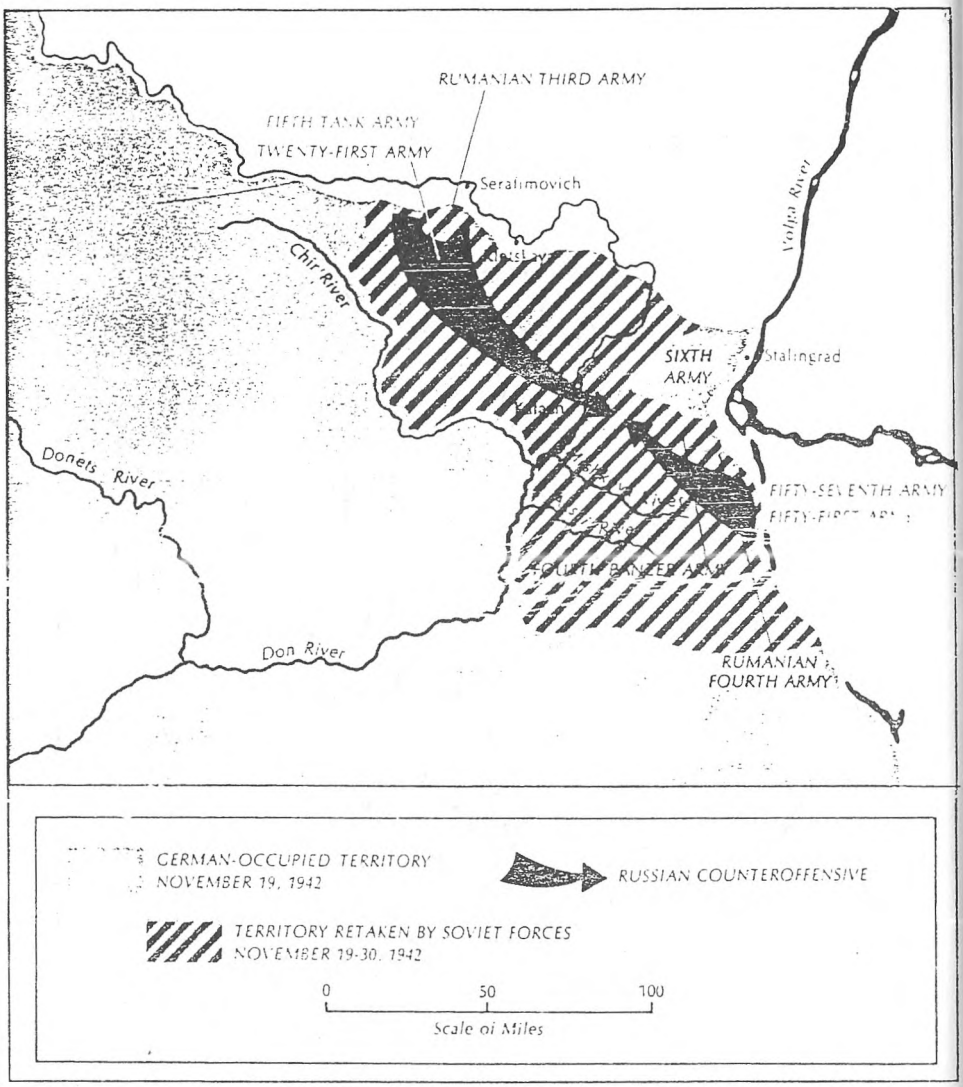

On November 19, 1942, a million Soviet troops launched a two-pronged assault (arrows) to break the siege of Stalingrad. Attacking from the northwest, the Fifth Tank and Twenty-first armies pushed past the Rumanian Third Army and closed in on Kalach. From the southeast, the Fifty-first and Fifty-seventh armies punched through the Rumanian Fourth Army and the German Fourth Panzer Army, and then linked up with the northern forces near Kalach. By November 30, the Russians had retaken almost 10,000 square miles (red-striped area) and had squeezed 250,000 Germans into a tiny pocket (gray) west of Stalingrad.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE / 5

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI / 7

PARTEA I

O LUME TENSIONATĂ / 9
ÎNCEPUTUL CALVARULUI / 10
O IDILĂ ÎNTR-UN CUIB DE BARZĂ / 23
TEAMĂ ŞI NESIGURANȚĂ / 25
LA DRUM CU SPAIMĂ ŞI TRISTEȚE / 34
VREMURI NESIGURE, MISIUNI ÎNGRATE / 38
LUCRĂRI SISIFICE / 46
UN REGE IZGONIT ŞI LUPTE INTESTINE ÎN ȚARA SFÂŞIATĂ / 48
UN CUTREMUR CATASTROFAL / 52
ABERAȚII TOTALITARISTE / 57
ORDINE ŞI DISCIPLINĂ CAZONĂ / 63
APOSTOLII NEAMULUI ÎNOTAU PRIN NOROAIE / 67
DESTIN ÎN DERIVĂ / 70
ÎNTR-O NOAPTE SENINĂ ŞI CALMĂ ÎNCEPE TRAGEDIA. PRIMII PAŞI GREŞIȚI / 72

PARTEA a II-a

SCURTE ILUZII ÎN DRUM SPRE IAD / 76
MĂRŞĂLUIND CĂTRE LINIA DE FOC / 82
TÂRGUIELI ÎN FAȚA MORȚII / 86
ÎN FAȚĂ CU DESTINUL / 88
DIN NOU ÎN FURTUNĂ / 91
ZEIȚA FORTUNA NE-A ZÂMBIT / 95
ÎNTOARCERE ÎNDOLIATĂ, CU SUFLETE CERNITE / 99
TREI, DOAMNE... ŞI TOȚI TREI! / 106
VIAȚA CONTINUĂ CU TOATE ALE EI / 109
DEŞI ERA RĂZBOI, INSPECȚIILE CONTINUAU! / 116
COMUNICATE MINCINOASE, PRESIMȚIRI NEGRE / 121

DIN NOU CĂLĂTORIE CĂTRE INFERN / 130
O SERATĂ „LA ORDIN"! / 136
„ŞI CU CÂT NE-APROPIEM / CALCĂ TARGA-N RECVIEM" / 139
ÎNVERŞUNARE CU TÂLC ŞI MISIUNI LUGUBRE / 142
MEREU ÎN APROPIEREA MORŢII. DIN SIMFONIILE SINISTRE N-AU LIPSIT KATIUŞELE ŞI NICI AVIOANELE STUKAS / 149
APOCALIPSA ÎNTR-O BLÂNDĂ ZI DE TOAMNĂ / 152
LA RĂSĂRIT DE DON, NORI AMENINŢĂTORI. LA APUS, TOT MAI MULTĂ TRISTEŢE / 156
URMAŞII LUI KUTUZOV / 159
ATACUL ÎNCEPE CU O SIMFONIE FUNEBRĂ / 161
DRAMA SE DESFĂŞOARĂ ÎNTR-UN DECOR DE CRĂCIUN / 162
ERA O PRIVELIŞTE CUMPLITĂ / 169
IARĂŞI LA CHEREMUL DESTINULUI / 173
LA PÂNDĂ, AŞTEPTÂNDU-I PE RUŞI / 177
TRUPĂ DE SACRIFICIU / 183
PĂRĂSIŢI ÎN VOIA SORŢII / 186
ZARURILE SUNT ARUNCATE / 192
UN SPECTACOL STRANIU / 195
UN CRĂCIUN EMOŢIONANT / 198
ŞI O ÎNTÂMPLARE CU HAZ / 198
UN REVELION PRINTRE CIVILI. DRUMURI ŞI DIN NOU DESTIN ÎN CUMPĂNĂ / 201
TRENUL MERGEA ORBEŞTE PRIN ACELE LOCURI STRĂINE / 206

PARTEA A V-A

ÎNTORS ÎN ŢARĂ / 209

PARTEA A VI-A

DIN NOU ÎN HAINĂ MILITARĂ, CU GRADUL DE CĂPITAN / 220
DEZORDINE, INCOMPETENŢĂ ŞI CORUPŢIE / 228
UN OMOR DIN CULPĂ / 237
MEREU FUGIND DIN CALEA RUŞILOR / 244
VESTITORII NOII EPOCI / 250
CA ÎNTR-O EXCURSIE ROMANTICĂ / 257
TOT ÎN MIŞCARE / 261
O ARMATĂ MINIMALIZATĂ / 264
ÎN ZORII SOCIETĂŢII ROŞII / 270

La *Editura FLORILE DALBE* au apărut:

VALERIU ANANIA	Rotonda plopilor aprinşi *(Memorialistică literară)*
PANAIT ISTRATI	Cum am devenit scriitor, vol. I şi II *(Reconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse şi adnotate de Alexandru Talex)*
GEORGE BĂLAN	Misterul Bach *(Viata şi opera genialului Johann Sebastian Bach în viziunea profesorului George Bălan)*
LENA CONSTANTE	Evadarea tăcută Evadare imposibilă *(Memorii din închisorile comuniste)*
SABINA MĂDUTA	Acatist de dragoste eternă *(Poetului îngerilor – Vasile Voiculescu)*
IOAN LADEA	*Acupunctura*
MIHAI BERECHET	Alte caiete albastre – O viaţă dăruită teatrului
SABINA MĂDUTA	Vasile Voiculescu şi Rugul aprins *(interviuri, memorii, documente)*
UNIUNEA EPIGRAMISTILOR DIN ROMÂNIA	Epigrame *(Ediţie bilingvă româno-italiană. Traducerea Viorica Verboschi Cristodulo)*
ADRIAN PINTEA	*Pământul americanului – proză* *Umbrit – poezii*

Cărţile pot fi procurate prin librării şi de la Editura *Florile Dalbe*
Telefon: 021/725.25.57
E-mail: EdituraFlorile Dalbe@K.ro

Ilustrația copertei I: Unitate românească în marş spre front (Fototeca Muzeului Militar Național)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VLAD PETRE
Între Prut şi Cotul Donului .Însemnările căpitanului Frunză).VLAD PETRE
Bucureşti - Editura Florile Dalbe - 2004

ISBN 973-98217-9-0

EDITURA FLORILE DALBE
Str. Sibiu nr. 11, sector 6, Bucureşti
Editor: Sabina Măduța
Tel. 0040.21.-725.25.57

Editura Tipografie app Bucureşti
Telefon: 420 59 04
0723 26 04 91
Tipografie: 781 21 52

Căpitanul Gavril Frunză

...Focul tunurilor ruseşti devenise atât de rapid, încât nu se mai auzea distinct fiecare lovitură: era un huruit continuu întrerupt de tragerea câte unui tun de mare calibru. Tirul fusese calculat să bată fiecare metru pătrat de teren. Auzeam trecând pe deasupra acele proiectile de mare calibru, ca o aripă a morţii care se ducea undeva, înapoia noastră. Pe măsură ce această funebră simfonie se desfăşura în mod continuu şi tot mai intens, artileria amuţise aproape cu desăvârşire. Tunurile erau insuficiente şi cu muniţia numărată. Tirul rusesc era conceput să lase pământul pârjolit. El a început la Gromki, apoi s-a prelungit din aproape în aproape peste linia întâi, apoi peste noi, pe linia artileriei noastre şi, în final, dincolo, mai departe, pentru a distruge baza materială din depozite şi adăposturi (...) Cădeau proiectilele cu nemiluita, în faţa, înapoia, la stânga şi la dreapta noastră. Viroaga unde ne aflam parcă avea o umbrelă de protecţie. Iadul era în schimb de jur împrejur. Oamenii ieşiseră din bordeie şi stăteau aruncaţi în şanţurile săpate în apropiere.

Am trăit ore apocaliptice ce mi s-au imprimat în memorie pentru tot restul vieţii!

EDITURA FLORILE DALBE
BUCUREŞTI 2004

ISBN 973-98217-9-0